

Reményik László

Könnyű neked...

TARTALOM

BEVEZETŐ

I. JÁRTAMBAN-KELTEMBEN

II. HANYATT FEKVE

III. SZENTENCIÁK

IV. MÜNCHEN

Előjáték és aktus

Közzjáték

Élménydús beteljesülés

V. ÚJ IDŐSZÁMÍTÁS

München előtt öt évvel: A tökély

München előtt egy évvel: Váratlan élmények

Az új időszámítás kezdete körül: Elmélkedés

München után egy évvel: Emberi hitvallás

München után két évvel: Instabil mozgások

VI. A HITETLEN

A hitetlen

Előzmény

Purgatórium

A magyarok Istene

VII. RENDEZEM A SOROKAT

VIII. AZ ÚJKORI EMBER

Kibontakozás

Lendületben

Konzekvencia

IX. KEZDET

Az első lépések

A nagy fogás

Ha vasárnap, akkor kirándulunk

Hegyek között, völgyek között

A természet apró viccei

Filmszakadás

X. ARRA NEM KÉPES

XI. RÁKÉSZÜLÉS

XII. 1000

XIII. 2000

XIV. MENNYI AZ ANNYI?

UTÓSZÓ

MELLÉKLET

Bevezető

A megmászható szándék augusztus derekán fogalmazódott meg bennem: mindenáron felkutatok magamnak egy hetente túrázó csapatot. Mintha a közeli könyvtár egyik csupaszív dolgozójának férje túravezető lenne? Az emlék igaznak bizonyult, és a rákövetkező hónap közepétől már Matavovszky Tibor segített, hogy valóra válthassam tervemet.

Nemcsak én élveztem nagyon a rendszeres természetjárást, hanem állandóan velem tartó német juhász szukám, Kicsi is. Már jó néhány, élménydús hónap telt el, amikor a Vágtató csigák egyik túrájára indultunk Szontagh Ottóval. A többi bakancssal a Szobig közlekedő vonatra szálltunk fel. Igazi januári tél volt, húsz centis hó fedte a Börzsöny csúcsait, és még több gyűlt össze völgyeinek mélyén. A kiírás szerinti huszonnégy kilométer javát már megtettük, amikor az egyik elágazásnál az élen velem robogó Kicsi a jobb oldali, lankásabb emelkedőt választotta magunknak, ám a túravezető másként gondolta. Mire mi ketten visszaértünk az ominózus helyre, a csapat zöme jócskán elénk került, és már a szánkódomb mellett, a törökmezői turistaházhoz hosszasan emelkedő ösvényen kapaszkodott. Szusszantam egyet, megmarkoltam a vakvezető hámját, kézre igazítottam a fehérbotot, és a túratársak után indultunk.

Azt mondják: gazda és kutyája egy idő után hasonlítani fog egymásra. Én sem szeretek utolsó lenni, de Kicsi még annyira sem, így hát szapora léptekkel vetette magát a többiek után. A hó alatt hosszan elnyúló jeges szakaszok is megbújtak, de mégis egyre-másra előztük meg a többieket. Az egyik férfi felém fordult, amikor mellé értünk. – Könnyű neked, mert tíz évvel fiatalabb vagy nálam! – lihegett rám a máig is ismeretlen illető. Több mint meglepett ez a számvetés. Egy másodpercre mintha még meg is torpantam volna. Számat szóra akartam nyitni, de a kutya csak csörtetett előre, mert ő nem tűr el mást maga előtt. Nekem is szednem kellett a lábamat, és minden idegszállammal továbbra is a kiszámíthatatlanul síkos, hepehupás göröngyökre figyeltem. Elhúztunk a túratárstól, és a csúcshoz törtünk. A turistaház előtt újra letöröltem arcomról a patakokban csurgó verejtéket, kiszuszogtam magam, majd eltöprengtem a hallottakon: könnyű neked...

I. Jártamban-keltemben

Ami születésünktől megadatik – mint például a látás – azt addig, amíg használhatóan kitart, nem az értékén kezeljük. Csak a hiány döbbsen rá, micsoda kincset is kell nélkülöznünk. A gyerekek még el-eljátszanak a „milyen is lehet nem látni” gondolatával – egy szembekötödsi tartamára tán ki is próbálják – de a felnőtt már aligha gondolja végig, és pláne nem teszi meg.

Kiskölyök voltam még. Élveztem a vakáció felhőtlen szabadságát. Csokibarnára sülve sétáltam a lakásunkhoz közeli Dagály utcában. Szemből a verőfényes nyárhoz képest igencsak túlóltözött, fura kinézetű bácsi közeledett. Zokniba bújtatott lábát zárt cipő fedte, lábszárát hosszú nadrág takarta, felül pedig hosszú ujjú, végiggombolt inget viselt. Arca merev és kifejezéstelen volt, ráadásul hófehér; kezében ugyanolyan színű botot fogott. Lassan, tétován kopácsolt a járda széle mellett. Annyira, de annyira ellentétem volt, hogy megborzogtam tőle. Hazaérve beszámoltam szüleimnek az élményről. – Az egy vak volt – mondták.

Az utcán magas, dús lombú fák nőttek, de nem ezért ontotta bőségesen az érdekességeket. A könyvtár mostani épülete helyén sokáig egy maszek zöldséges árulta portékáját. A bolt és a Karikás Frigyes utca között egy három-négy méter mély gödör tátongott. Északi végében két, valószínűleg vályogból vetett viskó támasztotta egymást, tetejük alig magasodott az utca szintje fölé. A lakók fából összeütt, rozoga lépcsőn juthattak le a verembe. A bal oldali kunyhóban egy derékban erősen meghajolt, nagyon púpos, egészen töpörödött anyóka lakott, akinek kezéből soha nem hiányzott a bot. Fejét csak nagy nehezen tudta felemelni annyira, hogy valami érdemlegeset is láthasson a világból. Néha megpillantottam az állandóan fekete ruhát viselő, csúnyácska nénit, amint kunyhójának ajtaja előtt matat. Mit tagadjam, mindig a Jancsi és Juliska vasorrú bábája jutott eszembe. A gödör szélén gyakorta tűntek fel izgalmat kereső gyermekcsapatok. Nagy merészen lekiáltottak a mélybe valami otrombaságot vagy ledobtak valami haszontalant, aztán félsszel a lelkükben tovarohantak. A néni ilyenkor megemelte kampós markolatú botját, a fejét erőnek erejével megpróbálta magasra tartani, és gyenge hangon némi szitkot szórt utánuk.

Az én fejem bizonyos értelemben tizenegy évesen nőtt be. Apukám elkísért a Központi Sportiskola futball felvételijére, és megfeleltam a követelményeknek. Egész nyáron elmúlhatatlan szorgalommal vettem részt az edzéseken. Elérkezett a próbaidő vége, és a tréner felsorolta, kik azok az ifjú labdazsonglőrök, akikre a továbbiakban is számítana: én is köztük voltam. Irány a sportorvos! Anyukámmal léptem be a rendelőbe. A vizsgálat végén a doktor bácsi megkérdezte: van-e valamilyen betegséged, kisfiam? Anyu belenyúlt a retiküljébe, és elővett egy zárójelentést.

– A glaukóma komoly szembetegség, kisöcsi! Azzal futballista nem lehetsz: inkább menj el asztaliteniszezni vagy sakkozni – mondta a doktor bácsi. Egy egész világ dőlt össze bennem.

Érintetté váltam. A gyermek önkéntelenül is tudata mélyére rejti valós vagy vélt gyengeségét. Nem szívesen tárja mások elé. Így voltam ezzel én is. Ha nem az edzésen, akkor a magamfajta kölykök által csak majomketrecnek nevezett, magas drótkerítéssel körbevett, aszfaltos lakótelepi futballpályán fogom kergetni a bőrt! De lelkem mélyén örökké és kitörölhetetlenül ott maradt a megbélyegzettek pecsétnyoma. Ez a kívülről láthatatlan nyom egyfajta empátiát indított be bennem.

Volt azidőtájt egy önkiszolgáló étterem a Dagály utca és a Váci út sarkán: az első ilyesfajta vendéglátóhely Budapesten. A sarkon balra kanyarodva hamarosan régi építésű házak közé értem – még ma is ott állnak. Valamelyik kapualjból előgurult egy kerekes szék, amire hajtókart szereltek. Egy idősebb fiú ült benne. Tőle is idegenkedtem egy kicsit. Soha nem beszéltem vele, de némileg hajlandó voltam belegondolni magam az ő helyzetébe. Teltek-múltak az évek, és a mozgáskorlátozott srác férfivá érett. Törvényszerűen vagy sem, de egyre többször láttam őt alkohalmámorba torzult arccal, ahogy kocsijában üldögélt a járdán, vagy épp az úttesten gurult tova. Aztán én is férfitársaivá serdültem, és utam másfelé vezetett. Sok évvel később tudtam meg, hogy részegen karambolozott egy ZIL teherautóval. Vajon hol veszíthette el élete fonalát? Miért nem éledt fel benne a küzdeni vágyás harcos szelleme?

Általános iskola, felső tagozat, testnevelés óra: melyik kölyök nem szereti a kidobósdit? A mi csapatunk egyre fogyatkozott, és már csak ketten ugrottunk, vetődtünk el a labda elől. Először ott, abban a teremben költözött belém az életre-halálra küzdés szelleme. A labdával célzó osztálytársak vadászként tűntek számomra. Kezük volt a messzehordó puska, az elszabaduló labda pedig a lövedék. Űzött vadként menekültem a labda elől. Megdermedtem. Egyedüli célpont maradtam. Orrlyukam kitágult, tekintetem riadttá vált. A végsőig küzdés szellemének mágikus hatása alá kerültem. Már nem csak a saját bőrömet mentettem, hanem a kidobott csapattársak becsületéért is harcoltam. Egy éber macska ügyességével ugrottam földre, hirtelen mozdulattal fordultam ki. Igyekeztem olyan helyre húzódni, ahol meg is kaparinthattam a rosszul célzott labdákat. Ritkítani kezdtem az öt főnyi ellencsapatot, és a siker tovább szította becsvágyamat. A sok futástól, vetődéstől, no meg a taktikázástól egyre jobban kalimpált a szívem, zihált a tüdőm, kattogott az agyam. Már kétszer is pontosan céloztam. A rám tüzelőket hirtelen bemozdulásokkal próbáltam megtévesztetni, az egyik dobásba mégis belefordultam. Az ellenfelek hatalmas hurrával adtak hangot örömknek – én meg lelkiileg összetörve roskadtam magamba. Mindez az óra végét jelző csengő előtt egy perccel – hogy a fene egye meg!

Bár valahol mélyen tudtam, hogy nem lenne szabad fociznom, de nem tudtam felhagyni vele. A helyszín a lakótelepi majomketrec. Az ellenfél egyik, amúgy jégkorongozó játékos a nagyon durva fickó volt. Pipaszár lábammal el akartam piszkálni előle a labdát, mire kemény öklével belevágott a látó, bal szemembe. Elsötétült előttem a világ, milliónyi, szikrázó csillag gyűlt az agyamban. Kezemet előrenyújtva, tántorogva próbáltam elérni a pálya szélét, megálltam a kerítés tövében, és sírtam. Percekkel később kezdett csak visszatérni a látásom.

Kinőttem az általánosból, már középiskolába jártam. A tornateremben a fejem fölött akartam hátrahúzni a labdát, de olyan szerencsétlenül, hogy képen löttem vele magam. Ismét elsötétült a világ, ismét ott szikrázott a milliónyi csillag és ismét percekbe telt, mire visszatért a látásom. Így hát már gyermekként is értékén kellett volna kezelnem, hogy látok. Bár ez a két példa ennek ellentmondani látszik, én mégis vallom: akként is tettem. Van, aki csak a közlekedési lámpa zöld jelére megy át a kereszteződésen, mégis elcsapja az autót. Más pedig gyakorta átrohan a tiloson, és mégis szép kort él meg. Ha betartottam volna mindazt, amit a szembetegségem miatt az orvosok ajánlottak, valóságos élőhalottként élhettem volna – úgy meg minek?

Orvosi szentencia: a napsütés kitágítja az ereket, és ez növelheti a szemnyomást.

Hétágra sütött a nap az Alföld felett. Forró levegő ülte meg a hosszúkás, falusi portát. Az elülső udvarban játszottam. Volt ott hinta, homokozó, és még macska is, játszótársnak. Idővel

mégis eluntam magam. Van-e még vize a lábasjóságnak? Kireteszeltem a drótkerítés favázasa ajtaját, és máris a tágas hátsó udvarban voltam. Még el sem jutottam a nyári konyha előtti, porlepte cserépitatóig, barátom már elő is szaladt az óljából, és ott pipiskedett előttem két lábon. Azért tudott olyan hosszasan ágaskodni, mert láncra kötötték. Mit sem törődtem már eredeti célommal: odasiettem az apró, leginkább németjuhászra hasonlító keverékkutyához, és megsimogattam a buksiját. Nem is maradt el a hála; alig nedves nyelvével nyaldosni kezdte a kezemet. Gyakran vetődött fel bennem tízévesen: milyen remek dolgom van nekem, pesti srácnak, hogy a nyári szünidőből egy egész hónapot falun tölthetek, és közben szabad vagyok!

Ha engem ennyire boldoggá tesz a kötetlenség, így lehet ezzel a csak esténként szabadjára engedett Pici is. Merészet gondoltam: teletöltöttem friss vízzel a kukorékoló, káráló és hápogó társaság itatóját, majd leoldottam a láncot haverom nyakörvéről. Boldogan szaladt körbe-körbe az udvarban, rémült menekülésre készítve az árnyékban pihegő tollasokat. Az ebadta szuka bohémsága felvidított. Örömet látva még merészebb gondolat ütött tanyát a fejemben...

– Gyere ide, Pici! – Mire kimondtam, már ott állt vigyázzban a lábam mellett. Mielőtt kitért volna az elülső udvarba nyíló kaput, szétnéztem: van-e macska a láthatáron? Fütttyenttem, és a mellettem várakozó pára szélvészfélegként rontott előre. Utána loholtam, és menet közben kaptam kézbe a tornacsukámat. Bekiáltottam a nyitott konyhaajtón, és kikéredzkedtem az utcára, kutyástól.

Most sem tudtam betelni a táj szem- és léleknyugtató szépségével. – Merre induljunk, kiskomám? – Én mindenesetre szerettem volna jó messzire elcsatangolni. – Hová? Hát persze, hogy a világ végére!

A hatalmas rét felé tekintettem. – Naná, hogy arra megyünk! – kurjantottam a még mit sem sejtő szimatmesternek.

Betoncső kötötte össze a házak előtti, apró víztározókat. A csontszárazzá szikkadt vizesárok átjárójához hívtam Picit, és megragadtam a nyakörvét. Az úton óránként csak öt-tíz autó, traktor, lovaskocsi haladt el – mégis alaposan szétnéztem, mielőtt átrohantunk volna a melegtől süppedős bitumenen. A túloldalt gazzal dúsan benőtt árokba ereszkedtünk alá. Volt ott tűzhelysalak, lyukas lavór, koromrágta sparhertcső, meg effajta haszontalanságok. Felhágunk a töltésnek alig nevezhető földhalomra, majd a túlfelén aláereszkedtünk a hepehupás legelőre.

A falu népes csordája tőlünk balra irtotta a füvet. Tudtam, hogy a terelőkutyák egyben kiváló őrzők is, ezért nyílegyenesen haladtam Picivel. Szaglólámja leginkább a sárgálló kutyatej illatát érzékelhette, de itt-ott más, apró virágocskák is tarkállottak. Szedhettem volna szerencsét hozó, négylevelű lóherét is, de úgy voltam vele: itt vagyunk mi ketten. Rutinosan lépkedtem a bokaficamító talajon. Bogarak zsongtak fülemben: a szemtelenebbjüket kénytelen voltam lapátra tenni. A nagy csapkodás közben majdnem megbotlottam egy lyukban. Leguggoltam, félrehajtottam a száraz növényzetet, és szemügyre vettem a buktatót. Ez bizony egy rágszáló ürege – állapítottam meg. Harsányan kiáltottam a távolban csalinkázó ebnek. Kedvetlenül kocogott felém. Megállt előttem, és kérdően rám nézett. Ide nézz, pontosabban: ide szagolj, pajtikám! – nyomtam orrát a nyíláshoz.

Keresd, keresd! – biztattam lelkesen. Néhány másodpercig értetlenül állt a lyuk előtt, majd villámgyorsan kaparni kezdett. Két hátsó lába között úgy repült ki a porhanyós anyaföld, mintha futószalag hányná a rögöket a világba. Elképedtem a fergeteges igyekezet láttán. Nézd csak: mit nem művel ez a kis vacak! Kisvártatva még az óbégatóm is tátva maradt. A csőpucoló szájával kezdte tépni a földet. Addigi, eseménytelen élete mélyen eltemette benne az ősi ösztönt, de az most végre utat tört magának, és Pici úgy viselkedett, mint egy igazi

kotorékeb. Erre aztán végképp nem számítottam. Néha, amikor a száját eltömte a tépett fű és a kiharapott föld, valósággal fuldokolt tőle. Arrébb mentem egy kőhajításnyit, és kerestem egy másik lukat, hogy legalább addig pihenjen, amíg odaér. Odacsaltam, és ő ugyanolyan vehemenciával fogott az ürge kiköltöztetéséhez, mint az előbb.

Pár perc múltán meggondoltam magam, és továbbindultunk a világ vége felé. Bepillantottam a dögkútba: semmi érdekes. A görbelábú tőlem tíz-húsz méterre bóklászott. Sűrűn vett szagmintát a különböző korú tehénlepényekből. Azokat már jól ismertem, hiszen nem egyszer léptem ilyesmibe mezítláb.

– Hé, hé, hová rohansz, hékás?! – kaptam fel fejem a mélézásból.

Mintha megkergült volna, úgy száguldott jobbra, a Nagyútra vezető országút felé. Csak nem azt a békésen karikázó férfit vette célba ez a néember? Lábamat futásra kényszerítettem, de a két láb nem veheti fel a versenyt a duplaannyival. Egyre nőtt köztünk a távolság. Ijedten kiáltottam: Állj meg, te bolond, gyere vissza! Hiába kérleltem, csak egy pillanatra torpant meg, és újra nekieredt. Az addig mit sem sejtve tekerő öregember – kapáját a bicaj oldalához kötötte – észrevette, hogy nemsokára kutya fog csüngen a nadrágszárán; úgy meg ki szeret kerékpározni? Nagy elszántan a pedálra taposott és gyorsított, de mi haszna? Teljesen kétségbeestem. Tüdőm vadul zihált, lábam meg-megbicsaklott a göröngyökön. Még egy perc, és ha nem jön közbe valami, akkor nagy baj lesz. De ugyan, mi történhetne? Beláttam, hogy teljesen értelmetlen a kutya után vágtaoznóm – egyébként is, már alig kapok levegőt. Megálltam. Zakatoló szuszogással telt el néhány másodperc. A blöki alig ötven méterre volt a már módfelett iparkodó gazdától.

– Pici! – kiáltottam utolsó reményemmel. És ekkor a kutya végre pár másodpercre megállt, és visszanézett. Erre a pillanatra vártam! Sarkon fordultam, és ahogy csak bírtam, elkezdtem rohanni az ellenkező irányba – most én cselekedtem ösztönösen. Negyed perc után hátra-teltekinttem, és – lássunk csodát! – vidáman futott utánam a keverék. Hatalmas kő esett le a szívemről; majd’ lábamat törte. Pár másodperccel később elszáguldott mellettem a kis dög. Lefékeztem; megtöröltem veritékben úszó homlokomat.

– Gyere ide, te bitang! – és mérgesen megcsapkodtam a lábam szarát.

Odalihegte magát a közelembe, de nem mellém.

– Jó kis muri volt, mi, Lacika! – olvastam ki boldog tekintetéből.

Már túljutottunk a falu határát jelző, kopottas közlekedési táblán. Egyre egyenetlenebbé vált a talaj, és nem véletlenül: a csordakúthoz értünk. Többször is jártam már arra, amikor felkerestem a deleltető pásztorokat. Egyszer még vizet is húzhattam, de vékonyka karomnak bitang nehéz volt a tele vödör.

A kútágas egy villám sújtotta fa törzse volt. Hosszan sorakoztak az összekötött vályúk; órán át kellett önteni a vizet, hogy teleigya magát a sok száz, jóllakott tehén. Belekiáltottam a kútba, és az viszonzta üdvözlésem. Szétnéztem. – Vajon itt van-e a világ vége? – tettem fel magamnak a kérdést. – Áh, dehogy is! Arrébb van még az! – Füttyentettem az árnyékba húzódott blökinék, majd a nyomaték kedvéért előre lendítettem a kezem.

– Irány a Tarna gátja! – adtam ki a parancsot.

Nagyobb gödrökön és mélyebb árkokon kellett átküzdenem magam. Ahogy közeledtem a gáthoz, úgy láttam halmát egyre magasabbnak. Nagy nyögdecselve kaptattam fel a meredeken.

– Szia! – mondta szemével a töltés tetején unottan ásító Pici. – Örülök, hogy végre megérkeztél! – Szusszand ki magad!

Visszanéztem a falura. A házak pirinkónak, az úton a járművek miniatűrnek tűntek, az emberek pedig nem is látszottak. Hát igen, tudtam én, hogy messze van az a messze!

– Tápáskodj már fel, te lebzselő vacak: irány előre! – És elindultam a gáton a végtelenbe, majd pár perc múlva úgy döntöttem: lemegyünk az ártérbe.

Vékonyan csörgedezett a Mátra közelében eredő patak. Vize enyhén zavaros volt, de tiszta. Tényleg: milyen remek ötlet! Harsant a bevált füttyjel: magam mellé kellett csálnom Picit, mert tudtam, hogy utálja a fürdést. – Nem baj, kiskomám, majd megszereted! – gondoltam. Jobb lábam mellé tereltem, és igyekeztem apránként mind közelebb kerülni a patakhoz. Amikor már csak úgy másfél méterre volt, megpróbáltam beletaszítani, de Pici olyan ügyesen és fürgén védte ki az alantas támadást, hogy majdnem én pottyantam a vízbe.

– Hát ez nem sikerült: szaladj, amerre akarsz! – Tette magától, nem kellett biztatni.

Irtó izgis volt előretörni az ismeretlenbe. Ide aztán érdemes volt eljönni! Mit hallok? Tán agyamra ment a hőség? De nem! Apró lábak csobogtatják a sekély patakot. Megdörzsöltem glaukómás szememet, de nem volt hiba a gukkerral: nem látomás volt, hanem szintiszta valóság: a mindaddig víziszonyban szenvedő barátom nagy iparkodással tapicskolta a vizet egy kisebb nádas felé. A sűrű szálak rejtekéből hápogva repül fel egy gácsér, és az eb meglepetten bámulta a távolodó szárnyast.

– Na, mi a szösz, újabb szakmát választasz magadnak? A kotorékeb mellé vadászkutya vizsgát is teszel? – Szélesen mosolygott lelkem a megpezsdült vérű kutya láttán. Jól tettem, hogy kihoztam a szabadságba! De nehogy rátaláljon a nádasban fészkelő vadkacsa apróságaira, és kárt tegyen bennük! Lábhoz rendeltam a lábát továbbra is áztató, egyre éberebb tekintetű blökit.

– Gyere, pajtikám, felmegyünk a gátra!

Mennydörgő dörgedelem zendült a magasban. – Azonnal gyere fel onnan, öcskös! – rivallt egy érces férfihang. Megszeppenve behúztam a nyakam, és föltekintettem a magasba. Vadőr állt ott délcegen, kétsövű puskával a vállán.

– Épp oda tartok, bácsi! – feleltem remegő hangon.

– Szóval, vadat hajtatsz fel a kutyáddal! – kezdett bele. – Ki fia, borja vagy, öcskös?

Becsületesen megmondtam, hogy melyik ház kapuján fordultam ki egy órával azelőtt. A merevarcú mintha meg se hallotta volna ártatlan hangomat.

– Minden kutyát lelövök, ami erre csatangol!

Belém nyilallt valami addig nem ismert érzés. Mintha görcsbe rándult volna a gyomrom és a szívem is – kegyetlen volt.

– Mi csak sétálni jöttünk ide! Ne tessék bántani a kutyámat, bácsi!

Levette válláról a flintát. – Menj innen mihamarabb, öcskös, a kutyát pedig lelövöm!

Tekintetemmel megkerestem a hűséges házörzöt: alig négy méterre ült tőlünk, és békésen bámészkodott.

– Gyere innen gyorsan, Pici! – rivalltam rá, és lefutottunk a töltésről. A legelő síkjára érve visszanéztem. A puskatus a vadőr vállán, a fegyver csöve a világ legboldogabb kutyájára mutatott. Végtelenül tehetetlennek éreztem magam. Hogyan fogom hazacipelni Pici tetemét? Mit szólnak érte otthon? Annyira kétségbeestem, amennyire ilyen szorult helyzetben csak egy gyerek eshet. Lóhalálában futottam, és a mit sem sejtő eb is szedte a lábát – csak épp távol

tőlem. Hirtelen felismeréssel hátranéztem, és már úgy futottam, hogy a flinta csöve és az eb közé kerüljek. Hol előre pillantottam, hol meg hátra, hogy testemmel mindvégig oltalmazhassam a kutyát. – Az a nyomorult lelkű csak nem meri meghúzni azt a gyilkos ravaszt – bizakodtam. Sokáig futottunk, és már szűrés hasogatta az oldalamat. Megálltam, és újra visszanéztem. Az aprónak látszó gát tetején pöttömnyivé zsugorodott a vadőr, a puskaszój már újfent a vállán. Picihez léptem. Lágyan tenyerem közé fogtam a fejét, és az arcom felé fordítottam. – Te mocskos disznó! De jó, hogy itt lehetsz mellettem – mondtam, ő meg képen nyalt.

E falusi emlék tán épp azért oly kedves nekem, mert angyalföldi aszfaltbetyárként nőttem fel. Játsszóhelynek sokáig ott volt az Árpád-híd északi tövében elterülő gazos grund, annak nyugati végében az iparvágány, amin ott rozsdásodtak a forgalomból kivont, szétdarabolásra és beolvasztásra váró gőzösök, de kiválóan megfelelt a felállványozott házak csőrengetege is. A természet iránti vágyat először egy többnapos osztálykirándulás hangulata ültette el bennem. Annyi bolondságot követtünk el a Janda Vilmos kulcsosházban, hogy azt felülmúlni aligha lehet... jut eszembe: két év múlva a Mátrában is voltunk!

Janda Vilmos kulcsosház: Alig telt el pár hét a középiskola megkezdése óta, amikor kiderült, hogy kirándulni megyünk. Az osztályfőnök elmondta, hogy Pomáztól nem túl messze, az erdő közepén van egy kulcsosház, amit ő remek helynek tart. A Pilis máskülönben is gyönyörű, és csodálatos az őszi erdő színekavalkádja. Huszonnyolcan bólintottunk rá: ennyire egybehangzó véleményt azután sose tudtunk produkálni. Na jó, de helyet is kéne foglalni! A ház fenntartójának Újpesten, az Állami Áruházhoz közel van a központja. Ki intézi el? Nagy csend, mindenki lapított. Felálltam, és jó hangosan kiböktem: én! Ráadásul senkinek nem kell eljönnie velem. Széles mosoly terült el a pedagógus kerek ábrázatán: bólintással akceptálta jelentkezésemet.

Kiváló hangulatban indultunk. A HÉV-vel elzötyögtünk Pomázig, ahol az egyik, odavalósi lány várt az állomáson. Hiánytalanul megvoltunk, és egy felnőtt kíséretében útnak indultunk a falun át. Jócskán kellett kutyagolnunk már ahhoz is, hogy kiérjünk a hosszúra nyúlt településről, de a java csak azután jött. Kis csapatunk alaposan szétrázódott – hol egy kertbe ugrottunk be gyümölcsért, hol valami más fontosat kellett elintézni. Az egyik bevárásán kiderült, hogy két lány hiányzik. Mint valami kocsisok, úgy kezdtünk kurjantgatni, kiabálni. Hiába jutottunk el a rekedtség küszöbére, nem érkezett válasz az erdő sűrűjéből. A sustorgó hírmondóból megtudtam: cigizni maradtak le. Az illetéktelen fülek elől persze titkoltuk, de a bennfentesek tudták. Tovább mentünk, bízva abban, hogy előbb-utóbb a tévelygők is rátalálnak a szállásra. Bedobáltuk a lakatlan faházba a cuccokat, és kényszeredetten tipródtunk az apró tisztáson. Az osztályfőnök már-már hazavezényelt – no, még csak ezt kellett hallanunk! Ez a legrosszabb megoldás, mert ha a két eltévedt csaj turistákkal találkozik, azt fogják kérdezni tőlük, hogy merre van a Janda Vilmos kulcsosház? A hibátlan, ifjonti gondolatmenet hatott: az egyre idegesebb pedagógus letett botor tervéről. Nem sokkal később a miénkkel teljesen ellentétes irányból be is állított a két lány; két férfi kísérte őket. Hű, de nagy volt az öröm – mi, bennfentesek pedig szép halkan, de jól lebaltáztuk a két bagózni vágyót.

Végre szóba kerültek a fontos témák is, mármint hogy ki hol aludjon. Mi, fiúk nagy disznóságnak tartottuk, hogy a mi helyünket a tetőtérben jelölte ki az osztályfőnök. Pedig lett volna egy vegyes csapat, akik szívesen aludtunk volna egy helyiségben, és biztos vagyok benne, hogy a korunkhoz illő marháskodás után tényleg csak alvásról lett volna szó. De az osztályfőnök mindig határozott volt, az ukáz pedig szent és sérthetetlen.

Nyolcan ballagtunk fel a vastag porral borított padlástérbe, és kisebb bikáskodás után mindenki elfoglalta a helyét. Páran megbeszéltük, hogy a két, kisebb növésű srác közül legalább az egyiket begyömöszöljük a fent talált poros zsákok valamelyikébe. Hajkurászni kezdtük őket, és hamarosan be is kerítettük az egyiket. Derekasán küzdött, de csak az mentette meg a zsákba dugástól, hogy elkezdett vadul csípni, rúgni és harapni. Bár megmenekült, elsírta magát a végén. Mi meg jót röhögtünk, és nagy csörtetéssel levágtáztunk a földszintre, ahol persze nagy pofával, megfelelően körítve számoltunk be a történekről. Kisebb vihogásnyi sikert besöpörtünk a lányoktól, de újabb alakítani való várt ránk: egy kis közös fecserészés. Közben eszegettünk is, meg szétnéztünk a környéken.

Közvetlenül a ház alatt volt egy forrás, amiből merőkanálszerű alkalmatossággal húzhattuk a vizet. Rohangáltunk ki és be, igazi kerge kamaszos hangulatban. Zsivajgás verte fel a naplemente halványsárga sugaraival megvilágított, ezernyi színben pompázó rengeteget.

Lebukott a nap, és már csak az olajlámpák halovány világa világított – no meg zseblámpáink pásztázó fénye. Riogatni kezdtük a lányokat, azok meg visongtak, mintha ölnék őket. Addig-addig baromkodtunk, amíg az osztályfőnök fel nem zavart a padlástérbe. Úgy éreztük, ez még viccnek is rossz: tízkor aludni?

Mindenféle marhaságról kezdtünk beszélgetni, vaskos beköpésekkel, amint ez ebben a korban szokás. Addig járt a szánk, amíg valamelyikünk épületesen okos fejéből ki nem pattant az isteni szikra: ki milyen állathangot tud utánózni? Egyesével adtunk hangot állati műveltségünknek, és közösen bíraltuk meg a kétlábú négylábúkat. Jókat röhögtünk egyes túl jól vagy nagyon rosszul sikerült próbálkozásokon, és végül meghirdettük az éjszakai koncertet! Kiosztottuk a szerepeket: ló, kutya, kecske, kakas, béka, macska, szamár és birka: tehát mindenkinek jutott egy állat. Az egyetlen kikötés az volt, hogy a nyolchangú kórusnak tele torokból, egyszerre kell felharsannia. Hát azt elmesélni lehetetlen! Újra és újra kezdtük a hihetetlenül improvizatív műsort, és ahogy belejöttünk, úgy éreztük, felléphetnénk a világ bármelyik arénájában – sőt, akár az Állatkertben is. Bízunk benne, hogy csak meghallják a csajok, és reménykedtünk, hogy díjazzák is művészetünket. Aztán csak kifogyott belőlünk a szufla, és a nagy nótázásban ki is melegedtünk. Volt ott egy ablaknak alig nevezhető, üvegezett nyílás: kihajtottuk a táblát, és illatos erdei levegő tódult be a résen. Az egyik srácre rájött a pisilés, de nem volt túl sok kedve lemenni a ház mögé. Odaállt a kisablakhoz, és a rácson át nagy ívben meglocsolta az éjszaka sötétjébe bújt természetet. Előbb-utóbb aztán elnyomott az álom, és belesüllyedtünk szétnyitható, kényelmetlen fekhelyünkbe.

Nem állítom, hogy a kelő nap sugaraival egyidőben pattant ki az álom a szemünkből, mégis hamarabb voltunk kint, mint a csajok. Szétnéztünk a ház körül, és elhatároztuk, hogy kimerjük az összes vizet a forrásból. A lányok úgyis csak afféle cicamosdást tartanának – ahhoz meg minek a hideg víz? Hamar ki is szárítottuk (alig szivárgott), és egy-két, friss vizet remélő lány szomorúan ballaghatott vissza: mit sem értettek az egészből. Tudományos fejtegetésbe burkolva előadtunk valami logikusnak látszó, hidrológiai szakértő véleményt, amit talán be is vettek.

Arra figyeltem fel, hogy nagy röhögéstől fuldokol az éjszakai pisilő. Kiderült, hogy az egyik lány kérdezte a másiktól: hallottad, hogyan zuhogott éjszaka az eső? Nyerítettünk a nevetéstől, és az időközben felvilágosított csajok szája is a fülükig szaladt. Igazán jó hangulatú nap kezdődött. Amikor a lányok közül többen valamilyen állati jó éjszakai koncertre célozgattak, büszkén húztuk ki magunkat. Napközben kiadósat barangoltunk a Pilis méltán híres erdejében. Gyönyörű a száradó falevelek sok színe, és hogy nyugtatja a szemet a lombpaplannal fedett talaj képe! A reggel felszálló párája a mesebeli varázslatot idézi fel, és csak fa és fa, amerre nézünk. Fialat lábunkon nem fogott ki a magunk mögött hagyott tíz kilométer.

Visszafelé már jobban figyeltünk két oldalra, mert vastagabb száraz ágakra volt szükség az esti tábortűzhöz. Az ágakat ledobáltuk a ház mögött, a tűzrakóhely mellé, és mindenki ment a dolgára. Én is ténferegtem egyet, majd kisvártatva felnéztem a padlástérbe. Nagy meglepetésemre két lány ült a lépcső végén, és könny áztatta egyikük szemét. – Miért sír? – kérdezem a szemüveges barátnőtől. – Tetszik neki az egyik fiú az osztályból, de van már egy barátja! – Na, és ki az a srác? – kérdeztem gyanútlanul. – Te hülye, hát Te...

Na, még csak ez kellett, hogy az legyen belém szerelmes, aki nekem is tetszik. Megzavarodottan mentem a padlástér végébe, ahonnan a számos hang közül mintha lányokét is hallottam volna. Elég sokan és vegyesen múltatták ott az időt – én is leültem az egyik szétnyitható fekvőhelyre. Ott voltak mindazok, akik összetartottak: ezt hívják közösségformálásnak... Egyszerre csak két lány megtámadott hátulról, és maguk alá akartak gyűrni. A két legnormálisabb csaj akaszkodott a nyakamba, Moha és Csete. Hát ennek a fele sem tréfa, az amazonok mindenre elszánnak tűntek. Nem kellett féltetni őket: mindent beleadtak! Én hülye, azt hittem, hogy kötöttfogású birkózást akar a két lihegő lány, és nagy vigyázva elkerültem, amit pedig annyira szerettek volna. Még így is remeket játszódtunk, és a többiek nemtől függetlenül vágyakozva lestek felénk. Nagy nehezen megszabadultam két édes terhemtől, és mindhárman forró testtel szálltunk ki az ágyból. Valahonnan előkerült egy doboz cigi, de nekem nem kellett egy szál sem abból a bűzeregetőből. Néhányan felkiáltottak az udvarról, hogy magasra csapott a láng, készíthetjük a nyársat és a rávalót. Lesiettünk a rönkökkel körbevett tűzrakóhelyhez, és hozzákezdünk a szalonnasütéshez.

Tündökölhettek azok, akik már tapasztalatot szereztek a nyársalásban. Csöpögtettük a kenyérrre a szalonnazsírt, vastagon meghagymáztuk a lucskos kenyeret, és jóízűen faltuk be. Tényleg remek volt a hangulat, bár kissé szétszakadt a társaság. Csoportok alakultak – de hát azt hiszem, ez így természetes.

A mátrai kirándulásunk három napja hihetetlenül élménygazdag volt. Egy évre a lányok testnevelő tanára lett az osztályfőnökünk. Nem sok vizet zavart a nyugodt pedagógus – igazából csak jelképesen vált osztályfőnökünké. Mivel hosszabb időre utaztunk a Mátrába, velünk jött a lányok orosztanára is. A tanárnőt nem mondhattuk kedvencünknek, mert örökké froclizott minket, fiúkat. Akkor ugyanis, amikor a lányoknak oroszórájuk volt, nekünk a testnevelő tanárunkkal akadt gondunk. Sokszor a tanteremben kellett öltöznünk, és ez nem tetszett a vonalas orosztanárnak. Néha meghallotta az orrunk alól eldűnnyögött szavainkat, de komolyabb konfliktus sosem robbant ki – szóval, ők ketten vették a bátorságot, hogy elkísérjenek minket.

Igazán szemrevaló üdülőtelepre sétáltunk be a tömérdek motyóval. Több faház húzódott meg a magas fákkal borított telken. Patak csörgedezett a kerítés mellett, és a telek távoli végében kis tavacska is akadt. Nagyon kulturált, hangulatos hely volt. Mi, fiúk a tanároktól legtávolabb eső két faházat szemeltük ki, de alighogy elindultunk a távoli kuckók felé, harsány női hangok fordítottak vissza. – Jó lesz nektek a két legközelebbi is! – és már be is tessékeltek a szomszédos házikókba. Úgy éreztük, hogy ez a gondoskodás terhes nekünk. Mivel mégsem szállhattunk szembe a tanári direktívával, hangos morgolódással foglaltuk el helyünket. Néhány lány igencsak vigyorgott szorult helyzetünk láttán, de a mi agyunk már máson járt.

Szétnéztünk a faházban. Négyen alhattunk benne: a két felső ágyat heveder rögzítette a plafonba szerelt kampóhoz. Nem volt valami hodály, arra azonban elég volt, hogy estére meghúzzuk magunkat. Távol, a telek sarkában volt a mosdó. Igazi kultúrhely volt, tusolóval. Igéző látványt nyújtott a kis tó; a partján környékeltek pecáztak. Tanáraink azonban összefertették a társaságot, és indultunk kirándulni.

Összekuszálódtak soraink, és jó hangulatú civódással szórakoztattuk magunkat. Szénégetők mellett mentünk el; szép látványt nyújtott a fél tucat boksa a szűk völgy peremén. Kígyózó füst jelezte, hogy égnek belül. Újabb érdekességként hatalmas taplókat vettünk észre. Nem voltam nagy természetjáró, ezért fogalmam sem volt róla, milyen kincseház az erdő. Érdeklődve néztem a méretes gombákat, és úgy döntöttem, hogy hazaviszek egyet. Kiválasztottam a legjobban tetszőt, és betettem valaki táskájába.

Sötét felhők úsztak a tiszta égboltra, és hamarosan megérkezett a vihar is, de azt már a tábor biztonságából néztük. Hevesen szaladtak el mellettünk a szél újabb és újabb gyermekei. Megreccsent az ég, ám előtte majdnem kettéhasadt az égbolt, akkorát villámlott. Lenyűgöző a vihar vad szépsége – mármint akkor, ha nem minket tépáz éppen. Cseperegni kezdett az eső, majd valaki erősebben nyithatta meg az égi csapokat, és vízfüggönyszerű ár zúdult le. A bösz tombolásnak nehezen állt ellen az erdő. Majdnem a bokájukig hajoltak az agg fák, tiszteletet követelt magának a természet vad ereje. Néha beleremegett a lelkünk egy-két robajba, és a szemünk is riadtan pislogott a hatalmas, cikázó villámok fényében. Egyszer csak kialudt a telep világítása. Rémisztő vaksötét vette át az uralmat a lámpák fényétől. Sikongtak néhányat a csajok, de oda se neki! Előkerültek a zseblámpák, és halovány fénysugarak fűrtak a feketeségbe. Izgalmassá tette a vihar az estét; hangulatosan búcsúztattuk a napot.

A teljes sötétséget persze ki kellett használni. A heccben azok a fiúk vettek részt, akiknek volt elemlámpájuk. A zseblámpát úgy tettük az állunk alá, hogy az alulról felszűrő fény megvilágítsa arcunk kontúrját – a látvány valóban nagyon rémisztőre sikeredett. Teljesen váratlanul jelentünk meg a lányok között sajátosan megvilágított ábrázatunkkal. Jókorai riadalmat keltettünk: nem mindegyik habléány díjazta humorunkat! Lassan továbblépett a vihar; szerencsére nem akasztotta orkánját a fejünk fölé nyúló ágra. Beállt a csend és a szélcsend is. Álomra hajthatta fejét az erdő. Mi is azt tettük.

Korán reggel kiugrott szemünkből az álom; móka után néztünk. Colos a felakasztható priccsen, tehát fölül feküdt. Nem volt kanala a felkeléshez, még lapítani akart. Legjobb barátja sehogy sem tudta megemésztetni, hogy a haverja lustálkodik, és merész tette szánta el magát. Többen is ijesztgettük a hórihorgas fiút, hogy kiakasztjuk a hevedert, de Csuri végül valóban megtette, és a mi égimeszelőnk lezuhant az alsó ágyra. Iszonyatos düh kapta el a kárvallottat, és olyan szitokáradatot ordított a gyorsan menekülő haver után, hogy még az elkorhadt fák is belepirultak. Felpattant a priccsról, és az elmúlt éjszaka viharát megszegyenítő sebességgel vette üzőbe a serényen menekülő Csurit, aki érezte, hogy szaporán kell szednie virgácsait. Szerettünk volna minél jobb látószögbe kerülni, és utánuk iramodtunk. Csuri a patak felé futott, elfeledve, hogy a kis vízfolyást előző nap hatalmas kövekkel felduzzasztottuk. Szinte tóvá terebélyesedett: alig volt egy csapásnyi hely, ahol elfuthatott mellette. Beszaladt a zsákutcába, és mi már előre dörzsöltük tenyerünket, hogy Colos be fogja dobni a havert a vízbe. Sebesen robogott a menekülő, nem sokkal utána üldözője. Csuri későn vette észre, hogy szorult helyzetbe került: egy félszigetre ért! Megállt, és megadóan próbálta nyugtatni felbosszantott barátját. Nagy lendülettel megérkezett az üldöző, és mi nagy izgalommal vártuk a csattanót. Colos nyakon akarta ragadni az előtte esdeklő fiút, de az egy szempillantás alatt mélyen lehajolt, és gyorsan visszaszaladt. A fűrgeség kimentette a feldühödött kárvallott karmai közül. Colos nem indult újabb hajszára, csak ízes szóáradatot küldött utána – mi meg bosszankodtunk, amiért elmaradt a ruhás hajnali fürdetés. Azt hiszem, Csuri kivételével mindenki szerette volna, ha nem ússza meg szárazon.

Délelőtt körbejártuk a patakot és a kis tavat. A romantikus séta után elindultunk felfedezni a környéket. Fa és fa, amerre a szem ellát, na meg emelkedők és lankák. Letört faágak tucatjai emlékeztettek az előző esti viharra, de az őszi nap lágy sugarai már gyógyították a természet

sebeit. Csicseregtek a madarak, és néha egy autó is beleberregett az idilli csendbe. Felkapaszkodtunk a Kékestetőre, és felálltunk a jelzőköre. Megnéztük az északi lejtőt, ahol a havas téli napokon sízók száguldoznak. A sok szemlélődésből is megárt a sok, ezért visszaindultunk szálláshelyünkre. Egy kis faluban aztán szétszóródott a csapat. Tovább menve egy fából épített beülőt találtunk az út és az erdő között. Helyet foglaltunk a tuskókon, hogy megbeszéljük az addigiakat, és további terveket szőjünk. A lányok népes csapata csivítelve elvonult előttünk, de mi folytattuk az eszmecserét.

Kiváló ötletem támadt. Eszembe jutott, hogy a faházakat az udvaron átívelő villanyvezeték köti össze. Titokban kerítettünk egy komplett tréning szerkót és sok-sok egyéb ruhadarabot. Akadt egy tartalékba hozott cipő, valakinél meg volt egy lapos szeszes üveg. Már csak zsinórt kellett keríteni, és megvolt minden szükséges! Kitömtük a tréningruhát, a nadrág szárához kötöttük a cipőt, az ujjához meg a laposüveget. A részeges bábut kivittük az udvarra, és fellogattuk a villanyvezetékre. Amikor magára hagytuk, a lába fél méterre volt a földtől, és erősen himbálódzott. Fantasztikusan élethűre sikerült! Tökéletes munkát végeztünk: groteszk látvány volt a csüngő emberforma. Még sapkát is húztunk a kótyagos fejébe. Most már csak be kellett szólni a lányok házaiba, hogy valaki felakasztotta magát. No, azt a visítást hallani kellett volna! Némelyikük még bele is sápadt a látványba, hogy nem sokkal később pirosra nevesse magát! A két tanárnő is elhalványult, amint távolról észrevette az akasztottat. Aztán futó mosoly, majd látszólag elkomolyodtak, és még véletlenül se mondtak volna semmi pozitívat a kitalálóról meg a kivitelezőkről. Csodájára járt az egész osztály az életunt lógósna, és sokáig ott hagytuk az udvar díszéül.

Estefelé kísértünk a táborból. Az aszfaltút mellett nagyon meredek domb emelkedett: négykézláb kellett felmászunk a tetejére. Ketten, fiúk felkapaszkodtunk, és kényelmes ülőhelyet kerestünk magunknak. Varázslatos arcát láttuk a természetnek. A nap már hanyatlott égi pályáján, de a fénye még erős volt. Jobb kézzel magas, tornyos felhők úsztak az égre, és mi változatos formákat véltünk felfedezni. A nap sugarai ferde pásztákban tűztek át közöttük. Aztán komorabb fellegek úsztak az előttünk terülő, kis rét fölé. Elzárták a felülről érkező fényt, de a bukó nap bevilágított koromsötét rétegük alá. Milyen szép volt! Olyan ritkán állnak meg az emberek életük sodrában, hogy megfigyeljék a természet változatos, pazar képeit! Csak ültünk és hűledeztünk a káprázatos látványon. Nem tudom, hogy a többiek közül feltűnt-e bárkinek is?

Újból leszállt az est, és újabb ötlet várt a megvalósításra. Elhatároztuk, hogy elraboljuk az orosz tanárnőt, aki nagyon a begyünkben volt. Megkértük az egyik lányt, hogy kopogjon be a tanári lakba, és mondja el neki, hogy az egyik lány rosszul lett a mosdóban. Gondosan felkértük a tettestársat, hogy a tanárnő bal oldalán menjen a mosdó felé, és ha megjelenünk, lépjen olajra. Két, bűdös lópokróccal mind a nyolcan beálltunk egy faház mögé. Elmúlt már este tizenegy is, teljes csendbe burkolózott a tábor. A gyenge lámpák alig világították meg az udvart, de a fülünket nem zavarta a sötét. Két nő beszédére lettünk figyelmesek, majd körvonalaik is feltűntek. Pisszenés nélkül álltunk a sötétben. Hangtalanul akartuk végrehajtani a rablást, és precízen betartottuk a megbeszélt forgatókönyvet.

Az áldozat mit sem sejtve haladt a távoli mosdó felé. Nesztelenül indultunk utánuk. Még a vadászeb sem ébredt volna fel szendergéséből, oly hangtalanul osontunk. Colossal rádobtuk a tanárnőre a bűdös pokrócot, és deréktól felfelé bebugyoláltuk. A halk sikoltást gyorsan elfojtotta egy tenyér. Mintha valami könyörgést is hallani véltünk volna, de rá se hederítettünk. Ketten kikapták a dermedten álló nő lábát, és már vittük is. Igazán bajba én kerültem, mert egyedül fogtam a hóna alatt az áldozatot, és egyre jobban kicsúszott a kezemből. Nem szólhattam a többieknek, mert a hangom elárult volna. Tovább nehezítette a helyzetemet, hogy

lassan már a mellét fogtam, mert senki sem jött segítségemre. Minden hang nélkül azonban nehéz lett volna végrehajtani a tervünket, mert a sok láb dobogása – no meg a nyüsztő röhögés – azért hallható volt. Hosszasan cipeltük a rémült pedagógust – egészen a tábor legtávolabbi sarkába, a tóhoz. Nagy botorkálva csak elértük valahogy a kerítést, és a fűbe fektettük a jól összekötözött rabot. Volt nálunk egy jókora husáng, amivel leporoltuk a pokrócot, nehogy porallergiát kapjon szegény. Visszarohantunk a házukba, és cipőstől vetettük magunkat az ágyba! A segédkező lánynak ekkor kellett értesítenie az osztályfőnököt, hogy eltűnt az orosz-tanár. A terv fontos része volt, hogy csak akkor riasszanak, ha mindenki látja, hogy a házukból jövünk ki. Így is történt: az összes lány és az osztályfőnök is láthatta, amit kellett.

A beavatott lány bezörgetett hozzánk, hogy nagy baj van! Egy-két cifra kiszólás után felkeltünk – cipővel a lábunkon. Nagyban ásítózva léptünk ki a faház ajtaján, és álmosnak tűnő fejünkkel alig akartuk megérteni, hogy miről van szó? Agyonsajnálhattuk a már kampecnek titulált tanárnőt, és látszólag serény kutatásba fogtunk. Az egyik srácnak az volt a feladata, hogy ha a lányok közül valaki az eltűnt irányába akarna menni, mondja neki azt, hogy éppen onnan jön, és nincs ott senki! Felbolydult kasra emlékeztetett a tábor. Egyszer elszaladtam a tanárnőhöz: mozdulatlanul feküdt, ahol letettük. Végül is egy nagyobb lánycsapat talált rá, és mi, amint hírül vettük a móka végét, egy szempillantás alatt elhúztuk a csíkot. Jóleső érzés töltötte el lelkünket, hogy móresre tanítottuk. Gyorsan ágyba bújtunk, de most már lekerült a lábunkról a cipő.

Reggel nem várt fejleménnyel kezdődött a nap: az elrabolt pedagógus nyolcunkat raportra invitált. Felsorakoztatott minket a tanári lak előtt, és kérdőre vont az éjszakai eset miatt. Akkora felháborodás szele jött ki a szánkon, hogy majd' hanyatt vágódott tőle a keménykedő tanárnő. Még hogy mi? Hiszen mindenki látta, még az osztályfőnök is: mélyen aludtunk a riasztás pillanatában! Olyan mélyen, hogy csak percekkel később tudtunk csipás szemekkel kitámolyogni az ajtón! Hogyan tetszik ezek után gondolni, hogy bármi közünk is lett volna az éjszaka eseményeihez? Olyan ártatlan képpel mondtuk, hogy a vehemens matróna elbizonytalanodott. Nem tudta megbontani egységünket, ezért oszlj-t vezényelt. Hangos felháborodást mímelve széledtünk szét, és magyaráztuk a csajoknak, hogy már a feltételezés is enyhén szólva sért minket.

II. Hanyatt fekve

Általános iskolásként ismertem meg a szemészeti klinika műtőjét, a második alkalommal már középiskolásként kerültem oda. Az ott töltött félórák is a feledhetetlen emlékeim – bár szívesen lemondtam volna róluk.

A nyolcadik osztály várt rám, és a nyáron anyukámmal három hetente kontrollvizsgálatra jártunk. Állandósult a magas szemnyomás, fenyegető közelségbe került a műtőasztal. Alighogy elkezdődött a tanév, az ellenőrző vizsgálaton a tanár úr kijelentette: elkerülhetetlenné vált az operáció!

Érthetően elmagyarázta nekem, miként teszi tönkre a látást a magas tenzió. A szemben többek között egy folyadékvezető csatorna is van. Ezen a tized hajszál átmérőjű csövecskén távoznak el a szemből a salakanyagok. A glaukómás betegeknél ez a csatorna vagy nem fejlődött ki megfelelően, vagy beszűkült, esetleg teljesen el is záródott – az okát egyiknek sem tudni. A kisebb keresztmetszet miatt a csövecskében feltorlódik a folyadék, és mögötte túlnyomás alakul ki. Ez kívülről is jól érzékelhető, mert a szemgolyó megkeményedik, megnő.

Ez lehet születési rendellenesség is, mint az enyém. Lehet fejlődési rendellenesség, de öröklődhet is. Nálam sokáig az első lehetőségre gyanakodtak, de később kiderült, anyai ágon másnál is előfordult már. Az élet bármely szakaszában, bármikor, bárkinél megjelenhet a zöld hályog. Fejfájás – erősebb esetben glaukómás roham – színes karikák a világító lámpa körül, kitágult pupilla sejteti a rosszat.

A megduzzadt szemcsatorna nyomja a retinát, a látóideghártyát. A retina akkora, mint a kisujj a köröm – pókhálószerű kinézetét a hajszálerek hálózataától kapja. Vér folyik benne, és oxigénnel táplálkozik. A megduzzadt szemcsatorna nekinyomódik a retina falának, így abba nem áramlik elég vér. Az oxigénhiány következtében fokozatosan elhalnak a látóidegsejtek. Előbb az éleslátás károsodik, majd a térlátás. A normális szemnyomás 16-18 higany-milliméter. Ha ennél alacsonyabb, az is rossz – sőt, nagyon veszélyes is lehet! Ilyenkor a retina könnyen leválhat a helyéről – mivel nincs, ami ott tartsa. A teljesen levált látóideghártya olyan, mintha egy pici luftballondarabkát jó erősen széthúznánk, majd hirtelen elengednénk. Összezsugorodik, és vége!

A magas tenzió káros hatását a legjobban a fényképezőgép példájával szemléltethetjük. Ha túlexponáljuk a felvételt (glaukóma), akkor a negatívon (retina) életlen lesz a kép. Ha előhívjuk a negatívot, a pozitív kép (az agyi kép, amit látunk) életlen, homályos lesz. Mivel a látóideghártyát nem cserélhetjük, mint a filmet, az aktuális látás minősége nem javítható – azt legfeljebb szinten tarthatjuk. Ha ezután újra felszökik a szemnyomás, tovább romlik a látás. Ezzel a betegséggel annyi mindent nem lenne szabad csinálni az életben, hogy ha mind betartottam volna, nem lett volna életem – és akkor se úsztam volna meg.

Szeptember 22-én reggel megpakolt táskával keltünk útra anyukámmal. Elkerülhetetlenné vált a műtét. A tanár úr azt kérte, hogy altatás nélkül operálhasson. Anyukám majdnem szívbajt kapott ettől, és hevesen le akart beszélni. Én meg úgy gondolkodtam, hogy ha az altatást kérem, azt fogják hinni rólam, hogy afféle kisfiú vagyok. Meg akartam mutatni mindenkinek, hogy nem félek még egy nyavalyás szemműtétől sem! Azt hiszem, mindenki meglepődött, amikor igent válaszoltam – talán még én is. A végleges döntés előtt csak annyit mondtam: ha megígéri a tanár úr, hogy nem fog fájni, akkor nem kell altatnia. Megígérte.

Felnőttek közé kerültem, és ők sokat sóhajtoztak sorsomon: már ilyen fiatalon is! Reggel jött a betegkísérő, és már a kórterem ajtajában harsogta a nevemet. Valós magasságomnál alacsonyabbnak vélhetett, mert majréztam egy kicsit. A folyosó elején balra volt a műtő, jobbra az előkészítő – egy-két felnőtt már zizegett odabent. Köntösben ücsörögtek a székeken, a nyárutóhoz képest eléggé sápadtnak tűntek. Kaptam egy nyugtató tablettát, amit egy pohár vízzel leküldtem. Szagos fertőtlenítő folyadékkal lemosták a szemem környékét. Érzéstelenítő szemcseppet is bőségesen locsoltak a kuksimba. Közben újabb delikvenssek érkeztek, az előkészítettek meg mehettek a sorsukra.

Volt az előkészítőben egy hatalmas fotel is – majdnem olyan, mint a fogorvosok széke. Volt fejtámasza, és nagyon masszív alkalmatosságnak látszott. Nem hiszem, hogy bármelyikünk is szeretett volna beleülni. Bejött az előkészítőbe a tanár úr, és a hogylétem felől érdeklődött. Ugyan, mit mondhattam volna? Odahívott a masszív ülőalkalmatossághoz, és hellyel kínált. Beleültem, és éreztem, hogy szűkülni kezd a hátsóm. Különböző túméretek kerültek szóba. Izgatottan tekintettem körül. Aztán lepattant egy ampulla teteje, és mohón inni kezdte annak tartalmát a fecskendő. Egy erős lámpa világított az arcomba, és fejemet hátra kellett szegni, rá a fejtartóra. A tanár úr egészen közel hajolt a képemhez, kifogástalanul hallottam mély szuszogását. A kezével mutatta, hogy melyik irányba nézzek mereven. Az orrom előtt megjelent az injekciós tű – hű, de melegem lett tőle! Erős szúrást éreztem a szemem zugában, és feszítő erejű szérum hatolt a fejembe – a szemsont csak úgy recsegett. Forróság öntött el, pillanatokon belül teljesen leizzadtam. Megkönnyebbülten sóhajtottam fel, amikor a doki kihúzta a tűt. Szerencsére vége van a kálváriának – gondoltam, de túl korán: két másik helyre is benyomta az utálatos tűt. Hangot nem adtam ki, és fejemet se akartam elkapni: nem is tettem. Azt nem állítom, hogy halk nyöszörgést nem hallhattak a közvetlen közelemben, de csak azok, akik hallása igen kifinomult volt.

Nagyon rosszul éreztem magam abban a nyomorult székben. Igazi kínzás volt, olyasmi, mint a kerékbe törés – bár igaz, azt csak elképzelni tudom. A beinjekciózott szememre gézlapot tettek, és megkértek, hogy ne túl erősen, de nyomjam rá a szememre. Visszaültem a padra, és kértem egy pohár vizet. Nagyon jól esett. Néha odajött valaki, levette a gézlapot, és megkért, hogy nézzek jobbra és balra. Akkor még nem tudtam, hogy minek kell így körbejáratnom a szememet, de megtettem. Most már tudom: az operációt csak akkor szabad elkezdni, ha nem mozog a szem. Ugyanis, ha megmozdulna, amikor éppen vágják, helyrehozhatatlan baj eshetne. Bejött a betegkísérő, karon fogott, és elindult velem a műtőbe.

Az előtérben kézmosók sorakoztak, a ruhafogason rengeteg köpeny lógott; alattuk kalucsni jellegű lábbelik sorakoztak. Vizslató szemmel fordultam körül: vajon hol lehet a tanár úr? Nem ismertem fel, hiszen a műtőben dolgozóknak csak a szemét látni. Jobbra fordultunk, ahol két műtőasztalt láttam. Az egyik fölé ketten is hajoltak, és dolgoztak valakin. Két lépcsőfokra léptem fel, ráültem a másik asztalra, majd hanyatt feküdtem rajta. Előbb nyaktól lefelé takartak le egy lepedővel, majd a lábamat is bebugyolálták. Hoztak Küklopsznak való terítőt is, aminek a közepén egy lyuk tátongott. Úgy terítették az arcomra, hogy a kivágás az operálandó szemem fölé kerüljön. Úgy becsomagoltak, mintha karácsonyi ajándéknak készítettek volna a fa alá. Felkapcsolták a műtőlámpát, és erős fénye szinte teljesen elvakított – a szabadon maradt, érzéstelenített szemmel persze korántsem tökéletes a látás. Akkor már csak füleltem, és egyszer csak a tanár úr mély hangját hallottam. Megpaskolta a vállamat, és megdicsért, amiért ilyen férfiasan viselkedtem az érzéstelenítő injekció beadása közben. Tett-vett valamit, és azt mondta: „Ha fájdalmat éreznél az operáció közben, nyugodtan szóljál”.

Hümmögtem valamit a lepedőhegy alól, biztosan értette. Feszülten feküdtem, mert nem tudtam, hogy mi és mikor következik. A levegőtől elzárva, a hatalmas lámpa alatt igencsak melegem lett. Kissé lelógattam a kezem a keskeny asztalról, és levezetésképpen mozgatni kezdtem az ujjaimat. Nem sokáig, mert a szemembe szuszogott valaki.

Vakító fény áradt a szemembe, amit valamivel kipeckeltek. Langyos folyadékot öntöttek rá – a lefolyó sterilizálóból még a fülembe is jutott. Halk beszédet hallottam, tompa ujjakat éreztem. Egy-egy szűrő érzés belém nyilallt, de azt bőven ki lehetett bírni. Sajnáltam, hogy nem láthatom, hogyan operálnak, de még annál is szívesebben fociztam volna a majomketrecben. Meglepődtem, amikor a tanár úr ollót kért az asszisztentstől. Halk nyiszálást hallottam – kész röhej, ollóval vágják a szememet!

Azért kell rést nyitni, jellemzően a szivárványhártya felső szélénél, hogy ki tudjon folyni a felesleges folyadék – ezt físztulaképző műtétnak hívják. Az operáció közben beszélgetett a két doki, és csak remélni mertem, hogy közben azért figyelnek rám is. A tanár úr többször is rákérdezett, hogy érzek-e fájdalmat. Mindig nemet válaszoltam, mert az apró nyilallásokat nem tartottam szóra érdemesnek. Többször is tompa nyomást éreztem – elképzelhető, hogy ilyenkor ujjal rásegítettek, hogy kipréseljék a fölösleges folyadékot a szemcsatornából. Nem sokkal később tűt és cérnát kért a tanár úr, és bestopolta a szememet. Na, a varrást azért éreztem! Szorítottam is, amit lehetett, de nem jajveszékeltam.

– Milyen remek fiú ez a Lacika – hallom a tanár úr szájából.

– Hát persze, hogy az vagyok – gondoltam.

Az utómunkálatok közben nagy megkönnyebbülésemre a pecket is kivették a szememből. Újra láttam – igaz, furcsán. De nem nézelődhettem sokáig, mert puha gézt tettek a szememre. Arra vatta került, majd egy alumíniumtakaró – azt a betegek teaszűrőnek nevezték. Kibugyoláltak a csomagolásból, és megkeresték a papucsomat is. A tanár úr hangosan megdicsért – mi tagadás, nagyon jól esett. Magam is úgy véltem, hogy derekasan megálltam a helyemet a műtőasztalon. Bekísértek a kórterembe, és aznap már nem kelhettem fel. Jó érzés volt a meleg ágyban feküdni. Bejött egy nővérke, és érdeklődött: hogy vagyok? Csendesem mondtam, hogy minden oké, és hamarosan elaludtam.

Valamelyik látogatáson anyukám elmesélte, hogy felkereste a tanár urat, aki pozitív eredményről számolt be, és hozzátette: „a maga fia úgy viselkedett egész idő alatt, hogy sok felnőtt példát vehetne róla”!

Az osztálytársaim érdeklődve fogadtak a suliban, hiszen három hétig voltam távol. Elmondtam, hogy mindkét szememet megoperálták. Nagyot bámultak, amikor meghallották, hogy rést vágtak rajtuk – meg is mutattam. Amikor meg arról meséltem nekik, hogy a végén még össze is varrták tüvel és cérnával, mosolyogva faképnél hagytak.

Második évemet jártam a középiskolában, és elérkezett a téli szünidő. Az elmúlt hónapok kontrollvizsgálatai újból azt jelezték, hogy tartósan magas a szemnyomásom: a hirtelen nagy-kamaszkori fejlődés rosszul hatott rá. Nagy megdöbbenésünkre a tanár úr azt kérte, hogy december 31-én feküdjek be a klinikára. Józan belátás szerint igen nagy idétlenségnek tűnt – ugyan, ki fog foglalkozni velem az ünnep alatt? Dühös voltam, bár szilveszteri bulira nem voltam hivatalos. Ellentmondani persze nem mertünk, így nem maradt más hátra: az év utolsó napjának reggelén szügyenszemre elindultam a klinikára.

Bizony, még a nővére is csodálkozott, de hamar túltette magát rajta. Alig lézengett valaki az osztályon, és nagyon elkámpicsorodtam, amikor anyukám magamra hagyott. Fájt a szívem, hogy amíg mások a körúton trombitálnak, nekem a kórteremben kell emésztődnöm.

Márpedig a tét nagy volt: azt kellett kideríteni, elkerülhető-e az újabb operáció? Nem szerettem volna újból a szike alá kerülni: bőven elég volt az alig két éves emlék. Estefelé kimentem a hatalmas lépcsőházba, és onnan néztem a távoli József körutat, aztán leballagtam a kapuba, és onnan hallgattam a vidám trombitaszót. Érdekes látvány lehettem így, december utolsó napján, a köntösöm alól kilógó pizsamanadrágban. Összehúztam a köntös gallérját, és megpróbáltam dacolni a tél hideg leheletével. Néhány vidám fiatal ment el előttem; szánalmasan éreztem magam. Aztán csak győzött az esti fagy, és becsuktam magam mögött a hatalmas kaput. Bánat ellen legjobb orvosság az alvás: átaludtam magam a következő évbe.

Vége lett az ünnepeknek, beindult a kórházi nagyüzem. Mérték, mérték a szemnyomásomat, és kidolgozták a haditervet...

III. Szentenciák

A nagykorúság nem jár automatikusan a szellemi képességek kiteljesedésével – legalábbis rám igaznak bizonyult ez a megállapítás. A középiskola után öntudatosan kijelentettem szüleimnek: ellenőrző vizsgálatra ezután csak egyedül megyek. Így is tettem, bár az első alkalomra hét évet kellett várni. Ez idő alatt továbbra is gyógyszerereztem a szememet, de nem tartottam távol magam az ellenjavallt cselekedetektől. Továbbra is adódik a kérdés: hogyan aránylik a felvállalt kockázatból származó élmények haszna a látás károsodásához? Az élet nem algebra és nem is geometria. Ahány ember, annyi sors, annyi gondolkodásmód, ezért a feltett kérdésre sokféle válasz adható.

Orvosi szentencia: a nagyobb mennyiségben bevitt folyadék megnövelheti a szem belső nyomását.

Volt egy remek söröző a Krisztina körúton. Az érettségi napjait éltük – vagy épp szenvedtük – az osztálytársakkal. Az egyik vizsganap után a fiúkkal ellátogattunk az újonnan nyílt Wernesgrüner sörözőbe, ahol még nem jártunk. A szuterénben kulturált ivót találtunk, a homlokráncot előcsaló írásbeli feladat mielőbbi felejtésére pedig gyógyírt – fejenként egy korsónyi, kemény habú italban. Az asztal mellett eltöltött közel egy óra hangulata és íze úgy megragadott, hogy a söröző törzshelyemmé vált: egyik osztálytársammal hetente ellátogattam oda.

Egyszer nagyobb társaságot hívtunk össze az ivóba. Hatan csörtettünk le a hordó formájú lejáró lépcsőjén. Letelepedtünk az egyik asztal köré. A nagy sokára előkerülő pincért természetesen jól ismertük. Láttuk, hogy kissé kapatos már: orra vége piroslott a pálinkától. Rendeltünk egy kört, ő meg fordult egyet, és a tálcáról elénk tette a krigliket. Nem tétlenkedtünk sokáig. Harsányan csattant a hangunk: egészségünkre! Már a harmadik kört fogyasztottuk, amikor az egyik újonc fiú kezébe került az étlap. Csak a felhangzó vigyorgásra figyeltem oda. – Mi az, mi az? – fordultunk felé többen is. – Ide nézzetek! – bazsalygott önfeledten. Itt kapható egy kis adag ecetes torma is, ára négy forint harminc fillér! – A többi új fiú is élénken hahotázott, ám mi, barátommal már ismertük az étlapot. Megköszörültem a torkom: ha éhesek vagytok, szívesen rendelek egy kis adag ecetes tormát – hatan majd csak megbirkózunk vele! A füle tövéig szaladt a szájuk. Az italhordóért kurjantottam. A keletnémet gabonapálinka zsibbasztó hatása addigra a fülére is ráhúzódhatott, mert alaposan megvárakoztatta a hirtelen farkaséhessé lett társaságot.

Az U-alakú bokszt mélyében ültem, az asztal végén. Velem szemben állt meg a zöld-fehér kockás ingben sziporkázó pincér. Hat, mereven figyelő szempár szegeződött arcára, alattuk kaján mosolyok kunkorodtak. A csapszék mögött, stikában hörpintgető italhordó arca addigra már bágyadt vörösben pompázott. Katonásan kihúzta magát, és egy újabb kör felszolgálása felől érdeklődött, ám csalódnia kellett. – Egy kis adag ecetes tormát kérek! – adtam le a rendelést. Annyira ijedt arcot vágott, hogy röhögnünk kellett értetlenségén. Egy percbe is beletelt, mire újra meg tudott szólalni: Mit is tetszik parancsolni? – Egy kis adag ecetes tormát kérek! – vágtam ki ismét. Mintha gyökeret vert volna ingatag lába, úgy állt továbbra is az asztal végében. Eltelt egy újabb perc, aztán váratlanul erősen megrázta kókadozó fejét, és motyogva megszólalt: kissé furcsa ízlésük van, de azért hozom! Már több mint negyed százada történt, de életemben azóta sem nevettem – pontosabban: röhögtem – olyan önfeledten, mint akkor. Oly elementáris erővel tört ki belőlünk, hogy a kocsmá oldalafa kis híján megrepedt, a

plafonról pedig majd' hogy hullani nem kezdett a vakolat. Egyre erősebben szúrt, majd már fájt az oldalam a megállíthatatlanul előbuggyanó kacajtól, és nemsokára az életben maradás lett az első számú tét: a tüdőmben állandósult a levegőhiány, úgyhogy erővel kellett türtőztetnem magam a vigasságtól. De nem csak én voltam így: mindannyiunk arca vöröslött, zuhatagként ömlő könnyeinket nem győztük törölni.

Nagy nehezen lecsillapodtunk, de még hátra volt a második felvonás. Újra arra fordultunk, amerről a főszereplőnek kellett érkeznie. Kis tányéron hozta a mennyei mannát. Továbbra is riadtan, félszegen pillogott, mintha nem lenne biztos benne, jól hallotta-e a rendelést. Megállt az asztal sarkánál, és a csészealjnyi tányérkán elének tette azt a bizonyos kis adag ecetes tormát, mellé pedig egy kiskanalat. Amint elengedte a tányért, tízezred másodpercen belül úgy kaptunk ama egy-két deka nyamvadt torna után, mintha ez lenne utolsó lehetőségünk az éhhalál elkerülésére. A pincér megkövülten nézte az utolsó tormaszál birtoklásáért vívott, tomboló küzdelmet. Kíváncsom mindenkinek, hogy egyszer ekként ismerhesse meg a sörre evett torna ízét – kerüljön, amibe kerül!

Orvosi szentencia: az erős fizikai igénybevétel megnövelheti a szem belső nyomását.

Bakává lett osztálytársam haverjával rákaptunk a kirándulásra. Egyikünk sem volt a jelzett ösvények avatott ismerője, ezért eleinte még az útvonalválasztás is komoly fejtörést okozott. Kedvtelésünk kapóra jött egyik gyermekkori vágyam megvalósításához: megvettem életem első magasszárú tornacipőjét.

Feledhetetlen barangolások a Pilisben

Forrónak ígérkező nap hűs hajnala volt. Vonatra pattantunk, hogy elzötyögjünk Zebegényig. Jóformán csak mi ketten kászálódtunk le az egyre üresebb szerelvényről. A Duna felé vettük az irányt a fákkal szegélyezett, kacsaringós országúton. Mélyeket szippantottunk az üde levegőből. Vérmes kirándulók ide vagy oda, abban maradtunk a három évvel idősebb haverral, hogy ha jön egy autó, leintjük – úgy mégiscsak gyorsabb. A köhécselő motorral érkező személygépkocsiban három üres hely is kínálkozott. Fékezett a sofőr, megneveztük célállomásunkat, és bepattantunk a hátsó ülésre. Szerencsénk volt, mert még így is alig értük el az átkelőhajót.

Az induló kompról a szemben lévő, üde zöld Pilist csodáltuk meg, a Duna közepén a békésen hömpölygő folyamat vettük szemügyre, és ahogy egyre közelebb értünk a túlparthoz, mindinkább a távolodó Börzsöny hegyeinek látványát itta szemünk. A vízi jármű hangos csattanással ütközött a pontonnak.

Ha a zöldfülű természetjárónak kevés a pontosan megrajzolt turistatérkép útmutatása, nyissa ki a száját! A jelzett út kígyóvonalban vezetett ki a faluból. Egy tanya jellegű gazdaság mellett haladtunk el. Sokféle háziállat rikoltzott a tágas udvaron – legalább annyi szólamban, mint mi, hajdanán a Janda Vilmos kulcsosházban. A térkép alapján tudtuk, hogy a Rám-szakadék bejárata jobb kézre esik. Nem jártunk még erre, ezért minden, lekanyarodó ösvényre besiettünk, hátha az kell nekünk – ám sokáig tapodhattuk az egyenes, széles földutat. Bal oldalt tágas, füves síkok követték egymást; ahol a parkoló autók közelében sűrűn sorakoztak a sátrak. Tollaslabda röppent a kék ég felé, és aláhullva ismét úrhajó módján próbált kitörni a Föld vonzásából. A ritkás erdőszélen gyermekek népes indiáncsapata ólálkodott. Arrébb füstcsíkot eregetett a sístergő tábortűz, és kondér szívta magába a tüzes lángnyelvek leheletét. A messze távolban fából ácsolt asztalokat és lócákat fedeztünk fel – leültünk, és előszedtünk némi harapnivalót a vállunkat húzó tarisznyából. Duplán jól jártunk a hellyel, mivel a szakadék bejárata is ott volt. Mennyivel ízletesebb a mindennapok reggelije, ha azt a friss levegőn –

például egy erdő szélén ülve – falhatja be az emberfia! Az asztal mellől jól ráláttunk a kis patakra, amely tőlünk alig húsz méterre folyt ki a szűk völgyből. Gyerekek ugráltak át rajta nagy visítózva. Az ügyesebbek száraz lábbal úszták meg a merész játékot, az ügyetleneknek pedig szidás, esetleg még egy füles is jutott a vizes lábbeli mellé.

Alig kanyarodtunk a szorosba vezető csapásra, a vadregényes táj valósággal megigézett. Kétoldalt egyre magasabbra törtek a sziklafalak; a meredeken sűrű aljnövényzet nőtt a nyúlánk fák között. Hús, párás levegővel szívhattuk tele tüdönket. Lábunk közelében csendesen csordogált a hideg vízű, sekély patak. A fejünk fölött éneklő madarak hangját a hömpölyöket kerülgető víz gyengéd csobogása festette alá. A csapást követve olykor átszökkenünk az ér túlpartjára: járt utat a járatlanért el ne hagyj! A sáros víz néhol úgy kiszélesedett, hogy tocsogott a cipőtalpunk alatt, ha a haladást elősegítő kő mellé léptünk. Teljesen váratlanul megtorpant előttem a haver, és mutogatni kezdett.

– Az áldóját, azt nézd meg ott fönt!

Óriási fák dőltek át keresztben a völgy felett. Vastag és vékony ágaikkal belekapaszkodtak a túloldal növényzetébe. Mintha nem is lenne civilizáció, és az érintetlen őstermészetben járnánk! Majdhogynem félhomályban lépkedtünk tovább; a csapás a meredek tövében vezetett. Olykor nagyobbakat is kellett lépni, mert akadály bizony volt bőven. Egyre jobban beszűkült a szurdok, és nagy meglepetésünkre a végén függőleges sziklafal meredt fel előttünk. Több kiránduló is ott totojázott: nem mindenki mert felmászni. A falba U-vasakat rögzítettek elődeink. A sajátos lépcsősor mellett vastag vaslánc volt a kapaszkodó, hogy a turisták nyaktörő légtornászmutatvány nélkül is feljuthassanak. Nagyobb virtus inkább az ereszkedéshez kellett volna. Nem piszmogtunk sokáig: nekiugrottunk a sziklának, és hipp-hopp, már fent is voltunk. A magasból visszatekintettünk a magával ragadó völgyre – már akkor tudtam, hogy nem utoljára járok ott.

A kanyon viszonylagos hűse után valósággal mellbe csapott a fullasztó hőség. Egymásra néztünk: ez most éppen nem hiányzott! Szétnéztünk: nem messze egy népes osztály tartotta megérdemelt pihenőjét.

A Pilis térképét észak felé fordítva kiterítettük a dús fűre, és figyelmesen memorizáltuk az útvonalat. Rövid ideig egyenesen mentünk, majd balra vettük az irányt, hogy több forrás közelében elhaladva kijussunk az erdőből. Átvágtunk az országúton, és vaddisznó módján becsörtettünk egy nehezen áthatolható bokrosba. Újra a kitaposott csapásra értünk, amit már könnyen követhettünk fel Dobogókőre. Fel is néztünk: majd' kitörött a nyakunk. A Duna és a hegycsúcs között ugyanis hatszáz méter a szintkülönbség, és a java még előttünk tornyosult. Uccu neki: elszánt léptekkel nekivágtunk. Megkerültünk egy bokros részt, és lélekben hátrahőköltünk, ahogy megláttuk a huszonöt fokos kaptatót. Komótosan haladtunk, gyakran csak oldalvást araszoltunk, mert a száraz, sima földön a lábunk állandóan vissza akart csúszni. Egyre jobban ziháltunk, légszomj fojtogatta a torkunkat. Méregettük, ugyan hol állhatnánk meg egyet szusszanni? Nem csak velünk babrált ki a hegyoldal: több kirándulót is utolértünk. Hangosan fűjtatott mindegyik, sőt, egyesek már a visszafordulás gondolatával kacérkodtak. Egy lankásabb helyen mi is megálltunk. Alig volt pár négyzetméter, a parányi területen mégis népes csapat verődött össze. Mindenki a másik arcát figyelte: hátha mégsem ő zihál a legjobban? Mi is szétnéztünk, és úgy véltük, talán nem vagyunk a vert mezőnyben. De azért nagy csúfság, hogy ettől a talán öt kódobásnyi távolságtól ennyire elfáradtunk! Hol van itt a fiatalos erő, az edzettség? Megegyeztünk a haverral, hogy innen már egyhuzamban megyünk fel a tetőre, mert a gyakori megállások sok erőt vesznek el a szervezettől. Megpihent tüdönket mélyen teleszívtuk levegővel, aztán mindenre elszántan nekiveselkedtünk. A lábunk továbbra is gyakran kipörgött alólunk – hol itt, hol ott kapaszkodtunk meg egy fatörzsben vagy ágba.

Beértünk egy alig vánszorgó társaságot: egy ideig a nyomukban haladtunk, aztán kitettük az indexet, és elpörköltünk mellettük. Néha cifra szavak röppentek fel szánkából az ágakon csendben kuksoló madarakhoz, amint tovahaladtunk fészkeik alatt. Mennyivel egyszerűbb felrepülnie a hegytetőre a madárnak, mint gyalogosan felküzdenie magát az embernek! Én se bántam volna, ha mondjuk kőszáli sas lehettem volna úgy tíz percig. De ember küzdj, és meglátod, lesz eredménye!

Épp hogy embernyi széles volt a taposott út. Ha jobbra tértem volna, felbukom a meredekben, ha balra, a mélybe bucskázom. A kanyarokban megcsodáltuk az élénk táruló panorámát az egyre távolodó Dunával, amin nem is olyan régen keltünk át. De jó lenne egyet csobbanni benne! Nem célszerű azonban örökkön csak álmodozni: ahogy az idillből visszazökkenünk a sok verejtéket követelő valóságba, az szinte elviselhetetlen traumát is okozhat. Újabb, fűjtató társaságot értünk be. Miközben elléptünk mellettük, befogtuk a szánkát, hogy a légszomjjal küszködők azt higgyék, nekünk meg sem kottyan ez a kis séta. Oldalt pillantgatva lesték, hogy kik is azok a szuper turisták, akiknek meg sem kottyan az a nyomorult emelkedő. Alig vártuk már, hogy elhagyjuk őket, és végre jól kiszuszoghassuk magunkat! Szuggeráltuk magunkat és egymást, hogy le tudjuk küzdeni a megpróbáltatásokat. Egy éles balkanyar után kisebb csapat ütött alkalmi tanyát – és mintha fűrgő lábak macskalépteit hallottam volna a hátam mögül. Kínkeservesen megfordultam, és egy tízéves lányka mosolygott rám vidáman. Láttam, hogy neki valóban nem gond a hegymenet: még egy apró lihegés sem hagyta el azt a csöpp kis száját.

– Hát te kis atomhajtasú, hogyan kerültél mögénk ilyen hirtelen?

– A szüleim még ott szuszognak valahol a hegy aljában. Gondoltam, szétnézek feljebb, és nekiiramodtam.

Döbbsenten néztünk össze a haverral. A felhőtlen nappali égnél is világosabb volt: ha más nem is, de ez a kiscsaj előbb-utóbb úgy itt hagy minket, hogy még a hátát se látjuk! Hármában ballagtunk tovább. Valamennyi energiát még a szapora beszélgetéshez is sikerült átcsoportosítanom. Szülőkről, iskoláról, munkáról, és persze más kirándulásokról cseverésztünk. Olyan szemtelenül könnyed volt az a csiripelő csacsogás, már mérgeledni sem jutott eszünkbe. Azon viszont hosszasan elgondolkodtam, hogy mennyivel szívósabb ez az ifjú titán, mint mi. Ki-mondottan vékonyka volt az elnyűhetetlen gyermek, és úgy véltem, csakis emiatt bírhatja ilyen könnyedén. Szemből virgonc fiatalok érkeztek: az ő dolguk sem volt sokkal könnyebb a mienknél, az ő lábuk is igencsak csúszkált. Mások kerékpárral a vállukon igyekeztek lefelé. Egyre magasabbra hágtunk, de fogalmunk nem volt róla, mennyi van még hátra? Túratársam bandukolt az élen, mögötte én lihegtem, és a visszafogott léptű kislány zárta a sort. Haverom váratlanul megszólalt: egy kidőlt fa fekszik keresztben az úton, és teljesen elzárja. Alatta nem férünk át, és túl vastag a fatörzs ahhoz, hogy könnyedén átléphessünk rajta. Megállította a havert a természet kikerülhetetlen sorompója. Ez volt a lehető legrosszabb, ami megeshetett velünk: meg kellett állnunk! Nem akartam hinni a szememnek, és reménykedve kuksoltam az akadályt. Méregettük: sehogyan se volt ín्यünkre. Amíg mi totojáztunk, a lányka úgy libbent át fölötte, mint a pihe. Már a túloldaláról mosolygott ránk angyali arccal: nem is olyan nehéz!

– Na, ez itt a vég! – adtam meg magam a sorsnak. A haver nekigyürkőzött, és mintha morgott volna valamit az orra alatt. A túloldalról fáradt mosollyal nézett rám vissza: ha nehezen is, de mászható!

Lehet, de olyan görcsöt éreztem, hogy szinte mozdulni sem bírtam tőle. Más baj is akadt: a lábamat piszkosul szorította a két napja vásárolt, fél számmal kisebb, magas szárú sportcipő – negyvenhármas méretű nem volt a boltban. A kényszerű megállás teljesen kiszívta az erőmet

– a kislány ezalatt könnyed lépteivel bejárta a közeli oldalt, sőt, jócskán előre is szaladt, hogy feltérképezze az esetleg még ránk váró akadályokat. Nagy sokára én is rászántam magam a mászásra. Átkínlódtam magam a fatörzsön, és lerogytam annak túloldalán.

– Mikor megyünk tovább? – na, csak ezt ne kérdezte volna a csodálatra méltó lányka. Pedig láthatta rajtunk, hogy ez az idő még nem érkezett el. Mivel nem kapott választ, várt még két percet, majd udvariasan elköszönt, és tovalibbent azokon a pipaszár virgácsain.

Megcsóváltuk a fejünket: csak nem délibábot láttunk? Összeszorítottam a fogam, és útra keltünk mi is, mert a kanyarban megelőzött csapat beért minket. A lábamat görcsben tartó izomláz csak lassan oldódott – és pechemre a szűk cipőben egyre jobban fájt a bal lábfejem. Ha a természet gigantikus ereje nem gördítette volna elénk az akadályokat, viszonylag elfogadható állapotban értünk volna fel a csúcsra, de így alig maradt bennem erő. Még jócskán kutyaagolhattunk felfelé a keskeny úton, és amikor elénk tárult a vége, egyszerűen elképedtünk: az előzőeknél is meredekebb szakasz várt ránk! Valóban utolsó tartalékaimat kellett mozgósítanom ahhoz, hogy felküzdjem magamat Dobogókőre. Elvánszorogtunk az első, valóban síknak nevezhető gyepig, és eldőltünk, mint a zsák. Hanyatt fekvé nyöszörögtük: ezt még egyszer sohasem! Távoli trillázásra figyeltünk fel, bár a kimerültségtől egymás szavát is alig értettük. A haver végül megkereste tekintetével az önfeledten éneklő pacsirtát. Nagy nehezen én is arra fordítottam a fejemet: a virágos réten önfeledten énekelve ott futkározott az atomhajtású lányka!

Mindkét lábamról lehúztam az egyre kíméletlenebbül szorító csukát. Bal nagylábujjam mellett vízhányag növekedett; a feltört hús már enyhe nyomásra is fájt. Közben érdeklődve figyeltük a Duna felől érkező kirándulókat, akik a hegytetőre érve nyomban a fübe rogytak. Ismét izomláz tört kalodába gyötört lábamra. A földre döntő fáradtság múltóban volt, de kökeményre merevedett vádlim további maradásra kényszerített. A cél azonban még messze volt: nem időzhettünk sokáig. Nagy sziszegve felhúztam a cefetül szorító cipőt, és kínlódom feltápaszkodtam. Ólomsúlyú tagjainkat alig vonszoltuk a közeli szálloda felé. Néptelen volt az épület előtt a parkoló, az egész környék. Bár a pihenő ideje alatt aprólékosan átböngésztük a térképet, most a parkolónál felállított táblán is megnéztük az útvonalat, de olyan sok turistaút indult ott egy pontból, hogy a kuszaságon nem tudtunk eligazodni. Az aszfalt mellett bevártunk egy csapat kirándulót, és megkértük őket, mutassák meg a helyes ösvényt.

Könnyűnek ígérkező séta várt ránk a hegytetőről aláereszkedő lankán: Pilisszentkereszt felé tartottunk. Szótlanul lépkedtünk egymás mellett, de a liget nem volt csendes. Egy elhivatott fakopáncs végezte mindennapos gyógyító munkáját az egyik fa törzsén. A nap élénken megvilágította a ritkás erdőt, a beszűrődő fény romantikus hangulatot varázsolt – mi mégis inkább a lábunk elé figyeltünk. Súlyomat egyre inkább a jobb lábamra helyeztem, hogy kíméljem a balt. A körülményekhez képest tempósan fogyasztottuk a métereket: tudtuk, hogy hamarosan kiérünk a műútra. Odáig több magunkfajta fiatallal is találkoztunk – egyikük arca sem volt sápkóros. Szikrázóan sütött a nap, és ahogy ereszkedtünk, úgy vált egyre rekkenőbbé a hőség. Lecsupaszított felsőtestünk mohón itta a barnító sugarakat.

Pilisszentkereszt túlsó végéig koptattuk az aszfaltot. A falu végében élesen jobbra kanyarodtunk a jelzésen, ahol a térkép szerint egy meredek kaptató várt ránk. Annyira strapásnak bizonyult, hogy újra bokrok ágaiba kellett kapaszkodnunk, hogy feljebb juthassunk – vagy legalább ne csússzunk vissza. Patakokban szakadt rólunk a verejték. A felszálló por beletapadt kitágult pórusainkba. Néha már sercinteni sem tudtunk, mert nem volt mit. Valahogy kikeveredtünk az emberizzasztó hegy jobb szélére, és a mélybe tekintve egy könnyen járható útra lettünk figyelmesek. Mivel egyikünknek sem volt kedve tovább szenvedni a nagypúpú

hegyen, kerestünk egy járhatónak tűnő oldalcsapást, hogy aláereszkedjünk. Továbbra is a haver ment elöl, így ő talált rá a lejáróra.

A köves, de inkább kavicsokkal borított út annyira meredek volt, hogy előbb kielemeztük: járható-e egyáltalán? Óvatosan ereszkedtünk alá. Minden lépésre alaposan figyeltünk, különösen pedig arra, hogy kellő távolságot tartsunk, mert ha a hátul lévő megcsúszik, könnyen magával sodorhatja az úttörőt. Szinte centiméterenként araszolgattunk – leginkább guggolva, teletalpon csúszva. Állandóan kapaszkodtunk valamibe: sziklába, ágba, vagy jobb híján egymásba. Sajgó lábamat kegyetlenül meggyötörte a terep, de nem értem rá sopánkodni, mert a lejutásra kellett koncentrálnom. Nyak- és lábtörés nélkül úsztuk meg az ereszkedést. Felnéztünk a magasba, és a megtett útra emlékezve bólintottunk: bizony, nem kis tettet hajtottunk végre!

A kitartást igénylő változtatás igencsak megérte, mert mesés szép helyre értünk le: a Szurdok-völgybe. Keskeny mederben csordogált a patak, kis fahidak vezettek át a sekély, kavicsos medren. Szemnek, lábnak idilli környezetben haladtunk. A patak duruzsolása olyan jótékonyan hatott megviselt szervezetünkre, hogy lassanként megfeledkeztünk az átélt kínokról. A térkép szerint hosszú, egyenes út várt ránk. Lábam állapotához mérten jó tempóban haladtunk a gallyakkal teleszórt csapáson. Őszinte csodálattal emlékeztünk a Rám-szakadék élményeire, és agyba-főbe dicsértük magunkat, hogy milyen spéci módon robogtunk fel Dobogókőre – a minket is könnyedén lepipáló lánykáról azért a nagy öndicséret közben sem feledkeztünk el. Közben érdekes helyre értünk. A jobb oldalt, közvetlenül a turistaút széle mellett erdő zöldellt. De nem akármilyen! A fák törzsei két méternél nem távolabb magasodtak. A lombok teljesen összezártak, és az erdő szélétől úgy öt méterre már vaksötét volt. Hideg levegő áramlott ki a rengetegből: ilyesféle lehetett a mesebeli sötét erdő is. Tovább indultunk. Több mint egy órája gyalogoltunk a sétaútnak is beillő ösvényen, és egyetlen turistával sem találkoztunk. Úgy tűnt, a távolban mintha elfogyna az erdő, erősödne a fény. Alighogy kiléptünk a ligetté ritkult fák közül, máris váratlan látvány tárult elénk: mindkét oldalt hosszú putrisor húzódott az út mentén.

– Na, komám – szóltam oda a havernak – ha most az őslakók megkergetnének minket, a fáradságtól nem tudnánk elszaladni. Némelyik kalyiba ajtajából kíváncsi fekete szempárok villantak ránk. Imitt és amott is spárgát húztak ki két fa között: azokon száradtak a mosott ruhák. A fateknő a házfalat támasztotta.

Csendes volt a sor, és mi továbbra is előre tekintve lépkedtünk egymás mellett a poros úton. Túratársam váratlanul elnézett előttem keresztben, látszólag intett valakinek, és felkurjantott: Szia, Laci! Nem tudtam mire vélni. Magam is jobbra néztem, hát mit látok? Egy mutatós számár állt az út mellett, őt szólította oly lelkesen a haver az én becses keresztnevemen. Nagy duma volt, jót is nevettünk mindketten.

Ha sokára is, de elfogytak a kalyibák, és már hagyományos parasztházak formálták az utcaképet. Többségüket még zsindely fedte, de akadtak köztük cseréptetősek is. Az udvarokon békés csend honolt, az árnyékban a háziszárnyasok is csak pihegtek. A gazdasági épületek mögött szépen rakott kazlak magasodtak. Kanyarodott az út – ki tudja, mikor készült aszfalt került a talpunk alá. Akkora kátyúk sorjázta rajta, hogy a figyelmetlen autós aligha úszhatta meg tengelytörés nélkül. Teljesen kiszáradtunk, a víz már rég kifogyott kulacsainkból. A templom magas tornya vált az életben maradás biztos támpontjává: mint tudnivaló, ország-szerte egymás közelében található a templom, a tanács háza és a kocsmá.

Lelkesen léptünk be a talponálló ajtaján. A természetes, pocakos csapason kívül egy teremtet lélek sem volt odabent – ha csak a legyeket nem számítjuk. Két korsó sört kértünk. Langyos

volt a kőbányai világos, de mégis csak sör. Én a pultnak háttal helyezkedtem el, a haver velem szemben állva támasztotta a kétes tisztaságú asztalt. Egyszer csak elnevette magát: nézd már, mi van kiírva a falra, a csapos feje fölé! Kissé közelebb is léptem a pulthoz, és egy mocskos rajzlapot vettem észre, ezzel az írással: A földre köpni tilos!

Hát ez kolosszális! Milyen nívós helyre vetődtünk! Jót nevettünk a fura feliraton. Még jó – döbbszünk rá már ismét az asztalt támasztva – hogy rajtunk kívül senki sincs a söntésben. Aztán csak kibújt belőlünk a nyelvészkedés kisördöge. Na jó, a földre köpni tilos, de a falra vagy netalán a plafonra szabad? És egymásra? Ilyen marhaságokkal vidítottuk egymást a nedűt kortyolgatva. Egy újszerű, helyi kultúrát megismerve, lelkiekben gazdagodva léptünk ki a csehó ajtaján, hogy megkeressük a falu felett magasodó hegyre felvezető, meredek utat.

A távolsági busz megállójában poros bundájú kutya szimatolt a szemetes körül. Aszfalton koptattuk a távo, és magunk is úgy lihegtünk a bitang meredeken, mint a megkergetett kóbor kutyák. Elfáradva értünk fel az Oszoly-szikla alá.

A függőleges falon hegymászók gyakoroltak, de nekünk eszünk ágába sem jutott, hogy utánozzuk őket: a síkvidéki gyaloglás jobban ízlett. Elhaladtunk Petőfi Sándor emlékműve közelében, de akkor már régen szem elől veszítettük a turistajelzést. Derékig érő gazban gázoltunk. Már a jobb lábamra is sántítottam, a bal pedig kibírhatatlanul fájt. Többször is megálltam – úgy éreztem, lépni sem tudok. Mivel a fennsíkon egyetlen fa sem nőtt, a nap égető sugarai akadálytalanul érhetek minket, újabb kemény megpróbáltatást okozva elcsigázott szervezetünknek. Véget nem érő dudváson harcoltuk át magunkat: semmi biztató jel. Bár a kocsmában teletöltöttük vízzel kulacsainkat, a hús korty csak a szomszúság ellen ért valamit – a fáradság ellen vajmi keveset. Huzamos menetelés után megérkeztünk Pomáz szélére. Végre vége! – gondoltuk, mert még nem tudtuk, milyen hosszú is ez a falu. Mindkét lábam külső élére lépve vánszorogtam, fogamat keményen összeszorítottam, minden lépésnél kibírhatatlanak tűnő fájdalom hasított belém. Fél órába is beletelt, mire a HÉV-állomásra értünk. Teljesen összetörve rogytam le az első padra – délután hat órakor. Kígyóként sziszegve szabadítottam ki lábam a cipő fogságából, és már az első pillantás is rosszat sejtetett: mindkét zoknim véres volt. De hátra volt még a fekete leves: mindkét lábfejememen kilátszott a nyers hús. A nyílt sebekre gyógyírt egyedül a huszonöt megtett kilométer és a körülbelül nyolcszáz méter szint jelentett.

Az is hülye, aki térképpel a kezében eltéved a természetben – nyilatkoztam ki a havernak. A pomázi HÉV-állomásról a Janda Vilmos kulcsosház felé tartottunk. Még a faluban elkezdtem feleleveníteni nagykamasz emlékeimet, így az első állomás fontosságát idejekorán megértette a haver. Szerettem volna újra látni az erdő közepén a feledhetetlen élményeket adó kis házat. Elhagytuk az utolsó falusi portát; jobbra tértünk, és tempós léptekkel vettük célba az erdőt. A térképet már jó előre memorizáltam, így az továbbra is összehajtván lapult a tarisznyában – ám a táj sehogyan sem tűnt ismerősnek. Egyre jobban elbizonytalanodva, mondhatni, az orrunk után haladtunk. Tágas térségen vágunk át, és még egy csupasz dombra is felkapaszkodunk. A kilátás valóban szép volt – pláne, hogy ott láthattuk előttünk a halom valóságos tükörképét is. De a fenébe is, mi nem ezen a fátlan, erdei lak nélküli helyen akartunk kikötni! Tarisznyám mélyéből kedvetlenül előkotortam a térképet, és behatóan tanulmányozni kezdtük: vajon hol lehetünk? Addig forgattuk és böngészünk azt a színes abroszt, amíg rá nem jöttünk, a szemközti domb mögött kéne lennünk, hogy hamar rátalálhassunk a keresett szálláshelyre. Összehajtogattam a nyomdászágú útbaigazítót, és kissé ironikusan megállapítottam: ezek szerint én is hülye vagyok! Toronyiránt levágtáztunk a járatlan, gázos lejtőn, lendületből vágunk át a völgyön, és továbbra is toronyiránt, nagy nekiiramodással megmászunk a másik dombot.

Onnan már a szakszerű tájékoztatói eszközt is igénybe véve folytattuk az utat, és – igaz, jóval arrébb, mint gondoltuk volna – rátaláltunk a szállásra.

Néptelen volt a lak, ám fejemben élénken megelevenedett a tájék: izgatott diákok álltak egy kupacban, és elveszett társaik sorsán tanakodtak. Hírül vették, hogy az osztályfőnök végérvényesen vissza akar fordulni, de lebeszéltek tervéről. Majd cigarettafüsttel vastagon telefűjt, sötét padlástér homályos képe tűnt fel lelki szemem előtt. Tovább pergett a színes kópia, és a szűrt fényben láttam, amint az összecuszkáló ágyon Csete és Moha lerohan, hogy heves kamaszvágyunkat kielégítve, élménydús félórát birkózzunk hármásban. Aztán a feledhetetlen éjszakai állatkonzert és az ablakon lecsobogó, fiús vízesés képei. Eljött a hajnal, és mi, nyolcan, srácok nagy elánnal kimertük a vizet a ház mellett fakadó forrásból – minek a lányoknak cicamosdás? Elfogytak a múlt élénk emlékei, és ráeszméltem a könyörtelen, csendes valóságra. Talán már léptem is egyet az ösvény irányába, de végül mégiscsak bekukkantottam a veranda poros üvegén: kár volt. Felkerestük a ház melletti forrást is: teljesen kiszáradt. Talán már a természet is úgy gondolta, minek a turistáknak ivóvíz? Lehangoltan hagytam el a dicső emlékek helyét, de magamban továbbra is olyannak látom, mint egykor volt.

Kelet felé haladtunk lefelé egy hegyről. Azért emlékszem ilyen jól az irányra, mert hátunkba sütött a délutáni nap. Csak a lábam elé figyeltem. Az éles kövekkel tarkított úton óvatosan kellett lépkedni. Hogy, hogy nem, felemeltem pillantásomat, és olyan páratlanul szépet láttam, hogy lecsövekelttem. Messze a mélyben egy hatalmas fa színpompás koronája rítt ki élesen a zöld háttérből. A nap a hátam mögött lévő hegy mögé bukott, és egyre haloványabb sugarai gyönyörűen megvilágították a gazdag lombzatot. A sárguló, milliónyi árnyalatban ragyogó leveleket olyan mély tűzű színekre festette, hogy az maga volt a csoda. A többi fa egy kaptafára szabottnak tűnt mellette. Ritkán fordult elő velem, hogy egy túrán valami ennyire rabul ejtsen.

Kőből épült turistaház mellett haladtunk el, és utána sok apró, támfával erősített, változatosan kanyargó földlépcsőn vezetett lefelé az út. Kimondottan romantikus volt a teraszos erdei táj. Nem sokkal rá egy nyílegyenes, ráadásul sík gyalogútra értünk. Könyvekről beszélgettünk a nyomdász haverral: szóba került Ray Rigby: A domb című regénye, amiről újabb témának az idegenlégióra asszociáltunk. Elmondta nekem, mi is az az erőltetett menet: a teljes menetfelszereléssel felpakolt légiósnak percenként százhuszat kell lépnie – leginkább homokos talajon. Szerencsére nem volt dugig tömött hátizsák rajtunk – a fenének se hiányzott volna. Homokos talaj sem volt kilátásban, de ezen se sajnálkoztunk. Úgy hogy, ha már ilyen kényelmesen járható úton vagyunk, miért ne próbálnánk ki, hányat tudunk lépni egy perc alatt? Másodpercmutatós óra volt rajtunk: csupán időzítés kérdése volt, mikor kezdjük el az eszeveszett száguldást. Háromszor is nekirugaszkodtunk a csúcskísérletnek: a legjobb eredményünk percenként száztizenhat lépés volt.

IV. München

Előjáték és aktus

1984 emlékezetes év marad számomra. Hét éve jártam utoljára a klinikán, még középiskolásként, pedig már évek óta tudtam, hogy állandósult a magas szemnyomásom. A bal szem éleslátása jócskán romlott, a másikat már születésemtől jóformán csak kacsintásra volt érdemes használni. Édesanyám konok rendíthetetlenséggel hívta fel a figyelmemet az elhanyagolt kontrollvizsgálatok fontosságára. Végre-valahára rászántam magam.

A rég nem látott masszív épület, a haját mindig kontyban viselő portás hölgy, a hétköznapiok délelőttjén betegekkal zsúfolt ambulancia és az irattár személyzete is ismerős volt – mintha csak a minap jártam volna erre. A kartonozóban dolgozó hölgy égre-földre kereste a kórlapomat, de sehol sem találta. Melyik orvoshoz szoktam kezelésre járni? Megmondtam, mire a hölgy rám nézett, és közölte: a tanár úr már hosszabb ideje betegállományban van – és új kórlapot nyitott nekem. Az ambulancia folyosóján is kivártam a hosszú sort. Egy tanársegéd hívott be a kezelőbe. Alaposan megvizsgálta mindkét szememet, és azt javasolta, hogy február második felében feküdjek be a klinikára egy hétre, hogy kipróbálhassanak rajtam egy újfajta szemcseppet. Sokat mondóan még hozzátette: akkorra visszajön szabadságról az adjunktus úr, akire szívesen rábíznom magát. Tulajdonképpen épp kapóra jön a lehetőség: előbb kiveszem a tavalyról maradt pár nap szabadságomat, és amikor letelik, megtoldom az egy hét klinikával – legalább jól kipihenem magam!

Délelőttös műszakban dolgoztam az ABC-áruházban. Mivel aznap nem volt sok teendő, a váltáskor letettem a lantot. Az élelmiszerkereskedelem addigra annyira elnőiesedett, hogy egyedül voltam a férfi öltözőben. Örömmel gondoltam a háromnapos pozsonyi kiruccanásom várható sörözésekre és utána a kellemes henyelésre a klinikán. A munkában eltöltött bő hat év alatt jócskán beletanultam a szakma központi és hálózati munkaköreibe is. Nekem már nem volt zseni az üzletbe betérő vásárlók kiszolgálása sem: már régóta nem „kedves vevők” voltak nekem, hanem konkrét ismerősök. Évek óta úgy jártam be dolgozni, hogy a boltot, a sokféle feladatot nem robotnak, hanem kellemes időtöltésnek éreztem.

Szóval, egyedül voltam az öltözőben. Kipakoltam a lemezszekrényből az összes szennyest, és betettem mindet a táskámba. Ekkor teljesen váratlanul és megmagyarázhatatlanul fura gondolat, fura hangulat tört rám. Milyen lenne úgy elmenni, mintha soha többé nem kéne visszajönnöm? Megtetszett a pajkos ábránd, eljátszottam a gondolattal. Az utolsó percekben már úgy tettem-vettem magam körül, hogy most látlak utoljára, munkahely! Magamra kaptam a nagykabátot, és máris üresen kongott az addig soha kulcsra nem zárt szekrény.

Gyalogosan indultam a békásmegyeri HÉV-állomásra. Kétszer is visszanéztem az egyre jobban elmaradó, apránként összezsugorodó üzletre, mondván, ide vissza nem jövök többé! Lesiettem az aluljáróba, és nem sokkal rá már a peronon toporogtam. Mire felszálltam a Szentendre felől érkező szerelvényre, már el is felejtettem ezt a bolondságot.

A kórházi ágy szélén üldögéltem. Észre sem vettem, hogy valaki belépett a kórterembe.

– Jó napot kívánok, Reményik Lászlót keresem! – csendült egy ismeretlen női hang.

– Hát ez meg ki a csuda lehet? – kaptam oda a fejem. Egy nálam pár évvel idősebb doktornő állt az ágy végében. Fiatalemberhez méltó fürgeséggel ugrottam bele a papucsba, és már ott tornyosultam előtte. Kezet adott, bemutatkozott, és mosolyogva hozzátette:

– Én leszek a maga kezelőorvosa. Szeretném, ha kifáradna a vizsgálóba!

Úgy éreztem, nem annyira betegnek, mint inkább embernek tekint, és ez jól esett. Teltek a napok, és az egyik viziten a professzor megkérdezte, hogy kinek a betege vagyok.

– Sajnos, a tanár úr nagyon beteg; már nem is várható, hogy visszajöjjön dolgozni – pár hét múlva el is hunyt. – Mit szólna hozzá, ha én kezelném tovább?

– Örülnék neki – válaszoltam bizakodva. A szikár orvos elgondolkodva állt előttem, nem mozdult.

– Az én édesanyám vezetékeve megegyezik az ön családi nevével – kezdett bele, majd megkérdezte, hogy nincsenek-e rokonaim az ő szülőföldjén. Nem voltak.

Az egyik viziten a közelemben álló orvosok sugdolózni kezdtek, és mintha az operáció szót is kihallani véltem volna belőle. Erősen hegyeztem a fülem: még csak az hiányozna! Már a gondolatától is irtóztam. Hamar kiderült, hogy nem kell átmennem a fülészetre.

– Nézze, László! – fogott bele a professzor. – A konzervatív kezeléssel nem tudtuk lejjebb szorítani a szemnyomást a bal szemében, de műtéttel megpróbálhatjuk. Azt tanácsolom önnek, hogy nyissuk meg az utat egy műtéti beavatkozással. Mit szólna hozzá?

A legszívesebben meg sem szólaltam volna, de hát ezt azért mégsem lehetett.

– Ha a professzor úr úgy ítéli meg, hogy csak operációval lehet a szemnyomást a normális szintre leszorítani, akkor beleegyezem a műtétbe – sóhajtottam.

Az operáció utáni első nap reggele volt. A kórterem ajtajától balra az én ágyam volt az első, ezért a doktornő velem kezdte a kezelést. Szokás szerint illően köszöntöttük egymást, és érdeklődött, hogy hogy vagyok? Erre a „Köszönöm, jól” formula volt a válasz. Egy hirtelen mozdulattal lerántotta az arcomról a szemkötést leragasztó csíkot. A szemem teleszaladt fénnel, és az azon nyomban képpé állt össze a fejemben. A tanársegéd alig hallhatóan, de felszisszent: na, itt valami nem stimmel!

– Valami baj van? – kérdeztem, de nem kaptam választ.

– Nem fáj a szeme? Látja a kezemet?

– Minden oké! – annyira riadtnak tűnt, hogy még én próbáltam nyugtatni.

– Kívülről teljesen bevérzett a szeme – mondta rövid gondolkodás után.

Továbbra sem estem pánikba, mert a műtött szememmel elfogadhatóan láttam. A tanársegéd vattapamaccsal letisztogatta a vastag vérömlenyt, és háromféle szert is csepegtetett a szemembe. Az egyik szobatárssal mentem ki a vizsgálóba: addigra már több kórteremből is gyülekeztek a betegek. Amikor sorra kerültem, a szemnyomást is mérő műszer előtti forgószékre ültettek: egy percig sem tartott. Elégedetten álltam föl; a tenzió normális volt. – Olyan nagy baj azért mégsem történt – morfondíroztam a szobába visszatérve. – Megfelelően látok, és ez a fő! A folyosó végében felcsattant a főnövér harsány, rekedtes hangja: a betegek fájának be a kórtermekbe, professzori vizit következik!

Kisvártatva a hármas kórterembe is befutott a lendületes orvoscsapat.

– Hogy érzi magát, László? – A szemem állapotáról addigra már beszámoltak a professzornak, mint minden olyan betegről, akik állapota eltért az elvárhatótól.

– Köszönöm, jól!

Hosszasan belevilágított a bal szemembe, és érdeklődött, hogyan látok, fáj-e a szemem? Rövid időn belül másodszor vittek a kezelőbe. Az újabb vizsgálat után az engem operáló orvos úgy vélte, hogy a szememben megpattant egy hajszálér, és ez okozta a külső vérömlenyt. Ennek eltávolítására egy injekciós tűvel le kell szívni a vért. Ez alig pár perces beavatkozás, amit a műtőben kell elvégezni.

– Muszáj ahhoz érzéstelenítő injekciót beadni? – kérdeztem. Rövid gondolkodás után egy kurta nem volt a felelet.

Csak pár nap telt el a vér leszívása óta. Péntek délután volt. Nem sokkal három óra után két betegtársammal beszélgettem a folyosón. A vizsgáló nyitott ajtajának háttal álltam, és épp a társaskör egy másik tagját hallgattam, amikor úgy éreztem, mintha úgy tíz-tizenegy óra irányából egy pók mászna a bal szemem közepe felé. Bár érintést nem éreztem, jobb kezemet önkéntelenül is a bal szemem elé rántottam, mintha egy legyet akarnék elkapni – ám se légy, se pók nem akadt a markomba. Betegtársaimnak nem tűnt fel a váratlan mozdulat, én azonban nem értettem, mi történik velem.

Képzeli-e el azt, hogy közvetlenül a szemük előtt egy vízzel teli üvegkancsó áll – azon szépen át lehet látni. Ha az edény bal felső részébe nagyon vékony sugárban piros festéket spriccelünk, a hajszálvékony piros csík előbb átlósan, egy ágban folyik, majd az eleje kissé megereszkedik a kancsó feneké felé – eleinte alig terül szét a vízben. Később, nem messze az elsőtől megjelenik egy újabb ágacska is. Próbaként óvatosan rázzuk meg az edényt! A lefelé ereszkedő festékcsíkok jobbra-balra is elmozdulnak, és kissé elszínezik közvetlen környezetüket. Ahogy a festék szétterül, az áramlás ereje annyira lecsökken, hogy szinte láthatatlanná válik – viszont a széteszlő piros folyadékot befogadó közeg fényáteresztő képessége lecsökken. A megnyugvó vízben újra jól láthatóvá válnak a befolyó piros erecskék. Ez a látvány igazán egyedülálló mulatság volt, de érthetően aggasztott, ugyanis, ahogy jobbra-balra mozgattam a fejem, rá kellett jöjjek, hogy mindez magában a szememben történik. Úgy gondoltam, ismét megpattanhatott egy hajszálér a szem külső részén, és a kiszivárgó vért látom. Megkértem a betegtársakat, hogy nézzék meg a bal szememet, nem látnak-e rajta valami fűcsát. Azt mondták, hogy nagyon piros a szemem, de semmi egyéb nem tűnt fel nekik. Még jó fél órát beszélgettünk. Közben újra és újra megmozdítottam a fejem, hogy lássam azt az érdekes keveredést – végül arra a felismerésre jutottam, hogy itt valami nagyon nem klappol.

Tudtam, hogy a doktornő a hármaskörteremben egy hosszadalmas súlyterheléses vizsgálatot végez. Bementem a teltházasszobába, és láttam, hogy még tart a vizsgálat. Megvártam a folyosón a doktornőt, és mondtam neki, hogy mintha egyre jobban elhomályosulna a látásom. Újjával kicsit széthúzta a két szemhéjat, és belenézett a műtött szemembe. Csak pár pillantás kellett a diagnózishoz: minden bizonnyal a műtét utáni intenzív gyulladás következményét érzem: erősen begyulladt a bal szemem. A külső része erősen vörös, és ez ideiglenesen, de akár hosszabb távon is jelentősen csökkentheti az éleslátást. A doktornő elbúcsúzott a folyosón álló betegektől, és a fárasztó heti munka végeztével hazaindult – én meg rándítottam egyet a vállamon, mert úgy éreztem, hogy ez esetben egészen másról van szó.

Az elmaradhatatlan esti kezelésem megkérdeztem a kerek kocsit toló nővért is, hogy nem lát-e valami furcsát a bal szememen. Ő is csak azt felelte, hogy nagyon begyulladt a műtét után. Közvetlenül lefekvés előtt feltették rám a fémből készült, lyukacsos védőburkot, hogy védje a műtött szemet az éjszakai alvás viszontagságaitól.

Ébredés után óvatosan lehúztam homlokomról a ragtapaszt. A folyamatosan befolyó és széteszló vér már betöltötte a teljes látóteret, de még átláttam rajta. Reggel az ügyeletes orvos megmérte a szemnyomásomat, de nem vizsgálta meg a bal szem belsejét a réslámpával. Ő is csak annyit mondott, hogy erősen begyulladt a szemem. Szombaton egész nap figyeltem, hogyan romlik a látásom, és beszámoltam róla a betegtársaknak és a nővéreknek is. Egyik ügyeletes orvos sem vette a fáradságot, hogy a zsebébe nyúljon a szemfenékvizsgáló lámpáért. Amikor a szüleim vasárnap délután meglátogattak, már csak teljes sötétet láttam. Kívülről ők is csak az erősen gyulladt, vérekes szememet figyelhették meg. Anyukám aggódva behívta a nővért, aki az unalomig ismert nótát fújta – én meg egyre jobban begyulladtam. Végül a délutános nővér leszólt az orvosi szobába, hogy az egyik beteg folyamatosan romló látásról panaszodik, és azt mondja, hogy már semmit sem lát.

A kórházi ágy végénél álló széken ültem. A belépő orvost ismertem: ő volt a férfi osztály négyes kórtermének kezelőorvosa.

– Mi a baj? – lépett mellém.

– Nem látok a műtött szememmel – feleltem lehangoltan.

– Jöjjön ki velem a vizsgálóba – mondta kedvesen, és már indult is kifelé.

A kórterem ajtajával szemben volt a kezelő, és a jobb szemem csőlátását maximálisan kihasználva önállóan követtem az orvost. Lábammal rátaláltam a bal oldalt álló, a betegek számára fenntartott székre, és leültem.

– Olvassa le a számokat a vizus tábláról!

– Nem látok semmit – fordultam felé nyugodtan.

Rám nézett, és szó nélkül felállt. Tőlem három méterre megállt, szembefordult velem, és néhány ujját kimerevítette, hogy mondjam meg, hányat mutat.

– Mondom, hogy nem látok semmit! – ismételttem higgadtan.

Ez volt az a pillanat, amikor az ügyeletes megsejtett valamit – mintha fel is szisszent volna. Sebesen visszatért az asztal mellé, és elővette bőrtokjából a szemfenékvizsgáló lámpát. Fialat arcunk szinte összeért, ahogy a pupillán át bevilágított a szem belsejébe – Öt percbe is beletelt, mire felegyenesedett előttem.

– Mikor vette észre, hogy romlik a látása?

– Péntek délután. Szóltam is a doktornőnek, aki ránézett a szememre a folyosón, és azt mondta, hogy az erős gyulladás lehet az oka.

– Nem világított a szemébe a szemfenékvizsgáló lámpával?

– Nem! De végül is mi a baj? Miért nem látok?

Az orvos tárgyilagosan elmagyarázta a szememben kialakult állapotot. Valószínűleg megpattant egy hajszálér, és a kiszivárgó vér belefolyt az üvegtestbe. A kocsonyás állagú törőközeget feltehetően telítette a vér, és a fénysugarak nem jutnak el a retináig. A befolyt vérnek fel kell szívódnia ahhoz, hogy újra lássak. Mi más is lehetett volna a következő kérdés, mint-hogy mennyi idő kell ehhez. – Hát ez az, amit nem tudok megmondani – felelte visszafogott

hangon – ugyanis a bevérzés az üvegtestből szívódik fel legnehezebben. De bizakodjunk! Jól estek az őszinte, együttérző szavak, és továbbra is békésen ültem a széken, eszembe sem jutott hóbörögni. Megpróbáltam megemészteni a megemészthetlent.

– Vetközzön félmeztelenre – kérte – vérzéscsillapító injekciót adok magának. – Lekaptam magamról a pizsamafelsőt, de az injekciós tű csak negyed óra múlva hatolt a karomba.

Mélabúsan ballagtam vissza a kórterembe, ahol azonnal körém sereglettek a szobatársak. Mi van a szemeddel, Laci? Sanyarú lelkiállapotomhoz képest elég részletesen és higgadtan magyaráztam el, mi is történt a hétvégén a szememmel. Hiába szóltam időben az orvosoknak és a nővéreknek, gallyra ment az egyetlen, látó szemem!

Hétfő reggel az ébredés után hiába reménykedtem a csodában: továbbra sem láttam. – A főmuftik valamit csak ki tudnak találni – bizakodtam. Mi mást is tehettem volna? Lehanggoltan üldögéltem az ágy végénél álló fotelban. Fél nyolc lehetett, amikor jóval a szokásos idő előtt berontott a kórterembe a doktornő.

– Mi történt, Laci?

– Nem látok semmit sem a bal szememre! A hétvége alatt teljesen bevérzett az üvegtest.

A doktornő már hajolt is az arcomhoz, és szemfenékvizsgáló lámpájával bevilágított a töröközegbe. Hosszasan. Amikor befejezte a vizsgálódást, megállt mellettem.

– Még fényt sem lát? – tudakolta alig hallhatóan.

– Még azt sem.

Hangtalan léptekkel ment ki a folyosóra, ám bennem továbbra is ott pislákol a remény: hátha kisüt valami okosat a professzor? A vizitre már amúgy sem kell sokat várni.

Népes orvoscsapat érkezett. A professzor feltette a szokásos kérdést, amire most semmit sem feleltem. Helyettem a doktornő nyitotta ki a száját. Olyan halkán beszélte el az elmúlt két és fél nap fejleményét, hogy azt hármunkon kívül senki sem hallhatta meg. Elmondta azt is, hogy péntek délután nagyot hibázott, amikor nem világította át a töröközeget. A professzor kérésére egy nővér kíséretében voltam szíves, és kifáradtam a vizsgálóba.

Nem csak a nagyfőnök vizsgált meg aprólékosan a réslámpa fényénél, de még vagy fél tucat orvos is. Hosszasan elemezték a helyzetet, és átbeszélték a kezelés módját is.

– Laci! – kezdte a professzor. – Bevérzett az üvegtest a bal szemében, azért nem lát. Kap majd vérzéscsillapító injekciót, és a vérzés felszívódását elősegítő gyógyszereket is. Azt viszont tudnia kell, hogy alig van vérkeringés a szemfenéken, ezért a bevérzés onnan nagyon nehezen szívódik fel. Mi minden tőlünk telhetőt megteszünk az üvegtest kitisztítása érdekében. Bizakodjunk!

Felálltam a forgószékről. Megköszöntem a tájékoztatást, és az egyik nővér visszavezetett a kórterembe.

Talán már két hét is eltelt a bevérzés óta. Kora délután volt. A doktornő behívott a vizsgálóba. Gyanútlanul sétáltam át a folyosón az üres helyiségbe. Ketten voltunk. Nem vesztegette sokáig az időt.

– Az ennyire bevérzett üvegtestből a vér nem képes felszívódni – jelentette be.

A hír felkészületlenül ért, megrendített. Nem akartam elhinni, bár tisztában voltam vele, hogy komolyan gondolta. A bizakodás egyszeriben semmivé foszlott bennem. Pillanaton belül más emberré lettem. Összeomlottam, kiüresedtem, egyetlen szó sem jött ki a számon. A szemem dézsányi könnyel telt meg. Felálltam, és ösztönösen berohantam a kórterembe. Rávettem magam az ágyra, és úgy bögtém, mint egy kisgyermek, akitől végleg elvették a legkedvesebb játékát. Zokogtam, könnyeim átnedvesítették a párnát. Igazából mindig szégyelltem mások előtt sírni, de nem létezett olyan masszív gát a Földön, ami akkor képes lett volna útját állni mérhetetlen keservemnek. Az egyik beteg odajött az ágy széléhez.

– Mi baj, Laci?

– Semmi! – hüppögtem. – Csak soha többé nem fogok látni! (Tíz perc múlva utánam jött a doktornő, egy percig szótlanul állt az ágy végében, majd csendben kiment a folyosóra.)

Sokára apadtak el a könnyeim. Teljesen a padlón voltam. Még nem is éltem! Mi lesz velem? Kinek fogok így kellene? Mindenképpen muszáj újra látni, mert így nem lehet élni! Nem kívánom senkinek, hogy ilyen förtelmes élményben legyen része. Nem és nem akartam elfogadni, hogy többé nem láthatok. De miért csapnának be az orvosok? Egy rövid ideig teljesen összetörve hevertem az ágyon. Egyszerűen nem lehet igaz, hogy ez velem megtörténhetett! Miért kellett ennek így lennie? És még hány kérdés fogalmazódott meg akkor bennem, amikre szintén nem volt válasz. Végtelenül gyengének éreztem magam. Mintha egy árva, hulló hópehely lennék a rügyfakasztó tavaszban. Alig másfél hónappal a huszonötödik születésnapom előtt! Mindjárt negyedszázados leszek. A születésnap ajándékomat ebben az évben már korán megkaptam. Hiányzott a fenének!

Megtudtam az egyik betegtárstól, hogy egy szembevérzés után ő infúziót kapott az egyik vidéki kórházban, és az valamit használt neki. A másnapi viziten, természetesen elhallgatva az illető nevét, rákérdeztem a gyógy módra. Egymásra szegeződtek a tekintetek.

– Nem valószínű az infúzió jobbító hatása – jegyezte meg a professzor. – De ha annyira bízunk benne, kaphat pár üveggel.

Hatalmas várakozással tekintettem a vénámba csepegő oldalra: hiába. Hogy volt-e köze a szemnyomás újabb megnövekedéséhez a liternyi szernek? Nem hiszem. De tény, hogy megkeményedett a bal kuksi. Ezt sajátos körülmények között tudtam meg.

Ketten voltunk a kezelőben.

– Laci! – kezdte a doktornő. – Felment a szemnyomás a bal szemében. Ha beírom a mért adatot a kórlapra, akkor a professzor várhatóan egy fagyasztásos műtétet fog javasolni. Ez megfelelő lenne abból a szempontból, hogy újabb bevérzés már nem következhetne be a szemében, mert nem vágnak semmit. Más szempontból viszont nagyon is kerülendő lenne a maga számára, mert ha fagyasztják a bal szemét, akkor már semmilyen esélye sem marad az üvegtest bevérzésének felszívódására!

Ez eléggé világos volt: értettem, miről van szó.

– Azt javasolnám magának, hogy semmiképp ne kerüljön a normális érték feletti szám a kórlapra. Ellenkező esetben egészen biztos a fagyasztás.

– Azt mindenféleképpen szeretném elkerülni – vettem át a szót. – Elfogadom a javaslatot. Mindössze egyetlen feltételem van: minden mérés után a valós adatot szeretném megtudni.

– Rendben van! – könnyebbült meg a doktornő.

Teltek a napok, és ő egy másik orvost is beavatott közös ügyletünkbe. Aztán jött olyan, több napos ünnep, amikor egyiküket sem osztották be ügyeletbe. A péntek délutáni mérés után a következővel búcsúzott: – Most az eddigieknél is valamivel magasabb értéket írok be a kórlapra.

Meglehetősen egyszerűen telt el a huszonötödik születésnapom. Szüleim gratuláltak, és kívánták, hogy a következőt már látva ünnepeljem. – Úgy legyen! – feleltem, és borúlátón elhúztam a szám szélét. A május elejei hosszú hétvégén a be nem avatott orvosok sem írtak túl magas értéket a kórlapra, az ő számaik felfelé eltértek az addigiaktól. Rákerült a lapra egy számomra értelmezhetetlen írásjel is, amit anyukám éles szeme azonnal kiszúrt. Már nem emlékszem pontosan arra a kétjegyű számra, ami után egy hatalmas felkiáltójelet rajzoltak. Ez meg mi a fenét keres itt? Én se értettem, szüleim meg pláne nem tudtak mit kezdeni az oda egyáltalán nem való írásjellel.

– Nem fáj a szeme? Vagy attól esetleg a feje? – lepett meg az új munkanap első órájában a doktornő.

– Nem – feleltem enyhén értetlenkedve. – Miért kéne fájni?

– Mert tegnap este jóval ötven higanymilliméter felett volt a bal szem tenziója.

Azt hittem, hogy rosszul hallok! Még a veríték is kivert, ahogy ott ültem az ágy végében.

– Pár nappal azelőtt még 30 higanymilliméter sem volt! – rettentem meg, bár tisztában voltam vele, hogy néhány óra leforgása alatt akár a csillagos égig (száz-százhusz higanymilliméterre) is felszökhet a nyomás.

– Amikor az utolsó nap a huszonnyolc higanymillimétert beírtam – adta tudtomra higgadtan a doktornő – már annál is magasabb volt. Miért nem közölte azt velem? Hiszen abban egyeztünk meg! – csattantam fel.

– Miért? – kérdezte halkán. – Akkor jobb lett volna?

Nem válaszoltam semmit: akár erre nyújtjuk a rétestésztát, akár arra, a lényeg úgy is az, hogy észveszejtően magas volt a tenzió.

Szokásos lendületével robogott be a vizitelő orvoscsapat. A professzor felkapta a rácsos ágy végére akasztott kórlapot, és érdeklődve nézegette. Könnyen észrevettem, hogy kegyetlenül meglepődött a felírtaktól. A doktornő felé fordult, ő pedig már készen állt a válasszal. Csavargatta a fejét a professzor: mit lehet ilyenkor tenni? Végül azt bökte ki nagy sokára, hogy a végleges döntésre még alszik néhány napot. Azt az egyet, hogy mi várható, kristálytisztán láttam magam előtt, és rettenetesen elkeseredtem: végképp tehetetlennek bizonyultam az üvegtestben felgyülemlett néhány csepp vér ellenében. Pedig mennyi is az a pár csepp? Egyetlen lehetőség maradt számomra: amennyire csak képes vagyok rá, meg kell őriznem higgadtságomat.

Alig múlt el pár nap a májusból, amikor anyukám – persze, apukámmal – a helyzethez képest viszonylag derűsen lépett a kórterembe. – Képzeld, fiam, kaptál egy levelet a kerületi tanács lakásügyi osztályától. Azt írják benne, hogy mivel tavaly a második félévben felkerültél az átmeneti lakásra jogosultak listájára, az mostanra aktuálissá vált, és a megadott címek közül megjelölheted azt a szobakonyhás lakást, amit a legmegfelelőbbnek tartasz!

A fantasztikus hír mosolyt csalt anyukám szomorú arcára. Más helyzetben magam is olyan hatalmasat kiáltottam volna örömben, hogy még a siket is meghallotta volna. De így? Egykedvűen fordultam felé: ha látok, majd érdekel a dolog! Lehet, hogy disznó módon

viselkedtem, de így legalább senki nem foghatta rám, hogy alakoskodom. Hiszen már nem látok! Mit tudok kezdeni így egy önálló lakással? Jó két hónappal ezelőtt, amikor még láttam, teljesen más lett volna.

– Hát igen – mondta lehangoltan anyukám – de mégiscsak a végére kéne járni. Szívesen utána megyünk apáddal, ezt már megbeszéltük. Elvégre nagy dolog, hogy egyedülálló létedre lesz önálló lakásod. Majd csak lesz valahogy! – biztatott. – És képzeld el, április 30-án írták alá a határozatot: pont a huszonötödik születésnapodon! – Ez az amúgy jópofa egybeesés is teljesen hidegen hagyott. Azt azért a búsulás kellős közepén se gondoltam, hogy ne kellene a kérő.

– Legyetek szívesek, és járjatok utána a határozatnak! – kértem, és ezzel befejezettnek tekintettem az örömteli témát.

A professzor azt sütötte ki, hogy naponta három szem vízajtó tablettát vegyek be, káliummal. Szedtem, ahogy előírta: reggel, délben, este.

Három gyönyörű, bombázó alakú fiatal szőke lány vett körbe. Fedetlen, telt keblük úgy ringott csábos mozgásuk közben, hogy majdnem kiesett a szemem. Hegyesen előremeredő mellbimbójuk látványától teljesen kiszáradt a szám. Anyaszült meztelen keringtek az ágy körül. Alig bírtam betelni a feszes combok ingerlő formájával, a domborodó szeméremtestek hívogatásával, a szívödöglesztő, kerek popsikkal. Egyfolytában mosolyogtak, testükkel szerelemre ingerelve lejtettek körülöttem. Felhergelték a magvas kéjre csábító szőkeségek. Erőtlenül megkívántam forró szerelmüket. Amikor már nem tudtam tovább uralkodni magamon, intettem az egyik frivol gyönyörűségnek. Szerelmes mosollyal bólintott felém, és feszes combjait széttárva kőkeményen ágaskodó himvesszőmre ült. A tűzforró ölü lány a szerelem legvarázsosabb kéjtáncát járta el felettem. Mozdulatai és az így keltett érzések is annyira csodálatosak voltak, mint addig még soha életemben! Mint a legkeményebb gyémánt, olyan acélossá vált férfiasságom. Mint a leghatalmasabb földalatti katlanba szorult, de már közvetlenül a kitörés előtt fortyogó lávafolyam, előbb szép lassan, majd egyre gyorsulva tört fel a bennem a gyönyör magmája. Eszeveszett iramban száguldottak a kilövellni akaró, forró szerelemcseppek a felettem rugózó öl felé. Az ígésző lány megérezte a feltörő vágy örült gerjedelmét, és még az addigiaknál is mámorítóabban lejtette rituális táncát, hogy a földi gyönyörök kertje véglegesen magába rejthesse a belőlem előtörő magvakat. Érzéki remegéssel adta tudtul a barlangos test, hogy épp beteljesül a hön kívánt vágy, örömforrásul mindkettőnknek. Igen, ez a feledhetetlen érzés kell nekem! Hozzá ilyen eszményi barátnő, akivel kész öröm áttáncolni az egész életet! A forró és kemény himvessző még sokáig remegett, dús folyama alig akart kiapadni. A szőke lány arcát bársonyos pír tette még hamvasabbá, kezével szerelmesen simította végig testemet. A másik két lány is tiszta szívből örült szerelmünk eszményi beteljesedésének: láttam azt boldog arcukon.

Éreztem, hogy egy merő forró latyak vagyok. Önkéntelenül is a pizsamanadrág kidomborodó részéhez nyúltam: a vastag frottír csupa nedvesség volt. Mi van? Mi történt? Hol vagyok? A mámortól még teljesen kába volt a fejem: időbe tellett, míg visszazökkentem a szomorú valóságba. Igen, már tudom! A klinikán vagyok, és az ágyamban fekszem. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a folyosóról beszűrődik két beteg és az éjszakás nővér beszélgetése. De hol vannak azok a szerelemre csábító tünetények? Hát azok bizony álmország mesés szép paradicsomában maradtak: nem jöttek át a lehangoló valóságba. Hű, pedig milyen élvezetes volt velük, de legfőként a szerelem vulkanikus táncát járó lánnyal! A fene egye meg, merő ondó lett a nadrágom. Ráadásul nemhogy másik pizsamám, de még köntösöm sincs a kórházban. Hogyan megyek így ki a mosdóba? A nadrágom elülső részén biztosan átütött a bőséges

magömlés nedves foltja. Kényszeredetten felültem. Vaktában kotorászó lábammal csak nagy sokára találtam rá a fekhely alatt lapuló papucsra. A fotel háttámlájáról elvettem a törülközőt, amit magam elé tartva indultam a kórterem ajtaja felé. A folyosón odaköszöntem az éjjeli baglyoknak, és a nővértől a pontos idő iránt érdeklődtem. – Már elmúlt éjfél – válaszolta. – Most mész fürödni? – Igen, néha azt is kell... és benyitottam a mosdóba.

Szeretem előre tudni, hogy mit csinálnak velem a műtőben. A fagyasztásos eljárásnak egyetlen káros hatása van: jelentősen rongálja az éleslátást. Egy hosszabb, pálcikaszerű műszer végén egy kisebb lapka van. A lapocska hőmérséklete az operáció közben mínusz húsz-harminc fok között lehet. Az orvos a lapkát úgy vezeti körbe a szabaddá tett szivárványhártya külső peremén, hogy egy-egy helyen körülbelül 15 másodpercig időzik el vele.

Az alacsony hőmérséklet lelassítja a szemben lévő sejtek folyadéktermelő képességét, és ezzel lecsökkenti a szemnyomást. A beavatkozás után a szemhéj dió nagyságúra duzzad. Lohasztására egy kisebb vászonzsákocskába jégkockákat tesznek, és azt ráhelyezik a gyulladt szemre. A műtét után a szemnyomás ideiglenesen megnőhet, majd pár napon belül a normális értékre áll vissza.

Miről álmodoztam a műtőből kijövet? Mindenekelőtt mérhetetlen nyugalomról és arról, hogy elmondhatatlanul örülnék, ha egyszer végérvényesen megszabadulhatnék attól a nyomorult glaukómától. Hősnek, de inkább mártírnak éreztem magam. Lehet-e ennél többet szenvedni, és veszíteni? Senkinek nem sopánkodtam, nem sajnáltattam magam. Az én dolgom az, ami velem történt: nekem kell vele együtt élnem. De azért az egész úgy borzasztó, ahogy van!

Mi következett be a remélt nyugalom helyett? A negyedévenként szokásos orvoscsere eredményeként a férfi osztály hármaskórtermének új orvosa egy alacsony növésű, távoli országból jött doktornő lett, aki pattogva beszélt a betegekkel. Nehezen viseltem el idegesítő stílusát, de mégis más miatt vált nálam kegyvesztetté. Az új orvosok átveszik a régi betegeket. Ehhez gondosan áttanulmányozza a kórlapot, majd a régi betegeket egyenként behívja a vizsgálóba. Na, engem is odahívott. Megkért rá, takarjam le a jobb szememet, a ballal pedig olvassam le a vizus táblán látható számokat. Nem tudtam, hogy teljesen hülyének néz, vagy tán ő az! Éles hangon dörrentem rá a megszeppent orvosra: Mit szórakozik itt velem! Nem tudja, hogy jó látással jöttem be a klinikára, most meg már mindennek vége! Nem láttam a pipától, olyan mérges lettem. Felpattantam a székről, és szó nélkül besiettem a kórterembe.

Előbb-utóbb rámegy az ember agyára, ha hosszú ideig zárt térben tartózkodik. Odakint napról napra melegebben sütött a tavaszi nap. Egyre több beteg járt le az udvarra sétálni. Igazából ott lent szembesültem először a bekövetkezett tragédia keserű gyakorlatával. Siralmas volt semmit se látni a körülöttem megújuló világból. Az is megviselte fiatal lelkemet, amikor medikák hangja csendült a közelben. Vajon milyen combok villannak ki a szoknyák alól? Bátortalanul és esetenül mozogtam közöttük. Már majdnem körbejártuk az udvart a betegtársakkal, amikor betértünk a parkba, és leültünk egy padra. Hallgattam a madárszárnyak rebbenését, a csivitelő verebek veszekedését. Orrom kezdte felfedezni a közelemben nyíló virágok illatát. A rövid séta és talán a hirtelen rám törő tavaszi napsütés elbágyasztott. Az is igaz: sehogy nem volt kedvem szembenézni a jövővel – márpedig a tavasz végérvényesen nyárba fordult, és május legvégén, a klinikán töltött kilencvenkilencedik nap délelőttjén hazamehettem.

Közzjáték

Szüleim lakása egyszeriben rébusszá vált számomra. Bár emlékezetemből könnyen elő tudtam hívni az egyes helyiségek képét, de a vizuális felidézés csak növelte elkeseredésemet. Hiába epekedtem a látvány után, helyette csak a sötétszürke, nagy semmi jutott. Ezen a lehetetlen állapoton a jobb szem alig látása érdemben nem javított. A kezemet hiába tartottam a kuksi elé, a mutatott ujjak száma a ködös homályba veszett. Egyre lehangoltabban ücsörögtem. Szüleim sem voltak derűsebbek. Sóhaj sóhaj után – mindössze ennyi hallatszott volna a folyosóra, ha nem önmagunkba tuszkoltuk volna a nagy közös bánatot.

Komótosan felálltam az ágyról, és a nyitott ablakhoz léptem. Autók most nem jártak a Váci úton, azt már régen feltúrták a metróépítés miatt. De a Csőgyár hatalmas központi épülete ott magasodott szemben, a felbontott főútvonal túloldalán – tőlem negyven méterre, a nekem már beláthatatlan messzeségben. Hát ez szörnyű! Így kell élnem mindaddig, amíg megadatik? Elfordultam az ablaktól. Pár centi távolságból elkezdtem kutatni szüleim arcát. Vajon épp nyitva vagy csukva tartják-e a szemüket? Hány ujjukat mutatják? Volt, hogy véletlenül eltaláltam a mutatott ujjak számát – olcsó kis vigasz volt.

Az idő azonban nem állt meg. Napközben egyedül maradtam a lakásban. Szólt a rádió, a magnó, a lemezjátszó, amíg rájuk nem untam, és ilyenformán igazi vegetálásba nem kezdtem. Mi mást is tehettem volna még? Ja, igen! Kidugtam a fejemet a hálófülke ablakán, hogy megszokásból szétnézzek az utcán – de nem sokáig. Egyáltalán nem látszott rajtam, hogy elvesztettem a látásomat, de én azt mégis mindenki előtt titkoltam. Hülye dolog? De aki egyszer csak ilyen helyzetben találja magát, sokáig ugyanúgy fog cselekedni, mint én. Nem idegeskedtem az állapotom miatt. A változást megpróbáltam passzív nyugalommal tudomásul venni és tűrni. Ebben némileg segített a látásvesztés után rögvest jelentkező csillapíthatatlan étvágy, a falánkság. Jöhetett akár fél kiló kenyér, egy szál szárazkolbász, némi primőr áruval vagy egy gazdagon megkent, kerek piskótatorta, netán másfél kiló gyümölcs, az teljesen mindegy volt nekem. Olyan nagyevő lettem, mint a mesebeli kiscsibő. Azt viszont mindig éreztem, hogy melyik az utolsó falat, amelyik után egy újabb már sehogyan nem akart lecsúszni. Cingár testem vastagodni kezdett. Még az étkezési kényszerszünetek emésztési ideje alatt sem jutott volna eszembe, hogy mondjuk, azt elősegítendő lemenjek az utcára egyet sétálni, netán a kapualjban egy kiadósat ácsorogni. Ez annyira abszurdnak tűnt volna, mintha egy eszkimó a nyári szabadságát napozással kívánta volna eltölteni Afrikában. Még szüleimmel se nagyon mentem le az utcára, csak amikor a klinikára kellett mennem kontrollvizsgálatra. Egy kis képtelenségre mégis volt hajlamom: néha, nosztalgiából leültem a televízió elé, de annyira idétlenül éreztem magam a képernyő előtt, hogy gyorsan leszoktam róla. A sportolás egyik ágát viszont nem tagadtam meg önmagamtól: aktív sétálónvá váltam a lakásban. Bár harmincegy négyzetméteren nem lehet maratont gyalogolni, legalább megpróbálkoztam vele. Számoltam a megtett lépéseket, és ezek útközben mindig pontosan kiadták a kanyarok helyét. Szorgalmasan róttam és összegeztem a félköröket. Addig száguldoztam le és fel a garzonban, amíg a kényelmes életmódnak is köszönhetően végképp el nem fáradtam. Mint ahogy a kihívást kedvelő ember teszi a negyvenkétezer száznyolcvanhat méter legyalogolása után, én is eldőltem a fáradtságtól. Lihegve zuhantam az ágyba. Komikus vagy sem: ez volt az én sportom.

Időközben táppénzbe vett a körzeti orvos. A járandóságomat az ABC áruházban fizették ki. Anyukám ötlete volt, hogy kísérem ki az üzletbe. Otthon már elég jól elközelekedtem, de az utca zajos forgalma az egymást érő gyalogosokkal annyira más volt, hogy azt össze sem hasonlíthatjuk. A számtalan járókelő előtt nem akartam bénázni, az a halálom lett volna – de

önmagam előtt sem akartam idétlennek mutatkozni. Sokáig vacilláltam az ötleten, hiszen ahhoz, hogy eljussunk az üzletig, két tömegközlekedési járművet is igénybe kell venni. De olyan szépen sütött a nap! Annyira csalogatott a nyár melege az utcára, hogy beadtam a derekam. Karolva mentünk az utcán, bár ettől a módozattól mindig távol tartottam magam. A járdaszegélyeknél hangos szóval figyelmeztetett anyukám. Ilyenkor mindig kivert a veríték: vajon ki hallja még rajtam kívül? Így voltam ezzel fel- és leszálláskor is. Lelki szemeimmel élesen láttam az értetlen tekintettel rám meredő utasokat. Mi az, talán gyagya a koma? A körülményekhez képest simán jutottunk el az üzletig: meg is lepődtek a kollégák! Egyöntetűen megállapították: úgy nézel ki, mintha mi sem történt volna veled! Sem a szemedet, sem rajtad nem lehet észrevenni – toldották meg kissé meglepetten. Válaszként fújtam a magamét, meg azt, hogy milyen jó lenne, ha most magamra kaphatnám a fehér köpenyt, és mehetnék a dolgomra. Eszembe jutott az utolsó munkanap utolsó félórája, amikor is felötlött bennem: úgy megyek el, mintha többé nem kéne visszajönnöm dolgozni. Keserű fintorral legyintettem egyet.

Két barátom olykor meglátogatott. Tisztában voltam vele: önálló közlekedésem és életvitelem is jelentősen korlátozott. Közös, nagy célok már nem lebeghetnek a szemünk előtt. Csak kisebbek. Felvetődött, hogy le kéne nézni a régi törzshelyre. Szedelőzködni kezdtünk. Anyukám a haverok lelkére kötötte, mégpedig dupla boggal, hogy onnan engem kísérjenek haza. Az utcára kilépve megcsapott a szabadság üde szele. Kettejük között haladtam, látszólag önállóan, de a tömegközlekedési járműveken már a közvetlen segítségükre is szükségem volt. Beléptünk a kedvenc kocsmá hűs helyiségébe, és úgy éreztem, mintha teljes agyátömléstést kaptam volna. Örömmel markoltam meg a hűs sörötől párás korsó hasát. Orromba csapott az eltéveszthetetlen illat, és már emeltem is a kriglit, hogy hosszukat kortyoljak belőle. Irtó jól esett! Összehasonlíthatatlanul jobban, mint a klinikán belém csöpögtetett infúzió, az a szintelen lötyty. Megtárgyaltuk helyzetünket, felidéztük a múlt emlékezetes eseményeit. Olybá tűnt ez a nosztalgizálás, mintha a végső tószta szavai röppentek volna el ajkainkról. Barátaim még rendeltek maguknak egy kört – én azt már nem mertem bevállalni. Visszafelé ballagtunk a Moszkva tér felé, és előhozakodtam a két havernak a pár perce megfogalmazott tervvel: csak a nyolcvannégyes busz megállójáig kísérjete el! Némi tamáskodással ugyan, de beleegyeztek.

Hármunk közül csak én szálltam fel a járműre. Az ajtó közvetlen közelében foglaltam helyet, hogy leszállás előtt csak fel kelljen állnom. Csengő jelezte az ajtó zárását. Felidéztem a megálló sorát – négy éven át ezzel a járattal utaztam a középiskolába. Éberem figyeltem a kanyarokat, és máris remekül tudtam, hogy hol vagyunk. Mivel építették a 3-as metró (a Lehel tér–Árpád-híd szakasznál tartottak), ezért terelő útvonalon közlekedett a nyolcvannégyes. Túljutottunk a tizenegyedik megállón is, és a járat a teljesen megújuló Árpád hídról jobbra, a Népfürdő utca felé kanyarodott. Ezt a negyed körívet nem téveszthettem el. Ideje volt felállni. Jobb kezemmel megragadtam a kapaszkodó rudat, és talpra pattantam. Bal kezemmel feltűnés nélkül kitapogattam, majd megnyomtam a jelzőgombot. Áthaladtunk az Árpád-híd alatt. A sofőr fékezett, szuszogva nyílt az ajtó. Most aztán nincs mese: irány haza!

Nagy óvatosan leléptem – ez nem okozott különösebb nehézséget. Lent álltam a járdán. Amúgy falból elkezdtem kotorászni a nadrágsebemben, hogy a busz utasai ne lássák meg ügyetlenségemet. Nézőkre nem volt szükségem. Indulás előtt még be kellett tájolni az irányt, hogy az úttesttel párhuzamosan induljak el északnak – a jobb szemem erre a bemérésre alkalmatlan volt. Hegyeztem a fülem, úgy figyeltem a járműforgalmat, és ahhoz igazítottam óvatos lépteimet. A fejemet kissé balra fordítottam, mert a beszűkült térlátás miatt úgy láttam a legjobban a lábam elé. Aprókat léptem, mintha csak andalognék. Minden igyekezetemmel

rejtettem állapotomat. Balról autók parkoltak a járdán. Egyiknek-másiknak nekimentem, és magamban mérgesen küldtem a fészkes fenébe tulajdonosaikat. No, nem nagyon, csak egy kicsit. Csigatempóban haladtam. Jobb oldalt hosszú házsor következett. Ez kiváló segítőnek bizonyult, mert legalább arról nem kellett kellemetlenségtől tartanom. Elmaradt mögöttem a pár kapualj, és én mindkét oldalról védtelen maradtam. Jobb kezemet alig észrevehetően előre és egyben oldalra tartottam, és a fületem továbbra is úgy hegyeztem, mint a vadászkutya. Közben rájöttem, hogy a talpam is a segítségemre siet. Kiválóan érzékeltem vele a dombo-rulatokat, aknafedeleket, meg azt is, amikor az aszfaltozott járdáról a salakra tévedt a lábam. Már nagyon vártam azt a sarokházat, amely mellett elhaladva könnyedén eljuthatok a Dagály utcáig, ahová majd jobbra kell kanyarodnom.

Testemmel és fülemmel is megéreztem az épületet. Oldalazva annyira megközelítettem, hogy ujjammal akár meg is érinthettem volna a falát. Biztonságérzetem növelése érdekében az alig látó jobb szememmel figyeltem az épületet – ám annak is vége lett egyszer, és máris újabb problémával találkoztam. A járda jobb pereménél húsz centivel lejjebb volt a talaj, ahonnan dús bokrok magasodtak ki. Újra csak a fülemlre és a talpamra hagyatkozhattam. Mindjárt itt lesz a Dagály utca! – zakatolt fejemben a lelkesítő gondolat. Egyre inkább az előttem kereszt-ben elsuhanó járművek zajára összpontosítottam, hogy minél precízebben bemérhessen, hol is kell kanyarodnom. A jobb lábam sem volt rest: azzal állandóan a járda szegélyét tapostam, hogy minél hamarabb megérezzem a jobbról befutó járda síkját. Már nem csak a bal oldalamat érő napsugarak hevétől folyt rólam a víz, hanem a nagy koncentrálás okozta feszültségtől is. Minden baj nélkül bevettem a kanyart. Hosszú egyenes járda következett, egészen a Váci útig, de volt egy bökkenője: négy keresztutcán és egy vasúti átjárón kellett áthaladnom. Tudtam, hogy az útkereszteződésekben csak a fülemlre számíthatok. Bal füleml feladata továbbra is a gyér autóforgalom lokátorozása maradt.

A Dagály utca híres volt dús, összehajló koronájú fáiról. A verőfényes napsugarak nem hatoltak át a zárt lombokon; jobb szememnek így már semmi hasznát nem tudtam venni. Araszolgatás közben az okozta a legnagyobb fejtörést, hogy mikor érkezik el az első lelépés ideje. Hiába füleltem kitaróan a mellékutca felé, onnan ritkán hajt ki jármű. Attól egyáltalán nem tartottam, hogy elüt egy autó, mert a motor zaja messze hallik, attól viszont igen, hogy megvisel, ha váratlanul kell lelépnem a járdáról. Egyre jobban éreztem, hogy mennyire kegyetlen dolog nem látni. Az persze meg sem fordult a fejemben, hogy segítséget kérjek valakitől: ha beledöglök is, akkor is magam fogok hazamenni! Ezt vállaltam, amikor úgy határoztam, hogy ne kísérjenek el a haverok!

Nagy tapogatózás után rátaláltam a járda végére. Oké, vakmerő bajnok: lelépni nem kunszt, de utána tartani kell a relatíve egyenes irányt! Ki tudja, hol kötök ki, ha ferdén haladok? Ráadásul, ha gyorsan megyek, felbukom a túloldali járdaszegélyben. Mindegy, akár így lesz, akár úgy, az utcán át kell jutni. A lehetőségekhez képest óvatoskodtam is, meg siettem is – így hát a végén egészségeset rúgtam a járdaszegélybe: majd' elkopott a cipő orra. Óvatosan fellép-tem a járdára. Merre fordulok? Merre megy a Dagály utca? Nem jött autó, hogy a hangjához tájoljam magam. Óvatosan visszaaraszoltam a járda szélére, és megpróbáltam hátat fordítani a mellékutcának. Aztán előre, bele az átláthatatlan homályba!

Akaratlanul is segítségemre voltak a Dagály strandról hazaigyekvő emberek: a beszélgetés remekül útbaigazított – kivéve azokat, akik a szűk gyalogjárón megállva dumcsiztak, és csak résnyi utat hagytak a haladóknak. Hogyan találjam meg csont nélkül a szűk átjárót? Krákog-tam egyet-kettőt, hátha észreveszik magukat. A következő keresztutca is megizzasztott – és tessék, máris a vasúti sorompóhoz értem. Itt sem attól kellett tartanom, hogy elüt az átrobogó expressz: az iparvágányon csak nagy néha haladt el egy-egy szerelvény. De a sínek előtt és

utánuk is cikkcakkos átjárót építettek a járdába. Hogy a fenébe fogok oda bejutni? Ha már bent vagyok a fémlabirintusban, nincs probléma – de addig? Kezdett elegendő lenni az újabb és újabb akadályokból. Ennyi kihívást legyőzni? De aki előre lép, az halad, és aki halad, az rutinra tesz szert. Valahogy rátaláltam annak a vacaknak a bejáratára, és örömmel nyugtáztam a talpam alatt az acél sínzálakat. Nagy nehezen bejutottam a cikk-cakk párjába is – igaz, addigra már úsztam a kín sós veritékében. Jaj de jó, már csak két sarok van hátra!

Lelki szemeimmel figyeltem magam mellett a házakat. Elképzeltem, hol tartok éppen. A következő probléma az lett, hogy jobbra a járda szintjén autóparkolót alakítottak ki, és arról egy alig észlelhető rámpácska vezet a Dagály utcára. Egyik oldalról sem volt biztos támpont. A lassú haladástól kezdett izomlázam lenni. Boldogan vettem tudomásul, hogy elértem a Karikás Frigyes utcát. Ha ezen épségben átjutok, egy viszonylag könnyű szakasz következik. Különösebb megpróbáltatások nélkül el is értem a házsorunk mögötti, a Váci úttal párhuzamos utcácskát. Átkeltem a keskeny úttesten, és jobbra fordultam. Addig haladtam egyenesen, amíg baloldaltól meg nem éreztem a kék színű ház tömegét. Az előtt balra kanyarodtam, és mellette kijutottam a Váci útra. Ott egy jobbkanyar után már egyszerű volt hazatalálni. Érintőleg nekimentem a piros ház végének, és pár lépés után újra jobbra fordultam: a következő kapualj már a miénk!

Nem tudom, hogy ötször, vagy tán tízszer annyi ideig tartott hazajutnom, mintha láttam volna. De az biztos, hogy idegileg totálisan kimerültem. A buszmegállótól hazáig megtett fél kilométer igazi stressz volt. Anyukám egyáltalán nem díjazta önállóságomat – de én hiszem, hogy helyesen cselekedtem. Egy addig ismeretlen szituációban kipróbáltam magam, és megfeleltem a kihívásnak. Ráadásként felmérhettem a nem látás könyörtelen valóságát...

Még nem telt el két hónap az egy híján száznapos klinikai tortúra óta, és megint mehettem a műtőbe. A jobb szem tenziója a konzervatív kezelés ellenére sem állt be az elfogadható szintre. A professzor hamarosan szabadságra ment, ezért a műtétet az osztályvezetőre bízta. Kellemetlen felismerés tört rám a műtőasztalon: nem érzéstelenítették el rendesen a szemem! Szóvá is tettem, hogy fáj, mire meglepő választ kaptam: Ne mondja már nekem, hogy érzi, amit teszek! Nem akartam hinni a fülemnek. Kész röhej, de hosszasan kellett gyözködnöm az adjunktusnő a valóságról. Nagy kegyesen végül csak hajlandó volt két csepp érzéstelenítőt a szemembe pottyantani – én meg nem értettem, miért kellett ehhez a szócsata? A hócipőm végképp tele lett a klinikával – pláne, amikor bő hét múlva megtudtam, hogy a szemnyomás továbbra sem csökkent a kívánt értékre. Újra be a műtőbe, és a jobb kuksit olyan derekasán elfagyasztotta az adjunktusnő, hogy ihaj! Az „ihaj” egyébként magyarra fordítva azt jelenti: akkorára dagadt a szemem, hogy hiába hunytam le, a két szemhéj nem ért össze. A végeik teljesen kifordultak.

A nem mindennapi látványosságot szívesen mutogattam a látogatóknak – fel is fordult a gyomruk a szörnyű látványtól. Ne ítéljenek el ezért a sajátos horrorért – legalább úgy éreztem, történik valami körülöttem. Igen, a fanyar humor a nehéz élethelyzet elengedhetetlen része: csak ez oldja az abszurditást, márpedig erre égető szükségem volt. A humor okán szólok az ágyszomszédokról is, aki épp borzalmasan letört, a műtött szemével jóval kevésbé látott, mint azt előzőleg képzelte. Csendben lapított az ágyban. Az egyik nővérnek feltűnhetett, mennyire mélabús, mert az ajtóból megkérdezte: mit csinál, Schubert úr? Én meg kapásból válaszoltam: mi mást is csinálhatna? Komponál! Még a nővér is elvihogta magát. Korántsem tartottam biztosnak, hogy a szomszéd is ugyanúgy díjazza a beköpést, mint a többiek, úgyhogy a hahota elültével, megkérdeztem: ugye, nem bántottalak meg? Halkan válaszolta: áh, dehogy is...

Egyre többször mentem ki a folyosóra. Csoszogva lépkedtem, és ha kellett, mindig volt, aki útbaigazítson. Egyszer még a lépcsőházba is kimerészkedtem! Nekitámaszkodtam a korlátnak, és a közeli főút felé néztem, de persze még az orrom hegyéig sem láttam. Hangtalanul mellém lépett valaki. Rám köszönt, majd bemutatkozott: én vagyok az a doktornő, aki egykor azt javasolta magának, feküdjön be egy hétre, hogy átállítsák az új szemcsepre.

Némán bólintottam.

– Sajnos, az adjunktus úr tovább maradt szabadságon, mint azt tervezte, ezért nem jelentkeztem önnél. Hallottam, milyen sajnálatos eset történt magával. Mit mondanak a viziten, mi várható?

– Semmit. Azzal biztatnak, hogy valamelyest feltisztulhat a bevérvzés.

A doktornő közelebb lépett, és szinte éreztem, ahogy óvatosan körbenéz, mielőtt halkan megszólalna.

– Nyugat-Németországban már sikeresen operálják az üvegtest bevérvzést. Ismerek egy beteget, akinek a szeme a magáéhoz hasonlóan bevérvzett. Ő valahogy kijutott Kölnbe, és jelenleg is remekül lát. Csak arra az egyre kell vigyáznia, hogy egy éven belül műtőasztalra kerüljön, különben a befolyt vér elszervül, és az az állapot már végleges.

Mintha egy szempillanat alatt újjászülettem volna! Van reális esélyem, hogy újra lássak! Miért nem mondta ezt nekem senki? Mérhetetlenül örültem. – Minden jót! – súgta a fiatal doktornő, és nesztelenül visszament a női osztályra.

Augusztus végén a professzor visszaérkezett megérdemelt szabadságáról. Jól felkészültünk anyukámmal a titkos adu kijátszására, és amikor az orvos arról kezdett el papolni, hogy Debrecenben kísérleti jelleggel már próbálkoznak az üvegtestbevérvzés operálásával, anyukám kivágta, hogy az NSZK-ban már rutinszerűek az effajta műtétek. Kis csend állt be, majd az orvos annyit dünnyögött, hogy a debreceni professzor jó barátja, és biztosan szívesen elvállalná a műtétet. Majd beszél vele.

Anyukám egy felbőszült anyatigrishez méltó elszántsággal támadt a klinika vezetőjére. – Huszonöt éves a fiam! Még előtte az élet! Az egyetlen, látó szeméről van szó: itt nem lehet kísérletezni! Mélyen hallgatott az orvos, de amikor ismét szóra nyitotta a száját, megint csak a régi nótát fújta. Idegtépő perceket éltünk át az ambulancia népes folyosóján, ott kellett eldőlnie: kísérleti nyúl, vagy látó ember lesz-e belőlem? A következő kontrollvizsgálatra egy hét múlva várom önöket – adta meg a zárszót az orvos. Anyukám úgy remegett az idegességtől, hogy erősen fognom kellett lefelé a lépcsőn. A napfényben fürdőző járdán erős rosszullét kapta el, és hangosan felzokogott. Én meg azon morfondíroztam: ha a professzor gyermeke lett volna az én helyemben, vajon őt is a debreceni barátjához küldte volna?

Másnap anyukám feltárcsázta az Egészségügyi Minisztérium nemzetközi kapcsolatok osztályát, és elpanaszolta a nagy keservét egy kedves hölgynek, aki ezek után rákérdezett a kórházra. Nem akarok kellemetlenséget okozni az érintett orvosnak – válaszolta neki. – Csak azt szeretném, hogy olyan helyen operálják a fiamat, ahol sikerül is a műtét. – Kedves hölgyem – kérdezett vissza az emberséges tisztviselő. – Ha nem mondja meg a kórház és az orvos nevét, hogyan segítek magukon?

Eltelt a hét, és újra helyet foglaltunk anyukámmal a professzor szobájában. – Hát akkor el van intézve – mondta ő. – Az állam költségén, Nyugat-Németországban lesz a műtét. Két klinika jöhet szóba: lelevelezzük velük, addig legyenek türelemmel! A minisztériumot egy szóval sem említette.

Élménydús beteljesülés

Az üvegtest belsejét kocsonyás állagú anyag tölti ki. Ebbe a közegbe jutott a vér a szememben megpattant érből, és az átlátszó anyaggal összekeveredve elzárta a fény útját. A szemfenéken ritkásak az erek, ezért a bevérvzés nehézkesen szívódik fel. Ahogy múlnak a hónapok, a vér összesűrűsödik, majd elszervül. A műtét elején mikrosebészeti eljárással három apró lukat nyitnak az üvegtest külső burkán. A hosszúkás üvegtest alakja a rögbilabdára emlékeztet. Az üvegtest két végén nyitott lukakba egy-egy vékony csövet illesztenek a doktorok: a kivezetőn kiszivattyúzzák az üvegtest egész tartalmát, és közben azt átmossák a másik csövön bejuttatott öblítő folyadékkal, végül pedig gázzal (oxigénnel) töltik fel. Mivel az eltávolítandó matéria már nem teljesen folyékony, a felső nyíláson bedugott, a mikrosebészetben használt, apró késsel olyan miniatűr darabokra szelik az összeállt, megszilárdult részecskéket, hogy azok könnyen eltávozhassanak a szívócsövön. A törőközeg feltisztul, a pupillán át a szembe jutó fény akadálytalanul eljut a retinára, a látóidegek közvetítik a fényingert az agyba, ahol a látott kép megjelenik és megfordul.

Eljött a várva várt nap reggele. Életem addigi legfontosabb napjává vált november 10-e. A műtét eredménye már biztos volt, csak én nem tudtam róla semmit. Vajon mennyit és hogyan fogok látni, ha leveszik a szememről a kötést?

A müncheni klinikán az volt a szokás, hogy a betegek lázlappal a kezükben kifáradtak a kezelőbe. Nekem egy Magyarországról kitelepedett betegtárs, Gáspár segített. Leültettek egy háttámlás székre; kényelmesen elhelyezkedtem. Enyhe izgalmat éreztem. Odalépett hozzám egy nővér, akinek jó reggelt kívántam. A következő pillanatban vagy komor sötétet, vagy derűs fényt fogok látni.

Lekerült a szememről a kötés, és én mélyen felháborodtam. – Hát ez meg micsoda? Hogyan látok? Ez szörnyű! – Néztem előre is, balra is, mire erős forróság öntött el. A gyomrom majdnem felfordult, a váratlanul rám törő hányingertől csak egy hatalmas nyeléssel menekültem meg. Egy másodperc alatt csuromvizesre izzadtam: a látvány teljesen padlóra küldött. Ez katasztrófa! Annyi biztos, hogy látok, de hogy mit...

Mit és hogyan láttam? Képzeljünk el egy ködös, őszi reggelt! Talán úgy, mintha egy viszonylag tiszta vizű folyóban ülnénk a víz alatt. Ahogy távolodott tőlem a nővér, olybá tűnt, hogy függőlegesen és vízszintesen is hullámszik a teste – épp így a járása is. Mintha lebegett volna előttem. Odalépett a gyógyszeres szekrényhez, és lenyitotta az ajtaját – a szekrény eközben egyfolytában himbálózott! Ráadásul egyetlen síkja sem maradt: a valóságban egyenes oldal-lapok és élek vízszintesen és függőlegesen is elcsúsztak! Bármerre fordítottam egyre jobban elképedő tekintetem, az emberek és a tárgyak is valószerűtlenül mozogtak a térben. A látá-somat ugyan visszaadták, de ilyen látással nem lehet aktívan élni! A keserű felismerés nagyon lehangolt. Látok – feleltem csüggedten, amikor Gáspár érdeklődött – de minden hullámszik előttem.

Ez borzasztó! Tiszta horror volt, ahogy a kezében szemcseppekkel felém induló nővér kinézett. A látvány nem csúnya ábrázata miatt tűnt elviselhetetlennek, de alakja valósággal szétesett. Hol balra csúszott a karja, hol meg jobbra tolódott. Az arca is össze-vissza mozgott. Kész röhej volt így a világ... – Hoppá! – kaptam a fejemhez. A szemem belseje is hullámszik! Mégpedig annak a legfelső része. Ahogy ingattam a fejem, egészen tisztán láttam, hogy való-ságos hullámhegyek keletkeznek a szememben! Ami addig kocsonyás anyaggal volt tele, most már folyadékot és levegőt is tartalmaz. Hátra hajtottam a fejemet, hogy az imbolygó nővér a

szemembe tudjon cseppenteni. Mintha kevésbé izzadtam volna, és felkavart gyomrom is kezdett csillapodni. Amint hátradöntöttem a fejem, megszűnt a hullámlás.

Ha ezt modellezni és értelmezni akarjuk, tegyük a szemünk elé egy vízzel nyolcvan százaléban teli akváriumot – a folyadék legyen kissé zavaros. Ha az ember nem csak előre tekint, óhatatlanul is mozog a feje. Ezért mozdítsuk meg az akváriumot, és úgy nézzünk át rajta! Könnyen észrevehetjük, hogy a folyadék hullámlzik: az én esetemben ez odáig fajult, hogy a víz mögött látott kép is úgy ringott, ahogy szememben a folyadék. Az elmém eleinte nem tudott mit kezdeni a látott képpel: az teljesen értelmezhetetlennek tűnt számára. Egy időre teljesen felborította tudatom ezirányú ismereteit: a huszonöt éve ismertnek hitt szem belső szerkezete instabillá vált. A teljes mozdulatlanság helyett a mozgás vált törvényszerűvé. Ha nem mozdítottam volna meg a fejem, akkor is feltűnt volna a bibi, mert az üvegtestben lévő folyadék felső szintjét egy könnyen észlelhető csíknak láttam. Tudtam hát, hogy addig ér a folyadék, de fölötte kell legyen valami más is, hiszen ha nem lenne, akkor a csík sem lenne ott. Ezt a kezelés közben értettem meg. Agyam lázasan dolgozott, osztott, szorozott. Pontosan emlékszem arra, hogy mit gondoltam akkor: ez így nem látás. Így nem éri meg.

Letörtén indultam vissza a kórterembe – Gáspár oldalán.

Mire beléptem a szobába, már megfogant bennem az újra látás örömeinek csírája. De mégis! Hogyan lehet így olvasni, közlekedni, élni? Nem unatkoztam az ágyon ülve: volt mivel gyötörnöm az agyamat.

Óvatosan szétnéztem a kórteremben. Velem szemben a mosdó volt; felette kisebb polc, amin egy poharat láttam. Jobbra, az ajtóval szemben volt az ablak, és világosság zúdult be rajta a szobába. Mereven tartottam a fejem, nehogy instabillá váljon az éltes ablakkeret. A szobát az ablak előtt álló, négyzetes asztal próbálta komfortosabbá tenni. Mellette néhány szék szomorkodott. Öt ágyat számoltam össze: három fekhely az én oldalamon, kettő a másikon. A szobatársak arcát nem tudtam kivenni; segítőknek is csak az alakját ismertem meg. Színeket is láttam, de csak halványan. Megnéztem a kezemet is: rossz volt ránézni. Ahány ujjam volt, annyifelé széledt szét a térben. Behunytam a szemem. Nem árt pihentetni. Lábamat feltettem az ágyra, és hanyatt dőltem. Elkezdtem kiértékelni az eltelt bő fél óra izgalmas tapasztalatait.

A mélyreható elmélkedésből az ajtó nyitódása zökkentett ki: édesanyám köszönt rám. Nagyon erőtlen volt a hangja.

– Hogy vagy? Látsz?

– Kösz, jól vagyok. Ne izgulj, mert látok!

– Akkor jó – csuklott el a hangja. Kibuggyant a könny a szeméből: a kezével törölgette, és hangosan hüppögött.

Az ujjammal mutogattam neki: ott van egy pohár, amott meg a szappantartó. Elmondtam neki, hány betegtárs is van a szobában. Végérvényesen bizonyosságot akartam szolgáltatni arra, hogy egy szem fiacskája újra lát. De azért őszintén megmondtam azt is, hogy a látásom ködös, nincs egyenes vonal a szemem előtt. A hullámlást is elmeséltem. Felvettem az asztalról egy újságot. A szalagcímet kezdtem volna el böngészni, de még a hatalmas, vastag betűket sem tudtam kivenni. A lapban színes képek is akadtak, de azokkal sem mentem sokkal többre: anyukám öröme aligha lehetett felhőtlen. De az biztos, hogy a lelkét nyomó, hatalmas kő azért csak legördült róla. Hát mégis csak sikerült – mondta belenyugván.

Másnap reggel első utam az asztalhoz vezetett. Kézbe kaptam az egyik lapot, és újra böngészni kezdtem. A főcímet már könnyen ki tudtam venni – ám a feleakkora betűkkel épp úgy megakadtam, mint előző nap a legnagyobbakkal. – Hát ez remek! – elégedetlenkedtem.

– Nyugodj meg – biztatott Gáspár. – Mire kimész innen, már a legkisebb betűket is játszani könnyen olvasod! Kezdttem megnyugodni.

Megérkezett anyukám, és éreztem, örül a látványnak. – Na, mekkora betűket látsz már?

Kiválóan olvastam németül. Továbblapoztam a lepedő méretű újságot. Fotókat kerestem, hogy megnevezsem az ott látott színeket. A haloványabbakat eleinte még eltévesztettem, de napról napra tisztult és élesedett a látásom. A műtét utáni ötödik napon, amikor visszaállt a régi rend, végképp megnyugodtam. Az üvegtest kitisztult, és feltöltődött folyadékkal.

A zárójelentésre nem kellett sokáig várni. Elbúcsúztam a szobatársaktól. Édesanyámmal nekiindultunk a második emeleti folyosónak. Amint ráléptem az első lépcsőfokra, olyan érzésem támadt, mintha épp a repülőgépből szállnék ki a müncheni légikikötőben. Hiszen hamarosan egy új, számomra addig ismeretlen világot fogok felfedezni!

Már a klinika előtti, csendes mellékutcában voltunk. Sőhajtottam egy mélyet: de jó újra látni! Szemem mohón itta a város képét. Kifogástalan állagú házak pompáztak változatos színekben. A járdákat nem aszfalt borította, hanem szépen egymáshoz illesztett kőlapok. Az emberek ráérősen sétáltak a közeli főútvonalon – egyikük dolga sem volt sietős. A márkás járművek alig észrevehető neszsel suhantak az úttesten, a forgalom mérsékelt volt. Láttam egy érdekes rakterű teherautót, amire két oldalról piramisszerűen pakolták fel a kólás rekeszeket.

Ahogy tovább sétáltunk, megpillantottam a müncheni főpályaudvart. Egyhangúnak, jellegtelennek tűnt a csarnok – legalábbis a Keletihez vagy a Nyugatihoz képest.

Fázni kezdtem: a klinikai tíz nap alatt bizony elszoktam a novemberi hidegtől. – Ne izgulj – mondta anyukám – mindjárt a sarokhoz érünk. Ott van az a hatalmas áruház, amiről már meséltem neked. Amiről először azt hittem, hogy csak egy kisebb üzlet. Aztán, ahogy egyre beljebb haladtam a folyosók labirintusában, már azt sem tudtam, hogy hol vagyok!

Kissé dideregve léptünk be a hatalmas áruházba. Csillogott-villogott abban minden. – Jé, egy átlátszó mozgólépcső! – ámultam el. Ki is próbáltuk. Az emeleten egy többszintes, kör alakú pódiumon dekoratív, gyönyörű művirág kompozíciót pillantottam meg. Kissé odébb az élethű, elegánsan felöltöztetett játékbabák tucatjaival is megismerkedhettem. Úgy mosolyogtak rám bájos pofijukkal, mintha valódiak lettek volna. Előkaptam a fényképezőgémem, és már exponáltam is. A tágas műszaki osztályon nagyképernyős színes televíziókból hatalmas monitorfalat emeltek az érkező vásárlók elé. Nem számoltam meg, de közel 100 készülék is lehetett ott. A képernyőkön a Bundestag plenáris ülését követhettük: éles szócsata zajlott a tisztelt házban. Az operatőr fiatal zöldpárti képviselőket mutatott; egyik-másik honatya feltette keresztbe vetett lábát az asztalára. Miután kinézelődtem magam, arrébb mentem pár méterrel, hogy a szórakoztató elektronikai termékek széles választékát mustrálgassam. Már kora délutánra járt az idő, mire kiértünk. Felszálltunk a szálláshelyünk felé közlekedő autobuszra, sok-sok zsvajgó iskolás közé. A harmadik megálló után egy Mercedes szalon előtt haladtunk el. Az üveg mögül egy csodaszép cabriolet kínálta magát.

Hamar eljött a másnap. A vendéglátó német házaspár (Günther és Rozi) hétvégi bevásárlással egybekötött városnézésre hívott minket, és felajánlották, hogy délután elfuvaroznak a repülő-

térre. Négyen foglaltunk helyet a Ford tágas utasterében; kifelé haladtunk a városból. Az út széléről fokozatosan elmaradoztak a lakóépületek, amiket óriási ipartelepek, hatalmas raktár-csarnokok, autókereskedések váltottak fel – volt vagy egy tucatnyi. A telepeken típus szerint csoportosítva, ezerszám álltak a nulla kilométert futott járművek. Aki autót akar venni, fél óra alatt nyélbe ütheti az üzletet – világosított fel Günther.

Amolyan préri mellett gurultunk tovább. Ismét Günther szólalt meg, tört magyarsággal. Jobbról nem sokára egy piros lámpás házat láthatsz. A kurváké. Rozi gyorsan közbevágott: na-na! A szakállas férj nem törődött asszonya okvetetlenkedésével, és tovább mesélt. A kéjház belső falára egy tájékoztató táblát függesztettek ki a legkülönbözőbb szolgáltatások tarifáival. Anyukám elnevette magát, Rozi félhangosan morgolódott, én meg magam elé képzeltem azt a hentesboltokban látható táblát, ami a sertés vagy a marha különböző részeit ábrázolja sematikusán. A láb, a comb, a szűzérme ennyi meg ennyi forint.

Sok balhé volt a lányok körül a belvárosban – verekedés, késelés – ezért ki kellett költözniük ide – fejezte be a felvilágosítást a mesélő. Tovább robogtunk a kifogástalan úton, ám előttünk egyre összefüggőbbé vált a kocsisor. Feltűnt a valóban hatalmas szupermarket. Beláthatatlan parkolójában autó autó hátán – ám a nap bármely szakaszában volt üres parkolóhely is. Mindig is mániám volt, hogy külföldön felkeressem és szakmai szemmel megtekintsem az adott ország kiskereskedelmi egységeit.

Abban a bevásárlóközpontban aztán valóban volt mit tapasztalni! Az egyszintes épületben minden, ott kapható áruféleségből valóságos hegyet halmoztak fel: bútorokat, barkácsfelszereléseket, ruházati termékeket, műszaki cikkeket, lábbeliket, élelmiszereket. Reklámtáblák hívták fel a vásárlók figyelmét az akciós árakra, és én szélsebesen számoltam át a márkát forintra. Közben a lábam elé is figyelni kellett: több vásárló is két, púpozott bevásárlókocsit taszigált maga előtt. Ők igazán kitettek magukért. A már bemutatott belvárosi nagyáruházzal ellentétben itt valóban népes közönség gyűlt össze: leginkább családok. Jómagam soha nem akartam márkás cuccokban tetszelegni: középiskolás koromban még a Levi's farmerem címkéjét is levágtam – de a szupermarket hatott rám. Vásárolni nem akartunk anyukámmal, csak bámészkodtunk. Az élelmiszerfronton hatalmas üvegfal mögött bontottak a hentesek. Hasították és darabolták a fél sertéseket, negyed marhákat. A vásárló elektronikus rendszeren jelezhetette az üvegfal mögött szorgoskodó mészárosoknak, hogy milyen tökehúsból mennyit kér, és a frissen csomagolt árut egy percen belül levehette a szállítószalagról. A tengernyi árut roppant egyszerűen tárolták: többszintes, legalább három méter magas állványokra stócolták fel. Ez ma már nálunk is természetes, de akkor megdöbbenően újszerűnek éreztem. Bár a Békásmegyeri ABC áruház nyilván nem volt egy súlycsoportban a müncheni szupermarkettel, mégsem volt okunk a szégyenkezésre. Itt láttam először diabetikus kólát: az ára épp annyi volt, mint a cukorral édesítetté. Vendéglátóink egy félig megpakolt bevásárlókocsival álltak be a pénztárak előtti sorba. Tíz főnél talán sehol sem várakoztak többen. Nálunk, Magyarországon akkor még csak elvétve volt kódjellel ellátott élelmiszer, ott viszont szaporán járt a fényceruza a pénztárosnő kezében, és a pénztárgép egy pillanat alatt leolvasta a termék árát. Gyorsan a kasszához értünk.

Házigazdáink nagy meglepetésünkre meghívtak minket ebédelni. Nem akartunk élni a lehetőséggel, de annyira határozottan invitáltak, hogy nem utasíthattuk vissza. Egyáltalán nem éreztünk ételszagot a tágas étteremben, ahol a hatalmas térben szellősen helyezték el az asztalokat. Mi rántott szeletet ettünk burgonyával. Rozi salátával csillapította éhségét, és a férje sem maradt éhen. Jól esett a meleg étel. Günther férfiasságával meghívott egy korsó bajor sörré, de rámutattam a szememre, és köszönettel elhárítottam az amúgy nagyon is kedvemre való ajánlatot. Mivel a bevásárlóközpontban már nem volt több teendőnk, kimentünk az épületből.

A Ford megkeresésére indulva hótaposó csizmavásárra bukkantunk. Annyira olcsók voltak a lábbelik, hogy szinte el se akartuk hinni. Kellett volna nekem egy pár negyvenhármas, de olyan nem akadt. A bámészkodás közben Rozi bevallotta, hogy ő ennyi jármű között nem találná meg az autójukat – Günther viszont mindig.

A színvonalas futballmeccseket mindig szerettem. A német klubcsapatok közül a Bayern München volt a nagy kedvenc. Mivel rendszeresen néztem a televízióban az olimpiákat, nagyon kíváncsi voltam az olimpiai sportlétesítményekre is. Jól emlékeztem a müncheni Olimpiai Stadion szimbólumává vált „acélhálóra”, és már messziről észrevettem jellegzetes alakját. Azt azonban nem tudtam, hogy a játéktér végül is egy nagy gödörben van: a létesítmény felső karéjához lépcsőzés nélkül jutottunk el (a II. világháború után ide hordták a lebombázott épületek törmelékét, majd annak helyére építették az olimpiai létesítményeket). Pár márka leszurkolása után beléphettünk a hatalmas sportcentrumba: első állomásunk persze a stadion volt. Hamar észrevettem, hogy a pálya végéről hiányzik a két kapu. Nem tiltakoztam volna egy hajtós német meccs megtekintése ellen, de az aréna képe így is örök emlékem maradt. Szerettem volna lefotózni a futballpályát, de azt egy tábla tiltotta. Felkerestük az uszodát, de a tornacsarnokba már nem mentünk be.

Meglepett a motorkerékpár kiállítás: ott voltak a világhírű japán és olasz gyártók. Jóval kétszáz feletti sebességre voltak képesek a gyorsasági motorok, és közelről láthattam a cross-motorokat is. Már jócskán elmúlt dél, amikor lépteinket a Ford felé kormányoztuk. Vissza-indultunk vendéglátóink lakására.

Ugorjunk két órát az időben! Újra négyen foglaltunk helyet az autóban, és a repülőtérre tartottunk. Mivel az anyósülés mögött ültem, megpróbáltam leolvasni a sebességmérő óra állását, de a szemem éleslátása ehhez már kevésnek bizonyult. Emésztett a kíváncsiság. – Milyen gyorsan haladunk? – érdeklődtem Günthertől. – Százzal – válaszolta. Megéreztem, hogy fokozatosan gyorsít, és tíz kilométer per óránként mondta is, hogy épp mennyivel robogunk. Már százhetvennel száguldottunk. Az országutat sávokra bontó fehér jelzőcsíkok végeláthatatlan vonallá folytak össze előttem, a táj pedig csíkozódni kezdett. Megközelítettünk egy Porschét. Amint annak sofőrje észrevette, hogy egy Ford lökhárítója piszkálja a kipufogócsövét, erőteljesen rátaposott a gázpedálra. Egy percre sem telt, és a sportkocsi a nyílegyenes úton végleg elporolt előlünk – Rozi pedig megkérte a férjét, hogy a gáz helyett inkább a fékpedált tapossa ilyen lelkesen. Günther békés természetű volt, alább vette a tempót. A távolban kirajzolódott a légikikötő hosszúkás épülete. Közvetlenül a főépület elé parkolt le jókedvű sofőrünk, és figyelmességének köszönhetően a csomagjaink egy kulikocsira kerültek. Továbbra is nélkülözhetetlen volt a vendéglátók segítsége: nélkülük elég nehezen igazodtunk volna el a hatalmas terminálban. Alapos utánjárás után megmutatták nekünk, hogy melyik pulthoz kell majd állnunk. Őszinte hálával köszöntük meg segítségüket, amivel bizonyos szempontból gondtalanná tették müncheni tartózkodásunkat. A lelkükre kötöttük, ha legközelebb Budapesten járnak, feltétlenül elvárjuk őket vendégségbe: szavukat adták rá. Erősen kezét szorítottam Güntherrel, Rozi arcára pedig két puszit nyomtam.

Amikor a Feriegyi repülőtér zsúfolt várócsarnokában megpillantott minket édesapán, bizony elsírta magát. Két haverommal kölcsönösen hátbaveregettük egymást, és ezzel el is intéztük a zűrös közelmúltat. Amikor elindultunk Münchenbe, még csak a Lehel piacig járt a 3-as metró – most viszont már az Árpád-hídig, így egészen hazáig azzal utazhattunk. Alig hagytuk el a Határ úti megállóhelyet, amikor egy ott felszállt, mókás kinézetű, vidám kedvű hajléktalan látványos tornamutatványba kezdett. Mindkét kezével megragadott egy-egy fogantyút, azon

felhúzta magát, előbb előre-hátra himbálózott rajta, majd lábával átfordult a feje felett. Egy ideig ebben a kifacsart pózban tartotta magát, majd visszaereszkedett. Talpra pottyant, és nevetgélve tovább ment a következő ajtóig, hogy az ottani utasokat is ámulatba ejtse torna-gyakorlatával. Senki nem állta meg nevetés nélkül – mi sem. A metró hamarosan befutott a végállomásra. Szétnéztem az elutazásunk után egy nappal átadott aluljáróban: szemrevaló volt – de hol kell itt felmenni? Aha, oda azt írták, hogy Nyugdíjfolyósító – már mentem is. A felszínen megálltam egy pár percre: februárban nem így nézett ki a környék! Azóta mindent elrendeztek: ezzel a megújult közlekedési csomóponttal fogadott Angyalföld.

Fordult a kulcs a zárban. Hangos jókedvvel telt meg szüleim lakása. Vidáman néztem szét. Szemem előtt már nem bújtak el a jól ismert arcok, a bútorok, semmi. Így van ez rendjén! Bár a szobám valóban csöppnyi volt, mégis mindannyian ott foglaltunk helyet. Mindent elmeséltem a műtétről, a müncheni klinikán látott, sebesült iráni katonákról, de nem feledkeztem meg a szombati városnézésről sem. A csomagok közül előkerült az ajándékos szatyor is. Apukám kapta meg elsőnek a neki járó Gilber's gint, és egy határozott mozdulattal lecsavartam az üveg kupakját. Anyukám poharakért szaladt. Én nem ittam, de mindenki más poharát csurig töltöttem az illatos itallal. Csilingelve koccantak az üvegpoharak, és az egészségemre ürítették őket. Mindenkinek ízlett a fűszeres ital. Lekaptam egy kötetet az ágyam feletti könyvespolcra. Ötletszerűen felcsaptam, és pár sort hangosan felolvastam belőle. Ha a jelenlévők közül addig bárki is kételkedett volna újra látásomban, most meggyőződhetett az ellenkezőjéről. Barátaim ütemes mozdulatokkal ürítették újratöltött poharaikat: megmondtam, hogy addig nem mehetnek haza, amíg egy csepp is lötyög az üveg alján. Már jóval elmúlt este tíz: kibeszéltük magunkat, a kíváncsiak is teljesült. A haverok kigyúlt arccal álltak fel az ágyról. Szemeik mámorosak voltak – az enyém is.

Már túl voltunk a finom reggelin. A szobámban ültem, magam elé meredtem. Szüleim a konyhában serénykedtek. Főtt az ebédnek való. Közben valahogy úgy alakult, hogy anyukám meg akart varrni egy feslést. Hangos méltatlankodására figyeltem fel.

– Mi a baj? – szóltam ki a szobából.

– Ez a vacak cérna nem akar átbújni a tű fokán – méltatlankodott.

– Add csak ide!

– Persze, majd épp te fogod a cérnát a tűbe fűzni!

– Ide vele! – és már álltam is fel a székről. Kezembe kaptam a két kelléket. Ráérősen visszaballagtam a szobába. Erősen összesodortam az engedetlen cérnaszálat, még meg is nyálaztam a bitangot, majd szemügyre vettem a tű apró fokát. Az első nekirugaszkodásra, csont nélkül befűztem a szálat.

V. Új időszámítás

München előtt öt évvel: A tökély

A mindennapok monotonitásából egyedül az volt menekvés, valódi felfrissülés, ha távoli tájakra utazhattam. Szász-Svájcba berlini és drezdai emlékekkel a tarsolyunkban érkezünk meg. Kisebb kirándulásra indultunk szálláshelyünkről, a bad-schandaui ifjúsági motelből. Ráérősen sétáltunk a széles hegygerincen.

Hiába tűnnek egyformáknak az erdők, a látszólagos hasonlóság ellenére mégis változatosak. Egy kilátó teraszhoz érkezünk. Lebilincsel a táj szépsége: olyan csoda volt nekem, mint gyermeknek a vasúti terepasztal! Több száz méter magasból nézhettem szét. A cipőm orrától egy méterre meredeken zuhant alá a hegyoldal, egészen az Elbáig. Sima víztükrében hegyünk túlsáton magasodó párját is megcsodálhattuk. A kanyon mélyén ligetes facsoportok nőttek a réten. A lassú víz nesztelenül hömpölygött tova: bal felől, nagy kanyarral érkezett a kilátó elé. Köröskörül végtelen csend honolt – de a terepasztal is csak akkor válik igazán lenyűgözővé, varázslatossá, ha megpezsödül rajta az élet. A kanyar felől gőzös érkezett, és élesen belekürtölt a tájba. Lapátkerekei felkorbácsolták a vizet: a békebeli nyugalmat ütemes duhogás váltotta fel.

A sétahajó hosszabbik kéményéből előbb kiadós, vastag és fekete koromcsíkot pöfögött a magasba afféle felkiáltójelként, majd egy hatalmas, fehér gőzfelhőt. Szép lassan beúszott a hegy elé. A túloldali orom és a folyó között a keskeny part két sín párnak adott helyet. A kanyarulat felől hangos zakatolással sokszínű nemzetközi expressz rohant a gőzös után. Amikor utolérte, a meleg lelkű masinista éles sípjellel köszöntötte a vízi járművet, a hegyek pedig ezúttal is visszhangozták az üdvözlést. Ha rajtam múlik, én bizony napestig a szírtén maradtam volna. De vissza kellett térnünk, hogy ne csak a nappal legyen idilli, hanem az este is.

Az ifjúsági szálláson roppant kellemes látvány fogadott: a házat fiatal német lányok népesítették be. Mi őket néztük, ők minket – így van ez rendjén. Rákészültem az esti bulira: némi pancsolás a tus alatt, egy kis arcszesz a simára húzott ábrázatra, majd beleugrottam a farosba. Kellő hőfokon égve indultam a táncterembe. Azt a néhány, az ismerkedéshez nélkülözhetetlen német mondatot, amit a nem éppen lexikonnyi szókincsemből össze tudtam rakni, jó előre megfogalmaztam magamban.

Még csak néhányan lézengtek a tágas teremben. Nem véletlenül érkeztem ilyen korán: bal szemem éleslátása a hangulatfényben már nem tette volna lehetővé a kellően figyelmes fellépést: a terembe lépő lányokat meleg tekintettel kell fogadni, és a jobban tetszőket a továbbiakban is szemmel kell tartani. A terv roppant ésszerű volt, ám a kivitelezés egyáltalán nem bizonyult könnyűnek, mert bizonyos távolságon túl még jó megvilágításban sem láttam elég élesen az arcokat. Az égők fénye túlságosan haloványának bizonyult: több, fontosnak számító momentum a homályban maradt. Nem feltűnően, de igyekeztem alaposan megnézni az érkező csajokat.

Lassanként megtelt a terem. Egyik lány sem keltette fel túlságosan az érdeklődésemet, ezért a közelebbi ülőket kezdtem stírolni. Annyira elmerültem a választék elemzésében, hogy mire felocsúdtam a bambulásból, a társaság túlnyomó része már vígan ropt a táncot. Fő bánatomra a helyükön ülő lányok egyáltalán nem voltak kedvemre valók. Legyintettem egyet, fel-

tápázkodtam, és felkértem a legközelebb ülő, magányosan árválkodó leányzót. Örömmel jött: kinek van kedve a vigasságban ibolyát árulni! Lötyögés közben próbáltam vele szóba elegyedni; nem sok sikerrel. Jobbra-balra tekintgettem a sűrű tömegben, és nagy meglepetésemre azt láttam, hogy több lány is egymással táncolt. A távolba báméskodtam, és tekintetemmel csak lassan közelítettem magunkhoz. Közvetlen közelünkben két német lány táncolt: mindkettőt alaposan végigmustráltam. Olyan keserű fájdalom hasított a szívembe, hogy majd' belepusztultam.

Kiguvadt szemekkel lestem a terembe lépő nőket: miért nem vettem észre akkor ezt a tünényt? Gyönyörű volt az arca, vonzó a teste. Nem túl hosszan, de mélyen az álom szemébe néztem, és ő szívhez szólóan rám mosolygott. Lehangoltan fordultam vissza táncpartneremhez – nem akartam vele illetlenül viselkedni. Nem tehettem róla, de a másik lány továbbra is mágnesként vonzotta tekintetemet. Már én is rámosolyogtam, ő meg vissza. Elcsendesedett a zene. Újra megpróbáltam beszélgetésbe elegyedni partneremmel, de ő – legnagyobb megdöbbenésemre – a nekem oly gyönyörűnek tetsző lánnyal kezdett hosszas, baráti csevelybe. Felháborított a mellőzés: ilyen modortalanságra végképp nem számítottam. Egyre haragosabban néztem a két szószátyárt – ők meg továbbra is elmélyülten társalogtak, tudomást sem vettek rólam. – Még lötyögök egyet az ibolyaárussal, aztán faképnél hagyom – háborogtam bosszús magányomban, amikor meghallottam, hogy engem szólítanak. Meghökkenve láttam, hogy mindkét lány mosolyogva néz rám, és heves kézmozdulatokkal akarnak valamit a tudomásomra hozni.

Hirtelen megértettem: a csinos lány azt kérte barátnőjétől, hogy engedjen át neki, mert úgy érzi, hogy nekem ő tetszik. Igaz, hosszantartó alku eredményeként, de szívem választottja nagy szerencsémre megkaparintott magának. Örömmel egyeztem bele. Ismét feldübörgött a ritmus, és én továbbra sem bírtam betelni a velem táncoló csodával. Legmerészebb vágyálomban sem mertem volna ilyen gyönyörű lányról fantáziálni! Arca mint egy tündéré: egyfolytában mosolygott, és ámulatba ejtően szép volt. Ha tekintetem valahogy el tudott szabadulni bájos pofijától, akkor bombázó alakja fűzte azt újra rabláncra. Rajta kívül mindenki és minden megszűnt létezni számomra. Egyik ámulatból a másikba estem: én voltam a világ legboldogabb embere. Milyen remek ötlet volt tőle, hogy egyszerűen elhappolt magának. Néztünk egymás szemébe, mosolyogtunk, neveltünk, mint ahogy a szerelmesek szokták. Egy szempillantás alatt belezúgtam, és az ő érzelmei felől sem volt sok kételyem. Elhalkult a zene, elcsitult a lábak dobogása, és én bemutatkoztam neki.

A válaszhoz kapott forró puszi minden szónál többet mondott. Mire letelepedtünk egy félreeső asztalhoz, már sok mindent tudtunk egymásról. Továbbra is mosolygott, nevetett, és úgy tűnt, a nem remélt idill a világ legtermészetesebb állapota. Így valóban öröm élni, ha van kit szeretni, és van, aki viszontszeret. Arcunk kipirult az érzelemtől. Bódultan hajoltam hozzá: van-e akadálya, hogy lelkünk és testünk közös akarata beteljesedjen? Szájon csókolt, és doromboló macskaként bújt hozzám Marion.

München előtt egy évvel: Váratlan élmények

Kéthetes tengerparti nyaralásra indultunk két barátommal. Ha már amúgy is útba esik Brassó, akkor együnk ott brassói aprópecsenyét – gondoltuk, és leszálltunk a nemzetközi gyorsról.

Tikkasztóan meleg volt. A főtéren körbejártuk a Fekete templomot és Mátyás szobrát, majd pár utcával arrébb rátaláltunk egy buszpályaudvarra. Indult onnét egy járat az ezer méterrel a

nagyváros fölé magasodó hegy felé. A zsúfolt jármű a kemping felé töfögött, és vastag füstcsíkot hagyott maga után. Amikor végre leszállhattunk, nem csak az autóbusz könnyebbült meg, de mi is. A kempinget körbeölelő drótkerítés mögött egyetlen sátor sem állt, mi mégis bizakodva indultunk a bejárat felé. A rácsos kapu két szárnyát nagy lakattal összekötött, többsorosan feltekert vaslánc rögzítette egymáshoz. A mellbevágó felismerés alaposan felborította az útitervünket. Kupaktanácsot álltunk a rozsdásodó bejárat előtt, de nem taglalhattuk hosszasan a helyzetet, mert egy eltéveszthetetlen hang vonta magára a figyelmet: gyomrunk korgása. Elszánt léptekkel indultunk a legközelebbi étterem felkutatására – a kempingtől meglehetősen távol akadtunk rá. A néptelen teraszon tiszta, terített asztalok sóvárogtak vendég után. A kőépület mélyéből hamar előkerült egy pedánsan öltözött pincér. Három adag brassói aprópecsenyét kérünk, és hozzá ugyanannyi üveg hideg sört! Furcsa grimasz jelent meg a derék felszolgáló arcán. Keserű szájjal vettük tudomásul: léteznek a konyhaművészet színes palettáján olyan finomságok is, amelyeknek a neve köszönő viszonyban sincs származásukkal. Éhkopp lett a kalória nélküli ebéd vége, és még meleg sörrel sem öblíthettük le. Viszont egybehangzóan úgy döntöttünk, hogy ha már itt vagyunk a tetőig tartó út harmadánál, akkor feltétlenül felmegyünk a csúcsra.

Lábra kaptunk, és nekilódultunk az emelkedőnek. Vállainkat húzta a málha: a kitartó kaptató alaposan megizzasztott. Földig lógott a nyelvünk, sós verítéktől gyöngyözött homlokunk. Kifáradtunk, de mégis harsány örömujjongással tudattuk egymással, hogy látszik már a lanovka alsó végállomása. Egyre lassultak lépteink, ahogy a pénztárhoz vánszorogtunk. A drótvasút meredek hegyoldalak fölött vitt a magasba. A panorámaablakon a mélybe tekintve éles sziklaormokat láttunk. Nagy erőfeszítéssel tán még fel is kapaszkodhattunk volna arra, de ahhoz izmos lábakra lett volna szükség.

Úgy gondolom, így a levegőben egyszer mindenki felvetődik a kérdés: milyen lenne a mélybe zuhanni? – mintha a válasz olyan sokféle lehetne. Odafent hűvös szél csapott az arcunkba: legalább tizenöt fokkal volt hidegebb, mint a városban. Időközben vastag, szürkés-fekete fellegek tornyosultak a nap elé. A felvonó csak a csúcs közelébe vitt fel. Előttünk meredeken ívelő hegygerinc vezetett a beláthatatlan magasba, ahova csak egy alig kitaposott turistaút kalauzolt bennünket. A köves meredeken az erőfeszítés dacára is egyre jobban dideregtünk, megálltunk hát, hogy magunkra kapjunk néhány melegebb holmit a hátizsákokból. Olykor körénk csavarodott egy-egy tömött felhőpaplan is, de azoktól nem lett melegebb. Több, tetszetős orom közül is választhattunk ebédelőhelyet. Afféle ifjú, erőteljes duzzadó, magashegyi titánokként persze a legmagasabb szirtre vágytunk. Az időjárás egyre zordabb lett, már a leheletünk is látszott. Ebből tudtam, hogy legfeljebb nyolc fok lehet – a városban négyszer ennyi volt.

Hatalmas szusszanással és fenemód megkönnyebbülve vettük tudomásul, hogy elfogytak az éles kövek. A huzatos hegytetőn mindössze pár négyzetméter helyünk volt, ahová letehattuk a dög nehéz háti motyót, hogy mellé rogyjunk. De mielőtt helyet foglaltunk volna a hegyes sziklaszékeken, még alaposan szétnéztünk a magasból. Ameddig engedte a horizont, csak bérceket láttunk – valóságos faóceán nőtt rajtuk. Milyen izgalmas lehetne egész nyáron át a hegyeket róni! Megérezhetnénk a természet valódi énjét... Fantáziálásunk ködös képét az egyre fokozódó erejű szél fújta tova, figyelmeztetve egyúttal arra is, hogy az elvesztett kalóriákat mihamarabb pótolni kell, különben hamarosan akár ki is hűlhetünk.

– Oké, cudar felhőkergető szélbajnok! – mondtuk, és nagy igyekezettel az elemózsia után nyúltunk. Kenyér, lönchús és csípős piros arany volt az alkalmi, háromfogásos ebéd. Annyira vacogott a fogunk, hogy néha a falat mellé haraptunk, pedig már az összes göncöt magunkra húztuk. A lakoma vége már igazi mulatósba csapott át, mert kénytelenek voltunk páros lábbal

ugrálva táncolni a csupasz ormon, hogy meg ne fagyjunk. Kegyetlen hideg kerekedett, és az orkán erejű szél viharfelhőket űzött felénk. Feketék voltak, mint amikből a jégeső szokott esni. A hőmérséklet a fagyponthoz közel ereszkedett. Nem volt mese: amint lenyeltük az utolsó falatokat, azonnal felkaptuk a hátizsákot, és uzsgyi vissza a lanovkához. A csípős hideg ellenére is élveztük az egzotikus ebédet – nem mindennapi multság közel ezer méter szintet megtenni azért, hogy az ember szinte megfagyva ehessen a magával cipelt, hazai konzervet...

A városban összehasonlíthatatlanul barátságosabb volt a hőmérséklet, mint érkezésünk idején – ott is alaposan lehűlt a levegő, a vihar centruma a város szélénél haladhatott el. Eldöntöttük, hogy este továbbutazunk. Könnyen felejthető ízű sör és némi görögdinnye kóstolása után érkezünk a pályaudvarra. Tíz órát sem tartózkodtunk itt, és mégis feledhetetlen emléket gyűjtöttünk – pedig még el sem utaztunk!

Brassó jelentős vasúti csomópont, ahol több fővonal fut össze. Látszott ez abból is, hogy órákon át több száz, több ezer ember tolongott a peronon. Egyfolytában érkeztek, indultak a zsúfolt szerelvények. Gyermekkorom óta imádom a vonatokat, és most is lebilincsel a látvány. Leszállt az est. A közvilágítás pislákoló fényei mindössze arra voltak elegendőek, hogy az éji bogarak ne ütközzenek egymásnak frontálisan. Az egyre ritkábban befutó mozdonyszekerek fényoszlopai romantikus hangulatot varázsoltak a sötétbe burkolózó, kihalt állomásra. A recsegő hangtölcsér egy, a menetrendben nem szereplő nemzetközi gyorsról próbált tudósítani: több órás késéssel Magyarország felől futott be a színpompás szerelvény. Hamar rátaláltunk a MÁV jellegzetes, kék alapon fehér csíkos vagonjaira. Pufók kölyök könyökölt ki az egyik ablakon. A hálókocsifelügyelőtől megtudtuk, hogy a mi vonatunk is késik, és javasolta, hogy azt várjuk is meg, mivel mi amúgy sem Várna, hanem a délebbre fekvő Burgasz környékén akarunk nyaralni. Öreg este lett, és végképp elnéptelenedett a pályaudvar. Újra előkaptunk néhány vastagabb pulcsit. Jócskán elmúlt már tizenegy óra, amikor messze távol apró fénypont tűnt fel: egy villanymozdony közeledett. Az állomáson az erős fényoszlopról tompított világitásra váltott a masiniszta. Csikorogva gördült be a csak hálókocsikból álló, hosszú szerelvény. A legközelebbi vagon ajtaját zárva találtuk. Rohangáltunk egyik ajtótól a másikig, mint pók a falon, de egyik sem engedett. Ököllel püföltük a zárt ajtókat, és harsányan kiáltottunk. Az egyik hálókocsi ablakából elismerően bólogatott felénk néhány lengyel fiatal: milyen frissen rohangálunk azokkal a súlyos csomagokkal az éjszaka közepén! Teljesen kétségbeestünk, mert a szemafor már zöldet jelzett, és a forgalmista a magasba tartotta tárcsáját – de ekkor nagy nyikorogva mégis csak feltárult az egyik közeli vagon ajtaja. Mintha egy éhes oroszlán üzött volna, úgy vágtaztunk felé. Nehezen zihálva kapaszkodtunk fel: egy szót sem bírtunk kinyögni. A hálókocsifelügyelő kulcsra zárta mögöttünk az ajtót, a vonat pedig halkan neszezve kigördült az állomásról.

A kemping a homokos tengerparton nyúlt el, a legközelebbi településtől több kilométerre. A sátrakat egy mesterséges öböl partján, az apró hullámokat ringató víz közvetlen közelében verték fel. Elég volt kidugni lábunkat a ponyva alól, és máris lubickolhattunk. Ám a láb másra is való, méghozzá a közeli és távoli környék felfedezésére.

Elhagytuk az öblöt, és a partra kifutó hullámok fodraiban a kemping déli vége felé lépkedtünk. A legkülönbözőbb nációk tagjai visongtak, fröcskölték egymást vagy labdáztak a közel harminc fokos vízben – mások a parton süttették magukat négerbarnára. Mégiscsak elhagytuk az élet lágyan ringó bölcsőjét. A fövényen haladtunk tovább. Talpunk alatt úgy felforrósodott a homok, hogy még egy-egy formás női alak láttán sem torpantunk meg, ám egyszer azért mégis a földbe gyökerezett a lábunk, és riadalom költözött a szemünkbe. A homokban egy legalább négy méter hosszú szörnyeteg feküdt. Termetéhez méltó szája volt, hatalmas gyomrá-

ban bármelyikünk kényelmesen elfért volna. Egyetlen szerencsénk az volt, hogy a tengerre néző, óriási krokodilt homokból formálták meg a német fiatalok. Az ügyes kezű művészek valószínűleg versenyszerűen üzték eme látványos hobbijukat: a homoklény az igazi hű ábrázolata volt. A kempingben eltöltött tíz nap alatt többször is alaposan szemügyre vettük az alkotást, és a készítő távozása után is nyomon követtük sorsát. A tűző nap hatására előbb megroggyant, majd szétesett, és apránként beleolvadt a homokpad síkjába. Felocsúdtunk a mélézából, és tovább indultunk, hogy egy perc múlva újra lecövekeljünk: egy szfinx magasodott az orrunk előtt. Hümmögtünk néhányat, és elismerően biccentettünk a homokszobrászoknak.

Könnyedén átküzdöttük magunkat a kemping foghíjas, rozoga drótkerítésén. A nyílt terepen továbbra is a part vonalát követtük. Jobb kézre elhanyagolt, dudvás termőföld terült el, mi pedig egyre mélyebben hatoltunk az érintetlennek tetsző természetbe. Egy alig ismert érzés kelt életre bennem: mintha az ősidőkbe sétálnánk vissza! A partoldal enyhén, de kitartóan emelkedni kezdett, mi pedig a meredély és a hullámok közötti sávba szorultunk. Nagyobbacska kövek, majd kisebb szikladarabok kényszerítettek vargabetűkre. Errefelé már nagyobb és tájékosabb hullámok ostromolták a fővenyt. A hétágra sütő nap lankadatlanul hevítette barna testünket, amit a tenger felől enyhe szél próbált hűteni. Folyamatosan zúgott, morajlott a víz, és mindenütt csak természetes képződményeket láttunk magunk körül. A hullámverte szegély vízszintes maradt, de jobb kézre a part mindinkább felmagasodott mellettünk, és száz méterrel arrébb már harminc méterrel nőtt a fejünk fölé. A meredeken alászakadó sziklafal tövében hatalmas kötömbök árulkodtak a hullámok romboló erejéről – egyikük-másikuk méternél is jóval magasabb volt. Bárki észrevétlenül elbújhatott volna mögöttük. Végképp vadregényessé vált a táj, még magasabbra szökött a part, még meredekbben zuhant alá az oldal: már végképp függőlegesnek tűnt. Teherautó nagyságú kötömböket kerülgettünk. Talpunk alól elmaradt a finomszemcsés homok: öklömnyi morzsalékok között botladoztunk. Kedvünk szottyant egy kis kódobálásra. Vetélkedtünk: ki hajítja messzebb? A hullámok itt már kisebb hegynyire nőttek, így hát kacszázról szó sem lehetett. Ahogy eltávolodtunk az amúgy nomád civilizációt biztosító pomorjei kempingtől, egyre jobban éreztem a természet őseréjét. Már több milliárd éve ringanak a végtelen óceánok, a hatalmas tengerek. Mennyi is az a milliárd év? A fejünk fölött a szirtről népes, több száz egyedből álló sirálycsapat röppent a tenger fölé. Vijjogva keringtek a magasban. Az érkező, méternél is magasabb, fehér tarajú hullámokat a parton álló sziklatömbök törték meg. A hűsítő permet ezernyi cseppje freccsent ránk. A partszegély fokozatosan keskenyedett. Egyre gyakrabban meg kellett mászni az elénk tornyosuló kötömböket, hogy tovább juthassunk. Ahogy az egyikre felkapaszkodva a távolba tekintettünk, láttuk, hogy nem is olyan messze két-három méter magas tömbök tornyosulnak egymásra, és kissé arrébb már a függőleges falat nyaldossa sós nyelvével a tenger. Nem volt értelme tovább menni: a beszűkülő, járhatatlanná váló út a tengerbe vezetett.

Legközelebb északnak indultunk, hogy az arra lévő vidéket is bebarangoljuk. Bár drótvágó ollót most sem vittünk, mégis hamar átjutottunk a kerítésen. A csapás derékig érő bozótoson át vezetett. Ahogy csörtettünk fölfelé a dombra, jobbra a most is békés arcát mutató tengert láthattuk, balra pedig – jóval messzebb – az országút futott bele a látóhatárba. Hosszasan meneteltünk az ismeretlenbe. A hőségtől már-már fulladoztunk a sudár gyomszálak között, arcunk és testünk merő latyak volt. A gázos idővel ritkulni kezdett, majd váratlanul szépen rendben tartott pázsit váltotta fel. A dombháton magányos pavilon állt. Váratlanul ért minket, hogy minden lakott helytől távol egy ivót találjunk. Napernyővel komfortosított asztalok várták a megfáradt vendégeket, és a pult mögül nem várt gyorsasággal előtermelt a markáns arcú vendéglős. Pechünkre söre nem volt, így rábíztuk kiszáradt torkunk megnedvesítésének gondját.

Körülültük az asztalt, és az árnyékból szemlélődtünk: tökéletesen ráláttunk a kék tengerre. A levegő szinte remegett a balkáni nap tűzétől, amikor három pohár zöld színű italt tett elénk a fürge lábú kocsmáros. Bizalmatlanul szagolgattuk – erjesztett fűvet kaptunk netán? De nem: a vizespoharakban közepes alkoholtartalmú ital fodrozott. Mint ahogy az óvatos macska próbálgatja a forró kását, először mi is csak a nyelvünk hegyét dugtuk az italba, de a vermutok családjába tartozó különlegesség íhatónak bizonyult. A cimborák szentül esküdtek utolérhetetlen aromájára is, bár nekem csak a színe tetszett. Ez azonban még kevés lett volna a felejthetetlen élményhez: hiányzott még valami, mint ételnek a só.

Tárva-nyitva volt a pavilon ajtaja, és a redőnyt is felhúzták, úgyhogy erősen kihallatszott a bent harsogó zene. A mediterrán ritmushoz nem szokott fülem azt sugallta, hogy a felhangzó dallamok között akár bolgár, görög, török, meg arab eredetű is lehetett. Váratlanul felismerem, hogy a környezet és a zene tökéletesen összhangban van: ekkor értettem meg igazán, hogy mennyire sokoldalúan kifejező tud lenni a népzene. Erre a két órára máig úgy emlékszem, mintha a minap történt volna.

Ellátogattunk a tengerpart egyik turistaparadicsomába, a szálláshelyünktől több tucat kilométerrel északra eső Neszebárba. Már visszafelé ballagtunk a hajóállomástól a széles mólón, amikor az egyik cimborá észrevette, hogy egy lépcsősor vezet fel a hullámtörő mögött magasodó, amúgy megmászhatatlanul meredeknek tűnő hegyre.

– Menjünk fel! – A kanyargós lépcsőn valósággal álmvilágban éreztem magam. A meredek, néhol köves hegyoldalon mutatós kiállítású fák nőttek; a dús lombok közt csapatostól csiviteltek a madarak. A tenger felől ránk hunyorgott a nyújtózó, színét váltó nap. A víz felett fátyolos köd lebegett. Már jócskán előrehaladtunk a magasba vezető úton, de még fogalmunk sem volt róla, hol kötünk ki a végén. Bokáig lógott a nyelvünk, mire felküzdöttük magunkat – na, nem a hegytetőre, csak a lépcsősor végébe, ahol egy bárba bukkantunk. A belső tere annyira parányi volt, hogy mindössze négy asztal fért el benne. Hangulatos hely volt, de vendég egy szál sem akadt. A szélesre tárt üvegajtó mellett telepedtünk le, ahonnan ráláthattunk a lágyan ringó tengerre. A nap gyorsan felszívta a párát. A messzi távolban egy miniatúrnek látszó hajó úszott a képbe. A tenger sokszínű volt, a váltakozó kék és zöld árnyalatok néhol egymásba mosódtak. A makulátlanul felhőtlen égboltnak is más volt a színe a horizonton, mint a fénylő nap körül, és a kéknek megint más árnyalatát láthattuk a fejünk fölött. Jobb felől szárnyashajó indult távoli útjára: orra már jócskán kiemelkedett. Szinte repült a víz tetején; nagy, fehér hullámokat hagyott maga után.

Sörre ebben a csehóban sem számíthattunk – nagy kár.

– Mi van helyette? – kérdeztük a kocsmárost, de egyik italféle neve sem tűnt ismerősnek. Az egyik havernak feltűnt a pult mögötti polcon álló masztikás üveg: ez egy törtfehér színű, menta aromájú itóka, viszonylag magas szesztartalommal. A pohárka hűsítő még jobban kiemelte a pillanat varázsát, de megálltunk az első decinél. A napfényben fürdőző kis teraszon újból rácsodálkoztunk a páratlan panorámára. A nap már majdnem a zeniten járt, és mi alig kaptunk levegőt, olyan átkozottul meleg volt. Még az el nem sietett lépések is nehezünkre estek, ezért úgy döntöttünk, hogy az óváros bebarangolása előtt kimegyünk a mólóra napozni.

Kisértünk a móló közepéig. A hullámtörő köpárkánya bő emberszélességű volt. Fürdőnadrágra vetkőztünk, és hanyatt dobtuk magunkat a nyílt tenger felé eső falon. Teljesen ellazultam. Éreztem, hogyne éreztem volna a napsugarak agylágyító forróságát, és ezért az arcomra terítettem a pólómat, de csupasz testem nem hevült fel, ugyanis a móló felett kavargó szél maga volt a csoda! Olyan gyengéden simogatott és egyben hűtött is, hogy valósággal a

mennyországba képzeltem magam. Addig még soha nem éreztem ilyen selymes cirógatást. Ritka az olyan nő (fordított esetben férfi) kéz, amely ilyen dédelgetésre lenne képes! A tűző napon biztosan több volt ötven foknál, de még egy parányi csepp izzadság sem volt rajtam. Nem fáztam, de a légáramlat annyira optimálisan keringett, hogy melegem sem volt. Félóránként elhaladt mellettünk egy-egy csoport turista: biztosan sültbolondoknak néztek, pedig épp mi hűsöltünk, amíg ők a saját levükben főttek.

Az új időszámítás kezdete körül: Elmélkedés

Mennyire felhőtlen érzés újra látva az utcán közlekedni! Váratlanul mégis elkapott a szomorú emlék, és én afféle veszélytelen múltidézésbe fogtam. Behunytam a bal szemem, a jobb nyitva maradt. Ekként láttál két héttel ezelőtt, Laci! Hiába figyeltem meg előre a néptelen járdát: kezdetben határozott lépéseim egyre bátortalanabbakká váltak. Öt méter után már csak csoszogva mertem haladni.

– Így nem megy tovább! – adtam meg magam, és kinyitottam a bal szemem is. Ég és föld volt a különbség a kétféle látás között. Élveztem a visszakapott szabadságot, és mélyet szírpantottam a város levegőjéből. Ekkor éreztem meg igazán, hogy újjászülettem. Pazar képesség a látás! Pofonegyszerűvé tesz mindent, míg az állandó sötétségben kész nyomor élni!

Azért sétáltam ki, hogy megnézzem az újjáépített hídfőt, mégis azon merengtem el, hogy milyen alkotórészekből épül fel a szem? Hogyan lát ezekkel az ember? Mennyi idő kellett ahhoz, hogy kifejlődjön a látás az élővilágban?

Mekkora is a szem? Mint egy szem cseresznye. Eszembe ötlött: a vakondok nem lát, és az még hagyján is, de a denevér! Milyen nagy kincs a látás! Egyre csak néztem magam körül mindent, amit a szem fel tudott fedezni. Jó lesz rá vigyázni!

A glaukómás szem állapota műtétekkel nem javítható, legfeljebb szinten tartható. Ennek ellenére állítom, hogy az én látásom jelentősen megjavult. Mitől ez az ellentmondás? Hamarabb észrevettem az utcán, vagy bárhol máshol, ha valaki érzékszervi, mozgásszervi, vagy más jól észlelhető egészségi problémával élt együtt. Fogékonyabbá tett rá az egy éves sorsfordító, ami miatt már egyre kevésbé bántódtam. Végül is szerencsésen végződött a látásvesztés, bár ha az orvosok jobban figyelnek, el is kerülhattük volna. Bármily meglepő is, minden szinten profitáltam belőle. Ennek ékes példaként sokkal inkább átéreztem a nehéz emberi sorsokat, így teljesen másként láttam a fehérbottal közlekedő emberek topogását is. A múltban tíz esetből egyszer előfordult, hogy bár észrevettem a járdán araszolató, rezzenéstelen arcú embert, mégsem léptem mellé, hogy feltegyem a legalapvetőbb kérdést: segíthetek? Már nem fordulhatott elő velem a régi idők apró eltévelyedése: amint megláttam egy látás-sérültet, azonnal a segítségére siettem. A magam természetes módján szólítottam meg őket, és ők örömmel vették a segítséget, ami közben mindig megpróbáltam szóba elegyedni velük. Úgy vettem észre, hogy szembetegségem és a kitörölhetetlen emlékű kilenc hónap nyitottabbá tette őket arra a pár percre, amíg a szükséges segítség után el nem búcsúztunk. Addig tartottam velük az utcán, amíg igényelték – a már ismerős terepen aztán rutinosan folytatták észveszejtően nehéznek tűnő útjukat. Hogy az Istenbe lehet nem látva közlekedni? Sehogyan sem ment a fejembe, nem is erőltettem nagyon.

Nyár volt, abból is a dögmeleg fajta. Ahogy elindultam hazulról, egy feltűnően fehér arcú fiatal férfi kanyarodott ki az első keresztutcából a Váci úttal párhuzamos járdára. Lendületesen

kaszált fehérbotjával a lába előtt: nem nagy perspektíva. Arca teljesen kifejezéstelen volt, mégsem tűnt elesettnek. Minden gondolkodás nélkül mellé léptem, ráköszöntem, és felajánlottam neki a segítségemet. Köszönettel elfogadta, és én megkérdeztem: hogyan segítek? Ő megmondta, és én alkalmazkodtam. Útközben szót ejtettem a közelmúltról, majd ő következett.

– Tudod, nekünk nagyon nehéz melót találni, de aki szorgalmas, az csak felhajt magának valamilyen munkát. Én a közeli Kakas sörözőbe járok dolgozni – igaz, csak erősebb forgalmú napokon. A kiürült sörös korsókat mosogatom el. A vendégek néha meghívnak egy pohár sörre, amit jóízűen felhajtok, amúgy védőitalnak – a főnök meg nem szól érte. Igaz, ha megtelelik zsibongó néppel a söntés, odabent vágni lehet a füstöt, de legalább van munkám.

– Hogyan mész el odáig?

– Van egy bejáratott taxis ismerősöm, akivel megbeszéltük, hogy melyik nap hány órára megyek mosogatni. Itt vár a túloldalon, a Váci út és a Róbert Károly körút sarkán, a József Attila színház melletti droszton. Nem úri huncutságból utazom taxival: jobban örülnék, ha a fuvardíj is a zsebemben maradhatna. De nem panaszkodom, mert legalább kereshetek valamennyit.

Megérkeztünk a gyalogos átkelőhöz, ahol pirosat mutatott a lámpa.

– Hogyan tudsz közlekedni, ha nem segít senki az utcán? Nem nehéz egyedül?

– Már az általános iskolában megtanítanak minket a fehérbot használatára. Lassabban megyünk, mint a látó emberek. Megszoktuk. A gyakrabban járt útvonalakat idővel kiismerjük.

Közben a lámpa zöldre váltott. A járdáról le- és fellépés előtt egy lépéssel szóltam a már erősen izzadó fiúnak, hogy szintkülönbség lesz. Odabökött egyet a fehérbottal, és könnyedén vette az akadályt. Ráerősen sétáltunk a kőlapokból rakott járdán, majd befordultunk a taxiállomás felé. A srác megkért, hogy keressek egy, a járdán parkoló taxit, már itt kell lennie – de a taxis már jött is felénk. Barátian üdvözölték egymást.

Hamar leértem az aluljáróba. Micsoda óriási mázlim volt, hogy megmenekültem a vakságtól! Bele is bolondulnék, ha egyszer örökre elveszíteném a szemem világát!

München után egy évvel: Emberi hitvallás

Adódott egy fura szomszéd, aki teológiát tanult, méghozzá nagy buzgalommal. Oly büszke volt hitbeli jártasságára, mintha egyenesen a jóisten lábát fogta volna meg. Nagy templomjáró hírében állt a házban, de nem eszik olyan forrón a kását – közben pásztorórácskákra is futotta. Száz szónak is egy a vége, a házban hitbuzgónak mutatkozott, és feleségével épp a második gyermeküket várták. Az első emeleten lakott a bajuszos haver is, hozzájuk indultam el beszélgetni.

Nyár volt, a körfolyosóra nyíló lakásajtók szerte szét tárva-nyitva álltak, az illendőség kedvéért mégis bekopogtam.

– Bújj be, nyitva van!

Az előbb említett férfiú is ott múlatta az időt: az otthoni munkából most is nagyvonalúan kivonta magát. Kezet nyújtottam a két férfinak, üdvözöltem a háziasszonyt meg a gyermeket, lehuppantam a fenekem alá tolt puffra, és beszálltam a tévészésbe. Hamarosan a Pethő Intézetéről kezdtek el egy hosszabb dokumentumfilmet. Érzéketlen ember, akinek nem szorul el a szíve, amikor meglátja az intézet csöpp, vagy már nagyobb kezeltjeit! Amíg mi szótlantul

meredtünk a képernyőre, az óvodás korú kisfiú vidáman ugrabugrált körülöttünk, fa kockákkal a kezében. Nem nézte a tévét, de ha oda is pislantott, neki még mit sem jelentettek azok a képek. A mellettem ülő „teológuskám” váratlanul megszólalt: a régi görögök csinálták okosan, amikor a katonáskodásra alkalmatlannak látszó kisfiúkat ledobták a Taigetoszról. Nem bajlódtak feleslegesen a sok nyomorult, mihaszna kölyökkel! Gyorsan és véglegesen megoldották a gondot. Ott ültem a szent ember mellett, mégsem akartam hinni a fülemnek. Felháborodva nyitottam szóra a számat. Ezek szerint engem is le kellett volna dobni a hegytetőről, vagy valahonnan máshonnan? Tudod, te szent életű ember, hogy ilyesfajta eszmefuttatásra a régi görögökön kívül eddig tudomásom szerint csak a nemzeti szocialisták voltak képesek! Türelmetlenül vártam a nagyokos ember válaszát, de a fülébe mintha ólmot öntöttek volna. A háziak felénk sandítottak a szemük sarkából, de nem szóltak.

– Ide figyelj! – fordultam a felsőbbrendű tudatú lakótárshoz. – Épp most állapotos a feleséged. Nem kívánom nektek, de tételezzük fel, hogy a születendő gyermeketek a Pethő Intézet kezelésére szorul. Te ledobnád a kölyködet a képzeletbeli sziklafalról? Vagy, mivel Te amúgy sem érsz rá semmilyen, ház körüli teendőre, csak a lábadat lógatod naphosszat, inkább mély pátosszal megkérnéd erre a hitese feleségedet? – Kíváncsi lettem volna a válaszra, de annyira mereven bámulta a képernyőt, ahonnét továbbra is a Pethő Intézet gyermekei néztek rá vissza, de immár farkasszemet meresztve, hogy majdnem belebújt a tévébe. – Na, mi az – löktem oldalba könyökkel – tán végleg megkukultál?

Továbbra sem válaszolt. Felálltam a puffról, odaköszöntem a háziaknak, és kísértél a körfolyosóra.

Előző napi vendéglátóim másnap délelőtt is otthon voltak. Kegyetlenül furdalta az oldalamat a kíváncsiság: vajon mi történt azután, hogy eljöttem tőlük?

– Már vártunk téged! – fogadtak a háziak. – No, szép kis szomszédod van! – ugrattak.

– Ne is mondjátok! Majd’ felrobbantam a felháborodástól, amikor az a szentfazék előadta „emberbaráti hitvallását”. No, meséljétek gyorsan, mi történt, miután elmentem?

– Nem láthattad, de rákvörös lett a képe, amikor nekiszegezted a kérdést – fordult felém a bajszos haver. – Baromira zavarban volt; látszott rajta. Amikor feldúltan távoztál a lakásból, még a szeme se rebtent. Negyed órán át szótlánul bámult a képernyőre, majd se szó, se beszéd, felállt, és egy mukk nélkül elment.

– Csodálkozom rajta, hogy nem szóltatok közbe. Könnyen sarokba szoríthattuk volna!

– Nem akartam rászállni. Mégiscsak a vendégünk volt... – mondta, én meg csak értetlenül csóváltam a fejemet.

München után két évvel: Instabil mozgások

Alig volt utas a vagonban. A vonat a tengerpart felé robogott, és mi nagyokat ásítottunk a két haverral. Hamarosan szép álmokat kívántunk egymásnak, hálólhelyet kerestünk, és álomra hajtottuk fejünket. A monoton kattogás elringatott.

A mély álomból fura, addig nem ismert, rendszertelen mozgásra riadtam fel. Hossz- és keresztirányban is erősen, sokáig rázkódott a kocsi. Az azonosítatlan eredetű rezonálást a vagon recsegő-ropogó csörömpölése festette alá. Annyira érthetetlen volt a száz kilométeres sebességgel száguldó szerelvény idegenszerű viselkedése, hogy odaszóltam a túloldali

priccsen alvó havernak: mi a szösz lehet ez? Már ő is ébren volt, de mire megadhatta volna a maga válaszát, már erőteljesen vészfékeztünk. Csak nem rohantunk bele egy figyelmetlenül áthaladó autóba a vasúti átjáróban? Talpra pattantunk, és kisieltünk a folyosóra.

Közben felébredt a másik fülkében szundító srác is. – Mi történik itt? – szólt ki álmossággal. Továbbra is sikongtak, visítottak a felforrósodott acélkerekek, égett fékszag töltötte meg a vagon belsejét. A szerelvény eleje épp, hogy befutott egy aprócska megálló még pirinkóbb épülete elé, amint ezt az ablakon kihajolva észleltük – nagyobbik része a nagy sötét pusztában rekedt. A mi vagonunk egy kitérőre állított váltó felett állt meg. Rápillantottam az órára: nem sokkal múlt el éjfél. A megálló kihaltak látszott, ám egyszer csak három vasutas rohant elő szolgálati helyéről. Riadtnak, izgatottnak tündek. Hangosan beszéltek egymáshoz, és nagy igyekezettel vizsgálták végig a vagonok alját. Hideg, csípős volt az éjszaka, hamarosan dideregni kezdtünk: amúgy sem történt már semmi érdemleges. Felhúztuk az ablakokat, és visszatértünk a teljesen kihűlt fekhelyekre. Még el sem aludtam, amikor a szerelvény ván-szorogva elindult. Akkor semmi baj: pár óra múlva a határon leszünk!

Kipihenten ébredtem. Kész csoda, hogy a vonaton ilyen remekül lehet szundítani. Jé, már majdnem hat óra van! Áll a vonat, tehát a határon vagyunk. Kimentem a folyosóra, lehúztam az ablakot. Az éj hűvösét még nem langyosította fel a kelő nap. Verebek hada csipogott valahol a közelben. A mellettünk lévő vágányon egy hosszú szerelvény rostokolt, mögötte egy másik – alig volt rajtuk utas. – Na, mindjárt jönnek a határőrök és a vámosok is – gondoltam, de nem jöttek. Négy fülkével arrébb a folyosón állt egy srác, füléhez egy helyi adást vevő táskarádiót szorított. Magyarul szólt be a fülkében lévő társának. Ezalatt a haverok is kidugták az orrukat: hol vagyunk?

– Már a határállomáson kéne lennünk, de mozgolódást nem észlelek – mondtam, mire mindketten visszahúzódtak a fülkébe aludni.

A rádiót hallgató srác mellett ekkor már ott állt egy jóval idősebb férfi. Magyarul beszélgettek.

– Sziasztok! – szóltam oda. – Ez már a határ?

– Nem, az még nagyon messze van – felelte határozottan a rádiós.

– Hogyan lehet az?

– Az éjszaka közepén erős földrengés rázta meg Bukarest környékét. Az országnak ezen részén leállították a vasúti forgalmat mindaddig, amíg a sín pályát teljes hosszában végig nem vizsgálják. Akkor volt a földrengés, amikor éjszaka lefékezett, majd megállt a vonat. Igaz, utána nagy óvatosan elindult, de csak a következő, nagyobb állomásig. Most is ott vagyunk.

Megköszöntem a felvilágosítást, és a frissen szerzett hírt pedig továbbadtam a haveroknak. Öt órát aludtunk, és ezalatt jó, ha megtettünk tíz kilométert.

Pár nappal azután, hogy Várnába érkeztünk, alaposan elromlott az idő. A város fölé vastag, morózus felhőket kergetett a viharos szél. Mit kezdünk magunkkal? Menjünk le a tengerpartra, de tegyük a táskába fürdőnadrágot és törülközőt is!

A tenger addig szemnyugtató kékje sötétszürkére váltott, az apró, lágyan ringó hullámok bőszen morajló tajtékhegyekké nőttek. A fövényen felállított rudakon a legmagasabb állásra vonták fel a színes viharjelző ballonokat. A hullámokat kerülgetve haladtunk a parton. A dühös arcú úszómester néhány felelőtlen fürdőzőt kergetett ki a vízből. Tovább ballagtunk, néztük az érkező hullámhegyeket, aztán gondoltunk egyet, és mi is fürdőnadrágra vetköztünk. Begázoltunk a kavargó árba. Puha, fodros homok került a talpunk alá, és a partközelség kissé megszelídülő hullámok freccsenve hasadtak ketté a combunkon – de csak néhány lépés

kellett, és már a hasunkon csattantak. Beljebb merészkedtünk, ahol az ár már a mellünknek vágott – olyan erővel, hogy nem állhattunk meg vele szemben; oldalvást kellett fordulnunk. Kieszeltük a haverokkal: valamivel kijebb megyünk, fejest ugrunk az érkező hullám aljába, majd amikor az a fejünk fölött tovarog, gyorsan talpra pattanunk, és így tovább – ez a játék erős figyelmet és intenzív mozgást kívánt. Kissé kijebb mentünk, és csatárláncba álltunk, hogy mindig szemmel tarthassuk egymást. A vad hullámok számolatlanul rohantak a part felé, előttük nem volt megállásunk. Szaporán ugrottuk a fejeseket és szökkentünk talpra utánuk, mert a folytonos mozdulatsorból nem volt szabad kizökkenni. Igen kedvemre való volt, de fél óra múlva az egyik haver kiment a partra.

– Nekem ennyi elég volt! – mondta.

Ketten maradtunk. Robajlottak a testünk felett átcsapó hullámok. A hullámvölgy alig a térdem fölött volt, aztán jött az újabb, méteres hullám, és minden történt a szokás szerint. Felálltam, a kezemmel lerántottam az arcomról a sós vizet, kinyitottam a szemem, de már csak a következő, bitang nagy hullámot láttam az orrom előtt tornyosulni. Játszi könnyedséggel borított fel. Lábam könnyedén szakadt el a homoktól, és a víz erős sodrása már repített is a part felé. Hanyatt fekvé száguldottam a víz alatt: kezem, lábam összevissza kalimpált. Remek élmény volt elszenvetni a természet erejét – ez volt a játék igazi krémje. Milyen kényelmes ez az utazás! – mindjárt partra vet a hullám, ott majd megpihenek, erőt gyűjtök, és indulok vissza. Ahogy egyre sekélyebbé vált a víz, úgy lassult le a sodródás, majd meg is szűnt – igaz, csak egy gondolat töredékéig. Vége a kényelmes útnak: megérkeztem. Ám egy pillanaton belül újrakezdődött az eszeveszett száguldás, csak hogy immár a nyílt tenger felé. A kivetődő hullámok ellapultak, és az érkező újabb tajték alatt a víz óriási sodrással indult az ellenkező irányba. A fejemben megszólalt a vészcsengő: minél előbb vissza kell nyernem az uralmat testem felett! A sarkamat a homokpadba vájtam, kezemmel megpróbáltam a fenékhez tapadni. Csak fél perc, és a tenger szívó hatása annyira magával ragad, hogy esélyem se marad a menekülésre. Valahogy talpra vergődtem. Épp jókor nyitottam ki a szememet: még éppen ugorhattam. A szürke hullám elhőmpölygött felettem, én talpra szökkentem, megtöröltem az arcom, és újra ugrottam. Visszaállt a régi rend, de én helyett gyorsan kimentem a partra: nem jó kísérteti a tenger ördögét!

A széljárta parton szikkadtunk. Egyikünk felfigyelt a közeli oszlopon lobogó fekete zászlóra. Az előző nap is vad hullámokat korbácsolt a viharos szél, akkor is akadtak bátor, vagy netán felelőtlen fürdőzők. Nem tudom, hányan mehettek be, de eggyel kevesebben jöttek ki a vízből: egy keletnémet srác bent maradt.

Szálláshelyünk gyalogosan úgy fél óránnyira volt a tengertől. Útközben furcsa érzésre figyeltem fel: az alsó lábszáram mintha folyamatosan hullámozott volna. Úgy éreztem, köríveseket lépek – mintha még testemet is a hullámok löködték volna. Három órán át tartott ez a kellemes, szórakoztató érzés.

Végre-valahára elvonultak a komor felhők: fürödhettünk. A strand végében két csúszda állt. Csak a kisebbik üzemelt, és igencsak csábította a haverokat. Bár nem mutattam, de egyáltalán nem lelkesedtem az ötletért, amire két okom is volt. Az egyik, a kézenfekvő, hogy féltettem az orromra és fülemre kapaszkodó szemüveget. Az meg sem fordult a fejemben, hogy lerakjam valahová. Ódzkodásom másik oka az volt, hogy gyermekkoromban néhány rossz emléket szereztem a vidámparkban az instabil mozgásról. A hullámvasút le- és felszáguldo szerelvényeinek vidám, szórakoztató robogása mindig vonzott, és jó párszor ki is próbáltam a fából készült alkalmatosságot, de a meredek ereszkedőkön a gyomrom rögtön felszaladt a torkomba, és elkapott a szédülés is. A végén már alig vártam, hogy az éltes kocsik becsörtessenek a

kiszálló helyre. Éppen ezért az már eszembe sem jutott, hogy akárcsak egy kört is befizessek a közelben felállított ciklonra. A vízi sikló – a medencébe száguldó csónakféle – még elment gyomorgörcs és szédülés nélkül, de volt a parkból egy nagyon kellemetlen emlékem is egy ovális pályán, vízszintesen haladó játékról – a nevét már elfelejtettem. A kehely alakú ülő-alkalmatosságokat – amelyekben emlékezetem szerint hat fő fért el – vastag láncok rángatták ide-oda a fa alapzaton. Az ülőszerkezet közepéből egy vasrúd magasodott ki derékközépig, és arra egy kerek kormányt szereltek, amivel a kelyhet meg lehetett forgatni a tengelye körül, hogy egyszerre többirányú mozgásban is része lehessen a pörgős élményre vágyó látogatónak.

Ketten ültünk a játékszerben. Amikor útitársam rájött, hogy a kasznit meg lehet forgatni, nagy kedvvel látott hozzá. Két fordulat után szépen megkértem, ne tegye tovább, mert szédülök és émelygek. Ő meg azt hitte, hogy csak kényeskedem, ezért nem hagyott fel a centrifugális erő előidézésével – sőt, még rá is tett néhány lapáttal. Akkor már mondtam olyanokat is, amiket egy jól nevelt kisfiúnak nem illik. Megszólalt a kolomp, leállt a zörgő masina, és mi kiszálltunk. Nádszálvékony testem alatt ingatag lábak rogyadoztak. Vadul szédültem, erős hányinger kapott el – épp így felfordult lelkem is. Dühömben, vagy tán inkább elkeseredésemben pár további rosszalló szó után határozottan kijelentettem: azonnal haza akarok menni! – és még órák múlva is pocsékul éreztem magam.

Ezek az emlékképek peregték le a szemem előtt, amikor beálltunk a kassza elé, hogy jegyet váltsunk a lesiklásra. Lesz, ami lesz – valahogyan csak kipecáznak a csúszda végében a medencéből, ha úgy adódik. Nekünk, magyar turistáknak nem tűnt drágának a belépő, de a helyi lakosoknak bizonyára az volt. Majdnem függőleges lépcsősoron kapaszkodtunk fel a mintegy huszonöt méter magas toronyba. Innen föntről volt igazán pazar látvány az enyhén hullámozó, kéken tündöklő tenger! A nap akadálytalanul szórta tüzes sugarait, amelyek pörkölését lanyha szellő próbálta enyhíteni. Már mind a hárman fenn voltunk: ki induljon elsőnek? Mindig is udvarias fiatalember voltam – gondolom én magamról – tehát előreengedtem a srácokat. Figyeltem, miként csúsznak le, bár ők is akkor veszítették el effajta szüzességüket. Az elsőnek induló haver már belepottyant a medence méter mély vizébe, és a második is az út háromnegyedénél járt, amikor leültem a képzeletbeli startvonalra. Elhatároztam, hogy óvatos duhaj módjára csorgok le. Ellöktem magam, a teknőrész aljában elkapott a víz, és magával sodort. A pálya hol lanyhábban, hol meredekebben ereszkedett. Íves és szűk kanyarok tették változatosabbá a csúszást. Ha lassítani akartam, jobban a vályúhoz tapadtam, ha lassúnak éreztem magam, csökkentettem a felületet. Megláttam a célmedencét, amibe a lesiklók pottyannak. Úszni tudok, ha kell: no, lássuk csak, mi fán terem a toccsanás. Kisebb repülés végén landoltam a tiszta medencében. Alámerültem, majd gyorsan talpra szökkenem.

– Milyen volt? – kérdezték a parton szárítkozó haverok.

Okos találmány ez a csúszda, de azért óvatosan jöttem le rajta. Elszántan ugrottam talpra: Megyünk még pár kört?

Így kezdődött a muri, ami strandolásunk élvezetes kiegészítőjévé vált. Az újabb és újabb lecsúszásokon már arra törekedtem, hogy minél gyorsabban érjek célba. Ehhez csak a leg-minimálisabban volt szabad a pálya aljához érni. Tuti módszert dolgoztam ki, és már egészen profinak éreztem magam. Úgy ültem a rajtvonalhoz, hogy a két sarkam és könyököm volt az érintkező felület, és erősen kihomorítottam a testemet. Veszett iramban lehetett így száguldani. A kanyarokban valósággal felkenődtem az oldalfalra, de baj egyszer sem lett belőle. A szórakozni vágyó fiatalok merészségét könnyen meg lehetett állapítani: aki nem majrézott be, és apait-anyait beleadott a sebesség növelésébe, a végén messzire repült. Volt olyan publi is, aki mindössze két métert reppent – mi jóval többet. A távolságot nem mértük, de nagymenő lettem. Vigyorogtam, mint a vadalma: már rég elfeledtem az egykori csendes húzódozást.

VI. A hitetlen

A hitetlen

Régebben is makacsul kerestem és jártam a magam útját – manapság meg még inkább: keresem a bizonyosságot. Valamikor az 1980-as évek elején történt, hogy két, korombeli srác megállított a járdán. Hittérítők voltak a javából: akkoriban számolatlanul rajzoltak szét a fővárosban. Türelmesen hallgattam őket, bár szófolyamuk egyik fülemben be, a másikon meg ki. Aztán mégiscsak felfigyeltem: a kétezredik év végén elérkezik a világvége, száznegyvennégy ezren a mennyországba jutnak, a többiek pedig a purgatóriumba, illetve a kondérrotyogástól hangos pokolba. Elkárhoznak saját levükben. Az ok tán csak van annyira súlyos, hogy érdemes legyen felvenni a kenetet? Hosszú hallgatás után megkérdeztem: lenne kedvetek egy kis játékhoz? Rábólintottak. Tételezzük fel – de szigorúan csak a játék kedvéért – hogy a kétezredik év végén mégsem lesz világvége. Azután is vallanátok a mostani hiteteket? Mindketten elgondolkodtak, majd ugyanazt felelték: nem! – én meg biztos vagyok benne, hogy ma is ugyanúgy hisznek, mint akkor.

Az előremutató álmokban sem hiszek, pedig saját példám is van ilyesmire. Hónappal a Békásmegyeri ABC-áruház megnyitása után vasárnap egy reggel ébredve még emlékeztem arra, hogy mit álmodtam: az üzlet magasra csapó lángokban állt, és egy része a tűz martaléka lett. – Micsoda marhaság! – gondoltam ébredés után. Ránéztem az órára: reggel hét volt. Nyújtóztam egyet, és átslattyogtam szüleim szobájába, hogy elmeséljem a fura álmot. Hasonlóan vélekedtek; ennyiben is maradtunk. Már javában ebédeltünk, amikor felvisített a kaputelefon. A cég egyik alkalmazottja szólt bele: kora reggel kiégett az áruház egyik része – tőlünk tíz kilométerre volt.

Van úgy, hogy megjegyzem a nekem mondottakat. „Teológuskám” szomszéd egy nagyívű eszmefuttatás közben azt vetette oda nekem, mint a természetfeletti erőiben nem hívó lakótársnak: ha egyszer nagy bajba kerülsz, majd hiszel benne!

Az előre elrendelt élet víziójában sem hiszek – még akkor sem, ha ennek az ellenkezőjére is van saját példám. Fiatal felnőttként úgy terveztem, hogy harminc éves koromra lesz egy, az igényeimet kielégítő lakásom, és addigra meg is nősülök. Hogy miért épp akkorra kívántam mindezt, azt nem tudom, de három héttel a kitűzött időpont előtt beköltöztem a vadonatúj lakásba, és rá egy héttel meg is nősültem.

Előzmény

Kellemesnek igazán nem mondható, fagypont körüli hőmérséklet uralkodott a nemzetközi gyors vagonjaiban. Ez nem vicc, valóban kemény mínuszok röpködtek a kupékban, és a folyosót jégvárta fedte. Miként fordulhatott elő mindez? Nagyon egyszerűen. Amíg Magyarországon haladtunk, harminc fok meleg volt a vagonokban – majd’ hogy hógutában nem múltak ki az utasok. Mivel a szomszéd ország vasúttársasága – mint fentebb említettem – hűtőszerelevényként közlekedtette az országhatáron túlról érkező személyszállító vonatokat is, a lecsapódó pára megfagyott a padlón, és a nem mindig tökéletesen záró ablakok körül is jégkéreg

vált ki. Bár sokat nem kajánkodtam vele, nagy élmény volt, hogy a sok téli utazás során egyszer sem tudtak mélyhűtött áruvá fagyasztani.

Az egyik ilyen úton azonban valóban lenyűgöző élményt éltem át.

A fülke világítását lekapcsolta valaki, csak az éjszakai lámpa derengett sejtelmesen. Mindenki más aludni próbált, de azok voltak a szerencsések, akik szemére nem borult az álom ködös fátyla, mert ők mesébe illő tájat láthattak a jégvirágos ablakon túl. Frissen hullott, mély, érintetlen hó takarta a lankákat. Zajtalanul suhant a vonat. Tündöklött a csillagos ég, ragyogott a telihold. Eszményi hangulatvilágítás mellett csodálhattam órákon át az ablak előtt elsuhanó tájat. Meglehettem a hegyoldalakon megbúvó parasztházakat – ablaktokostól, kutyaólastól, kerítésestől. Még a kéményből felszálló halovány, apránként szétoszló füstcsíkot is felfedeztem a távolban, pedig éleslátásom akkorra már a csipás saséval sem vehette fel a versenyt. Ahogy a völgyben kanyarogtunk, többször is rápillanthattam a kerek képű, makkegészséges Holdra. Kifigyelhettem az alvó fatelepet, a majdnem teljesen befagyott patakot, a sok apró települést.

Szeretnék sokáig élni: mindaddig, amíg értelmet tudok adni napjaimnak, és fizikai állapotom lehetővé teszi önmagam ellátását. Az idős embernek már van annyi élettapasztalata, hogy bölcsen maga elé vetíthesse, hogyan is végződhetnek az éppen megélt események – de amíg idáig eljut, sok buktatón kell átvergődnie. Az, akinek minden magától adódik, aki mindent készen kap, nem szerez ilyen tapasztalatokat – ezért én a rosszat is hasznosnak tartom, mert az edzi meg az embert. Vallom, hogy csak saját kárunkon tanulunk – ha egyáltalán képesek vagyunk rá. Én mindenesetre törekszem erre.

Hogy miért is jutottak mindezek az eszembe? Tulajdonképpen még bele sem fogtunk igazán a házasságba, az én szememben az máris vakvágányra futott: gyorsan pontot is tettem a végére. Akkorra már a barátaimhoz fűződő viszonyomat is ártérítettem, és lezártam a fokozatosan kiüresedett kapcsolatokat. Mégsem maradtam egyedül, hiszen mindvégig velem volt és maradt is a leghűségesebb társam, a glaukóma. Továbbra is precízen, megbízhatóan végezte romboló munkáját.

Purgatórium

Hiába szerettem volna elolvasni az új lakásba költözés után az ágy mellé némi átgondolás után félretett könyveket – már a nagyobb betűkkel nyomott sorokat sem voltam képes kivenni. Hétmérföldes iramban romlott a látásom. Utoljára őszi elején tudtam kisilabizálni a telefonkönyv apró betűit – akkor is csak úgy egy órácskáig. A klinikai kontroll is egyértelműen tanúsította, hogy a szemnyomásom stabilan nagyon magas. Nem közöltem szüleimmel: nem akartam őket fölöslegesen terhelni. A térlátás jelentős beszűkülése még nem korlátozta számottevően mindennapjaimat, de az éleslátás rohamos tompulása már jelentősen hátráltatott az utcán. A jelzőlámpák fényét már csak este, sötétedés után tudtam kivenni. Ha nem a ragyogóan kivilágított Váci úton jártam, bizony inkább csak botorkáltam, semmint haladtam volna a járdán. A szobakonyhából az Egressy útra költöztem, de ott annyira haloványak voltak a lámpák, hogy szentjánosbogár erejű pislogásukat alig érzékeltem.

Sajátosan közlekedtem. Az előttem haladó járókelő cipőjének kopogását figyelve követtem őt, hogy ne menjek neki a szemből érkezőknek. Ha egy nő nyomába eredtem a gyéren kivilágított zuglói utcában, megfigyelhettem, miként szaporázza meg lépteit, amikor a fás, bokros terület mellett mentünk el.

Október vége felé újra a szemklinikán találtam magam. Mindenáron el akartam kerülni, hogy a professzor műtsön. Hét vége volt; a szombaton ügyeletet adó tanár vizitált. Tudtam, hogy hétfő reggel dől el végérvényesen a sorsom. Rákérdeztem, és nem lepődtem meg a válaszon. Negyed óra múlva már a porta előtt voltam. – Még nem ment el a tanár úr – tudtam meg, és nem kellett sokáig szobroznom.

Megszólítottam a hazafelé igyekvő orvost: – Azt szeretném kérni, hogy Ön operáljon. Tudom, ez kényes feladat, mert én a professzor úr betege vagyok, de benne már nem bízom. – A testes orvos hümmögött néhányat, majd megveregette a vállamat.

– Ígérni nem ígérek semmit, de beszélek a professzor úrral, és megkérem, járuljon hozzá.

A következő hét elején a kórházi ágyat egy félórászkára felcseréltem az egyik éltes műtőasztalra – akkorra már ki nem állhattam az örökös operációk nyűgét. Nem gyerekes berzenkedés volt ez, csak a befolyásolhatatlanul romló állapotom miatt érzett, tehetetlen düh ingerelt. Gyermekként és felnőttként is egyfajta kettősséget éreztem, ha magamra gondoltam. Egyrészt biztattam, győzködtem magam, hogy még nagypapa koromban is fogok látni. Másrészt a lelkem mélyén mindig hallottam a kisördög rikoltását: nem veszed észre, hogy már hányszor műtöttek – mindhiába?! Az újabb operációt is így vártam. Félttem a várható fájdalomtól, mert már azt is egyre kevésbé viseltem – de szerencsémre ez a beavatkozás nem járt gyötrellemmel. A fagyasztástól viszont begyulladt és másnapra hatalmasra puffadt a szemem. Újra megismétlődött a régi eset: amikor lecsuktam, nem ért össze a két szemhéj. Mit tehettem? Birkatürellemmel viseltem az újabb megpróbáltatást. Az egyik adjunktusnő sápadtan nézett rám: – Ugye, nagyon fáj a szeme, Laci?

– Nem! – feleltem, mert tényleg nem fáj, csak szúrt – bár azt kegyetlenül.

Majdnem kerek egy hónapig voltam bent. Az összeredmény mindössze annyi volt, hogy immár elmondhattam: a két szememet immár tizenkilencszer operálták meg – ha nem számítjuk a lézeres kezeléseket. A szemnyomás viszont fikarcnyival sem lett kevesebb.

– Mindössze egy mentőötletem van – fejtegette a tanár úr, mielőtt elhagytam volna a klinikát. – Nyugat-Európában már létezik olyan szilikon cső, amit beültetnek a megnyitott szembe, és azzal szabad utat engednek a magas szemnyomást okozó csarnokvíznek. Magyarországon ilyen beavatkozást még nem végeztek. Az eszközt Nyugat-Európából kell beszerezni, és ehhez idő kell.

Tetszett az ötlet: talán az utolsó pillanatban mégis megmenekülhetek a sötétség rémétől! Akkor már a napnál is világosabb volt előttem, ha valamilyen újszerű módon nem tudják befolyásolni a szemnyomásomat, akkor nekem annyi.

Egyre több helyzetben kellett a többi gyalogost figyelve közlekednem. Jó példa erre a Váci úton a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság tornya előtti zebra. Az autósok eszeveszett tempóban hajtanak le az Árpád hídról, és nagy ívben balra kanyarodnak Újpest felé. Bár az úttest itt két sávnnyira szűkül, az átkelés gyakorta életveszélyes. A gépjárművezetők egy részének semmit nem jelent a közlekedési lámpa tilosa. Az átkelést úgy tettem biztonságossá, hogy a zebra jobb széléhez álltam, és a lelépő járókelők után iramodtam – akkor is, ha ők is a pirosban indultak neki – így is négy méterrel messzebb voltam az érkező autóktól, mint ők. A Váci úti felüljáró túloldalán, a következő átkelésnél is így tettem – csak éppen fordítva, a felfestett átkelőhely bal széléről indulva. Mivel az úttest itt négy sávossá szélesedik, törekedtem arra, hogy lehetőleg szabályos időpontban induljak. Az átkelésre várakozva már tudatosan füleltem. Mindinkább hiányzó éleslátásomat részben a lassító, majd megálló gépjárművek motorzaja pótolta. Karácsonyra ajándékot kaptam a glaukómától: látóterem közepén egy folt alakult ki – ott már nem láttam semmit.

Január volt. Még nem érkezett meg az annyira várt csövecske a klinikára, de mivel minden pillanatban várható volt, a tanár úr azt javasolta, hogy feküdjek be az osztályra. A müncheni műtétet leszámítva még egyszer sem vágytam a műtőasztalra – most viszont nagyon! Októberben a kivilágított vizus tábla előtt két méterrel állva a legnagyobb számot még le tudtam olvasni, januárban viszont már közvetlenül a tábla alól is csak nehezen tudtam kisilabizálni a negyvenkettest. Épp a huszonnegyedik órában vagyok! Teltek a tétlen napok.

– Nem tudjuk, mikor érkezik meg a csövecske – tárta szét a karját a tanár úr. – Menjen haza nyugodtan: amint megkapjuk, értesítjük.

Február legvége lett. Vasárnap este bekapcsoltam a tévét: rögzíteni akartam az emlékezetemben, hogyan láttam közvetlenül a műanyagcső beültetése előtt. Siralmasan. Másnap kora reggel hasonló megfontolásból vettem szemügyre az előszobafalat borító tapéta mintázatát. Mélyet sóhajtottam, kezembe kaptam a táskát, és elindultam. Az utcán hűs márciusi nyirok csapott az arcomba. Összeszorult a szívem. Szinte alig látok valamit – naponta érzékelttem, miként hálnak el a látóidegsejtek a szememben. Az úttest túloldalára indultam, a megállóba. Lecövekeltem a járda szélén, hogy alaposan szétnézzek, ám hiába tekintettem előbb balra, majd jobbra is, mindenütt csak átláthatatlan ködöt láttam – pedig a levegő tiszta volt. A közeledő autókát remekül hallottam, és a motor zajából még a márkájukat is meg tudtam mondani – de csak öt méterről láttam meg őket.

– Na, Laci! Meddig fogsz itt totojázni? – meg sem fordult a fejemben, hogy bárkitől is segítséget kérjek. Hegyeztem egy kicsit a fülem, majd – lesz, ami lesz – átsiettem a túloldalra. A megállót óvatos léptekkel közelítettem meg, de csak azért nem tévesztettem el, mert sokan vártak a trolira. Felpréseltem magam a túlsúfolt járműre. Még kapaszkodni sem kellett, annyira stabilan tartott a tömeg. Valaki rám köszönt. Ránéztem, és viszonztam is a figyelmességet, de fogalmam sem volt róla, hogy ki tisztelt meg üdvözlésével.

A klinika második emeletén amióta az eszemet tudom, ugyanaz a burkolólap fedte a folyosót. Lenéztem a lábam elé, de a színek hónapok óta már csak az emlékeimben éltek. A kőlapok illesztékei is rejtve maradtak előlem, és az elem siető nővért is csak a hangjáról ismertem fel. – Mindegy – gondoltam elkeseredetten. – Még ha csak ennyit is, de legalább valamit látni fogok. A vizus tábla alatt állva már a legnagyobb számot sem ismertem fel. Tejszerű köd vett körül. Hiába néztem ki a kórterem vagy a széles folyosó ablakán, nem sok haszon volt belőle – legfeljebb nosztalgiát éreztem. Arcok már régóta nem léteztek előttem, és az étkezdében is inkább a kezemmel, mint a szememmel kutattam fel az evőeszközt. Már csak egy perc volt hátra a huszonnegyedik órából, amikor értem jött a műtős legény, és belém karolt. Mintha villám sújtott volna:

– Egyedül is tudok menni! – mondtam kissé élesen.

– Akkor jó – felelte, és elengedte a karomat.

A szemem egy kis rést kell nyitni a szikével, és oda kell bedugni a műanyagcsövet, ami apró lábacskaival könnyen megkapaszkodik a helyén.

Másnap reggel alig vártam, hogy lekerüljön a szememről a kötés. A kezelőben a vizus táblával szemközti széken foglaltam helyet. Az orvos letisztogatta váladékos szememet.

– Látok! – mondtam megkönnyebbülten.

– Hogyan és mennyit?

– Szerintem ugyanúgy és ugyanannyit, mint a műtét előtt.

Tudtam, hogy ez a legtöbb, ami történhetett velem. Nemsokára befutott a tanár úr is. Alaposan belenézett a szemembe, és gratulált a sikerhez. Kisebb gondot okozott orvosi körökben, hogy leragasszák-e a látó bal szememet. – Hagyjuk szabadon, hadd lásson vele – szolt a döntés.

Segítség nélkül mentem vissza a kórterembe. Repesett a lelkem. Elégé nagy baj, hogy már alig látok, de legalább nem szorulok fehérbotra. – Az utolsó pillanatban mégis csak megmenekültem a vakság rémétől – nyugtáztam, és visszafeküdtem az ágyba. Jobb, ha pihentetem a frissen műtött szememet!

Békésen lapítottam. Betegtársaim zöme csoportba verődve trécselt a kórterem közepén. Amíg fél füllel őket hallgattam, egyre jobban megnyugodtam. – Nem is olyan rossz a helyzet! Ezzel a minimális látással ha körülményesen is, de valahogyan csak folytathatom a bő egy éve kezdett üzletelést. Igaz, az árcédulára felírt számot már nem látom, de a kuncsaftok majd kisegítenek – morfondíroztam.

Amikor eluntam a fekvést, óvatosan felültem. A párnát a hátam mögé állítottam, és neki-dőltem az ágy végének. Kinyújtott lábamat paplan takarta. Felnéztem a mennyezetre, de a csillár üveggömbje homályban maradt előlem. A bejárat ajtóból is alig láttam valamit. Elhúztam a szám szélét: ez bizony nem sok. Épp azon mesterkedtem, miként csúszhatnék újra vízszintes helyzetbe, amikor minden elképzelhetőn túli fájdalom hasított a bal szemembe. A másodperc töredéke alatt csuromvizesre izzadtam magam. Se megmoccanni, se megszólalni nem voltam képes. Kővé dermedtem a rémülettől, merő latyakban úszott az egész testem. Pokoli forróság hevített. Mindent éreztem, ami körülöttem és velem történt, de semmilyen jelet nem tudtam adni. A szemem úgy zárult be, mintha vasból lett volna, és egy csúcsminőségű elektromágnes rántotta volna össze. Hiába akartam fekvő helyzetbe visszacsúszni: moccanni sem bírtam. Pár percig teljesen magatehetetlen voltam. A számot már ki tudtam nyitni, de a szoba közepén állók nem hallhatták meg suttogásomat. Lassan, kimért mozdulatokkal nagy nehezen vízszintbe helyeztem magam. Az egyik betegárs felfigyelt halk nyöszörgésemre, és odajött hozzám.

– Mit mondasz?

– Hívd gyorsan az orvost, mert nagy baj van! – nyöszörögtem.

– Rendben, szólok a nővérnek!

– Annak ne! – suttogtam utána, de már nem hallotta meg.

Minek ide a nővér! Már nem izzadtam, de testem továbbra is verejtékben fürdött. A kegyetlen fájdalom lassacskán tompulni kezdett. A szememet meg se próbáltam kinyitni – éreztem, hogy képtelen lennék rá.

Megérkezett a nővér. – Mi a baj, Laci?

Pár mondattal elmondtam neki, mi is történt.

– Nyisd ki a szemed! – kérte a nővér.

– Nem bírom! Hívd az orvost, ő kell ide!

Elsietett a nővér, teltek-múltak az öt- meg tízpercek. Heves zihálásom csitulni kezdett, kezemmel már meg tudtam törölni leizzadt arcomat. Kidugtam lábamat a paplan alatt keletkezett hőkatlanból. Éberem füleltem a doktor lépteit.

– Még a műtőben van az osztályos orvos – érkezett a friss hírrel a betegtárs. – Amint befejezi a műtétet, máris jön.

Beletelt egy óra is, mire megérkezett. – Mi a baj? – érdeklődött, én meg elmondtam neki.

– Üljön fel, Laci, és nyissa ki a szemét!

Nagy kínlódva feltápáskodtam, de a szememet épp csak résnyire tudtam nyitni.

– Nyissa ki még jobban! – kérte az orvos.

– Nem tudom – feleltem, mire a kezével segített.

Fentről lefelé úgy félútig már csak sötétet láttam – alul még változatlan volt a helyzet.

– Jöjjön ki velem a kezelőbe! – invitált a doktor.

– Nem vagyok rá képes. Teljesen legyengített a fájdalom.

– Mindegy – mondta lehangoltan. – Szólok a tanár úrnak, hogy nézzen be magához – és kiment a kórteremből.

– Mi van veled? – lépett mellém a betegtárs.

– Félig már nem látok!

Ebédre nem mentem ki az étkezdébe. A többiek már vígan kanalaztak, amikor befutott a tanár úr. Megkért, hogy nyissam ki a szemem. Amennyire csak képes voltam, megtettem. Mit láttam?

A magyarok Istene

– Jöjjön ki velem a vizsgálóba – kérte a tanár úr. Nehézkesen ültem fel; teljesen legyengített az elmúlt két óra. Remegő lábakkal indultam el, az orvos karon fogva vezetett. Régi épület a szemklinikáé, a férfiosztály folyosójára is a hatalmas ablakokon zúdul be a fény, én mégis egy sötétszürke térben csoszogtam, jobb kezemet magam elé tartva. Hihetetlenül elkeseredtem: reggel még láttam magam körül a nagyobb tárgyak körvonalát – igaz, nagyon elmosódottan, de mégiscsak láttam belőlük valamit. Bizonytalan léptekkel jutottam el a vizsgáló ajtajáig.

Agyamban lázas gondolatok kergették egymást. Rohadt érzés nem látni. Olyan vagyok, mint egy bábu. Fordíthatnám fejem jobbra, vagy akár balra is, de minek? Magam elé meredve, csüggedten léptem be a néptelen kezelőbe. Ej, mennyire nem így gondoltam a mai napot! Bárgyú tekintetem továbbra is a semmibe révedt.

Az orvos megzörgette a forgószék ülökéjét. – Ide üljön le, Laci! – Kaszáló kézmozdulatokkal kerestem meg az ülökét, és óvatosan helyet foglaltam rajta. Kezemmel kitapogattam jobb-oldalt a réslámpát. Szembe fordultam vele, államat az állványra tettem.

Hangosan kattant a műszer kapcsolója, és a réslámpa erős fénye a bal szemembe világított. Mereven néztem előre, az orvos pedig lélegzetét visszafojtva vizsgált. Néma csendben peregtek a percek. Megpróbáltam semmire sem gondolni. Moccanás nélkül ültem – mindössze ennyivel tudtam hozzájárulni a vizsgálathoz. – Vajon hogyan nézhet ki a totálkáróssá lett szemem? Nem bánnám, ha láthatnám! – ábrándoztam el.

– Még egy kis fényt sem érzel? – kérdezte hosszú hallgatás után az orvos. Mivel az államat támasztékra kellett szorítani, zárt szájjal jeleztem neki, hogy nem.

– Te jó ég! – döbbsentem rá: életem végéig ezt a ronda, sötét vacakot kell nézmem.

Egyre több orvos gyűlt össze a vizsgálóban. Halkan sutyorogtak egymás között. Feszültség töltötte meg a helyiséget. A tanár úr másokat is odaengedett az optikához, és a réslámpa mögötti széken folyamatosan cserélődtek az orvosok, halkan konzultált a köré csoportosuló kollégákkal.

– Micsoda felhajtás! Vajon mire jutnak? Sokat tapasztalt szakemberek gyűltek össze: nem létezik, hogy ki ne találjanak valamilyen módszert az állapotom javítására.

A kisördög azonban most is résen volt. – Kár a gőzért, kisöcsi! – rikkantott kárörvendve.

Már kezdtem hinni a fattyának. Túlságosan is konok glaukóma szegődött társamul az anyaméhben ahhoz, hogy egyszer s mindenkorra lerázhassam. Ő az én leghűségesebb társam az életben. Hogy a fene egye meg ott, ahol van! Félórán át tartott a tüzetes vizsgálat. A végére még a professzor is megérkezett: ő is helyet foglalt a műszer túloldalán, majd néhány perc vizsgáladás után a kollégákhoz fordult: kikapcsolhatom a gépet? Újabb erős kattánást hallottam. – Nyugodtan vegye ki az állát a fejtámaszból – mondta valaki. Nyögdécselve egyenesítettem ki meggörnyedt derekam. A konzíliumot tartó orvosok felé fordultam, de tanácstalannak éreztem őket. Valaki karon ragadott, és visszakísért a kórterembe. Az orvosok szétszéledtek.

Esetlenül tapogattam a vaságy után, és egyáltalán nem dobott fel, amikor rátaláltam. Ráültem az agyongyötört matracra – olyan volt, mint én.

– No, mi van a szemeddel? – jött az egyik szobatárs.

– Már nincs miért aggódni! – feleltem letörten.

– Miért? Mit mondtak az orvosok?

Nem néztem rá, úgy válaszoltam. – Semmit nem mondtak. Éppen ezért nincs már miben reménykedni.

Valamit még hümmögött – mit is felelhetett volna? Hanyatt dőltem az ágyon. Súlyos, feszítő gondolatok kavargtak a fejemben – de nem sokáig száguldozhattak.

– Bújj a papucsodba, ultrahang vizsgálatra kell menned! – mondta a nővér. – Lekísérlek a földszintre.

Mi történik itt! A figyelmes nővér talpam alá igazította a papucsot. A kórterem ajtaját napközben mindig szélesre tarták, ezért a kijutás nem okozott különösebb gondot. Csendben lépkedtünk a folyosón. Idegesített-e, hogy belém karolt, és úgy vezetett a lifthez? Őszintén megvallva, igen. Mégpedig azért, mert a végletekig kiszolgáltatottnak éreztem magam. A segítő, terelgető kéz nélkülözhetetlenné vált. Bitang rossz érzés! Ezt csak az tudhatja igazán, aki legalább egyszer maga is került ilyen helyzetbe – és én már másodszor éltem át ezt a borzalmat.

Állapotom a nővért is érezhetően elszomorította. Megérdeklődtem, hogy milyen újabb megpróbáltatások várnak rám az ultrahangon.

– Egy percet se izgulj miatta: nem érdemes – felelte könnyedén. – Először belecseppentve érzéstelenítik a szemedet, majd kocsonyás zselét kennek rá, és egy ceruza vastagságú optikát huzigál rajta ide-oda az orvos. Semmilyen fájdalmat nem fogsz érezni... de eléggé sápadt vagy, Laci! – aggodalmaskodott.

– Ne is mondd! Az a fájdalom, amit délelőtt átéltem, tíz kipróbált vasgyúrnak is sok lett volna!

A nővér még sajnálkozott egy kicsit, majd folytatta az ultrahang vizsgálat ismertetését: – Amíg a szakorvos a kocsonyás anyaggal síkosított szemeden huzigálja a kis optikát, egy monitoron figyeli, hogy mi is van odabent.

A doktornőt már régóta ismertem. Karon fogott, és az alacsony, nejlonnal takart priccshez vezetett, és diszkréten megpaskolta a lapos vánkost. Minden úgy történt, ahogy a nővér mondta. A precíz előkészületek után nyugodtan, lazán feküdtem a heverőn. Tökéletesen, de mégis fájdalommentesen éreztem, mint siklik fel és le a korong alakú, apró műszer a szememre kent kocsonyán. A doktornő gyakorlattan mozgatta az optikát, és közben feszülten figyelte az ágy végétől balra álló monitort: ezt onnan tudtam, hogy amikor néha megszólalt, tőlem elfelé beszélt. Kopogás nélkül lépett be a tanár úr, és idővel egyre többen lettünk.

Türelmesen viseltem sorsomat – mi mást is tehettem volna? A kezem a testem mellett hevert; olykor megmozgattam az ujjaimat, hogy ne gémberegjenek el, és feszülten figyeltem, mit is beszélnek az orvosok. Előny vagy hátrány ilyenkor az a laikus szemészeti tudás, amit a beteg a kezeléseken magába szív? A tisztánlátás híve voltam és vagyok ma is, ezért örültem, hogy képbe tudom rakni az információmorzsákat. Az orvosok jól hallhatóan tanácstalanul ácsorogtak a monitor előtt. Hiába nézték bal szemem akár vertikális, akár horizontális képét, annak belső szerkezete mindenre hasonlíthatott, csak éppen egy ember szemére nem. – Mi lehet ez itt? – tudakolta felettébb feszült hangon a tanár úr, és nagyon idegesnek tűnt. – Ott jobb oldalt az a belógó valami, az mi a csuda lehet? – kérdezte elképedve egy másik orvos.

Moccanás nélkül feküdtem; a fejem tökéletesen tiszta és nyugodt volt. Szívem nem kalapált hevesebben a megszokottnál, és levegő után sem kellett kapkodnom. Úgy tűnt, a vizsgálatot végző szakember csak vonogatja a vállát, mert sokáig nem szólalt meg. Helyette inkább bőségesen öntötte szememre a kocsonyás anyagot, és folytatta felderítő munkáját.

– Még nem láttam ilyen kiismerhetetlen képet! – dünnyögte. – Igazi talány ez a látvány. Két dimenzióból megérteni a gömbszerű tér belső szerkezetét már maga is érdekes kihívás, de azzal nem is lenne probléma. Csakhogy itt semmi sincs a helyén. A szerkezeti részeket fel se lehet ismerni. Mintha totálisan összeomlott volna a szem belseje. Ez itt talán a retina lehet, de annak nem itt lenne a helye, hanem ott! Ezt a maszatfélét a monitor szélénél meg az érhálónak vélem, de mit keres itt?

– Kész, passz, Laci! – vettem tudomásul. – Ebből a szemből nem lesz énekes halott.

Az orvosok csak tanakodtak, és a tanár úr hangjából továbbra is a riadt kétségbeesés érződött. Rajtam meg akkor uralkodott el a pánik, amikor az üvegtest bevérvésének lehetőségéről és az azonnali műtét szükségességéről kezdtek beszélni. Na, ne! Azt azért már mégse! Mi mindent kell még átélnem, megszenvednem? Én is csak emberből vagyok! Nem elég az nekem, hogy tönkrement a szemem, még ez is? Egyre inkább melegem lett a hűs szobában, piszkosul átkoztam azt a nyomorult zöldhályogot. Az orvosok végül is egyöntetűen kizárták a lehetőségek közül az üvegtest bevérvését. – Úgy gondolom, a belső szemnyomás megszűnése miatt összeomlott a szem belső szerkezete – vélekedett a vizsgálatot végző orvos. – A retina periférikusan levált, és az érháló is leszakadt a helyéről. Minden alkotórész egymásba zuhant.

Vége lett a kiértékelésnek, és felülhettem az ágyról. Egy fiatal tanársegéd felkísért a második emeletre. Nem kérdeztem tőle semmit – minek is tettem volna? Jól tudtam: ez már a vég utáni állapot.

Mindennek ellenére nem estem kétségbe teljesen – csak egy kicsit. Nem tört rám a pánik, nem omoltam össze. Ha már megtörtént a nagy baj, akkor megtörtént: értelmetlen lenne naphosszat sopánkodni. Bírnom kell a gyűrődést. Ilyen egyszerű lenne tudomásul venni – mi több, elfogadni – az örök sötétséget? Az én helyzetemben egy nagyon halk igen erre a felelet: nem annyira magam, mint inkább a körülmények miatt.

Szüleim két óra múlva megjelennek a kórterem ajtajában, mert látogató nap van – de ha nem az lenne, akkor is jönnének. A szívükben reménnyel érkeznek, és bizakodva állnak eléem, úgy kérdik: minden rendben van, fiam? Mit válaszoljak erre? Hogy, igen, minden oké – vagy, hogy idegeskedésre már semmi ok, mert ennél nagyobb baj nem adódhat? Egyiket sem felelhetem. Egyetlen gyermekük vagyok: lassan elérkezne az idő, hogy sokoldalú, stabil támaszukká váljak – és tessék! Mostantól még az eddigieknél is sokkal jobban rászorulok a segítségükre. Micsoda lelki törés lesz: elvesztette látását a fiuk! A saját lábukon jönnek be a klinikára – de vajon hazamenni képesek lesznek-e? Mától az lesz a legfontosabb feladatom, hogy megpróbáljam oldani kétségbeesésüket. Tartanom kell bennük a lelket – sorakoztak fejemben a gondolatok. Beláttam: nincs sok esélyem arra, hogy visszanyerjem a látásom. Szélmalomharcot pedig nem vívok – az nálam jelesebb vitéznek sem sikerült.

Vajon hány óra lehet? Kvarcórám ott lapult az éjjeliszekrény fiókjában – immár mint mihaszna portéka. Szomorúan ültem az ágyon, elmém tovább járt a kitaposatlan úton. Nem akarok egy szerencsétlen vak lenni, akit karjánál fogva ráncigálnak ide-oda! Hogyan érhetem ezt el? Egyáltalán: képes leszek-e rá? Nem tudtam érdemi választ ezekre a kérdésekre, de felül akartam kerekedni a helyzeten. Be akartam bizonyítani – első-, másod- és harmadsorban is magamnak – hogy én vagyok az erősebb, és nem az a nyomorult vakság!

Most is kedvesen, de szomorkásan köszönt rám az osztályvezető adjunktusnő. Laci, legyen szíves, jöjjön ki velem a vizsgálóba! Szeretném megnézni a szemét! Lábammal kotorászni kezdtem: már nem csak a matrac takarta el szemem elől a papucsot. Sosem érdekelt a pecázás. Mindössze egyetlen snecit kaptam ki az egyik tóból – azt is úgy, hogy rám kiáltott az egyik osztálytárs: kapás van, angyalföldi! Köröző talpammal mégiscsak rátaláltam a lábbelire: ezután így megy ez.

Egykedvűen lépkedtem az alacsony orvos mellett. Egyikünk sem szólt semmit. Naná, hogy a vizsgáló közepén belerúgtam a forgószekbe. Nagyot csörrent. Végtére is magamtól találtam rá – ezt akár pozitívumnak is tekinthetjük! Félig előrehajoltam, hogy kitapogassam az ülőfelületet: a franc sem akart melléülni. Helyet foglaltam, és a doktornő eléem állt. Óvatosan lehúzta a bal szememet fedő kötést, és felszisszent.

– Nagyon fáj? – kérdezte síri hangon.

– Már egyáltalán nem. De délelőtt kibíráhatatlanul fáj. A másodperc töredéke alatt csurom-vizesre izzadtam. Senkinek sem kívánom azt, amit akkor átéltem.

Csak sóhajtott. – Már másodszor járja meg, Laci – dűnnyögte csendesen. A köpenye zsebéből kivett valamit, és a szemembe csöpögtetett. Megkerülte a réslámpát, és túloldalról nézett valamit anélkül, hogy széthúzta volna a szemhéjamat, majd visszajött hozzám.

– Álljon fel Laci! – szólt együttérzően. – Jöjjön velem! – Egy fotelhoz kísért. – Üljön le ide egy pillanatra! Újra belenéznek a szemébe.

Helyet foglaltam a matuzsálemi korú, nyikorgó ülőalkalmatosságon. A fejem mellett kapcsoló kattant a falon – tudtam, hogy ott egy lámpa van. Arcommal kiválóan érzékeltem az égő

melegét, és közben hallottam, hogy a folyosón utcai cipők kopognak: jönnek a látogatók. Nem csak én füleltem, az adjunktusnő is felfigyelt a lépésekre. Anyukám hangja csapta meg a fületem: a kezelő elé érve biztosan észrevettek apukámmal. Az orvos, aki jól ismerte szüleimet, hirtelen balra nézett, és egy gyors mozdulattal visszanyomta a szememre a tapaszt.

– Mindjárt jövök! – mondta, és kisietett a szüleimhez. Nem sok kétségem lehetett, hogy miről is esik szó odakint. Szegények! Mit élhetnek át most! Nem lennék a helyükben!

Tétlenül váraкоztam. A folyosón elhangzó csendes szavakból nem hallottam semmit, pedig füleltem nagyon.

Visszajött a doktornő. – Itt vannak a szülei, Laci!

– Tudom – feleltem.

– Jöjjön, kikísérem hozzájuk!

Nem volt fényes diadalút az a pár méter. Gyászos látvány lehettem. Mindkettőjüket megpusziltam, és az orvos elbúcsúzott tőlünk. Hárman vonultunk be a kórterembe.

Anyukám meglátott a folyosóról, amikor a fotelban ültem, és éles szemével azt is észrevette, hogy a bal arcom erősen duzzadt, a szemem pedig hatalmasra puffadt, valóságos vörös óriás lett. Abban a pillanatban tisztában volt a helyzettel. Hiába ragasztotta vissza villámgyorsan a kötést az adjunktusnő: elkésett vele. – A folyosón még megpróbálta szépíteni a helyzetet – idézte fel a jelenetet – de mondtam neki, hogy láttam a fiam szemét. Nekem annyi épp elég volt!

Ezzel aztán be is zárták a diskurzust.

Mindhárman leültünk az ágyra.

– Végül is mi történt a szemeddel? – kérdezték szüleim elcsukló hangon. Felelevenítettem a reggeli vizsgálat eseményeit, folytattam azzal, hogy mit és hogyan láttam egy kerek órán keresztül a kórteremben, majd beszámoltam a rám törő borzasztó fájdalomról. Nem feledkeztem meg a déli riadalomról és a délutáni ultrahangról sem. Csendben, lélegzetüket visszafojtva hallgattak. Feléjük fordultam, mégis úgy éreztem, mintha a semmibe merednék.

– Szörnyen néz ki a szemed, fiam! – mondta nagysokára anyukám. – A bal arcod borzasztóan duzzadt.

Gondoltam egy merészet: lássuk a medvét! Óvatosan lehúztam a kötést. Szememet hűsítőn simogatta a levegő, de a rémisztő látvány valósággal letaglózta szüleimet. Anyukám részletesen elmesélte, hogyan néz ki a kegyetlenül megviselt szem.

– Mit bánom én, csak ne fájjon! Nagyon rosszul láttam már az utolsó pár hónapban! – kezdtem bele a lelki gondozásba. – Csak nem mondtam nektek. Nem akartalak titeket elszomorítani. Az utcán már csak úgy tudtam biztonságosan közlekedni, ha az előttem haladó járását füleltem. Előbb-utóbb úgyis elvesztettem volna a látásomat.

Szüleim némán zokogtak. Tudtam, beszélnem kell hozzájuk mindaddig, amíg itt vannak. Látniuk, hallaniuk, érezniük kell, hogy nem törtem le, nem esem kétségbe, nem rogyok össze a sötétség átkozott vermében. Halkan szípoztak.

– Ne keseredjete el! Valahogyan csak lesz. Mások is élnek az örökös sötétségben!

Mennyire hatottak szüleimre mentőövnök szánt szavaim? Nem igazán. Legfeljebb annyit értem el, hogy nem raktam rájuk újabb terhet. Éreztem én ezt nagyon jól, de tudtam: minden erőmmel segítenem kell őket, hogy teljesen össze ne törje őket a váratlanul nyakukba szakadt

teher. Lehet, hogy bizakodó szavaimmal csak annyit értem el, hogy a látogatás végén lábra bírtak állni és haza tudtak menni. Már készülődtek az útra, de én még mindig nyomtam a magamét, hogy nem érdekes, majd csak lesz valahogy... Elcsukló hangon felelték: dehogynem érdekes!

A műtét másnapja életem fontos fordulópontjává vált. A harmincegyedik születésnapom előtt két hónappal alapvetően megváltozott minden – mégpedig egy röpké pillanat alatt. Azonnal alkalmazkodnom kellett ehhez – szerencsére tudtam is. A magam túlélő módján tudomásul vettem a dolgokat. Amennyire a szűkös idő engedte, már délután megpróbáltam távolabbra is tekinteni. Sok vagy nem sok mindez? Azt hiszem, ennél többet nem tehettem. Amikor a látogatás végén szüleim elmentek, fizikailag és szellemileg is fáradtan dőltem hanyatt a már biztosan hosszabb időre kibérelt ágyon. Mit tagadjam, alaposan letörtem. Beleképzeltem magam távozó szüleim helyébe. Talán furán hangzik, de nem cseréltem volna velük. Miért? Mert ők voltak a kiszolgáltatottabb és egyben tehetetlenebb helyzetben. Emberhez méltón viseltem a sors csapását, fejemből megpróbáltam kisöpörni a kétségbeesés küldte gondolatokat. Márpedig azokból akadt bőven: épp most válok. Lesz-e még barátnőm? A barátokból is már csak az emlékek maradtak. Mi lesz a gőzerővel beindult sefteléssel? Tudok-e majd önállóan élni? Hogyan lehet nem látva közlekedni a nagyváros forgatagában? Úgy gondoltam, sehogyan sem. De különben is, én látni akarok! Úgy véltem, az állandóan előtörő, megválaszolatlan kérdések igen károsan hatnának rám. Ezért a legokosabban akkor cselekszem, ha mielőbb megszabadítom a fejemet ezektől a súlyos gondolatoktól: ezt a technikát neveztem el söprésnek, és a későbbiekben is fölöttébb nagy hasznát vettem.

Az éjszakai álom legfeljebb csak reggelig képes feledtetni a valóságot. A klinika épülete előtt elrobogott az első hajnali troli. Dög unalmas nem látni – állapítottam meg. Máskülönbem meg kivert a verejték még a gondolattól is. Hátha valamilyen csoda folytán újra látok – tört fel bennem a csodavárás, és óvatosan lehúztam szememről a kötést. A kuksi erősen váladékozott, szempilláim összeragadtak. Ujjammal szétmorzsoltam a keményre száradt csipát, és óvatosan kinyitottam a szemem. A kórterem éjszakára résnyire csukott ajtaja felé néztem, ahol a folyosóról beszűrődik a takarékvilágítás gyér fénye. Hátha érzékelek belőle valamit! Semmi változás tegnap dél óta – állapíthattam meg csüggedten. Bekapcsoltam az éjjeli szekrényen álló táskarádiót: egészen halkán szólalt meg a fülem mellett. Miért kellett bekövetkeznie ennek a katasztrófának? Kész nyomor így élni! Tiszta örület! Tegnap még láttam, mára meg már csak emlék a fény. Hamarosan tudatosult bennem egy sürgető felismerés: ki kell mennem oda, ahová a király is gyalog jár. Vagy inkább így lenne helyes: valahogyan mégis csak ki kéne menni oda, ahová a király is gyalog jár. A kaszárnya méretű kórterem bal oldalán, a középső ágyon feküdtem. Persze, hogy emlékeztem a mosdó pontos helyére, de távolról sem olyan egyszerű feladat oda nem látva kibotorkálni. A megoldást az egyik szobatárs ébredése hozta meg.

A kórterembe valamivel nyolc óra után érkezett meg a kezelőorvos, és bal felől sorra vette a pácienseket.

– Tudott-e aludni éjszaka, Nagy bácsi? Mikor szeretne hazamenni, Kelemen úr? Hogy van, Laci?

– Marha jól! – gondoltam, de nem szóltam semmit. Mit is felelhettem volna a rutinkérdésre? Hogy köszönöm szépen érdeklődését, kedves doktor úr, de szarul vagyok – hát ilyet mégsem illik mondani.

Hamarosan kint találtam magam a vizsgálóban, és szememről lekerült a kötés. Hajnal óta nem jött vissza a látásom – úgy látszik, végleg világgá ment. A jobb szememen mért nyomás immár teljesen hidegen hagyott. Valaki visszakísért a kórterembe. – Lesz min gondolkodnom egész nap – járt a fejemben, amíg az éjjeliszekrény fiókjában matattam. Készülhetek szüleim újabb vigasztalására – no, meg nyalogathatom lelkem fájó sebét. Átgondolhatom azt is, hogy mi lesz a remekül beindult sefteléssel? Ja, és igen – mi lesz a válással? Húha! Nem fogok unatkozni! Lehet, hogy mégis csak jobb lenne egy újabbat söpörni?

Hanyatt dőltem az ágyon. Arra sem maradt időm, hogy kényelmesen elfészkelődjem, máris hozzám lépett a kezelőorvos.

– Jöjjön ki velem a kezelőbe! – Elkerekedett a képem: negyedórája vizsgált meg. Vajon mit akarhat még?

Kettesben mentünk ki. A helyiségben csak mi voltunk. Leültem a réslámpa elé, és az orvos nekilátott, de az oly sürgősnek indult nézelődés mindössze pár percig tartott.

– Ezzel meg is lennénk! – hümmögött elégedetten.

Felálltam a forgószékről, és indultam volna az ajtó felé.

– Nem a kórterembe megyünk Laci! – mondta a fiatal orvos.

– Hanem hová? – buggyant ki belőlem.

– A műtőbe! A két napja beültetett műanyagcsövecskét feltétlenül ki kell venni.

Se köpni, se nyelni nem bírtam a meglepetéstől. Észre is vette rajtam a tanársegéd, és elmondta: a beültetett cső nem csak a magas szemnyomásnak engedett szabad utat, hanem az összes csarnokvíznek is. Megszűnt a bal szem belső nyomása, és emiatt omlott össze a szem belső szerkezete. A csövecske eltávolításával újra elzárják a csarnokvíz útját, a szemcsatornát ismét folyadék tölti fel, és van rá remény, hogy újra lássak. A meghökkenéstől továbbra sem bírtam megszólalni, pedig akkor már az előkészítő felé tartottunk. Mennyit kell még kibírnom? Sohasem lesz vége a megpróbáltatásoknak? Két nappal ezelőtt úgy hittem, hogy már soha többé nem kell a műtőbe mennem, és most újra itt vagyok! Már majdnem leültem a lócára, amikor újra megszólalt az orvos: érzéstelenítő injekciót természetesen most is fog kapni, de mivel a szeme erősen gyulladt, ezért a szérum szinte egyáltalán nem csillapítja a fájdalmat. A műtőasztalon fekve kedve szerint bármit mondhat vagy tehet – csak arra az egyre kérem meg, hogy a műtét közben semmiféleképpen ne keljen fel. Bár a szavak értelmét fel tudtam fogni, mégis értetlenül ültem le a padra. Semmit nem ér az érzéstelenítő injekció? Hát azt bizony kétlem! Úgy akarnak operálni? Hát úgy mégsem lehet! Elképedve ücsörögtem a mázolt padon.

A műtőlámpát még nem kapcsolták be. Csakugyan mindent fogok érezni? Ha igen, vajon mennyire? Éppen hogy csak, vagy annál valamivel erősebben? Ilyen gondolatok foglalkoztattak, amíg rutinos kezek szakszerűen előkészítettek a műtetre. Szegény szüleim: délután újra keserű meglepetés éri őket! Felülről erős meleg áramlott az arcomba: lassan kezdődik a nagy hadművelet. Nem baj! Pláne, ha valóban újra esélyt teremt a látásra. A fejem mögül a tanár úr hangját hallottam.

– Feltétlenül ki kell venni a két napja beültetett műanyagcsövet. Sajnos, a gyulladt szemet nem lehet érzésteleníteni. Ha műtét közben nem bírja tovább a fájdalmat, azt nyugodtan jelezze! Beiktatunk egy kis szünetet, ami alatt kifújhatja magát. Bármit tehet műtét közben, még káromkodhat is, ha úgy könnyebb magának!

– Ha ezek ennyire közlékenyek, akkor csak lehet valami abban, amit itt sejtetnek. Mennyire fogom érezni a vágást és a varrást? – kavargtak bennem a gondolatok, de nem sokáig. – Majdnem felordítottam a fájdalomtól, amikor az orvos behelyezte szemembe a merevítő csipeszt. – Hát ezek valóban igazat mondtak! Az égadta világon semmilyen hatása nincs az érzéstelenítő szereknek! Ez így tiszta örület! – Közben egy újabb széttárázó csipesz landolt a szememben. Keményen megfeszítettem a testemet, és újra erősen felszisszentem. Egyre inkább melegem lett. Ennek a fele sem tréfa!

Érzéstelenítő cseppet locsoltak a szemembe, majd steril gézzel törölgették – majdnem betojtam fájdalmamban. Erősen összeszorítottam az ülepemet – annyira, hogy még a zabszem milliomod része sem fért volna ki, vagy be rajta. Az operáció legalább fél órán át tart – jutott eszembe. Képtelen leszek épp ésszel kibírni! A kötőhártya felmetszésén egy éles, mozgékony kis olló szorgoskodott. Mire kellőképp megbontotta a szövet szélét, hogy szabaddá tegye a műanyag csövecskéhez vezető utat, majdnem rosszul lettem. Testem veritékócéánban úszott; úgy sziszegtem, mint ezer kígyó. Nyöszörögtem, mint a halálán lévő, felkoncolt katona. Mindent, de mindent éreztem! Bivalyerősen markoltam a műtőasztal keskeny peremét. Ha egy pillanatra leálltak az orvosok, azonnal kilazítottam mindkét kezemet, és zongoráztam egy kicsit az ujjaimmal. Megpróbáltam lazítani a feszes ívbe merevedett testemet is, hogy a folytatásnál újra kőszoborrá merevedve homorítsak. Fejemben már régóta lángtenger tombolt – mintha milliárdnyi, vörösre hevített tüvel döfködnék az agyamat. A távolból a professzor hangját hallottam, amint ritka szakmai szerencséjének örvendezhetett: a minap a beültetés technikáját leshette el, most meg a kivételét. Fájdalmam a kibírhatalanságig fokozódott: egyre gyakrabban kértem egy kis szünetet az operáló orvostól. Már csak afféle csillapíthatatlan ideg-görcsként voltam jelen a műtőben. Eljutottam a higgadtság, a józan ész határáig, káromkodás azonban továbbra sem hagyta el az időközben teljesen kitikkadt számat.

Hány perc lehet hátra még a kínzásból? Éppen a csövecskét távolította el az orvos. Nyüszítettem, mint a szétmarcangolt kölykét sirató állat; szinte eszemet vesztem. Újra, és újra szünetet kértem, és a töredék másodpercekben próbáltam egy kissé ellazítani tűzforró testemet, sebzett lelkemet. Nem tudom, a régi korok kínzókamráiban hatásosabbak voltak-e az agyafűrt embergyötrő módszerek, mint az operáció fájdalma? Kétlem. A pokol legmélyebb bugyrát jártam meg ott a műtőasztalon. Szinte elsírtam magam a végletekig kiszolgáltatott helyzetben. Már arra gondoltam, hogy felkelek az asztalról, és egyenesen hazamegyek. Akkor sem fájhatott volna jobban a testem, a lelkem, ha csipeszekkel a szememben sétálok végig az utcán. Legalább hangulatos környezetben szenvedhetnék tovább. A beavatkozás minden mozgulata tovább rombolta egyre kimerültebb idegrendszeremet. Imádkozni kezdtem a magam módján, hogy minél előbb fejeződjön már be a tortúra. Erőm, kitartásom, tűrőképességem rohamosan fogyott – ha egyáltalán volt még valamennyi. Észveszejtően fájt, amint előbb a kivett cső helyén tátongó lyukat húzták össze, majd a kötőhártyát öltötték össze. Fizikai rosszullét környékezett. Erősen kellett koncentrálnom, hogy továbbra is tudjam, mi zajlik körülöttem, és uraljam cselekedeteimet.

– Vége a műtétnek! – szólalt meg a fejem mögül az orvos. – Minden tiszteletem a magáé, amiért ennyire fegyelmezetten viselte! – mondta, és kiment a műtőből.

Ügyes, fürge kezek hámoztak ki a lepedőhegy alól. Forró testemet frissítette a rázúduló hús levegő, ám én nem tudtam megmozdulni. Csak segítséggel voltam képes felülni. Jártányi erőm sem maradt. Úgy remegtem, mint száz kondér kocsonya. Betegszállító kocsiba ültettek, és azzal fuvaroztak vissza a kórterembe. Emberroncsként kerültem ki a kínzókamrából.

Kórházi ágyban feküdtem, netán egy lángtenger közepén? Nem volt hiteles válasz. Senkire és semmire nem voltam kíváncsi, csak a végtelen nyugalomra vágytam. Fejem eszelősen

zakatolt. Úgy éreztem, mintha forró tűk milliói ülnének a fejemben, és dölyfösen szurkálnák az agyamat. Bizony, egy ceruzabelet se tudtam volna arrébb tenni a paplanomon. Hatalmas megnyugvást jelentett számomra, hogy már a kórházi ágyban voltam – de továbbra is szörnyű fájdalmak gyötörtek. Kombinált fájdalomcsillapító szérumot nyomtak a faromba, és ettől valamelyest enyhült a szenvedés. Szobatársaim érdeklődő kérdéseire nem feleltem semmit – se erőm, se kedvem nem volt hozzá. Akkor sem szólaltam meg, amikor (úgy egy óra múltán) bejött a nővér, hogy hozhatja-e az ebédet tálcán? Még biccenteni sem bírtam. Iszonyúan éreztem magam. A lehető legszűkebben vettem a levegőt, hogy csak a legkisebbet kelljen mozdulnom. Igazi élőhalott voltam, aki némán zokogott.

Nem tudom, hogy rám ismertek-e a szüleim, amikor délután beléptek a kórterembe. Újból mintha a derült égből csapott volna beléjük a mennykő: szóltak hozzám bánatosan – hogyne szóltak volna? De választ hiába reméltek. Élesen hasított a fejembe minden szó, még ha csak suttogták is. Mintha ipari árammal sokkoltak volna. Az illendőség kedvéért megpróbáltam néhány szót kinyöszörögni, de nem sikerült.

– Nem értem fiam, hogy mit motyogsz – mondta anyukám. – Mondd hangosabban, hogy értsem!

Újra fejembe nyilallt az őrjítő fájdalom, és némán elsírtam magam. Sajnos, többre nem vagyok képes – felhagytam hát a próbálkozással, és továbbra is mozdulatlanul feküdtem. A nővér mondta el szüleimnek mindazt, amit nekem illetett volna. Soha nem vágytam annyira a csendre, mint akkor. Se a műtét napján, se másnap nem keltem fel az ágyból. Nem a nem létező lustaságom okán: a fizikai és mentális erőm hiányzott hozzá. Eszembe sem jutott, hogy bekapcsoljam a fülem mellett tétlenkedő táskarádiót. Ha betegtársaim beszédbe elegyedtek, suttogva megkértem őket, hogy inkább a folyosón folytassák. Hosszas keresgélés után ráakadtam egy olyan pozitúrára, amelyben se a fejem, se a szemem nem fájt, ha nem moccan-tam. Kissé bal felé fordítottam a kobakomat, és békés, nyugalmas őállapotba kerültem – de ha akár csak egy centivel is errébb vagy arrébb mozdultam, újra működésbe léptek agyamban az izzó, kegyetlenül hegyes tűk. Idegszálaim teljesen tropára mentek a műtét alatt – mint ahogy én magam is. Kész csoda, hogy nem zavarodtam meg a sokkoló, görcsös fájdalmak hatására.

Szüleim továbbra is naponta felkerestek a klinikán. Már értették, miért vagyok annyira szótlan. Egy hét alatt eljutottam odáig, hogy egy óra alatt akár már három percet is tudtam beszélgetni velük. Ez óriási tett volt, ám ők mégis kevesellték a rájuk fordított időt. Ha tisztában lettek volna vele, hogy rajtuk kívül érdemben senki mással nem beszélek a világon, talán nem méltatlankodtak volna annyit. Megszokott, szóvá nem tett jelenet volt, hogy a vizitek alatt ágyban maradtam. Az orvosok megálltak az ágyam végében. Halkan beszélgettek, majd odébbálltak egy ágygal. Mit is nézhettek volna nap mint nap a szememen? A tapasztalt orvosok ha akarták, könnyen elképzelhették, milyen lehet a három nap alatt kétszer műtött szem. Ha közelebb merészkedtek volna hozzám, legfeljebb egy bánatos, kissé eltorzult pofát láttak volna az ágyban. Nem bántam, sőt kimondottan örültem annak, hogy békén hagynak a vizit alatt. Az igazság az, hogy azokban a napokban még a gondolkodásra sem mertem vállalkozni. Hogy miért? Mert az is erős fájdalommal hasított a fejembe. Nem vicc: kipróbáltam. A lehető legkomolyabban mondom.

Csak szép lassan, fokozatosan kezdtem el komolyabb mennyiségű szilárd táplálék bevitelének gondolatával foglalkozni. Az étel számba juttatása, rágása és nyelése mind-mind komoly fejfájást okozott. Idegszálaim továbbra is konokul mozdulatlanságot követeltek – de enni

muszáj volt. Annyira elfárasztott egy viszonylag kiadósabb étkezés, mintha mondjuk, húsz kilométert gyalogoltam volna nehéz terepen. Teljesen kimerültem. Olyan idilli volt egész nap mozdulatlanul feküdni, hogy azt el nem mondhatom. A civil életben megszokottá vált napi rohangálás egyáltalán nem hiányzott – még a seftelés sem. Csak feküdni, feküdni és feküdni! Tehettem is kedvemre – amennyit csak akartam.

Már tíz nap telt el a műtét óta. Ritkán, de pár percre már kiültem az ágy végénél álló fotelbe. Próbáltam visszaszokni az ülő testtartás majdnem elfeledett pózába; a röpke viziteken már ott találtak az orvosok. Teltek-múltak a napok. Az ágy körül sétálva minden lépés nehezen ment, de hát ezt is újra kellett gyakorolni. Csak egyvalamitől irtóztam: a hangoktól, bármineműek voltak is! Azoktól újra és újra heves fejgörcs kapott el. Közel három hétig tartott a kemény megpróbáltatás. A gyulladással csökkent idegrendszerem érzékenysége is; lassan-lassan lábra kaptam. Betegtársaimmal csapatba verődve sétáltunk a folyosón, de egy körnél többre még nem vállalkoztam. Kiszolgáltatott helyzetemet bonyolította az is, hogy egyre fogytak az osztályon azok a betegek, akiket még látó korszakomból ismertem – az újonnan érkezettekkel pedig nemigen tudtam mit kezdeni. Szüleimnek már töviről-hegyire elmeséltem a második műtét alatt és közvetlenül utána átélteket – igencsak sajnáltak érte. Továbbra is éberem vigyáztam arra, hogy még véletlenül se rakjak újabb terhet a vállukra. Egyszer sem panaszkodtam nekik, inkább próbáltam oszlatni keserűségüket.

Szüleim a látogatók népes hadát megelőzve, elsőnek nyomultak be a kórterembe, és anyukám mellém ült az ágyra. Retiküljéből egy borítékot húzott elő. Otthon már elolvasta a hivatalos levelet, úgyhogy tudta, mi áll benne. Beidéztek a bíróságra – sóhajtotta. Magam is így reagáltam a váratlan hírre. Papír zörgését hallottam, és anyukám az első betűtől az utolsóig felolvasta nekem a levelet. Nem tudtam, örüljek, vagy inkább bánkódjam-e? Az valóban remek hír volt, hogy gyakorlati fázisába jutott az általam kezdeményezett válóper, de az már nem volt ínyemre, hogy így, látásomat veszítve kelljen a bíróságra mennem. Kényes helyzetbe kerültem. Igaz, a pert halaszthatnám, és erre jó indok, hogy kórházban vagyok, de csak magam ellen dolgoznék vele. Minél előbb bontják fel ezt a házasságot, annál jobb. De hogyan fogok elbotorkálni odáig? Miként tudok mozogni a tárgyalóteremben? Még hosszasan sorolhatnám a nyugtalanító kérdéseket. Nem elég egy baj, tetejébe jön a másik. – Nincs mese, Laci! El kell menned a békítő tárgyalásra – döntöttem.

Elérkezett az új megpróbáltatás napja. Fura érzés volt utcai ruhába bújni. Mennyire nem így gondoltam arra a napra, amikor elhagyom az unalomig ismert klinikát! Hármában léptünk ki az épületből. Odakint csupa különös dolog fogadott. Nem is csoda, mert nem láttam belőlük semmit. A hangok alapján kellett rekonstruálnom, elképzelnem a mozgalmas utcaképet. Apukám oldalán lépkedtem, anyukám pedig előttünk haladt, hogy védjen a koccanásoktól. Könyökben behajlított bal kezem néhány ujjával enyhén megfogtam apukám jobb felkarját. A járda szélén a le- és fellépés előtt is megálltunk – sőt, még szóval is felhívták rá a figyelmemet, hogy épp milyen akadály következik. Ilyenkor csúsztottam a talpamat az aszfalton – ez a legjobb módszer a botlás elkerülésére. Taxival is mehettünk volna a törvény házáig, de már nagyon vágytam a valóságba. Utazhattunk volna metróval is, de a körúti villamost választottuk. Jöttek a feladatok: fellépni a lépcsőre, megtalálni a kapaszkodót – nem is olyan egyszerűek ezek egy újonc látássérült számára!

A próbatételek sora még korántsem ért véget. Úgy kellett belépnem a szerelvény utasokkal zsúfolt belsejébe, hogy ne taroljak el mindenkit, mint tekepályán a golyó. Mire tapogatva megtaláltam a felkínált helyet, már enyhén gyöngyözött a homlokom. Elfészkeltem magam az

ülésen. A menetirány felé néztem, és gyakran fordultam az ablak felé is – hiába, a megszokás nagy úr! Lélekből facsarodott el a szívem. Legalább hazafelé tarthatnék! Mennyi mindent kell kibírnia az embernek! Lassan már világ bajnok fakír lehetne belőlem, olyan békés nyugalommal tűröm a sors csapásait!

A pályaudvar előtti megállóban eszembe jutott a sok, külföldi élmény. Vajon mivé kopnak idővel a most még oly élénk, hangulatos emlékek? Óvatosan lépkedtünk le az aluljáróba. Mindenünnen hangok támadtak rám. Cipőt, nadrágot, millió apróságot kínálva kiáltozott a bazár népe: sefteltek kicsiben és nagyban is. Keresztirányban vágtunk át a sokaságon, és a túloldali rámpán felsiettünk a napfényre. Szüleim szinte egyfolytában sóhajtoztak: miért épp nekünk kellett így járni? Áthaladtunk néhány útkereszteződésen, majd jobbra fordultunk. Személyautók sűrű sora torlaszolta el a járdát, még oldalazva is alig fértünk el a gépjárművek és a fal között. Még ez is! Nehezen, de eljutottunk a bírósáig. A portás útbaigazított minket, és mi gyalog mentünk fel az emeletre. Na, még lépjél ötöt, fiam, aztán jobbra kanyarodunk – kaptam az információkat. Kíváncsian fordultunk be a második emeleti folyosóra – még senki sem volt ott. Teltek-múltak a percek, jöttek-mentek a megegyezni nem tudó peres felek, de szüleim egy ismerős arcot sem láttak közöttük. Izgatott voltam, nem is csoda. A kitűzött időpontban behívtak a tárgyalóba.

– Az alperes elköltözött arról a címről, ahová az idézést kiküldtük – világosított fel a bíró. – Elnapolom a békítő tárgyalást.

Elsétálunk a folyosó végébe, és még túl is megyünk azon – mondtam szüleimnek az egyik látogatáson. Kisebb koccanással ugyan, de szerencsésen átjutottam a lépcsőházba vezető, üvegezett ajtón. Bár hét vége volt, és ezért nem üzemelt a műtő, mégis felfordult a gyomrom, amikor elhaladtunk előtte. Sajátos illatától – vagy inkább szagától – úgy felkavarodott a gyomrom, hogy nagyot kellett nyelnem, különben kidobtam volna a taccsot. Kiértünk a lépcsőházba. A tágas tér és a füstmentes környezet pozitívan hatott rám. Szüleim leültek a korlát elé helyezett padra. Invitáltak maguk közé, de inkább állva maradtam – mondván, hogy már több mint egy hónapja alig vagyok talpon. Szemben álltam velük és az utcára néző üvegfallal – könnyen el tudtam képzelni, hogy mi van előttem: a sokáig látott valóságot nehéz feledni. Talán az időlegesen abbahagyott seftelés újraindításáról beszélgettünk, talán más, semleges témáról, amikor bal szemem felső részében váratlanul megjelent a fény! Abban a minutumban előntött a forróság. Erősen megszédültem, elkapott a hányinger. Próbáltam a semmibe kapaszkodni. Tétován szüleim felé léptem, hogy mielőbb leülhessek a stabilitást kínáló padra. Szüleim észrevették bizonytalanságomat, de nem értették az okát.

– Hadd üljek le gyorsan! – rebegtem kábán.

– Mi van veled, fiam? – kérdezték riadtan.

A szememet már lecsuktam. Szerencsémre baj nélkül eljutottam a padig, és leültem. A mellemig felhúztam a pólómat, hadd hűtsön a levegő: tiszta verejték volt a testem. Sápadtan meredtem magam elé, csak nagyon lassan nyertem vissza belső egyensúlyomat.

– Mi van veled? Mondd már! – idegeskedtek szüleim. – Hívjuk a nővért?

– Nem kell! – feleltem, és óvatosan kinyitottam a szemem. Továbbra is láttam a fényt. – Visszatért a látásom! – adtam tudtukra.

Alig akarták elhinni az örömhírt, de már folytattam is: – Gyorsan menjünk vissza a kórterembe! Mielőbb biztonságos, stabil helyen szeretném tudni magam!

Apukám karjába fogódzva tértem vissza a kórterembe. Leültem a gödrös ágyra, és újra kukucskálni kezdtem. Láttam az arcom előtt elhúzott kezem ködbe vesző körvonalát. Észleltem azt is, hogy hol világít a lámpa, az arcokat viszont nem ismertem fel: sűrű, fátyolos köd lebegett a szemem előtt.

Elöntött minket a reménykedés melege.

– Hátha visszanyered a látásodat annyira, mint amilyen a műtét előtt volt! – bizakodtak szüleim.

– Ki is egyeznék vele! – feleltem. – Csakhogy van egy nagy baj. A műanyagcsövet már kivették a szememből, és a glaukómám konokságát ismerve biztosak lehetünk benne, hogy a szemnyomás újra fel fog szökni. Legfeljebb némi időre tért vissza a fényérzékelésem. De így is jobb, mintha nem látnék semmit!

Jól gondoltam: a fénylátás öt évig tartott, azóta teljes sötétben élek.

Én bizony több évtizedes ábrándozásaimra is emlékszem még. Nem voltam még tízéves. Késő tavasz lehetett, rövidnadrágban mentem le játszani. A lakótelepi ház körül szaladgáltam pajtásaimmal. A lemenő nap élesen világított a lépcsőház hátsó frontjára. Rövid időre abba-hagytam a játszadozást, és felnéztem. Az egyik, első emeleti lakó éppen kinézett a mienknél majd' kétszer nagyobb kéglije ablakán. Milyen jó lenne, ha felnőttként akkora lakásban lakhatnék – netán éppen abban! Idővel mindkét értelemben másfélszer akkora lettem – és milyen a gyermek? Továbbra is álmodozik! Milyen klassz lenne, ha munka nélkül elég pénzem lenne a kielégítő életvitelhez, és a nap huszonnégy órájában azt tehetném, amit szeretnék!

VII. Rendezem a sorokat

Óvatos, kimért léptekkel haladtam felfelé a lépcsőházban. Szégyen vagy nem, de a második emeletnél elfogyott a szufla. Nem csak a két hónapos mozgásszegény életmód miatt, hanem azért is, mert a kórházban ezúttal sem tudott összegyűlni körülöttem annyi harapnivaló, amennyi kifoghatott volna rajtam. A nagy zabálások célja nem az unaloműzés volt: egész egyszerűen megunhatatlanul kívántam a finom falatokat, és nagyrészt ennek a kulináris ingerenciának köszönhetően hat kilót híztam. A kilencvenegy kiló végképp soknak bizonyult elgyengült lábamnak. Amíg fel nem értem a harmadikra, csak azért drukoltam, hogy szégyenemre ismerőssel ne találkozzam valahogy. Szüleim már rég fenn voltak, sőt, be is mentek a lakásba, mire nagy szuszogva felvonszoltam magam. Nagyon nevetségesnek éreztem a helyzetet. Pár hónappal ezelőtt még fürge lábakon száguldottam fel, most meg úgy vánszorgok, mint egy csoszogó csiga. Ej, nincs ez így jól!

A lakásba lépve eszembe jutott, hogy amikor azon az emlékezetes márciusi hétfő reggel elindultam a klinikára, alaposan szemügyre vettem az előszoba tapétájának mintázatát. Vajon hazaérkezve mennyit látok a rajzolatából? Még egy futó pillantást sem volt érdemes rávetni. Kezemet félszegen magam elé tartva indultam felfedező utamra. A szobában jobbra és balra is tekintettem, de még a nagyobb bútorok kontúrjai sem ütöttek át a tejüveg homályon. Nagyot sóhajtottam, és óvatosan behuppantam a fotelba. Hét évvel ezelőtt már átéltem ugyanezt. Akkori látásvesztésem első két hónapjában azzal a keserű tudattal éltem, hogy többé nem fogok látni. Aztán a bajor orvosok közreműködésével mégiscsak visszanyertem a szemem világát. Most viszont semmilyen esély sem maradt – azon kívül se barátok, se párom. Ez a magánélet mérlege. Szüleimet nem számítva egymagam vagyok ebben a fene nagy világban. Ráadásul erősen kétségessé vált, hogy folytathatom-e az egy éve kezdett üzletelést. Ha azt abbahagyom, egyszer s mindenkorra véget érnek haveri kapcsolataim. Akkor pedig mi marad nekem?

Ahhoz nem fért kétség, hogy hajdanán holtbiztosan jósoltam. Egykor, amikor még a Békás-megyeri ABC-ben dolgoztam, gyakran járt oda két idős barátnő – öt-tíz deka párizsit szoktak kérni. Egyikük már csak fényt látott, barátnője viszont még körvonalat is. Épp a csemegepultnál segédkeztem, amikor a két, csoszogva közlekedő hölgy a hűtőpult elé érkezett. Amíg kiszolgáltam őket, beszélgettünk: látásról és nem látásról. Tíz év múlva már én sem fogok látni – mondtam higgadtan, mire mindketten elszörnyedtek.

– Ne mondjon már ilyet, kedves fiatalember! – sopánkodtak.

A fene se gondolta volna, hogy ilyen pontosan eltalálom azt a tíz évet. Ám a kedvem nem lett jobb attól, hogy fény derült fenomenális jövődömdő tehetségemre. Immár választhattam volna szakmának a szemfényvesztő jóslást, mert az ehhez dukáló hókuszpókuszt még hatásosabbá tehettem volna: a varázsgömb fölé fehérbottal rajzolhattam volna a kuncsaftoknak a mágikus köröket.

Talán csak egyvalaminek örülhettem igazán, ha haloványan is: amikor a körülményekhez képest még elfogadhatóan láttam, roppant előrelátó gondolat fogant meg a fejemben. Rendszeresen elővettem és szorgosan nézegettem a családi fotókat, elmélyülten szívtam magamba a fényképek kibővített tér- és eseményváltozatát. A tudatos felkészülésnek köszönhetően emlékezetem tárházából sorra kerültek elő a régóta feledett emlékképek.

A napok nagy részét fekvéssel töltöttem a hűs szobában. Odakint vadul tombolt a forró nyár. Nem kíváncsoztam az utcára, volt otthon épp elég teendőm. Erősen feszített belülről a

kilátástalanság. Nehéz lett volna eldönteni, hogy egészségi állapotom keserített-e el jobban, vagy házasesetem kudarcra? Egy azonban biztos volt: mindkettő ellen fel kellett vennem a mentális kesztyűt. A lelki terheket minél gyorsabban, és egyben véglegesen rendeznem kellett. Meg kellett szakítani, darabokra kellett zúzni, ki kellett söpörni a francba a fejemben keringő, vissza-visszatérő, kusza gondolatokat. Meg is próbálkoztam vele. Rám tört a közelmúlt bosszantó emléke: hatalmas erővel kilöktem kobakomból a komisz képet, az üresen maradt helyre az egyik nyaralás bevillanó emlékképét illesztettem, és azt színes fényképpé, majd pergő kópiává alakítottam át.

Ilyenformán elevenedtek fel bennem a régvolt idők kopottas filmjei – ám a jelen nehézségeit feledtetni hivatott mozi pillanatokon belül megszakadt. A közelmúlt kudarcának kockái új erőre kapva felülírták a régit, és peregetek, szakadatlan – ám én továbbra sem voltam kíváncsi rájuk. Soha többé! Erővel újra egy kedves emlékképre összpontosítottam, és lecseréltem a satnya filmet a fél lábszárig érő hóval borított Prága képére.

Ennek a kiruccanásnak említésre méltó előzménye is van. Kedvenc Wernesgrüner sörözőnkben üldögéltünk a haverokkal. A hét eleji traccsparti közben javasoltam, hogy utazzunk el Prágába egy hétvégi sörtúrára. – Na jó – felelték a krigli fülét markoló cimborák – de mikor? Gondolkodás nélkül rávágtam: péntek este!

Úgy is lett. A jelzett nap estéjén az Erzsébet sörözőben készültünk fel a hosszú vonatutra: hat adag tatárbifszteket és kilenc korsó komlóitalt pusztítottunk el hárman. Már a Keleti pályaudvar felé tartottunk, amikor kis pelyhekben hullani kezdett a hó. Az igazi meglepetés az állomáson ért: a Jugoszláviából érkező nemzetközi gyors hét óra késéssel futott be. Már majdnem Prágában kellett volna lennünk, de még épp hogy csak kigördültünk a csarnokból. A vonat nesztelenül suhant a tájon, amit időközben harminc centi vastag hó takart be. Már bőven cseh földön jártunk, a szerelvény éppen kihúzott az egyik állomásról. A magas hóban egy fél méteres szökellésekkel haladó nyuszira figyeltünk fel: nagy erőfeszítésébe került a hazavezető út. Úgy éreztem, újra ellestem valamit a természetből.

Prágába az est leszállta után érkeztünk meg. Nagy pelyhekben szakadt a hó. Sietve indultunk az egyik utazási iroda kirendeltségébe, mivel szálláshelyünk persze nem volt. A pazarul kivilágított helyiség már zárva volt, ám felfigyeltünk egy férfira, aki mintha csak ránk várt volna. Telitalálat volt a megérzésünk, és fél óra múlva már a kiadó szobában voltunk. Hamar megfürödtünk, és irány a Svejks söröző! Bár még egyikünk sem járt a cseh fővárosban, hamar odataláltunk a méltán neves ivóba, ahol nagy bánatunkra éppen egy zártkörű rendezvényt tartottak: aznap nyerte meg a csehszlovák teniszválogatott a Davis-kupát. Rövid tanakodás és pár száz méter bukdácsolás után rátaláltunk egy, a hétköznapi emberek által kedvelt helyre. Velünk együtt immár százharman koccintgattak az egyszerűen berendezett, de jó hangulatú ivóban. Hamar megtanultuk a helyi módit: ha az asztal szélére tettük a kiürült korsót, a felszolgáló kérés nélkül hozta és tette elénk az újabb sört. Jött is a pincér egy tálcányi, frissen csapolt sörrel... itt újra megszakadt a régmúlt pergő, habos képe, hogy helyére a közelmúlt egyik silány terméke furakodjon.

A fene sem fog ilyen vackot nézni! – gondoltam, és pillanaton belül beindítottam egy másik emlékfilmet. Tengerparti strand fövénye kelt életre. Homokkrokodil és szifnx sziluettje tűnt ki élesen a bikiniben mászkáló, kemény combú és kerek popsijú csajok mögött. Ritmust nem tévesztve hullámozott a tenger, a víz felett éles hangon rikácsoltak a széttárt szárnyakkal lebegő sirályok.

Így tettem heteken, hónapokon át. Eleinte tíz másodpercig tudtam csak megtartani a nekem kedves, színes változatban pergő kockákat. Kitartóan és rendszeresen vetítettem magamnak,

mint maszek mozis. Lassan, incifinci másodpercekkel növeltem a feledtető képsorokat. Ez a technika volt a söprés, és én gyakoroltam, csak gyakoroltam, mígnem egyszer csak elértem azt, amit egykor lehetetlennek tartottam: néhány percre sikerült teljesen kiüresíteni a fejemet. Nem volt benne se gondolat, se kép, olyan volt, mint egy üres doboz. Tökéletes nyugalomba kerültem. Lebegtem ott az ágyon: mindenfajta mentális és fizikai valótól függetlenül magam. Remek érzés volt. Ha csak percekre is, de kiűszott belőlem a feszültség. Felszabadult agykapacitásom pedig – anélkül, hogy észrevettem volna – öntevékenyen munkához látott.

Először is elhatároztam, hogy lefogyok. A karcsúvá válás érdekében lemondtam a vacsoráról, sőt néha még az ebédről is. Leszoktattam magam a húsevésről, és hetente egyszer még koplaltam is: ilyenkor csak rostos narancslevet ittam. Három hónap alatt tíz kilótól szabadultam meg, és már inkább hasonlítottam egy gebéhez, mint egy formás pachihoz.

– Hóhahó! – kiáltottam állj-t magamnak. Megzaboláztam a vágtázó súlycsökkenést, sőt, bőségesebb takarmányra fogtam magam. Addig méredzkedtem a szobamérlegen, amíg beálltam eredeti, nyolcvanöt kilós versenysúlyomra. Mindez nem csak azért volt fontos, hogy könnyebben tudjak mozogni, az emeletre felkapaszkodni, hanem azért is, mert éreztem, hogy el tudok érni valamit, ha azt akarom.

Az egyik természetgyógyász klinika felkeresésére is rávitt a lélek – pontosabban, egy legalább fél tucat egészségi problémával küzdő hölgy, aki egy közeli toronyházban lakott. Mit vesztetek? Maximum pár száz forintot. Anyukámmal mentünk el a Népstadion környékén lévő centrumba. Tüzetesen szemügyre vették körmeimet, fülcimpámat, meg a jó ég tudja még, hogy mi mindent. Javasoltak tucatszintű gyógyteát, zabkását, nyomelemekben gazdag neurozánport, meg töretlen hitet, hogy újra lássak. Még az egyik keleti világvallás hitvilágával is előhozakodott az épp szolgálatos természetgyógyász, miközben tenyeréből energiát adott át a szememnek. Kertelés nélkül feltettem néhány okvetetlenkedő kérdést neki az általa említett vallásról, és ő érezhetően zokon vette. Igazából nem hittem abban, hogy a tönkrement látásomat bármivel is javíthatná. Néhány ezer forint bánatpénz bánta – vagy inkább ennyi tanulópenzbe került ez a pótcselekvés. Egy hónapon belül felhagytam vele.

Másra viszont igencsak megérett az idő – mármint arra, hogy ellátogasson hozzám a bajszos haver és felesége, immár két porontyukkal. A városban még mindig rekkenő hőség tombolt, a tatár bifszték és a hozzá dukáló sör a hűtőszekrényben várta elrendelt sorsát. Az erkélyre kikerült a szétnyitható asztal, köré a székek; a kőlapra futószőnyeget hengerítettünk. Barátom részt vett a költözés hórúkjában, ezért ő már ismerte a lakást – felesége viszont most járt nálam először. Örömmel újságolták, hogy egy éven belül ők is költöznek. Szívből örültem a rózsás kilátásoknak.

Előbb-utóbb persze szóba került az utolsó találkozásunk óta alaposan megváltozott helyzetem is. Nem húztam hosszúra a közelmúlt eseményeit, inkább a tatár és a sör vacogtató helyzetére tereltem a szót. – Ki velük a hűtőből! – szavaztunk egyhangúan. Szüleim is jóízűen falatoztak: folyt a beszéd meg a hideg sör, és én néhány percre újra feledni tudtam sanyarú állapotomat.

Elfogyott a bőséges lakoma. Szüleim szabadabbá tették az asztalt, és elvonultak a konyhába mosogatni, mi meg kint maradtunk az árnyékos teraszon. – Tudjátok – mondtam – eddig még bíztam látásom javulásában, de a minap megértettem, hogy a fénynél többet már soha többé nem fogok látni – és elbőgtem magam. Szememből kigurultak a bánat öklömnyi könnyei, és szípoztam hozzá derekasan, mint egy hátulgombolós gyerek. Először és utoljára fordult elő velem, hogy a látásvesztés miatt eltörött a mécesem. Annak viszont kimondottan örültem, hogy szüleim nem voltak ennek tanúi.

Egyhangúan teltek a napok. Sokat aludtam, ami mindenképpen pozitívan hatott rám. Úgy voltam otthon a szundikálással, ahogy a klinikán az evéssel. Délelőtt, délután vagy kora este – egyre ment nekem. Amint laposodtak pilláim, máris a kanapé felé vettem az irányt. Volt egy örökbecsű koncert Berlinben, aminek az elejét leszámítva szintén átaludtam – épp úgy, mint bármely más műsort a tévében. Az egyik nagy kedvencem, a Pink Floyd adott koncertet a frissen lerombolt berlini fal töszomszédságában, de fel sem vetődött bennem, hogy végighallgassam a történelmi fellépést. Ez a folyamat már a látó korszakom vége felé elkezdődött: egyre kevésbé kötött le a televízió. Nem csak azért, mert a romló látás csökkentette a képi élményt, inkább azért, mert a produkciók egyre érdektelenebbnek tündek. Ezt a folyamatot viharebesen felgyorsította a látásvesztés. Most, hogy helyzetem mielőbbi feldolgozása végett amúgy is el kellett mélyülnöm magamban, a televízió kínálata teljesen haszontalanná és érdektelenné vált. Apukámat a nagyobbik szobában kvártélyoztuk el, ahol a műsorláda is volt. Este nyolc felé jó éjszakát kívántam neki, és behúztam magam után az ajtót.

Egy nem mindennapi esemény – a taxisbloká – viszont annyira felkeltette az érdeklődésemet, hogy unszolni kezdtem apukámat: nézzük meg testközelből! Az események erős feszültséget gerjesztettek bennem: tartottam az elszabaduló indulatoktól.

Az erőszak minden fajtájától irtózom – főleg a fegyveres konfliktustól, pedig ilyen még sohasem éltem át. Viszolygásomat tetézte, hogy mióta elvesztettem a látásomat, teljesen kiszolgáltatottnak éreztem magam. Nem éppen hadakozástól tartottam, de zavart, hogy minden kockázat szüleimre hárult volna. Egy troli- és négy buszmegállónyira laktam az Őrs vezér terétől. Hosszú hónapok óta most indultunk a leghosszabb sétára. Útközben apukám láttatta velem a járműforgalomtól mentes utca képét. Mintha egy alsóbbrendű országúton baktattunk volna a néptelen határban – pedig egy kétmilliós város közepén voltunk. Ahol kissé jobbra kanyarodott a főút, taxik álltak keresztben az úttesten. A csomópont közepén minden irányban dupla sor taxi állt; a sofőrök kedélyesen cseverésztek. Nem messze rendőrautók strázsáltak, és a szolgálatban lévő egyenruhások békésen üldögéltek a meseautókban. A mindig zajos, gépjármű- és gyalogosforgalomtól nyüzsgő városközpontot teljesen kihaltnak érzékeltem: csupán néhány magunkfajta kíváncsiskodó bóklászott a taxik között. Ha mentő, tűzoltóautó, netán a rendőrség gépkocsija akart áthaladni a kereszteződésen, az útonállók utat nyitottak neki. Az élelmiszert szállító gépjárművek is akadálytalanul gördülhettek tova.

Erős rotorzúgásra kaptam fel a fejem: egy Police feliratú helikopter érkezett a belváros felől. Alacsonyan, lassan kúszott be a tér fölé. Oldalsó ajtaját szélesre tárták, hogy valaki filmezhessen onnan a teret. Öt percig lebegett, aztán tovaröppent.

Nem kezdtünk beszélgetni egyik kockás autó tulajdonosával sem – mással sem. Magam elé képzeltem az eseményeket, és a szokatlan városkép a hozzá tartozó feszültséggel új állapotom egyik alapélményévé vált. Életszerűen át tudtam élni mindazt, amit nem láthattam. Ez lett újkori életem első, hosszabb kirándulása.

Harmincegy éven át a látó emberek életét éltem, de már nem tartoztam közéjük. Külsőleg jól érzékelhetően más lettem, de belülről ugyanaz maradtam (legalábbis egy ideig még úgy gondoltam). A többi ember számára vak lettem – szerintem pedig nem láttam. Hogy az végül is egy és ugyanaz? Az emberek túlnyomó többségének biztosan igen, függetlenül attól, hogy látnak vagy nem. Szememet kinyitottam tízszer, százszor, ezerszer – sok értelme nem volt. Ráadásul ez a fénylátás még romlani is fog – tört rám minduntalan a keserű felismerés. Kész örület! Mivé foszlik emlékezetemben a tavasz színekavalkádja, a nyár zöldlombú világa, az ősz szivárványszínei, a tél fehérsége? Mivé mosódik a hegyek orma, a tenger horizontig tartó

síkja? Mi lesz a változatos alakú felhők képével, a naplemente varázsával, a csillagos ég tündöklésével? És mi történik a formás alakú nők emlékével, a beszédes szemek üzenetével, a mosolyok szépségével? És szüleim arcával? A képi időszámítás végképp megállt számomra. Akárhány évig is fogok élni, csak az 1990-ig látottak alapján elevenedhet meg bennem a világ. Lehorgasztott fejjel búsultam a kanapé szélén. Magam elé képzeltem zuglói lakásom környékét és a jó öreg Angyalföldet is. Minden stimmelt, a képek felidézésével egy ideig biztosan nem lesz baj. És a közlekedéssel? Lakáson és házon belül biztonságosan tudtam és mertem mozogni. De az még a legmerészebb álmomban sem vetődött fel bennem, hogy egyedül merészkedjek ki az utcára.

Miért olyan nehéz önállóan közlekedni? Ha a látó ember a fotelben ülve behunyja a szemét, azt hiheti, ilyen érzés nem látni. Ez persze banális naivitás: ahogy megpróbálna felállni, máris elbizonytalanodna, pedig még semmi érdemlegeset nem tett. Próbáljon megtenni néhány lépést! Itt kezdődik az igazi probléma, a nagyfokú elbizonytalanodás. Pár lépést biztosan meg mer kockáztatni – mondjuk hármat, esetleg tízet, de többet nemigen. Úgy is kísérletezhetünk, hogy nyitott szemmel memorizáljuk az útvonalat, majd csukott szemmel megpróbálunk végigmenni rajta. Hiába térképezzük a nyomvonalat fél órán át is, akkor sem merünk megtenni úgy egy tucatnyi lépésnél többet (kivételek persze ez alól is vannak). Miért nem képes tíz méternél tovább haladni a próbálkozó? Az ok egyszerű és logikus: az ember legfontosabb információforrása a szeme. A mozgásszerveket az agy e feladatra specializált szegmense vezérli a beérkezett és feldolgozott információk alapján. Az irányító központnak folyamatosan érkező képre van szüksége ahhoz, hogy az eltervezett mozgulatsort gördülékenyen végre tudja hajtani. Ha a vizuális inger megszűnik, az irányító központ előbb elbizonytalanodik, majd leáll: nem ad újabb utasítást a mozgásszerveknek. Behunyt szemmel ezért nem lép sokat a látó ember – nemhogy az utcán, de még saját lakásában sem!

Nyilvánvaló: meg lehet tanulni, el lehet sajátítani, hogyan közlekedjünk nem látva – hiszen kis hazánkban pár ezer fehérbotos valahogyan mégiscsak elboldogul az utcán. Apropos, segédeszköz! No, azt a világ összes kincséért sem vettem volna a kezembe. Hogy miért? Mert nem akartam vakká válni. Ugyanis akkor még úgy gondolkodtam, hogy akinél fehérbotot látnak az emberek, arra mint szerencsétlen vakra gondolnak, és úgy is viselkednek vele. Én meg nem akartam vak lenni – a gyermekkori élmény szakadatlanul dolgozott bennem. Közben szégyelltem is, hogy nem látok – de piszkosul! Hogy mindez egy nagy hülyeség? Lehet, de életem eme időszakában így vélekedtem.

Még egy kurta adalék a közlekedéshez: nagyon nehéz nyílegyenesen menni. Ha a járda közepén haladó ember csak öt fokkal eltér a helyes, relatíve egyenes iránytól, már pár méter múlva vagy az úttest mellett, vagy a házfalnál találja magát. Támpontra és fehérbotra egyaránt szükség van az utcán. A nyílegyenes gyaloglás egyik alapfeltétele a viszonylag tempós haladás. Gondoljunk csak bele: ha a kerékpáros nagyon lassan teker, eldől, mert nem képes megtartani az egyensúlyt. Hamar rájöttem, hogy ha önállóvá akarok válni, mindent újra kell tanulnom. A nem látás is csak addig zavarja az emberfiát, amíg az agynak hiányzik a megszokott kép.

Újra beindult és lendületet vett az üzletelés: az úgynevezett KGST-piacokon beszerzett, felvásárolt árukat a lakótelepen és egyéb helyeken terítettem, értékesítettem. Vállamra akasztottam a kék színű, ruhákkal és egyéb holmikkal teletömött, pillekönnyű táskát, bal kezem mutató és középső ujjával hozzáértem anyukám jobb felkarjához, és már indultunk is. A felkeresett lakásokat alaposan ismertem, így csak kisebb segítségre volt szükségem ahhoz, hogy a fotel helyett mondjuk, ne a földre üljek le. A régi ismerősök szerte a lakótelepen együttérzéssel vették tudomásul, hogy már nem látok. Némelyikük még hangot is adott abbéli

vélekedésének, milyen jó, hogy nem oltam össze a rám zúduló teher alatt. Amennyire igényelték, mindenhol elmeséltem, mi is történt velem: a laikusok is könnyen megértették.

Felbecsülhetetlen kincs volt számomra az a lehetőség, hogy hetente párszor érdemben kimozdulhattam otthonról. Emberek tucatjával találkozhattam, beszélgettem. Az értelmes és hasznos kötöttségnek meghatározó jelentősége volt abban, hogy ne elveszítsem, de újra megtaláljam helyemet a világban. Kimondottan jól esett, hogy továbbra sem a látás foka alapján kezeltek. A kisebb-nagyobb gyerekeknek is elújságotam, hogy már nem látok. Az alsó tagozatosokat megkértem, hogy nyújtsák felém néhány ujjukat. Nyitott tenyerüket az arcom elé tartották, én meg közöltem, hogy még a kezüket sem látom. – De ha akarod, pontosan megmondom, hány ujjadat mutatod! – leptem meg őket. – Nem vagyok tuti biztos benne, hogy mindegyik kölyök rábólintott, de úgy vettem. A kezemmel megkerestem az arcom elé tett praclit, és nemes egyszerűséggel végigtapogattam a kimerevített ujjakat.

– Én most már így látok! – jelentettem ki.

Némelyikük vagy három méterrel odébb osont, és a továbbiakban már onnan mutatta az ujjait. Odáig nem ér el a kezem, tehát nem tudom megmondani – adtam meg magam. Számot adtam a gyerekeknek arról is, hogyan tájékozódok, ismerem fel a dolgokat hangjuk alapján: a pénz-érmét csörgéséről, a bekapcsolt televíziót a hang irányából. Ezekkel az alapfokú ismeretterjesztő tízpercekkel mindenki jól járt – legfőképp én. Akadtak mulatságos esetek is, mint amikor a férj lelkesen hozott egy színes bulvárlapot, miközben felesége anyukámmal üzletelt. Egy csinos pipi van benne félmeztelenül! Olyan szép didije és formás popsija van, hogy az embernek kedve támad ráugrani a lapra! Feléje nyújtottam a kezemet, elvettem tőle az újságot. Magam elé tartottam a lapot, mintha mustrálgatnám a formásnak mondott macát. A feleség ekkor halkan, de sokatmondóan odafordult a férjéhez: de hülye vagy, fiacskám! Nagyot szisszent és a homlokára csapott a férj, majd nagy bocsánatkérések közepette indult felém:

– Ne haragudj Laci, de teljesen elfelejtettem, hogy már nem látsz! – az én lelkem meg szélesen mosolygott közben.

– Az ég adta világon semmi baj nincs. Azt mondtad, nézzem meg az újságot, mert egy remek aktfotó van benne. Én a lapot kézbe kaptam, meg is néztem – az meg, hogy mit láttam belőle, már egészen más kérdés – és jót nevettem.

Zavart csend ülte meg a szobát, majd a többiek is elnevették magukat – igaz, halkabban.

Másutt más móka esett. Már jöttünk ki a lakásból, a nyitott folyosó felé tartottunk. Öreg este volt odakint, egy égő sem világított a közlekedőúton, ezért a figyelmes háziasszony elém akart kerülni, hogy felkapcsolja a világítást. – Hagyd a fenébe az egészset, én már hónapok óta úgy közlekedem, mint egy denevér! – Nevetve mondtam, nevetést vártam rá, de hiába.

A humor és az önirónia segített, hogy szembe tudjak szállni képtelen állapottal. Aki komolyan veszi saját bűjét, baját, leleddzen bármiben is, az abba bele fog nyomorodni, bele fog pusztulni. Súlytalanná kell tenni a keservet, és azzal máris kihúztuk a balsors méregfogát. A spontán humorral reagáló, önmagával ironikus ember lelke felszabadul. Azt a továbbiakban már senki és semmi nem vetheti rabigába.

Néhány elvetélt próbálkozás után felhagytam a nőkereséssel. Nem voltam még olyan stabil lelkiállapotban, hogy párkapcsolatot építhessek rá. Még magammal sem voltam tisztában, nem hogy azzal: milyen emberré fogok átalakulni? Előbb rendezni kell a sorokat, csak utána jöhet az újabb próbálkozás. A testet és lelket egyaránt pezsdítő mozgás nélkül sem lehet meglenni. Erre a felismerésre is hamar rájöttem a lakászárkában. A rendszeres mozgásra egyetlen

reális lehetőség kínálkozott: apukámmal lementünk sétálni a lakótelepre. Agytornának sem volt utolsó a testemet karbantartó mászkálás. Az alakuló, formálódó lakótelepet még az építkezés idején keresztül-kasul bebarangoltuk szüleimmal, tehát volt mire emlékezni. Baktatunk a sétányokon, apukám pedig elmesélte, hogy mit lát. Kisebb kereskedéseket is felfedeztünk a telep távolabbi zugaiban, sőt még egy postahivatalt is.

Egyre inkább figyeltem a talpammal. Lassanként felfedeztem azokat az apró jeleket a járdán, amelyekből meg tudtam saccolni a következő lelépőig hátra levő távolságot. Igyekeztem minél kevésbé feltűnően közlekedni, és úgy éreztem, hogy nem, vagy csak alig lehetett észrevenni, hogy nem látok. Természetesen apukámmal sem kézen fogva grasszáltunk. Bal kezemet könyökben behajlítottam, és az ujjaim végét jobb felkarjához érintve, fél lépéssel lemaradva követtem őt a járdán. A közlekedésnek ez a módja több szempontból is előnyös volt: továbbra is szabadon, majdnem természetes módon járhattam – legfeljebb a félig behajlított kar látványa lehetett kissé bizzar. A fél lépés távolságra azért volt szükség, hogy érezzem, ha a járda végén az úttestre lelép apukám, és így harmonikusan követhessem. Végig arra törekedtem, hogy minél kötetlenebbül, minél szabadabban mozogjak – ennek fő oka persze az volt, hogy továbbra is rejtetni akartam állapotomat. Mindezek dacára úgy letörtem, mint a bili füle. Az önálló közlekedés annyira elképzelhetetlennek tűnt, hogy még csak el se gondolkodtam annak technikáján – nem pazaroltam rá az időt és a szellemi muníciót.

A jelenben elsősorban az egyén stabilitását szolgáló erőket kerestem. Van egy hangulatosan berendezett lakásom; a postás havonta hozza a rokkantnyugdíjat. Lelkileg nem omlottam össze. Nem lettem se depressziós, se hisztérikus. Szép lassan megpróbáltam, próbálgattam feldolgozni magamban a történeteket. Megéreztem, hogy ebből a mély gödörből egy belülről induló önfejlődés vezet ki. Mindent, de mindent a nulláról kell újra kezdeni, újratanulni. Nem látva, és nem önállóan közlekedve. „Mindössze” ennyi volt a kihívás, nem több.

Minden reggel csodavárással ébredtem: hátha ma jobban látok! – ám ez mihaszna ábrándozásnak bizonyult. Tehetetlen és csüggedt voltam, de nem panaszkodtam. Sem addig, sem azóta nem beszélgettem nem látásomról szüleimmal, és nem fűjtam az ilyenkor szokásos slágert sem: milyen jó lenne újra látni! Teljesen értelmetlen lett volna előrukkolni ezekkel az ostobaságokkal. Miért növeljem vele szüleim amúgy is csillapíthatatlan fájdalmát? Inkább nyugtatgattam őket erős keservük idején. Nem érdekes, majd csak lesz valahogy – szól a régi nóta.

Anyukám pendítette meg először, hogy jobb lenne, ha a közelükbe költöznék. – Egyedül nem tudod ellátni magad – mondta. – Valakinek állandóan itt kell lennie melletted, de ez hosszú távon nem oldható meg. A látásod pedig – sajnos – nem fog javulni.

Igen ám, de én nem akartam elköltözni. Ezt azonban nem mondtam meg nyíltan, csak sejtettem velük. Egyfajta egyensúly alakult ki – ám anyukámat nem olyan fából faragták, hogy csak úgy rám hagyja. Kétszer is kecsegtető lakáscsere lehetőségével állított be hozzám: egy lakásszövetkezet tagjai lehettünk volna. Más-más ok miatt, de mindkét lehetőség dugába dőlt. Ki ne ismerné a közismert mondást: nem látja a fától az erdőt? Talán már éve is volt annak, hogy azon az emeleten, ahol szüleim is laktak, megüresedett az egyik kéglí. A lakás elhunyt tulajdonosa a ház első lakói közé tartozott. A Duna felé néző kőről teljes csend honolt a házban. Anyukám végül megkérdezte: ugyan, mit akarhat kezdeni vele az örökös? A családi kupaktanács végén abban maradtunk, hogy egy levelet dobunk be a lakásba.

Nem kellett sokáig várnunk a válasza. Megegyeztünk az időpontban, és apukámmal reggel elmentünk a szülői lakba. Mind a hárman izgatottan vártuk az idősödő tulaj csengetését.

Elhanyagolt, alaposan lelakott lakásra számítottunk – de arra nem, hogy annál még egy viharvert istálló is különb legyen. Különb a kégli fekvése és beosztása is nagyon jó volt, és nem volt közös fala szüleim otthonával. Megkérdeztük az örököst, nem akarja-e elcserélni a két lakást? Egy az egyben: az én lakásom hét négyzetméterrel kisebb volt ugyan, de tökéletes állagú. Eltöprengett rajta, de végül is az eladás mellett maradt. – A kért összeget elfogadhatónak tartottuk: annyiért könnyen túladhattam a zuglói lakáson. Tisztáztuk a szükséges részleteket, és kezet fogtunk. Mindössze három métert kellett megtennünk a folyosón, és máris hazaérkeztünk. Beléptünk az ajtón, és anyukám elsírta magát – a két lakás állapotának különbsége miatt. Nem győztük vigasztalni. Egy biztos – állapítottuk meg közösen – az adásvétel után ki kell forgatni mind a négy sarkából a kéglit.

Napokon belül megjelent a hirdetésünk az egyik újságban: a régi lakásért valamivel többet kértem, mint amennyibe a lerohadt új ingatlan került. Kérhettem volna jóval többet is, de sürgetett az idő. Már az első nap legalább húszan érdeklődtek telefonon – természetesen én ügyeltem, és a hét vége felé már idegesen rángatóztam, ha megcsörrent a készülék. Seregnyi érdeklődő jött: akadt köztük egy éppen nekünk való is. Megalkudtunk mindemben, megkötöttük a hármas adásvételi szerződést, és egy hónap múlva már el is költöztem a rendbe hozott lakásba: így teljesült be egyik gyermekkori álmom.

VIII. Az újkori ember

Kibontakozás

Húsz évet kellett várni gyermekkorom második vágyálmának teljesülésére. Vajon teljesül-e a harmadik, hogy kedvemre, értelmesen és hasznosan tölthessem el a tengernyi szabadidőt? Első lépésként egy masszív, minden megpróbáltatást kibíró fundamentumot kellett teremtenem magamnak. Ehhez nagyfokú önkorlátozásra, úgynevezett passzív tűrésre is szükségem volt, de ez a távoli cél érdekében könnyen ment, mert belülről fakadt. A költözés és a különféle utómunkálatok az év első hónapjaira estek: előfordult, hogy egy hétig ki sem tettem a lábam az utcára. A végletekig leszűkült mozgástér egyre jobban zavart, mégsem hőzöngtem, nem lázadtam ellene – inkább éltem az adódó lehetőségekkel. Teljesen ellazultan feküdtem az ágyon, úgy, hogy egyik testrészem se érjen a másikhoz. Mivel a már említett söprés továbbra is eredményes volt, a terhelésmentessé vált agytekervények önmaguk kezdtek öntevékenyen egy létfontosságú, alapozó jellegű munkába. Maguktól jöttek a feltáró kérdések: ki vagyok? Mit akarok kezdeni magammal? Jöttek az ésszerű felismerések is: őszintén megvallottam magamnak jó, de még inkább a rossz tulajdonságaimat. Törekednem kell a negatívumok kiküszöbölésére, de ne feledjük: hibátlan, tökéletes ember nincs. Olyannak kell elfogadni magamat, amilyen épp vagyok. Ha kiismerem magam, egyre jobban megértem a világot is. Milyen jó is a bölcs embernek, aki egy rövidke beszélgetésből kiszűri, apró, árulkodó jelekből felismeri a jövőt! Mennyi bonyodalomtól menekül meg így! Emellett volt még egy nagyon fontos kérdés – kimondottan csak a remélt párkapcsolat kialakítására és megtartására – mennyire alkudhatok meg önmagammal? Szóval, volt min töprengeni.

Egy másodpercig sem morfondíroztam azon, hogy a lakást továbbra is én tartsam rendben. Porszívóztam, felmostam, és bár mindig is utáltam port törölni, most még azt is zokszó nélkül végeztem. A látás nélküli takarítás technikáját persze ki kellett ötölni. Nem is ment nehezen: át kellett látni a problémákat, és megoldást kellett keresni rájuk. Még tán játéknak, hasznos időtöltésnek sem volt utolsó. Meg is lett az eredménye – néhány elismerő szó szüleimtől. Néha rám tört az elkeseredés: egyedül még a közeli Margitszigetre sem fogok kijutni! Ez leginkább akkor fáj, amikor odasétáltunk apukámmal. Másfelé is jártunk. A kerület egyik mellékutcájában mulatságos firkát fújtak a gyár kőfalára: az iskola nem kocsma, hogy mindennap odajárjunk! De nem csak a hülyeség fejlődött a környéken: új házakat húztak fel a volt iparvágány nyomvonalán. Hetente figyeltem a kerület megújulását.

Ha ismerős közeledett, apukám időben szólt, hogy nemének megfelelően köszönthessem: meg sem fordulhatott a fejében, hogy már nem látok. Mekkora ellentmondás feszült bennem! Házalás közben nyitott, kitarulkozó voltam, sőt a gyermekek előtt még erényt is kovácsoltam magamnak a bajból. Talán az lehetett az ok, hogy árusként kialakított kapcsolataimat tulajdonképpen zavartalanul vittem tovább, a most új, de végül is régi környezetemben élő, kis korom óta ismerő emberek viszont teljesen másképp fogadták volna a változást. Jó példa erre egy későbbi eset, amikor anyukámmal mentem az utcára, és egy ismerős jött szembe. Megálltunk, a nők beszélgetni kezdtek, én meg csak szobroztam. Múlt az idő: öt perc, tíz perc, negyed óra, majd az ismerős hölgy megkérdezte anyukámtól: hogyan van a fiad? Köszönöm szépen, ilyen korlátolt egyénből én többet nem kérek – az érző lényből viszont jöhet, akárhány lába is van!

Egyszer, árusítás közben a háziak – már nem emlékszem milyen fajtájú, a közepesnél kisebb termetű – blökije odaosont a fotelom mellé, orrát szorosan hozzányomta a kartámaszhoz, az egyik mancsával ráhúzta jobb kezemet a fejére, és buksiját a tenyerem alatt mozgatva ösztökélt arra, hogy simogassam meg a kobakját. Annyira jópofa volt, hogy elnevettem magam. Amikor néhány simi után visszatettem kezem a karfára, a kutya nem hagyta annyiban, és újra tudomásomra adta kívánságát. Az ehhez hasonló élménymorzsákat nagyon fontosnak éreztem.

Apukám minden héten elkísért a Láng Művelődési Központba, ingyenes energiaátadásra. Egy idős férfihoz jártunk, de a teremben más természetgyógyászok is dolgoztak, és így több, a betegségétől szabadulni kívánó, vagy legalábbis javulást remélő páciens volt jelen. Egyszer, miután épp sorra kerültem, valamiféle szokatlan, a hangfoszlányok alapján meg nem érthető eseménysorra figyeltem fel, úgyhogy a kezelés után meg is kérdeztem apukámtól, hogy mi történt. Az egyik, energiát átadó hölgy megfogta a vele szemben álló fiatalember mindkét kezét, és ő rövidesen merev tartással hanyatt vágódott, a háta mögé állított haverja karjába. Azonnal eldöntöttem, hogy ennek utána kell járni. Trükk az egész, vagy mégis van benne valami? A következő alkalommal megkerestem az energiát oly intenzíven átadó fiatal hölgyet.

– Én is szeretném kipróbálni! – utaltam a múltkori esetre. – Felháborodva utasított el.

Gyorsan ráéreztem a hibára, és kijavítottam a stílustalanságot, amit én csak egyszerű nyelvbötlésnek éreztem: szeretnék energiát kapni. Szembeállított magával, mindkét tenyeremet a plafon felé fordíttatta, és arra kért, hogy teljesen lazuljak el, ne gondoljak semmire – apukámat pedig a hátam mögé terelte. Megfogta a két kezemet, de én továbbra sem adtam fel az önkontrollt – jó, ha az ember mindig a maga ura. Nagy meglepetésemre úgy éreztem, hogy a farokcsontom felől erős hő száguld fel a gerincemen egész a tarkóig, majd kissé gyengülve vissza a kiinduláshoz. Szenzációs élmény volt: ha nem tapasztalom, tán el se hiszem.

– Nem érzett semmit? – kérdezte meglepetten a hölgy.

– Dehogynem! – vágtam rá, és elmeséltem, hogyan futkározott a hő le és fel a hátamon.

– Miért nem engedte el magát? – Megismételtük az energiaátadást, bár másodjára már jóval kevesebb meleget éreztem.

– Mégis csak van benne valami – állapítottam meg, de továbbra sem gondoltam, hogy ez segíthetne állapotomon.

Se barátok, se önálló közlekedés: hogyan lesz így barátnő? Fogas kérdés volt: sokat rágódtam, tépelődtem rajta. A kapcsolatteremtés távolról sem tűnt egyszerűnek – arra pedig igazán nem számíthattam, hogy a csinosabbnál csinosabb nők önmaguktól álljanak sort ajtóm előtt.

Szorult helyzetben az embert gondolkodásra, öntevékenységre kényszeríti a sors. Mivel a jövőt továbbra is egy komplett családban képzeltem el, látó partnert szerettem volna. Épp ezért kizártnak tartottam, hogy gyermekes anyával alakítsak ki kapcsolatot, vagy hogy gyermeket örökbe fogadjunk. Annyira magasra tettem a mércét, hogy időnként meg is kellett kérdeznem magamtól: ugyan miben reménykedhet egy magamfajta, szerencsét próbáló fickó?

Nos, a nehézségek azért vannak, hogy megoldjuk azokat. Minél embert próbálóbb az utunkat eltorlaszoló akadály, annál nagyobb erő kell leküzdéséhez. De ha vesszük – és miért is ne vennénk – egyre jobban erősödik önmagunkba vetett hitünk. Itt a remek lehetőség: tessék izmosodni, Laci! No igen – de mi lesz, hiszen a vizuális inger hiányában nem látom a nő testét, az nem gerjeszt bennem vágyat. Netán olyan leszek, mint az öreg vadász, aki már nyugodtan a szögre akaszthatja flintáját? Nem kell a sok lárifári! Nem totojáznunk kell, hanem cselekedni!

A viszonylag önálló kapcsolatteremtés egyetlen járható útjának az újsághirdetés tűnt, de azt megfogalmazni nem volt egyszerű feladat. Két dolgot tartottam fontosnak: az egyik, hogy gyengén látónak jelöljem meg magam, a másik pedig a jelige. Végül a Szavak hitele és a Hiteles szavak fordulatot választottam. Úgy véltem, ha eleve vaknak titulálom magam, az behozhatatlan hátrányba hoz. Mivel az orrom hegyét még épp, hogy láttam, a lelkiismeretem tiszta maradt. Csörrent a telefon, de én is válaszoltam hirdetésekre – a beszélőkémme pedig nem volt baj. Ha sikerült randiban megállapodni, gyengén látó voltomra hivatkozva azt javasoltam, hogy a házunk kapuja előtt találkozzunk. Oda egymagam is le tudtam menni, a hölgy érkezésének várható irányába fordultam és vidám arcot vágva várakoztam. Az első percek az ilyenkor megszokott koreográfia szerint zajlottak, majd előálltam a javaslattal: vagy felmegyünk hozzám, és ott beszélgetünk, vagy sétálunk egyet, de akkor hadd fogjam meg a kezéd, mivel beszélgetés közben esetleg elnézem, hol kell lelépni. Mindkét variációra bőven akadt példa.

Ha sétáltunk, az alkalmi partnert egyvalamire feltétlenül meg kellett tanítani: a le- és fellépések pontos jelzésére. Ez pofonegyszerű volt: azt kértem, hogy közvetlenül a szintkülönbség előtt kissé szorítsa meg a kezemet. Ennyi, és nem több. Mivel a környéket már három évtizede ismertem, mindig én mondhattam, hogy merre forduljunk, hogyan térjünk vissza a kapualjhoz, satöbbi.

Így sétálgatva érdekes felfedezésre jutottam. Ha két, egymásban szimpátiát kereső ember először találkozik, és a készítő ok miatt máris kéz a kézben indul valahová, a nő mereven tartja a kezét. Ez a tartózkodás el nem téveszthető jele: nincs benne semmi különös, kivetni való. A séta, beszélgetés közben folyamatosan változik a partnerek viszonya. Ha a nő benyomása negatív vagy semleges, a kéztartása ilyen is marad, de ha a sétapartner felkelti érdeklődését, önkéntelenül is enged a merevségből, a keze ellazul, és belesimul a másik tenyerébe. Az egyáltalán nem tudatos: a nő talán fel sem figyel rá, a partner viszont további térnyerésre használhatja fel az árulkodó jelet – így kovácsoltam ismét előnyt a hátrányból.

Igen meglepett, hogy az első percek után a hölgyek többsége a lakásban kívánta folytatni az ismerkedést – persze nekem is ez a változat volt a szimpatikusabb. Hogyan is oldottam meg? Mivel a lépcsőház kapubejárójától mindössze három méterre várakoztam, könnyen eljutottam a lakásba. Addigra már több ezerszer nyitottam a kaput – a kezem magától rátalált a kulcslyukra, és a továbbiakban még ennyire sem hiányzott a látás. Bár közlekedni nem tudtam önállóan, a randikat teljesen önállóan bonyolítottam le. Amikor hidegre fordult az idő, elkértem és az orrom előtt láthatatlanul megbúvó fogasra akasztottam a hölgy felöltőjét, búcsúzaskor pedig feladtam rá. Közben is körültekintően viselkedtem. Sosem ültem a hölgy mellé: kissé távolabb, vele szemben foglaltam helyet. Ha a beszélgetés a látásomra terelődött, akkor már nem gyengén, hanem rosszul látónak tituláltam magam. Ha ezt konkretizálni is kellett, kartávolságban elhúztam a szemem előtt a kezemet, és azt mondtam, hogy a kézmozgást még látom. Hogy ezt melyikük miként képzelte tovább, az már az ő dolga volt. Így törtem ki reménytelennek ítélt pozícióból, tértem át az aktív partnerkeresésre.

A találkák sokat hoztak a konyhára. A tapasztalatok hozzásegítettek, hogy önmagam is mérlegre tegyem. A beszélgetések koreográfiája és időtartama meglehetősen hasonló volt. Egy-egy hirdetéssorozat feladása után egy hónapig bőven akadt dolgom, méghozzá a nekem legmegfelelőbb formában (amikor ezt elkezdtem, már több mint egy éve nem láttam). A találkozások eredményei persze roppant különfélék lettek. Egyszer addig beszélgettünk elmélyülten az utcán, míg át nem keveredtünk a szomszédos lakótelepre, ahol fejben már nem

tudtam követni az útvonalat. Ahelyett, hogy a kobakomat vakartam volna, meghegyeztem a fülemet, hogy meghalljam az Árpád-híd zajos forgalmát. Bár nem emiatt, de végül csak rátaláltunk a kapunkhoz vezető útra. A lakásban ilyesfajta eltévedés persze nem fordulhatott elő.

Ahány jelentkező, annyi cél. Volt, aki elsősorban hétvégi táncpartnert keresett magának, másnak fontos volt, hogy a neki tetsző férfira hasson divatos frizurája, összehangolt színű és szabású ruházata. Egy teltkarcsú hölgy többször is felkeresett – vívódott a „hogyan tovább”-on, én meg a testalkata miatt már azon gondolkoztam, hogyan hátrálhatnak ki a kapcsolatból. Útjaink nem sokára el is váltak. A partnert, akire annyira vártam, vágyódtam, végül is egészen más módon találtam meg.

Fölöslegessé vált a fekete-fehér, nagyképernyős televíziónk: el kéne passzolni!

Elraktároztam a fejemben a barát kérését, és megígértem, hogy megpróbálok vevőt szerezni. Mire hazakeveredtünk az üzletelésből, már kész is volt a tervem. Nem tétlenkedtem sokáig: szeretek mindent frissiben elintézni. Felhívtam egy hölgyet, akit jól ismertem, amíg Zuglóban laktam, ám azóta egyszer sem beszéltem vele. A készülék hosszasan csengett, majd örömmel üdvözöltük egymást, és rákezdünk a „no, és veled mi van?” szópartira. Félóra elteltével a fölöslegessé vált tévét is sikerült szóba hoznom.

– Hát arra nincs szükségem – jött rövid szünet után a válasz, az eredménytelenül megakasztott szózuhatag pedig csak folytatódott. A vége az lett, hogy elhívtam magamhoz lakásnézőbe és a beszélgetés folytatására.

A hön várt találkozás éppen névnapomra esett. Gyönyörű, napfényes nyári nap kora délutánja volt. Régi barátokként üdvözöltük egymást; kedélyesen tereferéltünk múltról és jelenről. A legapróbb részletekig be kellett számolnom párkereső próbálkozásaimról. Tetszett neki a módí, nagyokat nevetett rajta. Élveztem a váratlan sikert, és már-már megállíthatatlanul dőlt belőlem a humor. Enni- és innivaló is került elénk, a pincér szerepét magamra osztottam. Önfeledten kacarásztunk, mintha gyermekkorunk óta pajtások lettünk volna. Nem is tudom már, melyikünknek jutott eszébe, hogy valamelyik hétvégén leruccanhatnánk egy napra a Balatonhoz.

Arra a kérdésre, hogy mit jelentett nekem több mint két év után friss levegőhöz jutni, csak annyit felelhetek: mindent! Ráadásul egy kedves, velem a legtermészetesebb módon viselkedő nővel tarthattam a magyar tengerre. Kézen fogva sétáltunk a vasútállomástól a partra. Bár a nap tündökölt az égen, de az erős szélről hűvös volt a levegő. Magunk voltunk a strandon. Letelepedtünk a parti fövenyre, úgy dacoltunk az olykor viharos légáramlattal. Végül is győzött a józan ész: mielőtt befagyhatott volna a fenekünk, felkerekedtünk, és elsétáltunk a hajóállomásra. Tihanyba váltottunk jegyet, és rajtunk kívül tán csak a személyzet tartózkodott a motoroson. Úgy gondolom, mindkettőnkben bujkált némi izgatottság. A hajó kifutott a móló védelme mögül, és a hullámok játshi könnyedséggel kapták a hátukra. Mintha csak a vidámpark hullámvasútján bukdácsolunk volna fel s alá. A gyomorforogató érzéstől kis híján kidobtam a taccsot, de férfiemberhez méltóan viseltem a megpróbáltatást. Felmentünk a fedélzetre. A szél arcunkba vágta a hajó oldalának csapódó hullámok ezerfelé spriccelő permetét.

Két kézzel kapaszkodott a hajó korlátjába. Szorosan mögé álltam, és széleset fogva én is megmarkoltam a rudazatot. Szavakra nem volt szükség – továbbra is semleges témákról beszélgettünk. Tihanyban még nem jártam: nevetgélve lihegtünk fel a hegyre. Elsétáltunk a közel ezeréves apátságig. Rövid időre be is mentünk a templomba, de az üde levegőn mégis csak jobban éreztük magunkat. A szél alábbhagyott, az időjárás egyre inkább emlékeztetett a

nyárra. Óvatos léptekkel indultunk vissza a lépcsősoron a partra. A turistafosztogató pavilon-soron sült halért dobtunk ki pénzt. Teljesen ehetetlen volt, mintha olajtengerben lubickolt volna, de ezen is csak nevettünk. Szinte az egészet a papírtálcán hagytuk, és lementünk a tóhoz, ahol locsogva nyaldosták a hullámok a kövezett partoldalt. A közelünkben hattyúk úsztak el, és mi andalogva ballagtunk a kikötő felé. Kezünk lágyan simult egymáséba. Mindez olyan természetesnek, magától értetődőnek tűnt, mintha az elmúlt két-három évet ebben a kíváncsi létformában éltem volna végig. A déli part felé induló hajó legfelső szintjén, a teraszon foglaltunk helyet. A nap égetően sütött, a tó felett lágy szellő keringett. Félmeztelenre vetkőzve élveztem a már-már elfeledett, gyönyörű természetet. Ujjaink pajkosan játszadoztak egymással. Ott, a felhőtlen kék ég alatt ismét úgy éreztem magam, mint egykor a szász-svájci idill oly rég átélt óráiban.

Pár nappal később ismét találkoztunk, újra nálam. Egymás mellé ültünk a kanapén, kezeink önálló életet élve kacérkodtak egymással, majd gyengéden átöleltem a vállát, magamhoz vontam, és mélyen belecsókoltam a nyakába. Ahogy a blúz gombjaihoz kezdtem, egy karcsú kéz finoman eltolta kezem. Belenyugvással vettem tudomásul az elhárító mozdulatot. Pár perc múlva szó nélkül felállt mellőlem, arrébb ment, és leült a fotelba. Némileg elmerenghettem, mert csak akkor eszméltem, amikor már előttem állt. Önkéntelenül is a csípőjéhez nyúltam: egy szál bugyiban várakozott előttem. Kezem eszményi, tökéletes női testet fedezhetett fel, vehetett birtokba. Sehogyan nem tudtam betelni vele. Karcsú derekát átöleltem, forró testét magamhoz húztam, és telis tele csókoltam. Egykor, a napi három Funorit vízhajtó tabletta áldásos hatására három szőke bombázóról álmodtam a klinikán, és a szívtipró gyönyörűségek a kéjérzet csúcsára repítettek. Ki gondolta volna, hogy mindez a valóságban is megeshet? Önfeledten élveztük, bitorolva birtokoltuk egymás testét. Lelkünk repesett az örömtől, elszakadtunk a külvilágtól, útjára indult a gyönyör, és elakadt a lélegzetünk.

Nem csak barátnőm lett, de barátom is. Nyitottak és őszinték voltunk egymással. A hetek múlásával az egész lakást belaktuk. Kiéltük testi vágyainkat, és egyszer sem feledkeztünk meg a léleksimogató előjátékról.

Eltelni nem csak az ágyban lehet, hanem a terített asztalnál is. Egy forró nyári este elsétáltunk a közeli kisvendéglőbe, és helyet foglaltunk a hatalmas fák dús koronája alatt. Került élénk ételemek frissensült körettel és savanyúval, italnak pedig vörös bor kólával.

A pihepuha ágyikóban még elmegy a malackodás, de nyilvános helyen, terített asztal mellett még evés okán sem illik. Amíg tele van falattal a tányér, addig különösebb gond nincs, mert a finomságot kereső villa mindig talál valamit a hegyes végére. Ám a húst apró darabokra kell vágni, és melyik is a kisebb, a szájba férő falat? Akad hozzá sült krumpli is, meg lédús savanyúság is, utóbbiért bizony odébb kell nyúlni. Igunk egyet! Hol a pohár? Nehogy feldőljön! Hová is tegyem vissza a hűsítő kortyok után? A vacsorázás ilyenformán inkább volt rébuszos feladvány, semmint kulináris élvezet.

A bendőnk már megtelt, de némi itóka még volt előttünk a pohárban, amikor nem várt gyorsasággal szélvész kerekedett. Mire az utolsó kortyokat kihörpíthettük volna, már recsegték fejünk felett a vaskos faágak, hullott a gally. Uzsgyi haza! Szedtük a lábunkat szaporán, de a felhőszakadás gyorsabb volt. Bőrig áztunk, hogy még az alsógatyámból is folyt a víz. Nevetve léptünk be a lakásba, egymásra kacintottunk: hol is száradhatnak meg leghamarabb? Sehonnan sem olyan szép a tomboló vihar, mint a hálószoba idilljéből! Úsztunk a boldogságban – és pár nap múlva a közeli strand medencéjében is.

Látásvesztésem óta először voltam ilyen helyen. Felelevenedtek a gyermekkori emlékek, a való mégis szebb volt náluk! Úszkálás után barátnőm kifeküdt a medence partjára napozni, én

meg leálltam: hadd lássam, meddig ér a víz? Elúsztam a medence távoli végébe, pár percet napozgattam, majd hanyatt feküdtem a vízben, és úgy indultam visszafelé. Egyszer csak nekikoppant a fejem a medence oldalának. A lábamat már le tudtam tenni, épp a mellemig ért a víz. Óvatosan kinyúltam a partra, találtam ott egy formás női combot, és erotikusan végigsimítottam. Barátnőm ijedten talpra pattant, majd elnevette magát.

– Honnan tudad, hogy én vagyok az?

– Egy olyan csodálatos nő, mint te, mágnesként vonz magához! – feleltem sanda mosollyal.

Érezhettem volna-e magam szerencsétlen flótásnak? A régi, de akár a pár hónappal azelőtti önmagamhoz képest is sokat erősödtem. Elhittem, hogy az új helyzetben is megállom a helyem. De továbbra is konokul dolgozott bennem a család utáni, olthatatlan vágy – barátnőm azonban nem vágyott gyermekre. Tűz és víz viaskodott bennem, és végül – kissé ügyetlenül – én kezdeményeztem a szakítást. Búcsúzásakor közösen sirattuk el az elmúlt kilenc hónapot, majd amikor egyedül maradtam a lakásban, fél órán át úgy bögtém, mint egy kisgyermek. Mindezt pár nap múlva telefonon is megbeszéltük – nyílt és őszinte barátságunk megmaradt. Fejest ugrottam a sötétbe, és újra hirdetni kezdtem.

Egy gyermektelen, nálam valamivel idősebb hölgy elfogadható partnernek tartott volna. A varázsos közelmúlt miatt még erősen munkálkodott bennem az emlék, az új lehetőséget nem éreztem elég közel magamhoz. Egy hónap múltán mégiscsak ráadtam a fejemet a közeledésre. Diszkréten a háta mögé kerültem, finoman a blúza alá nyúltam, és végigsimítottam a testét – amit éreztem, az maga volt a sorscsapás. Abban a pillanatban tisztában voltam vele, hogy soha nem éreznék vágyat iránta. Kulturált visszavonulót fújtam, elvégre nem akartam megsérteni – reméltem, nem veszi észre pálfordulásomat. A kapcsolat végét jelentő döntésemet csak napok múlva, telefonon közöltem vele – de elgondolkodtam: milyen érzés lehet egy látó hölgynek, ha egy korántsem sasszemű férfi mond neki nemet?

A „Piros rózsza” jelisével hirdető hölgyet egy szál piros rózsával leptem meg a lakásban. Jól érzékelhető örömmel fogadta a figyelmességet. Beszélgettünk, és ő feltűnően stresszesen viselkedett, ami egyre inkább zavart engem. A találka jóval túlnyúlt a megszokott egy órán. Épp az erkélyről tértünk vissza a szobába, amikor egyszer csak hozzám fordult, és megkérdezte: Nem akarsz valamit tőlem? Szó mi szó, alaposan meghökkentem, agyam lázasan kalkulált. Megfogtam a kezét, de éreztem, ez a kapcsolat tiszavirág életű lesz.

Lendületben

Hónapokkal később nem egy eladásra szánt televízióval, hanem egy elgurult fülbevalóval akadt dolgom – no, persze nem véletlenül került az ágy alá. Másnap épp locsolkodni mentem az újdonsült barátnőhöz: tenyerébe nyomtam a klipszet, és hamiskásan elnevettük magunkat. Távol laktunk egymástól, viszont a munkahelye közel esett a lakásomhoz, így gyakran találkoztunk. Újfent minden olyan magától értetődőnek tűnt: a beszélgetések, a jókedv, a hosszas séták, az önfeledt szeretkezések. Magas volt, jó alakú, és mások is helyesnek mondták. Nem váltunk otthonülőkké. Az utcán kézen fogva cikáztunk a járókelők között, és ha úgy adódott, futottunk a busz után. Egyik nap nem apukámmal, hanem vele mentem el árusítani, nem kis meglepetést okozva vele a kuncsaftoknak. A háziasszonyok csak néztek és pislogtak, a férfiak pedig roppantul előzékennyé váltak.

Minden szempontból összeszoktunk. Ahogy kitárgyaltuk életünk eseményeit, sok hasonlóságot fedeztünk fel – így például mindketten szerettünk kirándulni, mert az erősíti a testet és a lelket. Lelkesen meséltem neki a hajdan volt kiruccanások a fejemben vetített házi mozival frissen tartott, lélekpezsdítő emlékeiről – értő fülekre találtam.

– Lenne-e kedved kimenni a budai hegyekbe? – Nem kellett kétszer mondania. A Hűvös-völgy, a Hármashatárhegy és Óbuda lettek kiindulópontjaink. Kéz a kézben sétáltunk a turista-utakon, a jelzetlen csapásokon – fehérbotot továbbra sem használtam. Tavasszal és nyáron vittünk magunkkal szivacsot is, amire lepedőt terítettünk, így piknikeztünk nagy egyetértésben.

Az egyre izzasztóbb meleg egyre több ruhától szabadított meg bennünket. Saját, külön kis búvóhelyeket fedeztünk fel magunknak. Csöppnyi tisztást alakítottunk ki a bokrok átláthatatlan dzsungelében, és ádámkosztümben elnyúlva hallgattuk, hogyan trappolnak el tőlünk alig három méterre a mit sem sejtő turisták. Nem törődtünk velük, csak ölelkeztünk önfeledten. Milyen pazar így! A természet lágy ölén nem szeretkezni – ez átkozottul nagy vétek önmagunk ellen!

Nem csak egymás testével játszottunk el hosszasan, de a betűkkel és a szavakkal is. A magyar nyelv rengeteg játékra alkalmas, és nekünk valahogy mindig ráállt a szánk. Amikor pedig átmenetileg ráuntunk a jóra, továbbálltunk egy hegygel. Idővel összeálltak, megelevenedtek fejekben a nem látott Budai-hegység irányai, útvonalai. A vitorlázó repülőtér, a birkaakol környéke, a cross motorpálya, a borókás, az általam csak egyórás útnak elnevezett panoráma út. Barátnőm megpróbálta élethűen láttatni velem a környezetet, pedig nekem egyáltalán nem hiányzott a látvány. Hogy miért? Annyira boldog voltam, hogy egyáltalán kint lehettem a megunthatatlan természetben! Az örömtől eszembe sem jutott a látvány után sóhajtozni. Mert bolond ember az, aki nem a helyzet előnyös oldalát nézi, hanem a hátulütőket. Ott lehettem, ahová legmerészebb álmaimban sem mertem volna képzelni magam, ráadásul egy nekem való nővel! Másoknak ez látva sem adatik meg, én meg nem látva szerelmeskedhettem – higgyék el, úgy még izgalmasabb is. Én bizony mindennek csak a pozitív oldalát nézem – lehet, hogy általában az a kevesebb, de az a hasznosabb, az előrébb vivő. Aki pedig ennek ellenére továbbra is sápiúzik, örökké elégedetlenkedik, az tegye csak nyugodtan, ha az jó neki. Csak hát az a baj, hogy az ilyen ember a környezetét is pusztítja, gyilkolja.

Milyen a tél? Hideg, és havas. Mit célszerű olyankor csinálni? Hógolyózni, hóembert gyúrni és szánkózni. Tettük mi is, nagy elánnal. Húsz centi vastagon tapadtak egymásba az állítólag szürke és vastag felhőpaplanból szakadatlanul hulló pelyhek. Fél lábszárig süppedtünk benne, egyre hangosabban kiáltott levegőért a tüdönk. Egymás kezét erősen markolva bukdácsoltunk előre a szűz hóban. Ha végleg elfogyott a szufla, megálltunk, kilihegtük magunkat, aztán uccu neki, amíg bírtuk szusszal. Egy-két sífutó suhant tova mellettünk, mi pedig mély nyomokat hagyva, felcaplattunk egy nevesincs dombocskára. A tetőn minden előzmény nélkül elgáncsoltam a barátnőmet, utána huppantam a hóba, átöleltem a derekát, és aláhengeredtünk a mélybe. Eleinte még nem értette, hogy miért a buktatás, de amikor leesett nála a hógolyó, visítva nevetett. Úgy görögtünk alá, ahogy a filmekben szokták az egymásra találás örömét ábrázolni. Mivel tudta, milyen tettekre kész vagyok, huncut derűvel a hangjában jóelőre figyelmeztetett, hogy két idős hölgy közeledik felénk. Ismét gálánsan beadtam neki a csumát, ő pedig elesve ügyesen a hátára fordult. Tigrisugrással vetettem rá magam, fagyos arcát megharapdáltam, és forró puszikkal felmelegítettem. Lett egy hóból formált gyermekünk is – nem volt nagyobb egy köcsögnél. Szánkózni is elmentünk, bátran siklottunk le a hepehupás, jeges meredeken, hogy újra és újra visszacsúszva, de mégis felkapaszkodhassunk a hegyoldalba egy

újabb feledhetetlen élményért: hogyan is juthatott volna eszembe ilyen lehetőségek mellett panaszkodni?

A hét azonban nemcsak szombatból és vasárnapból áll, hanem hétköznapiakból is. A rég hallott, de el nem feledett orvosi szentenciák egyike az erős fizikai igénybevétel mellőzése volt – de ez elvesztette minden jelentőségét. A glaukómának már nem volt mit tönkretennie, munkáját tökéletesen elvégezte. Az edzetlen fizikum viszont erősítést kívánt.

Még egymásra találásunk előtt történt, hogy az erkélykorlátba kapaszkodva megpróbálkoztam néhány guggolással – úgy tizenöt sikerült. A végére erősen feszült a combom: alig bírtam bemenni a szobába – a földszintre pedig úgy mentem le a lépcsőn, mintha tele lett volna a gatyám. Elszégyelltem magam: ezt nem hagyhatom annyiban! Nekiálltam guggolni – naponta háromszor. Ahogy egyre jobban bírtam a kiképzést, fokozatosan növeltem a teljesítményt. Már egy kerek hónapja erősítettem a lábamat, amikor egy hirtelen ötlettel úgy döntöttem, kipróbálom, hányat tudok egyfolytában guggolni? A száz meg sem kottyant. Százötvennél már jócskán átmelegedtek az izmok, kétszáznál pedig nagyon elfáradtam. De nem hagyom abba, tovább a végkimerülésig! Túl voltam már a kétszáznegyvenedik guggoláson is – addig három ritmust hagytam ki, hogy megtöröljem az arcom. Óriási erőfeszítések árán nyöszörögtem ki a kétszázötvenkettőt. Lerogytam a heverőre, alig voltam tudatomnál. Fél óra kellett, mire szívem dobogása úgy-ahogy lecsillapodott. Ezután fel is hagytam a guggolással: már tudtam, hogy mire vagyok képes.

Barátnőmmel elballagtunk a szövetség székházába, ahol volt egy, csak a legalapvetőbb erőcsiholó és bicepsznövelő eszközökkel ellátott kondicionáló terem is. Elszántan tekertem a leginkább gyermekekre méretezett szobakerékpárt – a combom alig tudott kimozdulni a vízszintes helyzetből – és húztam az evezőpad hajlékony rúdját. A terem alig szobányi és páratlanul levegőtlen volt, ráadásul néhány méterrel odébb üzemelt a sauna, és valahányszor kinyitották az ajtót, nyakra-főre ontotta magából a forró, páradús levegőt. Ilyen strapás feltételek mellett gyúrtam magam. Mint egykori kereskedő, a számok segítségével kontrolláltam fizikai fejlődésemet. Számoltam a megtett mérföldeket és a szükséges időt, számoltam a csapásokat. Négyezer száz csapás az evezőpadon, négyszer öt mérföld a szobakerékpáron, egymást váltogatva, lényegi pihenőidő nélkül – ez volt a cél. Hangyaszorgalommal végeztem a magamra kirótt penzumot. Eleinte csurgott, később folyt, legvégül pedig már szakadt rólam a verejték, nem győztem törölgetni a sós áradatot. Mire letekertem az utolsó yardokat, teljesen elkészültem az erőmmel. Zsibbadt hátsómat alig bírtam leemelni a kerékpár keszeg ülőkéjéről. Magamba roskadva álltam, hangosan lihegtem, arcomat egyvégtében törölgettem a csuromvizes pólóval.

Egy árusítás közben megismert házaspár ajánlotta figyelmünkbe az Őrséget: már évek óta ott töltötték nyári szabadságukat. Augusztus elején aztán megtörtént a csoda: ott álltam a lakás ajtajában, és egy derekasan megpakolt hátizsák húzta a vállamat. Pár órával később már a vonat kerekei kattogtak alattunk a Balaton északi partja mentén. A tó eltéveszthetetlen illatába néhol büzlő mocsárszag keveredett, máshol meg mindkettőt elnyomta a táj forró kipárolgása. A végállomástól egy vicinálison bumliztunk tovább. Jobbnak találtuk csendben maradni, nehogy kettéharapjuk a nyelvünket a zötykölődéstől, de nem ez volt viszontagságaink vége: még autóbuszra is kellett szállni. Hatórás megpróbáltatás után érkeztünk meg az Őrség központjába. Csak úgy forrt a levegő, amíg szálláshelyünket, a magánkézbé adott régi vasútállomást kerestük. Az emeletes ház közelében, a gaz között még megtaláltuk a rozsdásodó síneket. Ez a vastag falú ház lett három éven át a nyári szállásunk.

A régi jó szokást megtartva a helybeliek jelentős része ránk köszönt az utcán, és még a hogylétünk felől is érdeklődött. Mi sem adtuk alább – igaz minket elsősorban a tejbegyűjtő

helye és az átvétel időpontja érdekelt, mivel mindketten imádtuk a habos tehéntejet. Először egy volt vadórtól sikerült vennünk. Rendszeres vásárlóivá váltunk, néha még el is karikázott hozzánk egy-egy csuporral. Később megismertük a feleségét is, és meghívtak némi rántott nyúlra. A falu másik végében, a rezidenciánkhoz közel lakott egy messze földön ismert, tapasztalt méhészt. Mesélt gyermekkoráról, a mécses világa mellett palavesszővel rótt első betűkről és felnőttkori elhivatottságáról, a méhészkedésről. Elhívott az utca túloldalán lévő kertben felállított kaptárakhoz, ahol átfogóan ismertette e sokszínű szakmát, miközben fejünk felett az apró munkások százai zsongtak. A hosszúra nyúlt látogatást csípések nélkül úsztuk meg, ráadásul több flakon mézzel a tarsolyunkban búcsúzhattunk a békességet és nyugalmat árasztó derék öregtől. Nem csak az emberek voltak érdekesek, hanem a környezet is. A méhész bácsitól pár tucat méterre az út szinte alászakadt egy szurdokba, ahová igen óvatosan kellett leereszkednünk. Odalent a sűrűn egymás mellett magasodó fák összefüggő lombpaplant vontak az erdőzug fölé. Az utca szintjén tapasztalt hőgutával szöges ellentétben a hőmérséklet itt még a tizenöt fokot sem érte el.

Hasonló élményben volt részünk mintegy öt kilométerrel arrébb, ahol az út széléig érő erdő hűvös lehelete libabőröztetett meg minket. A didergető élményt fél óra múltán egy fürgén arrébbugró tapsifüles oldotta fel bennünk. Őzekkel és különböző gombákkal is találkoztunk az erdőn, még a gyilkossal is! A vadászház mellett magasodó lesre is felkapaszkodtunk. Milyen pazar volt onnan a kilátás! – nem győztem ámulni. Hazafelé ballagva egy karámban természetes vaddisznóra bukkantunk: bekapcsoltam a diktafont, és meginterjúvoltam. Mivel száraz ág bőven akadt útközben, a tábortűzre való előteremtésével nem volt sok gondunk. Fóliában sült az előzetesen nagy szakértelemmel fűszerezett marhahús és a sokféle, köretnek való ínycsiklóság. A tömött hashoz hűtött sör dukált. A legjobb ízű mégis akkor volt a falat, miután egy valódi favágófejszével én hasogattam fel a vaskos ágakat. Mire végeztem a fokozott figyelmet igénylő munkával, szinte már a tőkét is ripityára aprítottam – de legalább a kezemen nem esett egy karcolás sem.

Barátnőm felfedezte, hogy biciklit is lehet kölcsönözni – igaz, a kerékpár elmúlhatott már negyedszázados is. Rozoga, öreg csotrogány volt, de gurult, és ez volt a lényeg. Elmentünk az iskola aszfaltos sportpályájára. A közepére odaállt a barátnőm, hogy irányítson, én meg felmáztam a kényelmetlen nyeregbe. Óvatosan rátapostam a pedálra: csak úgy rezonált alattam a bicaj. Mivel csak lassan mertem tekerni, görcsösen markoltam a kormányt, így gyakran meg kellett állnom. Nehezen ment a kanyarodás is, de még így sem adtam alább fél tucat körnél.

Fürdőzni, a Borostyán tóhoz viszont a rozsdásodó kerékpárnál jóval kényelmesebb eszközzel, a kora reggeli busszal ruccantunk ki. A parton egy leborjadzott tehén nyírta a füvet, arrébb ponty szopogatta a tóba lógó leveleket. A mezsgyeszéli sekélyesben vízisikló iramlott tova. A fű még gyöngyözött a reggeli harmattól. Milyen eszményi hely! A tóba csak bele kellett sétálni: a víz tiszta és szagtalan volt. Ahogy a nap magasabbra hágott, fokozatosan benépesült a fövény és a fürdőzésre kijelölt terület. A déli órákban szalmakalappal a fejünkön szivacsabdát dobáltunk a vízben. Barátnőm hanggal jelezte, hogy (tőlem mintegy tíz méterre) merre áll, én meg törekedtem minél pontosabban célózni. Jól ment a koncentráció: szinte mindig egy három méter sugarú körön belül toccsant a labda, néhányszor pedig egyenesen a markában landolt – ilyenkor jól derültünk. Én is az ég felé fordítottam nyitott tenyeremet, és bizony került bele labda.

A tó szemközti partja száz méterre volt. – Nézzünk szét odaát is! – ajánlotta a barátnőm.

– Ilyen gatyarohasztó melegben elkutyagolni oda?

– Dehogyan: átússzuk a tavat!

Volt nálunk egy felfújható műanyagpárna. A biztonság okán a hasam alá nyomtam, barátnőm pedig uszonyt húzott a lábára, és belecsaptunk a habokba. Mellúszásban iparkodtam őt föl után követni, és rendszeresen érdeklődtem, hogy mennyi van még hátra. A túlparton összefüggő, zárt növényzetet találtunk; a partra nem lehetett kimenni. Az út izgalmát a későbbi nyaralásokon többször is átélhettem – máskor viszont vettük a fáradságot, és gyalog indultunk neki a tóvá duzzasztott víz mentén. Találtunk egy keskeny csapást, és még egy foghíjas, fából összeütött, rozoga hidacska is át kellett kelünk. A strandtól távolodva a partszegélyt nád és sás nőtte be; néhány gácsér röppent fel hangoskodva. Könnyen felismertem a rothadásnak indult vízinövények sajátos szagát – a tó vizében itt már nem lehetett megmártózni. Tágas, dús aljnövényzettel benőtt tisztásra értünk ki. Óriási szöcskék ugráltak rajta, egyiküket nyakon csípte a barátnőm. – Jó kis falat! Nem kéred ebédre? – Igazi ínycsalat: még muzsikálna is a gyomromban – jutott eszembe, de végül barátnőm nagy sajnálatára elhárítottam a kínálatot. Visszafelé balfelől szépen fejlődő kukoricás futott fel a dombra. Ez a lehetőség már nem csábított hiába: élünk vele.

Az első nyaraláson alaposan meggyűlt a bajom a tüzes nappal. A tóparti strandon jóformán egyetlen fa sem adott árnyékot. Mivel tökfödő nélkül nem sokáig bírtam, nagy gondban voltunk. Ezért napsátrat terveztem, és azt a következő nyaralásig össze is állítottuk. Őt partvisrúd volt a váza: kihegyezett végüket húsz centi mélyre nyomtuk le a földbe. Egy-egy farúd oldalába három-három szemescsavart rögzítettünk, a tetejükbe pedig egyet-egyet. Részletesen átgondoltam, milyen sátorlapot varrjunk a fehér vászonanyagból – a téglalap alapú sáornak két egymás melletti oldalát és a tetejét kívántuk befedni. A varratoknál figyeltünk arra, hogy az esetleg feltámadó szél átfújhasson a lapok közt. A sátorlapot zsinegekkel rögzítettük az öt partvisnyélhez. Egyvalamivel nem gondoltam: a sóderes talajjal. Még erős csavarhúzóval is csak kínkeservesen tudtam kellő lukat ásni belé. Az első alkalommal négy-öt órám biztosan ráment a munkára, és a kiásott lukakat másnapra többször is kavicsokkal tömítették el. A harmadik nyaralásra már egy hegyes, tömör acélrudat is vittem magammal; azt kalapáltam a földbe. A napsátrat egy hivatlan kutya avatta fel, hátsó lábát kissé felemelve az egyik rúdnál. De a közös munka eredményeként végül is idilli körülmények között hűsöltünk a tó partján, a víztől úgy egy méterre.

Az egész napos semmittevésben nemcsak elfárad, de meg is éhezik az ember. A vendéglőben már gond nélkül, az etikett szerint használtam az evőeszközöket, barátnőm pedig egy filmből vett ötlettel az óra számlapja szerint jelezte, hova szúrjak a villámmal. A villám bezzeg nem kérdezte senkitől, hogy hová sújtson le: az egyik nyáron több napos ízelítőt kaptunk abból, milyen is az őrési vihar. Nem tudom, hogy a domborzat vagy valami más volt-e az oka, de egy-egy ijesztő égzengés akár egy-másfél percig is eltartott. Hatalmasakat reccsent és hosszan morajlott. A villámok is meglepően sokáig cikáztak, de ezt persze csak barátnőm követhette nyomon. Az eső úgy szakadt, mintha dézsából öntötték volna: vízfüggöny mindenfelé. Egy-szer épp ebédelni indultunk volna, amikor leszakadt egy ilyen özönvíz. Türelmesen kivártuk, míg eldugultak az égi csapok, majd elindultunk a falu másik vége felé. Kényelmesen ballagtunk az elnyúltan emelkedő, keskeny járdán, míg a kétsávos úttest teljes szélességében, húsz centi vastagon hömpölygött alá az áradat. Amikor aztán végeztünk a vendéglőben, másodjára is meglepett minket a vihar. Dió nagyságú jég kopogott a tetőn, egy csapásra fehérbe öltözött a környék. Az időjárás várakozásra készítetett minket: a whiskyt elég lett volna natúr kikérni. Elállt a jég, és mezítláb indultunk vissza, a jég pedig gőzpamacsokat eregetve párolgott körülöttünk.

Azon a nyáron az Őrséget nekünk ajánló régi lakótársak barátaikkal és ismerőseikkel a telken lévő másik házban kvártélyozták el magukat. Egyik este náluk beszélgettünk, amikor nagyot dörrent az ég, és elment a villany. Pár perc tanakodás után mindenki elindult a szobájába – minket egy kölyök kísért haza elemlámpával. Másnap reggel aztán kitérgyaltuk, ki mit is csinált a vaksötétben. A szomszédok bizony elmentek aludni. – Biztosan ti is – tippelgették.

– Dehogy is! Mi pókerezünk. – Döbbent csend fogadta a bejelentést.

– Nálatok volt villany? – lepődtek meg.

– Hogyan lett volna? Az egész falu áram nélkül maradt!

Kezdték egy kukkot sem érteni belőle. – Akkor hogyan pókereztek?

– Hát az ágy tetején. Még hozzá órákon át!

Hogyan lehetséges ez? Preparáltam otthon két pakli francia kártyát. Eltéveszthetetlen, jól felismerhető jeleket lukasztottunk rájuk egy irodai lyukasztóval: a színeket – treff, káró, kőr, pikk – egy–négy, a bal felső sarokból induló, vízszintes lyukkal jelöltük meg, a számokat pedig a jobb felső sarokból kezdett, egymás alatti lyukakkal. A figurák közül a bubit, a dámát és a királyt a bal alsó sarokból vízszintesen egy–három lyuk jelezte, míg az ászon csak a színt jelöltük. Ebben a rendszerben nem lehetett a lapokat rosszul tartani, azokról téves információt leolvasni. A másik pakli lapjait ráragasztottuk a kiluggatott lapok hátoldalára, így a pakli bárhol zsugaképes volt. Mivel az én útmutatásom alapján barátnőm készítette el a kártyát, nyugodtan játszhattunk vele vaksötétben is.

Ahogy ezt elmeséltük, nemcsak hogy azonnal be kellett mutatni a társaságnak a paklit, de azonmód osztani is kellett. Vertük a blattot, tízfilléres alapon ment, hazardíroztunk. Csak akkor lassítottam le kissé a játékot, ha nekem kellett először licitálnom, különben gördülékenyen zajlott a parti.

Veszteni semmiben nem szeretek, a füllentés viszont nem az én világom – márpedig a póker többnyire erről szól. Ennek ellenére több alkalommal is győztesen állhattam fel az asztal mellől, egyszer például egy négyórás maratoni csata után, amiben nyolcan vettünk részt.

Egyszer egy nyolcéves kislány felajánlotta, hogy lekísér a másik házba. Először nem akartam elfogadni a gáláns ajánlatot, de aztán úgy gondoltam, miért ne? Elmagyaráztam és megmutattam neki, hogyan vezessen, és a kislány még a göröngyös, ereszkedő földúton is mesteri ügyességgel kalauzolt – meg is dicsértem érte. Kicsit később, amikor már asztalhoz ültünk, igen meglepődtem, amikor a leányka váratlanul megkérte a mamáját, hogy álljon fel a pókerpartitól, és kösse be a szemét egy kendővel, mert ő most őt le akarja vezetni a teraszról a lépcsőn az udvarba, egészen a kapuig. Az anyuka mit sem tudott a lánya frissen szerzett ismereteiről, így hát elhessegette a gyermeket. Ő azonban nem hagyta félretolni magát, és addig rágicsálta anyuci fülét, amíg a kitartása meg nem hozta gyümölcsét. Anyuci bekötötte a szemét, és ő a tanultak szerint, bajmentesen kivezette a kapuig. A többiek alig figyeltek fel az esetre. Arra már nem emlékszem, hogy a falu központjában a villanyoszlop tetején fészkelő gólyák valamelyike kelepelt-e elismerése jeléül, de a kislány egészen biztosan megérdemelte volna.

A magasba éjjel is érdemes volt felnézni: épp a csillaghullás időszakára volt. Tábor tüzet raktunk a tágas udvarban, és körülültük. Az ég felhőtlen volt, vészes gyorsasággal hűlt a levegő. Barátnőmmel visszasiettünk a házba, és magunkra húztuk az összes, ott talált göncöt; a fejemre kötött sapka került. A többiek is hasonlóképpen cselekedtek. A lehelet már élesen kirajzolódott, jóval tíz fok alá süllyedt a hőmérséklet. Az égbolton egyre több fényesen felvillanó, fénycsíkot húzó pontocska tűnt fel.

– Oda nézzetek! – röppent fel percenként más-más ajakról. Gyermekeként a Vízművek futballpályájáról gyakran néztem a felvillanásokat – most csak nosztalgiáztam csendesen. Akadt az éjféli égbolton más érdekesség is: katonai repülőgép járőrözött odafent, jól látszott a hajtóművéből kilövellő lángnyelv. Majd’ megfagyunk, annyira hideg volt így augusztus derekán. A tuskók egymagukban árválkodtak a sustorogva pislákoló lángocskák körül. Ha még van parázs, az csapjon egészen a fagyos éjig! – javasolta valaki. A tuskók belerepültek a tűz közepébe, a láng beléjük kapott, és két méter magasra növe ontotta az éltető meleget. Épp ilyen forróság csapott fel bennünk az egyik szeretkezés közben. Olvadoztunk az átélt gyönyörűségtől; még percek múltán is remegtem. A nyaralásból hazafelé tartva olvadozott a vonat sínje is, de az már az agyolvasztó hőségtől.

Gyakran jártuk a várost, és lényegesen gyorsabban szedtük a lábunkat, mint az átlagember. Bármily precízen is manővereztünk, vállal olykor nekiütköztem a szemből érkezőnek. Tévedés lenne azt gondolni, hogy én mentem neki, hiszen őneki is volt két szeme, ráadásul még látott is vele. Mégis én akceptáltam egy boccsal az ilyen eseteket.

– Miért nem hozol magaddal fehérbotot? – kérdezte a barátnőm.

– Leégne a kezem, ha meg kéne fogni.

– Engem abszolút nem zavarja – adta tudtomra a legtermészetesebben.

Eleinte csak cipeltem, majd alkalmyszerűen használgatni is elkezdtem, és fokozatosan oldódott bennem az ellenszenv – márpedig azt a legjobban a humor oldja. Egy széles járdán igyekeztünk valahova.

– Egy miniszoknyás csaj megy előttünk! – kaptam az információt. Letettem az aszfaltra a fehérbot végét, és magam előtt toltam, úgy iramodtunk a fiatal nő után. Mit sem sejtett, amíg teljesen rá nem futottunk. A bot vége egyszercsak áthaladt a lába között, és megelőzte. Jól hallható szisszenéssel reagált a nem szokványos esetre – én meg bűnbánó hangon elnézést kértem, gyorsan megelőztük, és diszkréten nevetgélve továbbmentünk. Egy másik alkalommal az 1-es villamoson nem csak a nyitott ablakok miatt volt szellős az utastér, de kevesen is voltunk bent. Untam fogni a fehér botot, ezért felakasztottam a fejemenél himbálódzó kapaszkodóra. Jöttek az ellenőrök, hogy átfésüljék a kocsit. Amikor elért, rámutattam a fogódzón lógázó eszközre – mindhiába. Határozottan felszólítottak, hogy mutassam fel jegyemet vagy bérletemet. Hiába vártam, hogy jelképünk megtegye hatását, és igazoljon. Nem vették figyelembe, mert lógott!

A botnak azért az előbbieknél értelmesebb módon is vettem hasznát. Csúcsforgalomban, vagy szűkebb járdaszakaszon gyakran nehéz előzni. Van, aki ráérősen szedi a lábát, míg más sietne valahova. Az ilyen eseteket kiválóan meg lehetett oldani ezzel az eszközzel, ha kemény műanyagból készült a vége. Három-négy méterrel az előttünk totyogók mögött többször erőteljesen rákoppintottam az aszfaltra a bottal. A koppanásra az elől haladók felkapták a fejüket, és hátrafordultak, mi pedig egy elegáns mozdulattal továbbssáztunk a szétnyíló résen.

Úgy érzem, a táncparketten is megálltuk a helyünket – erre leginkább a szövetség mulató rendezvényein nyílt lehetőségünk. Alig páran roptuk a táncot. A lassú még adta magát, a pörgősebb számoknál azért már jobban elkelt a figyelem. A ritmust és a mozdulatsort én diktáltam, barátnőm pedig arra ügyelt, hogy ne ütközzünk össze a többiekkel.

A kondicionálóterem és a tánc mellett még egy kihagyhatatlan harmadik is vonzott a szövetségbe: a hangos könyvtár. Zsákszámra hordtuk haza a magnókazettára felolvasott

köteteket. Évente átlag harminc–harmincötöt hallgattam meg, és barátnőm is gyakran élt a kínálkozó alkalommal. Leginkább klasszikusokat kölcsönöztem; krimi vagy ponyvát soha. Ilyenformán ismertem meg több olyan művet, amit annak előtte besoroltam könyvespolcomon irodalmi műveltségem gyarapítására, de valahogy nem került rá sor. Megújuló könyvszeretetem megkövetelte, hogy odahaza is a szerzők neve szerinti ábécébe rakjuk a könyvespolcon található több száz kötetet. Kultúrigényem kielégítésére beszereztünk egy discmant is. Az első CD-t barátnőm szemelte ki a közeli bolt választékából: Csajkovszkij művei voltak rajta.

Rákaptam a komolyzenére. Fejhallgatóval a füleimen feküdtem az ágyon; a Bartók rádióban egy hosszabb Mozart-darabot játszottak. A fülbemászó muzsika hatására egy szívárványgömb jelent meg előttem, amiben örvénylettek a színek: mályva, zöld, drapp, lila. Oda voltam a csodálattól.

Egyszer egymagam üldögéltem a fotelban, a lakásban síri csend honolt. Karomat a karfán nyugtattam, és a fejem anélkül, hogy akartam volna, minden előzmény nélkül előrebillent. Meglepett a dolog, de nem tettem ellene semmit, csak figyeltem. Fél perc múlva ebben az előrebillent helyzetben előbb alig, majd egyre erőteljesebben lengeni kezdett jobbra-balra, folyamatosan. Pár perc után megnyugodott, majd felemelkedett a szokásos pózba. Újabb néhány másodperc elteltével hátrabukott, amennyire csak tudott, úgy kezdett jobbra-balra ingadozni, és ismét visszaállt az eredeti pozitúrába. Tetszett a dolog, úgyhogy nem akartam megszakítani az eseménysort, amit mindvégig kontrolláltam. Ezután a fejem teljesen balra billent, és rugózó mozdulatokkal egyre közelebb ereszkedett a vállamhoz. Ezt jobbra is megismételte, majd függőleges állásban balra fordult, amennyire csak képes volt rá, és rugózó mozdulatokkal egyre hátrább törekedett – épp így a másik oldalon is. Úgy gondolom, a tudattalanom úgy vezényelte a különböző irányú mozdulatokat, hogy az a legtokéletebben regenerálja a szervezetemet. Hallottam, hogy nyakcsigolyáim recsegve-ropogva kilazulnak, és ahogy visszaülnek a kényelmessé tett helyükre, az ellenirányú fejmozdulatok megnyújtják és kéjesen ellazítják az inakat. A tudatom teljesen kiüresedett, békebeli nyugalom járt át. Tudatosan, erővel hiába is próbálkoztam volna a regeneráló mozdulatokkal – nem bírtam volna energiával. A leghosszabb kilazítás kerek másfél órán át tartott – de messze nem ez volt a vége.

Békés üldögélés közben egyszercsak azt vettem észre, hogy a talpamon állok – teljesen ellazulva, és a felsőtestem belekezdett az előbb a fejemnél leírt, lazító mozdulatokba. Ez még nem is lepett meg annyira, ám az igen, hogy a kezeim törzsem mellől mellső középtartásba emelkedtek. Egy másodpercre megnyugodtak, majd elernyedtek és visszahullottak. Megpróbáltam havonta egyszer beindítani ezt a kilazítást: ahhoz, hogy sikerüljön, teljesen ellazulva kellett ülnöm. Nem mindig sikerült: ha nem, felálltam, és mentem a dolgomra. Egy idő után végképp felhagytam vele, mert már nem volt rá szükségem. Másra viszont még lett volna...

Barátnőm testvérének volt egy cseperedő kislánya, aki kétéves korától gyakorta előfordult nálam. Amolyan alkalmi pótcsaláddá váltunk ilyenkor. Reggel kakaóillatot árasztott a konyha, vajaskenyér borult az asztalra. De vannak ennél fontosabb dolgok is! – Hol van a lufi? – apró lábak szaladozták be érte a lakást, és éles visítás hirdette a rátalálás örömét. Már szállt is a színes lufi, fel, egészen a plafonig. Sokat cicáztunk: a lányka lelkes és ügyes cicának bizonyult.

Milyen a gyerek? Ezerféle dolog érdekli. Az ágy vége mögé bújtam, és elkezdődött a bábszínház. A furfangos nyuszika most is túljárt a nyúlhúsra mindig éhes róka koma eszén. Még van egy kis idő az ebédig: gyerünk le az utcára! Középen az elrohanásra mindig kész apróság, a kezét két oldalról fogjuk. Korog a bendő, kéne bele valami! A kanálból a leves

folyik mindenhová, tán még a baba szájába is jut belőle. – Jaj, nekem az nem kell! – rázza a fejét a gyermek, és csöpp arcát elfintorítja a villára tűzött falat láttán. Ejnye, ejnye, ha nem kérsz belőle, máris jön a tente baba, tente. A gyermek kialussza magát, még kissé álmos a szeme, de az állatkert érdekes világára már kerek szemmel csodálkozik. Az oroszlanordítás még megy valahogyan neki, de hogyan is csinálja a hal? Későre jár az idő, irány haza! A metróaluljáróban karba kapom a kislányt, úgy szállunk be a járműbe. Tessék leülni! A helyet hárman is felkínálják, én meg nem értem, hogy miért is kéne leülnöm, hiszen mindig állva utazom. Csorog a víz a kádba, tart a pancsi, pancsi: tetőtől talpig végigfürdetem a kölyköt. Félszegen jegyzi meg: ezt az anyuci szokta csinálni velem. A vacsinál már nem kell győzködni, apró szája csak úgy nyeli el a seregnyi katonát. Nagyokat ásít, laposakat pillog, gyorsan megy az altatás. Egyik reggel még élesen élt emlékezetemben az álom. Hanyatt feküdtem a franciaágyon, barátnőm nekem háttal ült, és egy szőke hajú, kék szemű kisbabát fogott. Elkértem tőle, ő pedig a hasamra ültette a gyermeket. Ám idővel minden álom szertefoszlik...

Konzekvencia

Aki önmaga ura és egyben szolgája is akar lenni, annak a maga útját kell bejárnia. A belső kitartásom fokozására jó alkalom volt a három éven át tartó kapcsolat megszakadása. Nem sajnálkoztam sorsomon: mindenkinek megvan a maga baja. A múltnak a tisztánlátás érdekében le kell ülednie, a kiértékelés után pedig tovább kell lépni. Otthonülősebb hónapok következtek. Megszűnt az a csalfa érzés, hogy már nem zavar a nem látás. Újra szembesültem azzal a ténnyel, hogy az utcán már csak segítővel tudok közlekedni. Reménykedve mentem el újra a szemészeti klinikára is, hogy a fényt még látó bal szememről levegyék az időközben beérett szürke hályogot. Bíztam benne, hogy ha több fény jut be a szem belsejébe, valamivel többet fogok látni. Az ember legyen optimista...

Hogyan is szól a klasszikus vicc? A műtét sikerült, a beteg meghalt. Én szerencsére túléltem a beavatkozást, de a szemem éppen, hogy csak. Hogy mit fed ez a talányos megfogalmazás? A műtét utáni napon a szokásos csepegtetést végezte a nővér, amikor iszonyúan erős, égető fájdalom öntötte el a szememet. Már az előző két-három kezelésen is úgy éreztem a szemembe hulló cseppeket, mintha vasökölként vágódnának bele, de most majd' megbolondultam a fájdalomtól, merő lángtengerré vált a fejem. A nővér gyermekkorom óta ismert, mégis arra gondolt, hogy hisztizek. Mi történt? Teljesen lecsökkent a szemnyomás, és ettől szuper érzékennyé vált a szemem. Pedig mennyivel nagyobb fájdalmat élhetett át huszonöt évvel azelőtt az a diósgyőri kohász, akinek a szemébe folyékony acél freccsent! Akkor még csak általános iskolás voltam, és a nyugdíjkorhatárhoz közelítő munkás a mellettem lévő ágyon feküdt. Ugye, mennyire relatív minden? Ám igazából mindenkinek a maga baja fáj a legjobban: a fejemben ott tombolt a szűrő fájdalom, akárha égtek volna az idegszálaim, a folyosón pedig nonstop ott zúgott az a nyomorult transzformátor – teljesen kikészültem tőle. Zaklatott idegeim nem jutottak pihenőhöz, nem tudtak megnyugodni. A huszonkettedik operáció után fordult elő először velem, hogy kértem, nyomban engedjenek haza. A töppedt szőlőszemhez hasonlóvá zsugorodott bal szem belsejében lényegében megszűnt a szemnyomás: már fényt sem láttam vele.

Aki élni akar, történjen vele bármi is, annak továbbra is előre kell tekintenie – én betéve tudtam a leckét, de nem mindenki. Hosszú hallgatás után felhívott az a volt barátnőm, aki egykor nem akart tőlem tévét venni. Maga alatt volt, de piszkosul. A világtól és a testi szerelemtől is teljesen elzárkózva élt, súlyos egészségi problémával. Nyíltan elmesélte a bajt, annak

okát és lehetséges súlyos következményeit is. Eleinte tehetetlennek, tanácstalannak éreztem magam. Nem tudtam megmondani neki, hogyan lábalhat ki a bajból, csak azt tudtam, hogy segíteni akarok rajta. Lassan-lassan oldódott benne a mindenkitől és mindentől elszigetelődés rablánc. A gyógyír a meghittség volt: a beszélgetések feledhetetlen, közös múltunkról, a közelmúlt kudarcba fulladt kapcsolatairól. A szeretet, a figyelem, a gondoskodás a buja testi szerelem gyógyította a bajt: kezdte újra megtalálni régi önmagát. – Rajtad kívül senki nem tudott volna kimenteni a kóros letargiából – mondta. Újra élvezte az életet. Nyáron önfeledten pancsoltunk a Balatonban, de már tisztában voltunk vele, hogy útjaink ismét el fognak válni – ez a tudás a múlt ismeretéből fakadt.

Bár egyre határozottabban körvonalazódott, mi az én válaszom a „Mennyit engedhetek a cél érdekében önmagamból?” kérdésére, az még nem volt sziklaszilárd.

– Te a kultúrára nem költesz semmit, hiszen úgysem látsz – jegyezte meg a rólunk valószínűleg még a megszokott séma szerint gondolkodó hölgy az egyik, hirdetésből összejöött találka vége felé.

Hangosan felnevettem az utcán. – Szerintem te kevesebbet fordítasz rá, mint én!

Elkerekedett-e a képe, amint soroltam, milyen CD-ket vásároltam az előző nap: Csajkovszkij közkedvelt balettjét, a Hattyúk tavát, Paganini 24 virtuóz caprice-ét meg egy tíz darabos komolyzenei válogatást. Nem felvágásból soroltam el mindezt az egyszer volt, hol nem volt, hölgynek, csak hogy tisztán láthasson. Az viszont tényleg tisztázandó kérdés: mi szúrja a vaksi szemét? Kapcsolatunk még alig bimbózó szakaszában a lakásomon beszélgettünk a hölgygel – épp a vakos takarítás fortélyairól. Távolabb ültünk egymástól, és ő ezt kihasználva szótalannul felállt, és előttem két méterrel elhaladva, elment a szoba másik sarkába, ahol ujjával ellenőrizte, mennyire poros a kissekreény teteje. Nem fordultam arra, és mással sem árultam el neki, hogy tudom, mit csinál. Az ellenőrzés után visszalopakodott, újra leült a fotelbe, és csacsogni kezdett, mintha mi sem történt volna.

– Nem sokáig fogsz te itt énekelni, madárkám! – döntöttem el azonnal.

Az egyik ilyen ismerkedés azóta is elgondolkodtat, és talán örök talány marad számomra. Már a telefonban figyeltem a fiatal hölgy beszédének enyhe kuszaságára. Ezt a benyomásomat már a találkozás első percei megerősítették, de ennek ellenére felajánlottam neki, hogy sétáljunk egyet a Margitszigeten.

– Egy kicsit tartsunk visszafelé, majd balra kanyarodva menjünk ki a sziget Buda felőli oldalára – ajánlottam, amikor a nagyrétnél szálltunk a buszról. Kézen fogva indultunk el – de az Árpád híd felé. Majd fel nem robbantam mérgemben: ennyire csak nem lehet valaki figyelmetlen! Megfordultam, és szájbarágósan elkalauzoltam a helyes irányba. Alig vágtunk neki a parton végigvezető aszfaltútnak, és legnagyobb meghökkenésemre férfiasságom kökevényre merevedett – pedig addigi életemben ritkán akadtam ki annyira bárkire is, mint őrá. Óra hosszat sétáltunk a hulló lombok közt, és a két, egymással szöges ellentétben álló inger erőssége mit sem csökkent. A pozitív kisugárzás a lány tenyeréből hatolt belém, ez holt biztos. Nagyon jó volt fogni a kezét, úgyhogy el is játszottam az esetleges továbblépés gondolatával: vajon mi sülné ki belőle az ágyban? Nagyon emésztett a kíváncsiság – de még mennyire! Amikor visszaértünk a kiinduló pontunkhoz, szomorúan mondta: milyen kár, hogy nem látod az arcomat, a ruhámat, mert igazán szép vagyok – mint megtudtam, tényleg az volt. Arra a kérdésére, hogy mikor találkozunk ismét, kitérő választ adtam. Újra és újra felhívott telefonon, és én még sokáig eljátszottam az örvénylő, frivol ágyjelenet gondolatával, de úgy

éreztem, nem lenne tisztességes kihasználni őt (mint ahogy mást sem). Még hónapokig elkísért a „mi lett volna, ha...?” gondolata, aztán lassan elcsitult az izgalom.

Másnak persze egészen más a véleménye a tisztességről. Egy álló évig minden éjjel megcsörrent a telefonom, de ismeretlen jóakaróm egyszer sem szólt a kagylóba. Hol valami szórazóhelyről, hol a tévé mellől, hol szobája csendjéből csörrent rám. Végtelen nyugalommal vettem fel a kagylót, mindig kedvesen szóltam bele, és idővel nagyfokú sajnálatomról is biztosítottam. Igazából sosem érdekelt, hogy ki volt, ki lehetett a néma telefonbetyár. Ilyenképpen egy hiába szerelmes vagy egy megbántódott, gyűlölködő ember viselkedik.

Megismerkedtem egy akcentussal beszélő, thüringiai hölgygel, aki imádta a kutyákat, de gyermekkorában a szülei nem engedték meg neki, hogy négylábút tartson a lakásban. A gyerek meg milyen? Felnő, és megvalósítja hátulgombolós korszakának vágyálmait. Az első találkozásainkon főleg hajdan volt szász-svájci, drezdai és berlini emlékeimről, valamint az ő fiataalkori magyarországi élményeiről beszélgettünk. Utána következtek a kutyás történetek – én a határban esett, emlékezetes kalandról számoltam be neki, Manuela pedig lelkesen beszélt Philip névre hallgató cocker spánieljéről, akivel sportkutyázik, méghozzá agilityzik.

– Miért nincs vakvezető kutyád? – firtathatta minden bizonnyal.

Arra már nem emlékszem kristálytisztán, hogy egyáltalán meghallottam-e az ötletet. Arra viszont igen, hogy ha épp nem volt barátnőm, apukámmal jártam a Margitszigetre sétálni. A fehérbot már mindig ott volt a kezemben, olykor még matattam is vele a lábam előtt. Ritka silány perspektíva: bottal a kezemben követtem őt.

– Ez a módi mégsem az igazi – jöttem rá újra, pedig egyre inkább szerettem volna a látó korszakomban megszokott tempóval haladni. – Ez bottal soha nem fog menni!

Hiába raktároztam el fejemben a helymeghatározáshoz szükséges tereptárgyak helyét, ez kevés az önállósághoz. Leesett a hó, mégpedig jó sok – márpedig az eltakar minden lényegest a földön. Épp a századik hangos könyvet hallgattam: egy angol vakvezető kutyáról szólt. – Hoppá! – jutott eszembe. – Tényleg, létezik vakvezető kutya is! – döböntem rá hét évvel azután, hogy elveszítettem látásomat. Hogy miként végzik feladatukat, arról halvány fogalmam sem volt.

– Ha más tud mellette menni, én miért ne tudnék? Önállóan közlekedhetnék, és mivel a kutya gyors, mehetnék tempósabban.

– Igen ám, de a kutyát naponta többször is le kell vinni: akár lábszárig ér a hó, akár pokoli a meleg, akár ömlik az eső. Hullik a szőre: oda a lakás tisztasága!

– Ne sopánkodj már megint, Laci! – korholtam magam. – Valamit valamiért! Kiszolgáltatott vagy önálló akarsz lenni?

Két nap múlva a szövetségben odamentem egy vakvezető kutyával járó lányhoz.

– Mit tud a vakvezető kutya?

– Hát, lehet vele az utcán közlekedni... – jött a nem éppen sokatmondó válasz. Mégis kitöltöttem a kutyaigénylő adatlapot, és öt nappal a ráeszmélés után beadtam a megfelelő helyre. Te jó ég, a vakvezetőre két évet kell várni! Miért nem kaptam észbe előbb! Letörtem, mint a bili füle: tengernyi időt kell még valahogyan kihúzni! Pedig már azon ábrándoztam, hogyan fogunk az utcán száguldozni! Bele is éltem magam, aztán puff: majd két év múlva!

Nem két év, de már egy hónap múlva levelet kaptam Csepelről, az egyetlen magyarországi vakvezető kutyakiképző iskolából. Adatlap kitöltésére és beszélgetésre hívtak. Izgatott voltam: ott dől el végleg a sorsom. Egy hölgy nyitott nekem ajtót és egyben kaput a jövőre.

– Mivel foglalkozol itt? – tudakoltam tőle. – Szereted a munkádat?

– Ezeket még senki sem kérdezte tőlem – pironkodott Momo.

A társalgó már tele volt a magamfajta kutyaigénylőkkel és kísérőikkel. Nem ismertem a helyet, és a hangzavarban nem tudtam felmérni a teret. Egy vakvezető is van itt – súgták szüleim. Végre-valahára rám került a sor, és számolatlanul jöttek a kérdések: Volt-e már kutyája? Miért szeretne vakvezetőt? Ha egy üzletbe nem engedik be a kutyát, mit csinálna vele?

Lelkesen válaszoltam. Milyen fajtájú kutyát szeretne? Erre a kérdésre felkészültem: tudtam, hogy a vakvezetők között labradorból van a legtöbb, ezt a fajtát neveztem meg.

– Milyen egyéb kívánsága lenne még? – jött az utolsó kérdés.

– Játékos, humoros, vidám kutyát szeretnék!

Örömmel hallottam, hogy próbaút előtt állok. Negyedórás páros séta várt rám egy tetterre kész labradorral. Nagy vonalakban elmondták, hogyan kell egy vakvezetővel közlekedni.

– Hívja lábhoz a kutyát! – hangzott az első instrukció.

– Inkább tegeződjünk! – javasoltam.

– Rendben van. Fogd meg a hámfogót, és szorosan a kutya mellett menjél! A vakvezető megállással jelez minden szintkülönbséget, legyen az lépcső, járda, fel- vagy lelépés. Ha húz a kutya, nyugodtan mehatsz mellette, de ha megszűnik a húzás, akkor állj meg te is! Más-különben meg ne izgulj!

– Hm... könnyű azt mondani.

– Amit én mondok neked, azt mondd utána te is, a kutyát akként fogod irányítani!

– Rendben van!

Felhangzott az első utasítás: Ajtóhoz! – én meg serényen ismételtem. A kutya meglódult. A kilincset rövid tapogatózás után megtaláltam, és a küszöböt is sikerült felbukás nélkül venni. Két lépcső következett, ahol mit sem ért a kezembe adott, félméteres bot. Derékszögben jobbra kanyarodtunk, hogy pár méter után balra fordulva egy levezető lépcsőhöz érjünk. A labrador itt is megállt, és felhangzott az újabb parancs: előre!

Kifordultunk az utcára, és jobbra vettük az irányt. A két szakember közről követett minket, szüleim pedig kissé lemaradva. A göröngyös járdát jobbról a kutyaiskola kerítése határolta. Megpróbáltam minél szorosabban a kutya mellett haladni, és ezért néhányszor alaposan megtapostam a jobb hátsó mancsát: olyankor gyorsan elkapta. Ügyetlennek éreztem magam, és ennek hangot is adtam.

– Nagyon jól csinálod – válaszolták a szakemberek.

A kutya egyenletes tempóban vezetett, ám egyszer csak enyhülni kezdett a húzás, majd meg is szűnt. – Vajon miért állt meg a kutya? Biztosan egy útkereszteződéshez értünk! – tűnődtem. – Jön autó? Nem! – hallgatóztam. – No, akkor mondjuk a kutyának, hogy tovább, előre!

Úgy is tettem. Kis lelépő, és pár méter után újra megállt a blöki. – Na, most vajon miért? Biztosan itt folytatódik a járda! – Még egy saroknyit mentünk egy-két csetlés-botlással tarkítva, majd megfordultunk. Hogyan? Én a tengelyem körül jobbra, a kutya pedig megkerült engem. Irány vissza! Bár ez a közlekedés nem ment éppen tragédiaszámba, de ügyetlennek éreztem magam: szerettem volna flottul csinálni. Enyhén leizzadtam, mire visszaértünk a társalgóba. Az iskola dolgozói jónak értékelték teljesítményemet – kell a dicséret a zöld-fülűnek!

– Végeztünk, el lehet menni! – közölték, én meg elmélkedhettem otthon, hogyan is van ez a közlekedés a vakvezetővel. Így utólag már enyhén szólva is megmosolyogtat, de akkor meglepett, hogy a kutyát a gazdának kell irányítania – hiszen ő nem lát. Lassanként az is tudatosult bennem, hogy rám hárulnak majd a kutyával járó feladatok és terhek. Naponta háromszor sétáltatni, etetni, takarítani. Másnap ebéd után azon morfondíroztam, hogy telefonálok Csepelre: jó lesz nekem bármilyen fajtájú kutya, nem ragaszkodom a labradorhoz. Nehogy elpuskázak egy kínálkozó lehetőséget! Épp itt tartottam, amikor megcsörrent a telefon. A kutyaiskola vezetője keresett: van egy visszaadott német juhász kutya, kell-e?

Rettenetesen megörültem a váratlan fejleménynek.

– Ha kell, megkapom? – hitetlenkedtem, és már soroltam is a frissiben előtölülő kérdéseket: miért adták vissza a kutyát? Hány éves? Milyen nemű? Hogy hívják?

– A kutya kell! – zártam le a kérdezősködést.

Szóval, a visszaadott szuka hároméves lesz, Kicsi névre hallgat. Azt mondta róla az iskola vezetője, hogy jó képességű vakvezető. Milyen szerencse, hogy német juhász: mindig is az a fajta tetszett nekem a legjobban! Egy kerek hétig elmélkedhettem a mozgalmas jövőről, aztán irány Csepel, kutyanézőbe! Az iskola vezetőjétől megtudtam, hogy Kicsit kilenc hónap múltán adta vissza a gazdája. Oknak annyit mondott: hogy rámenős volt a helybeli kutyákkal, és ezzel sok galibát okozott a gazdájának. Másról nem szólt a fáma.

– Hadd jöjjön be Kicsi! – Már messziről meghallottam körmei kopogását.

A német juhász hamar végigszaladt a hosszanti folyosón, és betoppant a tágas helyiségbe. Ott álltam a közelében, és magamhoz hívtam, de ő elment mellettem, mégpedig a szüleimhez. Elkezdődött a simi, én meg szobrozva asszisztáltam hozzá. Türelmesen váraкоztam, és újból a nevére szólítottam. Hajolgattam jobbra és balra is utána, de mindössze annyi sikerrel, hogy egyik ujjam végével meg tudtam érinteni a hátát. Nem sok, alig több a semminél.

– Megfelel-e a kutya? – érdeklődött az iskola vezetője. Habozás nélkül igent feleltem.

IX. Kezdet

Az első lépések

Csupán néhány perce ismerkedhettem meg közelebbről Kicsivel a vakvezető kutyakiképző iskolában, máris közibünk toppant az iskola vezetője egy fiatal kiképző társaságában, és megkért, hogy csatoljam fel rá a kezembe nyomott hámot. Fogtam a szerszámot, azt sem tudtam, hogy melyik az eleje – ha rajtam múlik, bizony csak sohanapján került volna fel. Épp, hogy haptákba vágtuk magunkat, máris ismételhettem a szakember első vezényszavát:

– Ajtóhoz!

Az iskola nappalijából némi várakozás után indultunk első közös utunkra – ez alkalommal bal felé. A két oktató kissé lemaradt mögöttünk, és szükség szerint megadták az utasításokat, amiket el kellett ismételniem. Viszonylag egyenes volt a járda, ezért csak a le- és fellépések lassítottak le – a vakvezető minden szintkülönbséget megállással jelez. Kicsi szedte a lábát, és én szinkronban voltam vele. Megéreztem a vakvezetős közlekedés ízét, zamatát – kimondottan nekem valónak tűnt. Öt perc múlva addig kissé behajlított bal könyökömet egy hirtelen mozdulattal kiegyenesítettem, hogy Kicsi már ne érezze a húzott súly terhét – a vakvezetőt így kell megállítani – és megkérdeztem, hogy mehetek-e olyan gyorsan Kicsivel, ahogy szeretnék?

– Igen – felelte – de úgy könnyebb hibázni.

Nem bántam! Ütemesebben mentünk, mint megboldogult látó koromban úgy általában – sosem volt szokásom a cammogás. Kezemet immár nem fogta senki, csak én markoltam a hámot. Bíztam Kicsiben. Zihálva lélegző embereket hallottam a hátam mögül, és elmosolyodtam. A meglepő felfedezés feldobott, inspirált. Megéreztem és egyben már tudtam is, amit itt most véghezviszünk, az jócskán felülmúlja várakozásomat. Hosszasan haladtunk az ismeretlen környezetben: azt sem tudtam hol vagyok.

– Álljatok meg! – harsant fel a vezényszó hátulról. – Most átmegyünk a túloldalra, és visszafordulunk!

A manőver hibátlanul sikerült. A járda minősége a túloldalon is hagyott némi kívánnivalót maga után. Itt is nekiütköztem vállal néhány oszlopnak, de mit nekem ez a kis koccanás. Olykor-olykor megtorpant a vakvezető. Nem tudtam, hogy épp milyen akadályt jelez – kezeden ott van a bot, nézd meg vele! Ez volt a tanulás: mindent akkor és ott sajátítottam el, ahol adódott. Az egyenes szakaszokon „egy életem, egy halálom” bátorságával robogtunk; a víz már patakokban folyt rólam. Bejáratott sportcipő volt ugyan rajtam, de váratlanul törni kezdte a lábamat, és az idővel erősen megfájdult, ezért kényszerűségből visszavettem a tempóból. Bő egyórás aszfaltkoptatás után léptünk be az iskola épületébe. Kicsi már kedve szerint bóklászott odabent, amikor befutott utánunk a két szakember. Jól hallhatóan továbbra is erősen lihegték.

Édeskettesben voltunk a szobában.

– Jól csináltad, Kicsi! Ügyes kutya vagy! Én leszek a te gazdád! – Megvakartam a kutya állát, a német juhász pedig letelepedett az egyik sarokban.

Tettem-vettem magam körül, majd jólesően végignyúltam a heverőn. Ébren merengtem a nem is oly távolinak érzett, korlátlan lehetőségeket biztosító jövőről, mikor is arra eszméltem fel, a kutya nagy huppanással az ágynak dőlve elterül mellettem – de ekkor még nem fogadott el gazdának. Reggel rendszerint a társalgóban tanyáztunk, amikor megérkezett a kutya megbízott kiképzője. Én a bejáratú ajtóval szemben lévő fotelben terpeszkedtem, a német juhász pedig az ülőalkalmatosságnak dőlve henyélt. Amint meglátta a helyiségbe lépő kiképzőt, talpra szökkent, de én nyomban visszafektettem a helyére. A harmadik nap fordult meg a kocka: a kutya akkor már rá sem bagózott a belépő lányra. Mint évekkel később megtudtam, Kicsi nem sok szeretetet kapott előző gazdájától. Én meg úgy voltam vele: mi mással is tudnám magamhoz édesgetni, mint törődéssel, szeretettel. Az is igaz, ahányszor csak megsimogattam rajzos mintázatú bundáját, utána nyomban elmentem kezet mosni.

Délelőtt gyakoroltunk az iskola nagy tanpályáján, amin a gyalogos utcai közlekedés akadályait építették meg. Két szűken egymás mellett álló vasoszlop között vezet oda az út. Gyorsan akartunk átjutni rajta, és a fejemet iszonyatos erővel bevertem az egyik rúdba. Jókorá púp nőtt a homlokomon – no ja, aki gyorsan megy, rizikót vállal vele. Ezzel ezt jól láthatóan és tapinthatóan a fejembe véstem.

Milyen akadályok álltak előttünk a tanpályán? Sekély árok, magasságot és kijelölt útvonalat jelző állványzat, szűk közlekedő folyosó, le- és fellépések, útkereszteződés, a vasúti átjáró cikcakkja, sínen áthaladás, leeresztett sorompó, meredek lépcső fel és le. Volt hát mitől törölgetni a homlokomat. Délután eleinte a környező utcák, a későbbiekben Csepel belvárosa várt ránk. A fejem eleinte megfájdult a nagy figyeltől, majd ahogy megszoktam, már meg sem kottyant az állandó koncentráció. Este a nap eseményeit megbeszéltem Kicsivel, a jól elvégzett munkáért megdicsértem, és agyba-főbe simogattam. Óriási szerencse volt, hogy ösztönösen évek óta úgy közlekedtem az utcán szüleimmel, ahogyan a vakvezetővel kellett, ezért a vizsgától már nem is féltem. Időközben apukám nagybeteg lett, ezért a vizsga alatt a gondolataim csak otthon jártak: a vakvezetőt csak úgy automatikusan követtem, ám még ezt a luxust is megengedhettem magamnak, mert a négy lábon járó szemem magától is tökéletesen megoldotta a feladatot. A vizsga után felpakoltan léptünk ki az iskola kapuján. Te jó ég, hiszen az utcán még egyszer sem közlekedtünk önállóan!

Hogyan közlekedtünk az első huszonnégy órában? Este volt már, de úgy gondoltam, elmegyünk egyet járni. Jobbra, az Árpád híd felé indultunk el, előttünk üzletek hosszú sora húzódott. Balról a Váci út esti forgalma dübörgött. Kicsi egyenletes húzással vezetett; kényelmes tempóban haladtunk a járdán. Tudtam, hamarosan „elfogynak” mellőlem a házak. Ezt nem csak megéreztem, de meg is hallottam. Enyhén átlósan kellett jobbra térnünk, hogy a megfelelő helyén kelhessünk át a nem messze lévő mellékutcán – különben túloldalt egy méretes beton virágtartó akasztotta volna meg lépteinket. Mivel „srégen” irányszó nem létezik a vakvezető kutya tudatában, irányváltással kényszerítettem oldalvást. Izgatottan vártam a járda végét. Kicsi toporogva várta, hogy továbbindulhasson, de a főútvonal zajától nem hallhattam, hogy kanyarodik-e autó a mellékutcaába. – Csak nem éjszakázom a sarkon! – ötlött fel bennem úgy öt perc múltán, ezért vízszintesen előrenyújtottam fehér botomat, és: Tovább, előre! A túloldali járdát a kutya újabb megállással jelezte. Nyílegyenesen kellett továbbhaladnunk. Jobboldalt fű és kölapok szegélyezték a járdát; a határvonalat botom gombszemével figyeltem. Szükség volt némi pásztázásra is, mert a füves rész végén ívesen jobbra kellett kanyarodnunk, és azt időben jelezni kellett a „Jobbra!” vezényszóval. Nagyban segítette a tájékozódást az Árpád hídra igyekvő gépjárművek lüktető zaja. Sikeresen oldottuk meg a feladatot, ám hamarosan újabb nehézség várt ránk: a széles járda nemsokára kétfelé ágazik, és

nekünk a baloldalira kell rátérnünk. De mikor mondjam Kicsinek, hogy balra! Az erős forgalom ebben is segített: még időben jófelé irányítottam lépteinket. Hamarosan megéreztem a buszmegállóban szótlanul várakozó utasokat, és megkönnyebbülten sóhajtottam fel: a híd járdája veszélytelen terep. Könnyű rajta haladni, csupán annyit kell tudni, hol is tartunk éppen. Az első támpontom az Esztergomi út volt, ahol jobbról tisztán hallottam a mélyben suhanó kocsikat. A szívem hevesen kalimpált. A következő, helymeghatározásra alkalmas pont a híd alatt áthúzódó Népfürdő utca forgalma lesz, majd a buszmegálló, ha éppen várakozik ott valaki. A hídon robogó 1-es villamos süvítését is érdemes volt figyelnem, mert a megállóhoz közeledve lassít, és ez kiválóan hallható. Elérkeztünk az így, első utunkon a legveszélyesebbnek tartott helyhez: a Dagály strand és a Népfürdő utca felé kanyarodó sávhoz. Hogy miért ódzkodtam ettől annyira? Ennél az átkelésnél mellettem alig pár méterre robognak el óránként 100-120 kilométerrel az autók, három sávban! Ugyan ki hallja meg ebben a folyamatos surrogásban, ha a háta mögött lassít egy autó, és persze tempósan, megállás nélkül be akar kanyarodni előtte? Más lehetőségem nem maradt: kissé balra és előre tartottam a botot, és lesz, ami lesz alapon leléptünk az úttestre. Az alig pár méteren bizony alaposan leizzadtam. A túloldalon jobbra fordultunk, és elsétáltunk a Népfürdő utca és a Dagály utca lámpás kereszteződéséig. Itt az volt a gubanc, hogy a Népfürdő utcában két irányban haladó járművek nem egyszerre kapnak zöld jelzést, és a váratlanul kanyarodó autók is alaposan összezavartak. Valahogy mégiscsak sikerült kisakkoznom az átkelés idejét. Mire befordultunk a Dagály utcába, már folyt rólam a veríték, de a hátralévő út viszonylag sima ügy volt. Előbb egy szerény forgalmú utcán haladtunk át, majd a vasúti cikcakkon. Különböző gond nélkül tértünk át a Dagály utca túloldalára, és jutottunk el a házsor mögé. A megfelelő kapualjat viszont nem volt egyszerű megtalálni. Hogy miért? A bejárók tőlem balra voltak, tehát fehér botom nem segíthetett. A „kék” ház közel két méterre volt tőlem, ezért nem hallhattam meg azt a helyet, ahonnan a mi, „piros” házunk egy kis beugróval folytatódik. Nem volt más lehetőségem: Kicsi orra előtt balra piszkáltam a botommal, hogy megérezzem a kapualjhoz vezető aszfaltcsíkot. Szellemileg alaposan lestrapált ez az alig kilométeres első utunk, de mindezt feledtette a felemelő tudat: egyedül és bajmentesen tettem meg!

Korán ébredő és kelő típus vagyok. Na meg tette kész: irány a Lehel piac, mégpedig gyalog! Még öt óra sem volt, amikor kiléptünk a csendes utcára. Az aluljáróba vezető lépcsőt könnyen megtaláltuk: a föld alatti folyosón áthaladni sem volt nagy kunszt. A túloldali lépcső után bal felé kellett kanyarodni, majd nemsokára ívesen jobbra. Mentünk, mentünk balra, és éreztem, hogy valami nem stimmel. Elhaladt néhány autó a hátam mögött. Megálltunk. Személygépkocsi fékezett a hátam mögött. – Hová, hová? – érdeklődött békésen a kiszálló sofőr. Arcom égett a szégyentől, amíg visszavezetett minket a járdára: a lelépő annyira alacsony volt, hogy Kicsi azt nem vette akadálnak. Rájöttem: minden működő érzékszervemmel figyelnem kell, hogy kontrollálhassam a kutyát. A következő mellékutca után Kicsi a „Hétház” kapuihoz vezető lépcső elé állt be, holott nekünk az attól balra lévő járdára volt szükségünk. Megoldottuk a problémát, és baj nélkül elértük a Dózsa György úti aluljárót.

– Lépcsőhöz! – mondtam Kicsinek, aki viszont sehol sem láthatott lépcsőt, a rámpa ugyanis nem lépcső az ő tudatában. Kisebb kavarást követően mégiscsak lejutottunk a mélybe, átkeltünk, és már újra a Váci úton voltunk. Vígán és tempósan haladtunk az ébredező városban. Átjutottunk a Gogol utcán is, és újra a rámpa okozott kisebb fejtörést. Az aluljáróban eldöntöttem, hogy visszafelé metróval utazunk a Forgách utcáig. Azért addig, hogy át kelljen kelniünk a kétszer háromsávós főútvonalon. Azért mertem vállalkozni erre, mert a reggeli forgalom viszonylag gyér volt. Maga a metró, a be- és kiszállás szóra sem érdemes. További izgalmat már csak a Váci úton átkelés hozott, de nem sokat. Most a házsor elején haladtunk, a „kék” ház felől. Könnyebb dolgom volt, mint előző este, mert közvetlenül a kirakatok mellett haladhattam, és

a „piros” ház jócskán belógott elem. Ezt észre nem venni lehetetlen. A kiszögellés utáni első kapualjba kellett betérnünk – úgy is tettünk.

Kis pihenő, rövid szomszédolás szüleimnél, és már újra menetkészben álltunk az ajtó előtt. Úgy határoztam, hogy elmegyünk a szövetségbe, mégpedig villamossal. Az aluljáróban nem volt nehéz rátalálni a megállóhoz vezető lépcsőre. Megsaccoltam, hogy körülbelül hol állhat meg a jármű eleje: az első kocsi valamelyik ajtaját próbáltam meg „belőni”. Az érkező villamos zaját idejében meghallani, ha a motorizált forgalom nem túl hangos. – Ajtóhoz! – mondtam Kicsinek, amikor hallottam, hogy leszállnak az utasok. Négylábú segítóm kiválasztotta a neki legszimpatikusabb felszállóhelyet, és megállt előtte. Ekkor elengedtem a hámfogót – csak a pórázt fogtam – és szóltam: mehetsz! Kicsi pedig tette a dolgát. Néhány megállóval arrébb leszálltunk. Elporolt előttünk a villamos. A közlekedési lámpa fénye egyikünknek sem segített, de az nem olyan nagy baj. Miért? A forgalom lüktet, több irányból jön a zaj, és az átkelő gyalogosok mozgása is hasznos információ, bár egyik sem biztos jel. Előfordulhat, hogy az autók már állnak, de akad egy „vadállat”, aki a lámpa pirosa ellenére áthajt a zebrán. Még gyakoribb, hogy a gyalogos rohan át a zebrán a tilos jelzésben! A legbiztosabb, ha a fülünkre támaszkodunk, esetleg megkérdezzük, hogy zöld-e a lámpa. A mellékutca végén jobbra kanyarodtunk, és gond nélkül megtaláltuk a keresett épületet. Felmentünk a néptelen portáig, és elidőztünk ott egy egész percet. Utána: irány haza! Még nem telt el huszonnégy óra azóta, hogy Kicsit magamhoz költöztettem. Ezalatt háromszor mentem el vele minden rutin nélkül, emlékeim alapján. A közös munka alapján „jó” minősítést adtam magunknak, és csak azért nem kitűnőt, mert kora reggel az úttesten kötöttünk ki, ami igazi szarvashiba volt!

A nagy fogás

A délutáni nap erőteljesen melengette arcomat a szobában. Az egyik hangos könyvet – magnókazettára felolvasott kötetet – hallgattam. Az ablak egyik szárnyát sarkig kitártam, így az üde levegő mellett a csicsergő madarak is egyre jobban elvonták figyelmemet az irodalomtól. Kikapcsoltam a magnót, felálltam, és elindultam az előszoba felé.

– Lemegyünk járni egyet! – szóltam oda Kicsinek. „A váratlan felbuzdulásból elkövetett” séta végén nem mentünk fel a lakásba, hanem lecövekeltünk a járdán, a hátsó kapu előtt. Kicsinek azt mondtam: éljünk a tavasz adta lehetőséggel! Arra gondoltam, „elnézelődöm” még egy kicsit, hátha történik valami. Jöttek-mentek az iskolából hazatérő gyerekek, a munkából érkező felnőttek. Néhány autó is elberregett előttünk. Női cipő kopogására lettem figyelmes. Orrcimpámat kitágítottam, hogy megérezsem a remélhetően izgató parfümilletet. Igen ám, de a lábak a hátam mögé, mégpedig a kapu felé vették az irányt. Csalódott, de illedelmes lakó lévén hangos „Csókolommal” köszöntem az érkezőnek, amire „Jó napot kívánok” volt a válasz – a hang teljesen ismeretlen volt. A nő kezében megcsörrent a kulcs, majd fordította volna, de a zár kérlelhetetlennek bizonyult. A második próbálkozás közben eszembe ötlött, hogy a zárnyitásnak megvan a trükkje, és a lépcsőházba csak az tud bejutni, aki ismeri annak fífkáját. Hirtelen átvillant a fejemen, hogy akár egy film abszurd jelenete is lehetne: a látó küszködik a zárral, odalép mellé a szemtelenül kiváró „vak”, és hanyag eleganciával szélesre tárja az ajtót. Kaján vigyorba futott az arcom. Most már feszülten figyeltem, hogyan kínlódik, és magam elé képzeltem egyre kétségbeesettebb, dühös arcát. Tetszett a pikáns helyzet. Még nem megyek oda – gondoltam – hadd szenvedjen még! Arra viszont vigyáznom kell – jutott eszembe – nehogy túl hamar felhagyjon a próbálkozással, mert akkor oda a vissza nem térő multság! Nadrágzsebembe süllyesztettem a kezem, megkerestem a kulcscsomót, és kiválasz-

tottam a megfelelő példányt. – Ideje a cselekvésnek! – határoztam el. A hátsó kapu kulcsa már előremeredő mutatóujjamhoz lapult. Tudtam: elsőre be kell találnom a kulcslyukba, mert különben oda a felhőtlen dicsőség. Kicsit egy finom pórázrántással talpra állítottam, és: Fordulj!

Kicsi ekként lehetett vele: Olyan jó volt a langymeleg járdán heverészni, hogy elbóbiskoltam. Mit sem sejtettem a fodrozódó eseményről. Álmos szemeket meresztve tápázkodtam fel.

Kutyám kíséretében ruganyosan léptem a zárral egyre reménytelenebbül matató hölgyhöz. Nyájasan köszöntem, és felkínáltam a segítségemet, amire egy zavart „igen” volt a felelet. Mutatóujjam készenlétben álló vége azonnal rátalált a lyukra, és gyorsan becsúsztottam a kulcsot. Ha láttam volna, sem tehettem volna ügyesebben – és jöhetett a nagy trükk: a kulcsot kissé visszahúztam, mielőtt elfordítottam volna. Szélesre tárult az engedetlenkedő ajtó, és nem árult el semmit titkából. Halkan elhebegett „köszönöm” volt a hála, amit egy lágyan ejtett „szívesen” nyugtázott. Hamarosán becsukódott az ajtó. Visszaálltunk eredeti posztunkra, és mit mondjak: hízott a májam!

Talán bő hét telhetett el a nem mindennapi eset óta. Újfent „hátral” csatangoltunk Kicsivel. Ahogy befordultunk a kapualjhoz vezető rövid járdára, egy megálló autó hangjára figyeltem fel, majd valaki gyorsan, erőteljesen becsapta annak ajtaját. Már léptem volna be a hűs lépcsőházba, amikor sietős léptek zaja akasztotta meg lendületemet. Mintha valaki szélsébesen iparkodna a nyitott ajtó felé.

– Jó napot kívánok! – mondta egy kedves női hang. – Tudja, én vagyok az a kétbalkezes, akit a múltkor beengedett.

– No, nézd csak – gondoltam –, milyen örömtelinek tűnik! – Hát persze, hogy emlékszem, azt a napot feledni...?

Úgy vettem ki a meginduló beszélgetésből, hogy nem vagyok érdektelen számára. Ha ezt jól mértem fel, akkor viszont ideje megbizonyosodnom róla.

– Nemsokára újból lejövünk sétálni Kicsivel. Nem lenne kedve velünk tartani?

Kicsi morgolódik: Újra hármásban voltunk, és bekanyarodtunk az iparvágányok felé. Alig pár méter után, alighogy összetegeződtek, Laci máris azzal hozakodott elő: biztonságosabban érezném magam ezeken a francos töltéskavicsokon, ha a válladat, esetleg a kezedet foghatnám... – és a nő simán bevette az átlátszó dumát. De hogy nekem micsoda szégyen volt ez a képtelen állítás! Még hogy velem nem közlekedik biztonságosan a hepehupás talajon? De hát elérte a célját... Amint megszabadultam az utálatos rabszíjtól, elrohantam a gazosba.

Szó ami szó: szimpatikus nő kezét fogtam. Andalgásunkat többször is megakasztottam: hadd menjen az idő, van belőle bőven! A Rákos-patakkal párhuzamos út előtt visszafordultunk, és nem sokkal később leültünk az egyik rozsdásodó sínszálra. A lebukó nap narancssárga korongja már régesrég a horizont alatt volt. Ékesszólóan ciripeltek a tücskök, zsongtak a bogarak a gazosban. Közelünkben letelepedett a német juhász, szemét lágyan ránk emelte, majd békésen az oldalára dőlt.

Új barátnőm kedvelte Süsüt (ez lett Kicsi egyik beceneve), de fordítva már nem volt ennyire egyértelmű – legalábbis az elején. Hogy miért? Sűskemüske féltékeny volt! Képes volt nekünk háttal ülni vagy feküdni. És hogy meddig tartott ez a durcáság? Amíg meg nem találtuk a két gyöngye pontját. Az egyik – tán mondanom se kéne – a hasa volt. Hiába fordult farral felénk, ha barátnőm megzörrentette mögötte a kekszes zacskót, bizony talpra szökkent, és már dugta is az orrát a bőség tasakjába. Egy csapásra feledett minden féltékenységet!

Ahhoz pedig, hogy ezek után le se tudjuk vakarni a barátnőmről, az autó segített. Süsike annyira imád autózni, hogy az elmondhatatlan.

Kicsi szeme éles: Laci barátnője híres arról, hogy még a fürdőszobában is képes eltévedni. Úgy látszik, nagyon hátrányos számára a látás. A Velencei-tóhoz hajnalban indultunk, hogy kiszellőztessük a fejünket. Meglepően „rossz” formában vezetett a sofőr, hiszen egyből oda-talált a tó közvetlen közelébe. Már csak két kilométerre voltunk Gárdonytól, amikor mégiscsak magára lelt valahogy, mert bár a gazdám erősen hangsúlyozta a balkanyart, ő jobbra vette az irányt. Ötpercenként célozgatott Laci a sebesség, az idő és a távolság viszonyára, de mindhiába – az idő meg telt. Ujjongva jelentette be a sofőr: Pákozdok vagyunk, erre még nem jártam! Én sem – válaszolta a mitfárer dühödten mosollyal. Mi meg mentünk tovább. Kezdett derengeni a nap, és végre valami a barátnő fejében is. A tó háromnegyedét már megkerültük, mire rájött a lényegre. Már nincs sok hátra – így Laci – csak a negyede. – Inkább visszafordulok, mert azt az utat már ismerem! – Az én gazdám meg csak fogta a fejét, és közben azon mélázott, hogy nem véletlenül kopaszodnak olyan korán a férfiak. Én persze nem bántam, hogy fölöslegesen furikázunk a tó körül – legalább láttam azt a vidéket is. Roppant kellemesen telt a nap, annak ellenére, hogy egyszer zuhogott az eső, máskor meg a nap sütött. Gazdámnak hajnövesztésre mindenesetre ideális idő volt...

Hogy félreértés ne lehessen belőle: a barátnőm tündéri lény volt. Az idő meg, ahogy Kicsi mesélte: fél óra eső, ekkor az autóban kuksoltunk, egyébként meg a vízparton süttettük magunkat. A szabad strand végében fából ácsolt csónakleeresztő csúszda nyúlt a vízbe. Hoztunk magunkkal gumilabdát, hogy megúsztassuk a kutyát. Először csak a víz legszéléhez dobtam be, majd jó messzire elhajítottam a csúszda felett. Rohant a felajzott eb, amíg tehetett, ám csakhamar elfogyott lába alól a szilárd talaj. Habzott utána a víz, akár a száguldó motorcsónak után. A harmadik vagy tán a negyedik úsztatás után már kulturáltabban taposott, alig-alig hallottam a csobogást. A jó hangulatban töltött nap végén újra beültünk az autóba, és barátnőm megkérdezte, hogy merre hajtson. Rendíthetetlen nyugalommal magyaráztam: húsz évvel ezelőtt jártam erre utoljára, és akkor vonattal érkeztem. Nem szólt egy kukkot sem, csak keresni kezdte a térképet a kesztyűtartóban. Ezt azért mégse: nem akarok Albániába jutni! Inkább megkérdeztem tőle, hogy merre is van a tó. Magam elé képzeltem az iskolatérképet, megnéztem, hogy merről süt a nap, meg azt is, hogy hány óra van – németül beszélő, kilóra kapható karórám volt. Meghatároztam a pozíciómat, kijelöltem az irányt, és indulhattunk. Tíz perc robogás után már mondta is: Itt van előttünk a Budapest felé útbaigazító tábla. Na, milyen ügyes vagyok, kisöcsi! Azt hiszem, ezek az élet igazán derűs pillanatai...

Ha vasárnap, akkor kirándulunk

Nagy várakozással és izgalommal találkoztunk a Nyugati pályaudvar előtt, nem kis feltűnést keltve az arra járók közt. A sok vakvezető kutya hangos ugatással üdvözölte egymást. Persze, eleve nem volt mindennapos látvány a sok turistaforma, hátizsákos – és kezében fehér botot szorongató – ember. A nyáron tizenkétszer mentünk kirándulni: volt, amikor többen, volt, hogy kevesebben. Amikor a legtöbben voltunk, tizenketten szálltunk fel a vonatra – hat kutyával, mert velünk tartott a szövetség több olyan tagja is, akinek nem volt kutyája. Látó vagy gyengén látó mindig volt közöttünk. Miután megvettük a jegyet, hézagos libasorban indultunk a hetedik vágányon álló, Szobig közlekedő személyvonathoz. Felszálltunk, zökkenőmentesen elhelyezkedtünk, majd rövid terefere után a hátizsákba nyúltunk. Éber kutyáink azonnal felpattantak, amint meghallották a zacskózörgést – és nem is hiába: nemsokára hangos csámcsogás zaja töltötte meg a kupét. Egyórás vonatozás után érkeztünk Kismarosra. A leszállás

nem volt éppen egyszerű: az újféle szerelvények alsó lépcsőfoka meglehetősen magasan van. Természetesen segítettünk annak, akinek kellett. Aztán: irány Királyrét!

Kicsi ekként emlékszik rá: A kismarosi vasútállomástól mindössze néhány percre van az erdei kisvasút végállomása. Arra sétáltunk. A peron mellett balra, a lefelé haladó úton baktatott a vidám társaság. Balról kotkodálást, hápogást, nyávogást és kutyaugatást hallottam, egészen közélről. – Ej, ha én is, én is köztetek lehetnék! – méláztam el, de hát hámban voltam. Mivel nem bírom elviselni, hogy ne én haladjak elől, mindenkit meg akartam előzni. Leértünk az utcácskán, és gond nélkül átkeltünk a keresztúton. Salak került a tappancsom alá. Vasúti sínnek csúfolt, aprócska vágányon kellett átlépnünk – ezt megállással jeleztem, ahogy kell. Olyan friss volt a levegő, hogy majd eldobtam magam!

– Szerencsére nem kell sokat várni a kisvonatra – hirdetem, mint egy kirándulást szervező, lelkes gazda. – A keskeny nyomtávú vasúttal fél óra alatt juthatunk el a tíz kilométerre lévő Királyrétre. A szerelvény általában három kocsiból állt. Az utastér kimondottan szűk volt, a lécből készült üléseket inkább gyerekekre méretezték. A felszállás után és utazás közben is leginkább helyezkedni próbáltunk: úgy, hogy a kutyák ne zavarják az utasok közlekedését. A kisvonat rendszerint tele volt ölbe kéredzkedő apróságokkal, iskoláscsoportokkal, meg persze felnőttekkel. Amint a gyerekek meglátták az ápolat kutyasereget, máris harsányabbá váltak, és „félkopaszra” simogatták az ebeket. Érdekes, hogy a tanárok némelyike viszont bizalmatlanul fogadta a blökiket. Sohasem unatkoztunk a vonaton, mindig kaptunk érdeklődő kérdéseket. Mi pedig kifogyhatatlanul meséltünk; kiváltképp az úgymond, „jópofa” sztorikat.

Kicsi a következő sztorit is sorolta volna: Megcsörrent otthon a telefon. Laci egyik hölgyismerőse volt, és kullancs elleni sprayt akart vásárolni spániel kutyájának. Megbeszélték, hogy ha ideér, felszól kaputelefonon. Fél óra sem telt el, amikor felsívított az az átok – nem szenvedhetem a hangját, és mindig megugatom. Pillanat alatt rám került a hám, és már vágtáztunk is lefelé. Puszi-puszi az utcán, de azért én is megkaptam a járandóságomat – mármint a simogatást. Hű, de jó! Autóval fogunk utazni! Elsőnek nekem kellett beszállnom a kétajtós járgányba, hogy utána a hátsó ülésre ugorhassak – Laci persze előre ült. Amíg ismerősünk megkerülte az autót, én máris hopp, a sofőrülésbe pattantam, és onnan néztem ki a kormány fölött. Ez a nekem való hely! Persze Manuela is megérkezett az ajtóhoz. Nevetve kérdezte: akkor én most hova üljek? Ül be nyugodtan hátra – felelte higgadtan Laci. – Ha Kicsi bárhová el tud vezetni engem a városban, miért pont a te autódat ne tudná?

Térjünk vissza az állomásra! Különösen érdekes volt a zötykölődve haladó vonat egyik kelleke, a menetjegy. A félárú jegy ötven forintba került, de a kis kartonra négy forint ötven fillért nyomtattak. Arra gondoltunk, hogy ez a vonat tán a múltba visz vissza, az időutazás azonban sehogyan sem jött össze. Cammogva kapaszkodtunk a hegyre, a vágányt helyenként csak egy keskeny járda választotta el a házak ablakától. Pár perc múlva aztán sűrű erdőbe értünk. Boldog gyermekhangok kiáltották: Nézd, egy nyuszi, amott meg egy őzike!

A végállomáson általában mi szálltunk le utoljára, hogy ne tartsuk fel a többieket. A vonattól harmincméternyire megálltunk, és elengedtük a kutyákat aktuális, zöldmezős beruházásaikra. Egy fahídon keltünk át a csendesen csordogáló Morgó-patakon. Ez onnan kapta a nevét, hogy nagy esőzések után, amikor megárad, a hangja erős morgásra emlékeztet. Az aszfaltúton előbb egy üdülőfaló mellett sétáltunk el, majd nem sokkal később egy tágas réthez értünk, ahol látó társaink kijelölt tűzrakó helyeket fedeztek fel.

Kicsi persze emlékszik: A híd után már mehettem, amerre akartam. Csak akkor kellett szorosan a gazdám lába mellé állni, ha gépjármű közeledett. Miután – persze randa büzt pöfögve – elhaladt mellettünk, újra szabad voltam.

Ritkán adatik meg számunkra, hogy a gáz helyett parázs melegítse a tűzhelyt. Mindenki képessége és lehetősége szerint vette ki részét a munkából. Voltak, akik fát gyűjtöttek, mások – mint én is – ágat tördeltek, a többiek pedig előkészítették a főliába valót. Lobogott a tábortűz, pattogtak a száraz ágak, és a mennyei illatok gyorsan előcsalogatták a kutyákat. Intenzíven szimatolva meóztak – ingyen és bérmentve. De hoppon maradtak, és ezért újra szétszéledtek. Felfedezték a közelben csörgedező patakot, és félpercenként úgy gázoltak benne oda és vissza, akár a vadmalacok. Persze nem maradhatott el a dagonyázás sem, mert a legszebb kutya az, amelyik nyakig sáros – vallották mindahányan. A főliába csomagolt sütnivalót hamarosan parázs fedte – volt abban minden, ami a húsboltban és a zöldségesnél kapható. Egy hátizsákból előkerült a régen várt labda, és máris gyorsabban száradtak a kutyák.

Kicsi megfigyelőképessége tökéletes: Voltunk itt hármasban is. A kissé gazos rét tágas, egyhangúságát mindössze néhány bokor töri meg. Labdázni kezdtünk. Laci egyik dobása olyan jól sikerült, hogy a gumilabda a bokorban kötött ki – tőle vagy harminc méterre. Hiába futottam oda, hiába hívtam segítségül szuperszimat orromat, nem találtam rá a játékra. Izgatottan lengettem a farkam, és gazdám barátnőjének végre támadt valami ötlete. Mondott valamit – távol voltam tőlük, nem hallhattam, hogy mit. – Balra, Kicsi! Keresd a labdát! – kiáltotta Laci. Elrohantam, de mit kellett hallanom máris? – Állj, fordulj, előre! Majd: kissé vissza! – és így, percekig. Végre sikerült megtalálnom a jelzett helyet. Szemben álltam a bokorral, és akkor: Előre! Keresd a labdát, Süsü! – Bitangul sűrű volt a bokor, de csak nem hagyhattam veszni az imádott lasztit. Fejemet befűrtam a szűrős ágak közé, és intenzíven szimatoltam – végre eredményesen. Ráharaptam az „elbújt” zsákmányra, és boldogan rohantam vele a kétlábúakhoz, akik nevettek örömükben, és megdicsértek – mert hogy én olyan ügyes vagyok!

Volt köztünk egy felderítő hajlamú kiskamasz is, aki bebarangolta a Morgó mindkét oldalát. Visszatérve örömmel újságolta, hogy talált egy mély barlangot, de nem mászott be, nehogy találkozzon a Morgó-patak öreg medvéjével. Amint vége lett a beszámolónak, másfajta hangok szólaltak meg: az éhes gyomrok korgása jelezte a tűzhely mellett sürgölődőknek, hogy ki kéne már venniük a finomságokat a parázs alól. Azt hiszem, mindenki sejti, hogy milyen jóízűen lehet falatozni a friss levegőn. Az új illatok hatására persze a blöfik is felhagytak a labda kergetésével, és villámgyorsan mellettünk teremtek. Majdhogy meg nem süketültünk szimatolásuk szuszogó hangjától, nyelvük erőteljes csattogásától. Egyikük-másikuk kínálás nélkül is szívesen vett volna magának. De nem úgy van ám az! Közös az ebéd: körbekínáljuk egymást, és jut mindenkinek, bőségesen – a blöfiknek is. Egy a baj csak: az, hogy nincs hideg sör. De hát nem lehet minden tökéletes...

Fürödjünk és napozzunk! A másik kedvelt kirándulóhelyünk a Szentendrei-sziget északi végén lévő kemping – úgy egy kilométerre Kisoroszitól, a sziget csúcsán. A vasútállomástól mindig jól ki kellett lépni, mert alig negyed óránk volt a rév indulásáig. Kapkodtuk a lábunkat, mint aki parázson jár, és így mindig elértük az öreg csotrogányt.

Kicsi mindig az élen volt: Áthaladtunk a vasúti híd alatt, átkeltünk a forgalmas úton, és befordultunk a második utcába, a Csukába. Lekerült rólam a hám és a póráz. Futás a kerítéshez, és már kérdelem is a házőrzőtől: mi történt veled a múlt hét óta, haver? Jó füle van a többi ebnek is az utcában, mert egyszerre válaszolnak. Ki érti ezt? Naná, hogy én értem le elsőnek a csodálatos Duna-partra. Poros lett a lábam a nagy futkosástól; nem árt azt ilyenkor megmosni! Bokáig gázoltam a vízbe, és kipislantottam: mit szól hozzá a gazdi? – Nyugodtan fekédj bele a Dunába! Tudom, hogy úgyis arra megy ki a játék! – mondta, és jól tudta. Belehasaltam a békésen hömpölygő folyamba, és a langyos víz alaposan lehűtötte a hasamat. Mire a sokfelé

szakadt csapat utolsó tagja is leért a kikötőbe, már Laci lába mellett álltam, feszesen. Visszakerült rám a hám, várt a munka.

A gazdának is volt mire figyelnie. A révre feljutni érdekes ügyességi feladat volt. Keskeny palló vezetett fel a „stégre”, ahonnan különböző vaslemezeken értünk el a hajólépcsőig. Ekkor jött a fő nehézség: a lefelé haladó, rövid és keskeny vaslépcső mellett csak baloldalt volt kapaszkodó rúd, az is nagyon alacsonyan. A lélekvesztő elindulását nem lehetett nem észrevenni. A közel fél évszázados motor hangosabb, mint amit a decibelmérő készülék elviselne. Állítólag egyszer egy siket megjegyezte, hogy ez már neki is hangos. A tízperces út végén mindig a kutyák akartak elsőnek kiszállni, de itt sem akartuk feltartani az utasokat, úgyhogy fékeztük őket. Az első alkalmakkor még a kikötőhöz közeli partszakaszon maradtunk: idilli pihenőhely volt; a Duna mindössze öt-hat méterre a fák árnyékától folyt. Mire lebatyuztunk, a kutyák már csuromvizesek voltak, és türelmetlenül várták, hogy kövessük példájukat. Nos, ami késik, nem múlik! Rövid időn belül mi is a hullámokba gázoltunk, és örömmel hallgattuk a vízben és a parton önfeledten csatangoló kutyákat. Gyakran álltam lábszárig a vízben, és néha még úsztam is a tisztának mondható folyóban.

Kicsi ekként volt vele: Kikapcsolódásra eszményibb helyet el sem tudnék képzelni! Kavics a talpam alatt, csodálatos a levegő, tág a tér! Tücskök ciripelnek a bokrok alján, madarak nótáznak a faágakon. Kollégáim képéről is virít az elégedettség. Nosza, rajta pajtikáim, kergetőzünk egyet! Be a vízbe, ki a vízből, csapatostól! Gazdáink ránk se bagóznak. Már patakokban folyik rólunk a Duna vize; még a hátunk is nedves. Nem restek az emberek sem: előkerül a labda egyikük táskájából. Mi kiszaladunk – hátha sikerül megszerezni azt a gömbölyű játékot. – Nem úgy van az, hékások, meg kell dolgozni érte! – és már repül is a vízbe. Uccu! Már gázolunk is utána. Vigye a leggyorsabb! Nem szeretek veszíteni. Egyszer egy számomra kimondottan hátrányos irányba dobták a lasztit: legalább négy méter előnye volt a legszerencsésebbnek. Úsztam, ahogy bírtam, de nagy volt a hátrány. Rákapcsoltam: csak úgy fodrozódott a víz. Hiába vinnyogtam elkeseredetten, lemaradtam egy orrhosszal. Majdhogy mentőövet nem kellett dobni utánam: percekig lihegtem a parton, hogy a fene egye meg! Persze, vannak másfajta vízparti kedvteléseim is. Kimondottan szeretem, ha kavicsokat dobálnak a vízbe. Utánaszaladok, és ahol elsüllyedt, ott beleharapok a folyóba. Gyakran kerül ilyenkor víz az orromba, alig győzők prüsszkölni utána. Az is remek játék, ha a sok-sok kavics közül az egyiket balra, a másikat jobbra hajtják a partközeli sekélyesbe. Fél lábszárig merülök, és rohangálok fel-le, mint aki megkerült. Jó szórakozás, de nagyon fárasztó – ez persze nem baj: annál jobb elnyúlni utána az árnyékban.

Az ilyen játszadozások után éberén lustultam a hűsben. Minden neszre felkaptam a fejem, de talpra csak akkor ugrottam, ha idegen kutya tűnt fel a láthatáron. Ilyenkor elfutottam az általam gondolt felségterület széléig, keményen megálltam, és vadul ugattam. Ha a gazdám hívott, odamentem ugyan hozzá, de nem kapkodtam el. Szúrós szemekkel meredtem a terület-sértőre.

A látássérült emberek számára is remek volt a hely. Látott vagy nem, mindenki könnyen eljuthatott a vízbe, és ez nagyban növelte szabadság- és komfortérzetünket. Nem csak mi tartottuk ideálisnak ezt a partszakaszt: szép számmal táboroztak körülöttünk a vadkempingezők. A vízisízni vágyók egy gyönyörű hangú Yamaha motorcsónak segítségével hódolhattak pénzügyes szenvedélyüknek. Izgalommal teli várakozás költözött belénk, amikor meghallottuk a távolban feltűnő szárnyashajó vagy a hatalmas személyszállító dübörgését. Rövidesen megérkeztek a tajtékos hullámok, és máris vidám sikongatástól hangzott a part. Talán a nem látásom is közrejátszott abban, hogy én főleg a kavicsok között visszahúzódó hullámok mesés hangjára figyeltem. Érdeemes utánajárni!

Tovább, északnak, bal kéz felől hamarosan egy meredek, földbe vájt lépcsőt találunk. Azon mehetünk fel a földútra, és a termőföldek mellett haladva elérünk egy csapáshoz, amit mi csak csalános útnak neveztünk – ez sárga jelzésű turistaút. Jobb kézre esik, és nem más, mint egy nagyon keskeny, csalánbokrokkal szegélyezett ösvény. Érdemes rajta óvatosan haladni: megéri! Hamarosan beérünk a kemping természet formálta, gyönyörű területére, ahol ősi csend és tisztaság fogad a békés fűzek alatt. Szaporán szedjük a lábunkat. A földút lassan elfogy a talpunk alól, és finom szemcséjű homok veszi át a helyét. A partszegélyt bokrok, cserjék és szomorúfűzek tarkítják – nagyon hangulatos. Kierünk a sziget legészakibb pontjára. Magyarországon talán itt a legszélesebb a Duna. Az északi irányból érkező folyót kettéválasztja a sziget csúcsa. A Visegrádi-hegység mellett folyó ága keskenyebb, de egyben sebesebb is. És mit láthatunk, ha szembefordulunk a Duna folyásával? Bal felől a visegrádi vár, alatta Salamon tornya. A fákkal borított hegyek közül a nyitott művelésű kőbányák világlanak ki. Jobbra a Börzsöny lábánál fekvő Nagymaros ígéri a látók szemét. A keskenyebb Duna-ágnál vigyázni kell a fürdözéssel, mert veszélyes forgók leselkednek a vakmerő lubickolókra. Ne feledjük: azok az erősebbek!

Minden alkalommal a szélesebb, és ezért lanyhább sodrású keleti ág mellett táboroztunk le. Jó volt mezítláb sétálni a kavicsos parton: nem kellett félnünk, hogy törött üvegbe találunk lépni. A hosszú, egyenes parton kutyáink sem zavarták a körülöttünk napozó családok, baráti társaságok nyugalma. Ők viszont gyakran kerestek meg minket kérdéseikkel, amit mindig szívesen vettünk. Jókat beszélgettünk az alkalmi ismerősökkel.

Kicsi mindig éber volt: Mit látok? Egyszerre többen is feltápáskodnak a plédekről, és indulnak észak felé. Útra kel gazdám és a barátnője is. Utánuk sietek. Már a vízben gázolnak, úgy mennek előre. Csak nem kaptak napszúrás! Melljük vágatok a fél lábszárig érő vízben. Gazdám elé állok, keresztben. Kikerül, és megy tovább, mint egy félnótás. Már a hasam alja is vízben van. Még egyszer elékerülök, és nyüszögni kezdek, hátha észhez tér a tébolyult. De nem: mennek tovább! Nincs mese, vigyáznom kell rá – ám a homokpad eltűnik a lábam alól! Úszom. Aztán váratlanul megállnak, megsimogatják a fejemet, és visszaindulnak a partra. Ki érti ezt? Irány vissza, amerről jöttünk. Rátalálunk a helyünkre, előkerül a labda. Gyerünk a vízhez!

Mit barátommal álltunk a parton – ő egy labrador kan. Repült a labda a vízbe: ő futott utána, én meg nem. Unottan nézelődtem a parton, és csak úgy fél szemmel figyeltem a kifelé igyekvő kollégát. Kigázolt a folyóból, és kiejtette a szájából a labdát, hogy kiszuszogja magát. Erre a pillanatra vártam! Felkaptam a játékszert, és elrohantam vele. Tíz méterrel odébb lefeküdtem – a labda ott hevert az orrom előtt a homokban. Barátom felháborodva ugatott rám. Nem reagáltam, csak laposakat pislogtam. Amikor már vészesen megközelített a rászédett koma, felkaptam a lasztit, és elináltam vele – újabb tizenöt méterrel arrébb. Ismét hasra vágtam magam, és lazán kiejtettem a számból a labdát. Laci egészen elképedt – Mocskos disznó vagy!

A férfiember viszont másra vágyódik, ezért némi hideg sör reményében olykor-olykor meglátogattuk a kemping büféjét is. Egyik alkalommal nagyobb baráti társaság fogyasztotta ebédjét a körülöttünk lévő asztaloknál, és a gyerekek persze felfigyeltek a kutyákra. Így kezdtünk mi, felnőttek egy kiadós, mély gondolatokat ébresztő beszélgetésbe – és ezt tulajdonképpen négy lábú társainknak köszönhattuk. Egy másik alkalommal a kempingben forgató filmesek egyikétől Süsü egy teljes adag sült csirkét kapott, rizskörettel. Szegény párát aznap még egy „csapás” érte: hazafelé, a vasútállomáson egy kisgyerek a kétgombócos fagyiját ajándékozta neki. Csattogott a kutya nyelve, és csak úgy ropogott a tölcsér a foga alatt! Amint végzett, fáradtan végignyúlt a peronon, mint aki aznap jól végezte a dolgát.

Kicsi figyelme elkalandozik: Térjünk még vissza a szigetre! Szedelőzködni kezdtek a kétlábúak. Indulunk haza! – mondták. Búcsúpillantást vettem a szeretett folyamra, és a távozók után indultam. Bent jártunk a kempingben. Itt-ott már lobogott a lángnyelv a tűzrakó helyeken, bográcsban rotyogott az estebédnek való. Némelyik sátor mellett kutya lapult, de csendes volt minden. Amott gyerekek játszottak halkán; apjuk könyvet olvasott. A másik oldalon kisebb társaság nevetgélt – hűtött dinnyével hűsítették a gyomrukat. Az ivókút szélén verebek ugráltak, majd belecsipentettek a vízbe. Megpakolt szatyorral jött egy asszony a zöldségestől. Csodálatos illatok áradnak a büfé felől, majd’ elcsöppent a nyálam. – No, ezt azért mégsem!

Felkaptam a fejemet. – Te jó ég, hol van Laci? Nem látom se őt, se a többieket! – Izgatottan futásnak eredtem. Néztem jobbra, néztem balra: mindhiába. Orromat is munkára fogtam, de nem találtam ismerős szagot. Mi lesz velem? Teljesen kétségbeestem. Tíz perc rohangálás után álltam csak meg, hogy elgondolkodjam: mitévő legyek, hova menjek? Visszamentem a táborhelyünkre, a Duna partjára. Lefeküdtem és vártam.

Bizony, ez az eset számomra is emlékezetes! – Hol van Kicsi? – eszméltem fel a csalános út elején. Akárhányszor számolta meg a kutyákat a velünk lévő fiatal fiú, csak háromig jutott. Mit mondjak, alaposan kétségbeestem! Visszamegyek és megkeresem – indult el az általános iskolás srác a rá bízott kutyával. A két másik kutyás és gyengén látó társunk is lecövekelt mellettem. Ha hamarosan nem lesz meg Kicsi, elmegy az utolsó rév is – vázoltam a helyzetet. Pár perc semmittevés után odaszóltam hármukhoz: visszamegyek a kempingbe, hátha Süsü meghallja a kiáltásomat. Fehér botommal indultam útnak. Ismerős volt az ösvény, sokadszor tapostam rajta. Ha emberi beszédet vagy neszt hallottam, megkérdeztem: nem láttak egy német juhász kutyát? Mindenhol „nem” volt a felelet. Beértem a kemping központjába. Tovább kérdezősködtem, minden eredmény nélkül. Egyszer csak mellém lépett a kisfiú. Azt mondták, hogy a büfé felé járt egy német juhász, pergővel a nyakában. Már keresik. Volt, aki biciklire pattant – úgy gyorsabb. – Maradj itt! – kérte a kis Laci, és elment. Negyedórát szobroztam az útkereszteződésben. Senkinek sem kívánom, hogy olyan tehetetlennek és kiszolgáltatottnak érezze magát, mint én akkor.

Kicsi logikusan viselkedik: Egyre inkább elszomorodtam. A part elnéptelenedett, magamra maradtam. Magam köré kunkorítottam a farkamat. Valami zörgésre figyeltem fel: egy ember jött biciklivel. Fűrészőn rám nézett, majd megfordult és elment. – Ennek sincs jobb dolga? – Újra csend lett, teltek a percek. Mintha a rév motorját hallanám dübörögni a távolból, vagy csak hallucinálok? Összeszorult a szívem. Mi lesz most velem? Még a hullámok lágy csacsogása sem tudott megnyugtatni. Ismét egy bicaj kerregésére figyeltem fel. Visszatért a nemrég erre kerekező férfi. – Gyere, Kicsi, már várnak rád!

Én meg ezalatt továbbra is ott szobroztam a kemping központjában. – Mindjárt itt lesz a kisfiú az elveszett német juhással – értesített a kerékpáros, és tovagurult. Hálálkodva köszöntem a jó hírt. Rohanva érkezett Kicsi. A lábam köré csavarodott, lihegett és nyüszögött – éppúgy én is. Sietve indultunk négyesben a csalános út felé, de csak hűlt helyét találtuk ott hagyott társainknak. Futólépésben vágtaztunk a rév felé – bár tudtam, hogy már elment. De éjszakára a szigetnél kötik ki, és ha még nem mentek haza a révészek, akkor megkérem őket, vigyenek át a túlpartra. A hajó éppen akkor futott be, amikor leértünk a kikötőbe. Elmondtam a kapitánynak, hogyan jártunk, és megkértem, fuvarozzon át. Menetdíjnak felajánlottam nyolcszáz forintot a nálam lévő kilencszázból, de nem fogadta el (a százaz vonatjegyre kellett, mivel a jegyünk a lelécelt társainknál volt). A túlparton végigrohantunk a Csuka utcán, majd fel a lépcsőn az állomásra, és „kis” Laci elszaladt jegyet váltani. Már fűtyült a kalauz, amikor a teljesen kifulladt fiú visszaért...

Kicsi egy pozitív gondolkodású kutya: De ne ezzel az emlékekkel intsünk búcsút a szigetnek: menjünk vissza a táborhelyünkre! Vége a fürdésnek, napozásnak, indulás haza! De merre? – Menjünk a Dunában! – javasolta valaki. Úgy is tettünk, és egy órán át gázoltunk a vízben. Irtó klassz volt! Amikor elértünk a földbe vajt lépcsőhöz, mindenki kijött a vízből: a jóból is megárt a sok. Elbandukoltunk a révhez – a beszállásra még várni kellett, de nem sokáig. A pallókon elvezettem Lacit a komp ajtajáig. Lement az utastérbe, én meg utána ugrottam. Fülledt meleg volt odalent. Próbáltam valami árnyékos helyet keresni – sikertelenül. Amíg gondolatban a csotrogány indulására várunk, mesélek néhány aranyos történetet, jó?

A gyermeki fantázia kifogyhatatlan – pláne, ha rólunk, vakvezető kutyákról van szó. Sebesült kutya, mentőkutya, orvos kutya, beteg kutya, vöröskeresztes kutya, összekötözött kutya – és még sorolhatnám. Ám itt is van egy kisfiú, olyan négyéves forma. Szólni akar anyukájának. Vajon mit mond? – Anyu, ott egy halottszállító kutya van! – Jaj nekem! Majd' elsüllyedtem a szégyentől! Még hogy én halottszállító kutya lennék? Ez azért túlzás! – Ijedten néztem Lacira. Elég nagy a hőség, ki tudja? Addig barna arca egyszeriben halottápadttá vált! – Nem olyan sürgős, kisöcsi! – felelte. – Ne temessük még a jelent!

Van ennél vidámabb történetem is, szintén a szigetről. A kemping közelében álltunk hármásban, Laci a barátnőjével – beszélgettek. Hátizsák volt rajta, a kezében fehér bot, én meg ott hevertem a lába mellett. Háromkerekű biciklijén érkezett egy kislány; a szülei gyalog követték. A gyermek levette lábát a pedálról, a gazdámra mutatott, és így kiáltott: ott egy pásztor!

Közben a komp áttért a túlpartra, és a gazdának mindenre oda kell figyelnie. Szedni kellett a lábunkat, hogy elérjük a vonatot. A kutyák dolga könnyebb volt, bár a nyelvük a forróság miatt a földet verdeste. Elöl haladtam, hogy diktáljam a tempót. Tudtam, hogy sietni kell. Hátulról kiabáltak, hogy álljunk meg, mert az egyik blöki sántít. Nincs már messze a vasút, ott majd sínbe rakjuk a lábát! – válaszoltam kapásból.

Hegyek között, völgyek között

Egyre gyakrabban ruccantunk ki hármásban a Pilis rengetegébe. Leginkább az hat rám, hogy órákon át csatangolhatunk úgy a fák között, hogy nem találkozunk emberekkel. Jellemzően hétköznap portyáztunk a parkerdőben – olyankor még annyian sem koptatják arrafelé a lábbelijüket, mint hétvégén. Az egyik reggel – korán volt még – a sziklával körülvett Magda forráshoz értünk. A levegő párállott, akár az esőerdőben. Vízet direkt nem vittünk magunkkal – merítsük hát meg a butykosunkat!

Kicsinek még a szája is tátva maradt a látványtól: Nem jártam még ilyen egzotikus helyen! A levegő tele illatokkal, a forrás zubog, a madarak énekelnek: feledhetetlen! Amikor észrevettem, hogy a kétlábúak a forrás felé indulnak, elébük szaladtam a meredek kőlépcsőkön, és felmértem a vízlelő helyet. Nem voltam eléggé óvatos, és megcsúszott a lábam a nyirkos kővön: majdnem reggeli fürdőzés lett a felderítés vége! Ilyen helyre szívesen kiköltöznék – akár egész nyárra! Miután Laci barátnője telemerte a flaskákat, nekivágtunk a sétának. Úgy 10-15 méterrel előttük haladtam, de állandóan visszatekintgettem. Egyszer aztán hosszabb időre lekötötték figyelmemet a szagok, és elfeledkeztem erről. Amikor megfordultam, mit kellett látnom? Az emberek hátát – öles léptekkel épp az ellenkező irányba tartottak, mint korábban. Rohantam utánuk, csak úgy porzott a talaj. Hát nektek meg mi bajotok van? Megártott a friss, erdei levegő? Jót nevettek a lihegésemen, ahogy befutottam, megpaskolták

az oldalamat, visszafordultak, és mentünk tovább arra, amerre kellett. – Olcsó játék... – gondoltam, aztán eszembe jutott: ezt már eljátszották velem egyszer, mégpedig a szigetcsúcson! No, mindegy, legyen meg az örömük – de ezután azért gyakrabban néztem magam mögé. Hosszabb, eseménytelen séta után egy kis patak mellé kanyarodtunk. Annyira keskeny volt, hogy könnyen átugorhattam. Felderítettem mindkét oldalát – rengeteg, ismeretlen szagra bukkantam itt is, ott is. Izgatottan lengettem a farkam: még! Még! Mindhiába: turistatársaim ugyanis megálltak.

Az egyik erdei élményem inspirált arra, hogy kezdjek el hangokat gyűjteni. A patak mellett haladva gyönyörű hangra lettem figyelmes. – Álljunk meg egy kicsit! – fordultam barátnőmhöz. Ezt a csobogást meg akarom hallgatni! A kövek közül, körülbelül 30-40 centi magasból hullott alá a víz. Kerítettünk egy vastagabb ágat, és ráültem. Behunytam a szemem. Hogy miért? Hiszen úgysem látok! Azért, mert behunyt szemmel másképpen funkcionál az agy – legalábbis az enyém. Teljesen ellazultam, átadtam magam a hangoknak. A bal fülemben „befolyt” az alig neszező víz, majd a „fejemben” apránként, szinte észrevehetetlenül megváltozott, és amikor kifolyt a jobb fülemben, már vidáman csacsogott a kövek között. A városi ember rohanva éli az életét. Az évek múltán sokszor már akkor sem veszi észre a csodát, ha belebotlik. Szerencsém, hogy ezt néha ki tudom küszöbölni. Talán kinevetnek, de azt mondom: valóságos agymosás volt nekem az a negyedóra ott, a zúgó fölött! Tökéletesen felfrissülve, üdén indultam tovább.

Kicsi mindenhol feltalálja magát: El nem tudtam képzelni, hogy mi a manót csinál olyan sokáig ott a patak szélénél a gazdám... de csak azért nem, mert hát én mentem volna tovább. Addig is hemperegtem egyet a nedves, kövér fűben – nagyon jólesett! Ahogy feltápáskodott az ágról Laci, talpra szökkentem én is. Hamarosan a Khám forráshoz értünk. Kirándulótársaim fát gyűjtöttek, majd szakosodtak: a barátnő hordta az ágakat, gazdám pedig törte a vastagját. Én sem akartam kimaradni a munkából: felkaptam a földről azokat az ágdarabokat, amiket Laci maga elé dobott, és vagy tíz méterrel arrébb, takaros kis kupacba hordtam össze őket. Lelkesen dolgoztam, nehogy már szó érje a ház elejét! Persze, mint kiderült, épp az ellenkező irányba... Nevettek rajtam, elbontották a szép kis halmot, és az ágakat átvitték a kiépített tűzrakó helyhez. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy ekkor jött egy személykocsi. Apuka és gyermeke kiszállt, és nagy műanyag kannákkal megindultak a sziklafalból csorgó víz felé.

Nicsak! Tárva-nyitva a jármű összes ajtaja! Odasettenkedtem, és mit látok? Egy nagyobb laszti árválkodik a hátsó ülésen! Hát te is egyedül vagy, édes barátom? – már ugrottam is be érte! A számba kaptam, és uccu! A bibi csak az volt, hogy mindenki észrevette az akciót. Gazdám rám dörögött – igaz, kedvesen – kivette a számból a labdát, és visszaadta a kisfiúnak. Más szórakozás nem maradván, azt figyeltem, hogyan tüzeskednek az emberek. A magasba csapó lángnyelv megijesztett, és tisztes távolba hátráltam tőle. Kisvártatva ínycsiklandó harapnivalók kerültek föliába, majd a parázsba. Az volt a nap csúcspontja, amikor én is falhattam a parászból kivett finomságokból – ha nem is annyit, mint kedvem lett volna. Továbbindultunk, felértünk egy kisebb kapaszkodón, és ahogy körülnéztem – meglehetősen kopár volt, kevés fával és bokorral – valami egészen váratlan dolog történt: három apró négylábú bukkant elő az egyik bokoraljából! Tán még nálam is jobban meglepődtek. Mereven egymásra néztünk, majd uzsgyi! – kergetni kezdtem őket. Csak fél füllel hallottam, ahogy Laci barátnője sopánkodik:

– Kicsi három kisnyulat kerget! Szóljál rá, hogy jöjjön vissza! – Harsogott is a gazdám szorgosan – közben megtudta, hogy mégsem nyulakat, hanem őzikéket űzők.

Kicsi nem elveszett kutya: Tőlem aztán kiabálhatott: elkapott a vadászösztön! Azok hárman egy dús bokor mögé inaltak be – és ott újabb meglepetés várt, a bokor túloldalán ugyanis egy vaddisznó heverészett, mit sem sejtve érkezésemről. Megtorpantam, ő meg talpra ugrott. Farkasszemet néztünk – hatalmas példány volt! Felé mozdultam, mire nekiiramodott a völgy felé – én meg naná, hogy utána! Ekkor látott meg újra Laci barátnője. Tovább közvetített:

– Most már egy behemót, fekete kan disznót kerget a kutya!

Gazdám még erélyesebben kiáltott utánam, de hát nagyon sűrű volt az erdő... ahová rőfögi koma után futottam.

Már az is nyugtalanított, amikor az őzikéket kergette Kicsi – nehogy kárt tegyen bennük! – de ennek a fordulatnak végképp nem tudtam örülni. A vaddisznó veszélyes állat, és ha netán szembefordulna, aligha lehet vitás, hogy ő maradna felül! Tisztában voltam vele, hogy Kicsi nem egyhamar jön vissza. Ennek ellenére egyfolytában zengtem a nevét – mi mást tehettem? Elnyelte őket az erdő, én meg tanácstalanul álltam. Mitévő legyek? Úgy döntöttem, hogy maradok, ahol vagyok, és folyamatosan hívom az ebadtát.

Kicsi sportos kutya: Hú, mekkorát száguldoztunk! A nagy testű disznó utat tört előttem a sűrű ágak között. Könnyű volt követni: csak a csörtetésre és az erős szagra kellett figyelnem. Azt éppen nem állítom, hogy a farkincája az orromat birizgálta volna, mert hát tisztas távolságot tartottam – a biztonság kedvéért, ugye. Olykor nagyobbakat is kellett ugranom, mert gödrös-buckás volt a hegyoldal. Néhány ág alaposan átfésülte a bundámat, egy-kettő belém is állt, de oda se neki! Önfeledt boldogságban, szinte magamon kívül voltam. Addig még sosem éreztem ilyet! Elkapott a zsigereim mélyéről előretörő, ősi ösztön – feledhetetlen érzés volt! Jó kondícióban volt a kurta lábú erdőlakó, bírta a futást, ám engem sem faragtak nála puhább fából! Leértünk a völgybe, és ekkor a lihegő vaddisznó szembefordult velem. Megálltam én is, és harsány ugatásba kezdtem – igazából csak most vettem észre, hogy mekkora hústornyt űzők.

Folyamatosan kiáltoztam Kicsi nevét, de mi haszna? Vagy tíz perc múltán kutyaugatás éppen csak érzékelhető zaját hallottam a völgy mélyéből.

– Te jó ég! Onnan már meg sem hallja az ordibálásodat! – esett végképp kétségbe a barátnőm.

– Biztosan azért ugat a francos kutyád, mert kezdődik a perpatvar! Azt nem fogja szárazon megúszni a kis dög! Még meg sem fogjuk találni! – rémüldözött folyamatosan.

– Hagyd már abba! – szóltam rá. – Nem lesz semmi baj!

Persze azért bennem is motoszkált a kisördög. Hogyan talál vissza Süsü, ha mégis megússza a kalandot? Az biztos, hogy a hangom odáig nem jut el! Nem tehettem mást, tovább kukorékoltam a dombtetőn.

Kicsi elővigyázatos: Hej, de szúrós nézésed van, komám! – meóztam a rőfögös tekintetét. Ahogy megugattam, arrébb futott még néhány métert, de végül is megvetette a lábát egy kis tisztás szélén. Hangos rőfögésbe kezdett – elég barátságtalanul. Felmértem a helyzetet. Ő nem akar tovább szaladni, ez már biztos. Bunyózni viszont nincs kedvem, mert legalább hat súlycsoport különbség van közöttünk – és ahogy így belegondolok, én egyébként sem vagyok az a verekedős fajta! A sportból mindig is inkább a könnyűatlétikát kedveltem... Így hát megfordultam, aztán spuri vissza arra, amerről érkeztünk! Az első fáktól visszaneéztem: Malacka továbbra is ott morgolódott a tisztás szélén. Na, akkor nem kell olyan szaporán szednem a lábam! Visszavettem az iramból. A nemrég hagyott szagnyomon biztosan visszajutok a gazdámhoz – gondoltam. Zaj nem hallatszott semmi, csak a bogarak zsongása és az ágak reccsenése – no meg a lihegésem, ahogy felkapaszkodtam a meredeken. Már majdnem

kiértem az erdőből, amikor meghallottam gazdám rekedtes hangját. – Te jó ég, egész idő alatt így kiabált?

Szinte teljesen berekedtem. Húsz perc az bizony húsz perc! Már igencsak ideges voltam, amikor barátnőm az addigi sopánkodásból minden átmenet nélkül örömjongásra váltott.

– Jön Kicsi, épp most bukkant ki a fák közül!

Hatalmas megkönnyebbülést éreztem.

– Egyben van, vagy cafatokban jön vissza? – érdeklődtem.

– Kissé viharvert, de látszólag semmi baja.

– No, akkor minden rendben!

– Poroszkálva jön felénk – kaptam az újabb információt, miközben azon elmélkedtem, hogyan büntessem meg Kicsit a szófogadatlanságáért.

Kicsi érzi, hogy rossz fát tett a tűzre: Amint kiértem a fennsíkra, láttam ám, hogy roppant mérges a gazdám. Fületem a fejemre lapítottam, farkamat pedig a lábam közé csaptam. Erős szuszogással álltam meg Laci lába mellett. Mi lesz most velem?

Hát, amit szóban kapott tőlem Süske, azt nem tette zsebre! (Mert hogy nincs is neki, ugye-bár...) Mérgesen korholtam, amiért nem hallgatott a hívó szóra – bár lehet, hogy nem a kellő meggyőződéssel. Magamban ugyanis elfogadtam, megértettem – pláne, hogy baj nélkül ért vissza! A hangot azért ráadtam rendesen – olyannyira, hogy barátnőm próbált csitítani.

– Örülj annak, hogy visszajött! Nem bántani kéne a szófogadatlanságáért, hanem dicsérni, amiért visszajött! – érvelt. Hasztalan tette. Öt perc kutyafejmosás után javasoltam, hogy induljunk tovább.

– Te meg, Kicsi, láb mellett fogsz jönni! – adtam ki a parancsot. Úgy kellett mellettem jönnie, ahogy az a nagykönyvben meg van írva! Mihelyst nem éreztem a horpaszát a lábszárammal, tüstént rárivalltam, és:

– Lábhoz! – Jó tíz percig tartott ez a szigorúság, aztán:

– Mehetsz! – és rápaskoltam az eb feszes hátsójára.

– Te még elengeded ezek után? – szörnyülködött a barátnőm.

– Miért ne? Csak nem jöhet élete végéig a lábam mellett! Remélem, tanult az esetből, és megértette, hogy mi a módi!

Kicsi ezek után már mindenre odafigyel: Nagy csont esett le a szívemről a büntetés végén. Gyorsan arrébb oldalogtam, és máris sokkal éberebben vizslattam a bokrok alját – de a büntetés okát nem feledtem!

A természet apró viccei

Maradjunk a Pilisben, de váltsunk évszakot! Nem is tudom, hogy késő őszt volt-e, netán kora tavasz? Annyi biztos, hogy vastagon öltöztünk a barátnőmmel. Közel jártunk a vaddisznó-kaland fennsíkjához. Szélcsendben haladtunk a tetőn, amikor valami morajló, bűgő hangra figyeltünk fel a hátunk mögött. Barátnőm azon nyomban megfordult, és azt látta, hogy a távoli dombtető hatalmas fáinak csupasz koronái majdnem földig hajolnak a hirtelen szélrohamtól!

Pillanatokon belül minket is elérte, és taszított egyet rajtunk. Az ismétlődő széllekeések közben szürke fellegek öntötték el az eget. Hatalmas hózápor tört ránk, és öltöztette fehérbe a tájat. Még pislogni is elfelejtettünk. Alig öt percig hullt a hó, aztán elfogyott. Negyedóra múlva kisütött a nap, és egyszeriben olyan meleg lett, hogy ki kellett gombolni a kabátunkat. Felvidultunk – humoros kedve van ma a természetnek! Valóban az volt, mert kisvártatva megismételte az egészet: jött előbb a szélroham, majd a hózápor! Újra fehérbe öltözött hegy is, völgy is. Kabátunk övét szorosabbra vettük, még a nyakunkat is mélyen behúztuk a felhajtott gallér mögé.

– Bolond ez az idő, nem humoros! – állapítottuk meg. Teltek a percek: múlt a tél, jött a tavasz. Újra verőfényben fürdött a táj – pazar bohóckodást éltünk meg aznap!

A másik alkalommal igazán tél volt. A Duna partja feketébe öltözött, ám pár száz méteres meredély fölött már fehérben pompázott a táj. Reggel kilenckor vágunk neki – mentünk csak úgy, az orrunk után. Egy magasabb helyen hatalmas, piros folt jelezte, hogy vadászok jártak ott az éjjel: nagy vad látta kárát. Kézen fogva mentünk: a fehér botot beakasztottam a hátizsákom egyik karabinerébe. Mentünk, mendegéltünk, amíg farakások mellé nem értünk.

– Falatozzunk egyet! – javasoltam, és letelepedtünk egy-egy rönkre. Kicsi is kapott kekszet. Csak amikor szedelőzködni kezdtünk, akkor tűnt fel, hogy nincs meg a fehér botom! Irány vissza! Nevetve bandukoltunk föl az emelkedőn. Ugyancsak megmosolyognának, ha elmesélném, hogy kiránduláson elhagytam a botot! Húsz perc séta után barátnőm észrevette az elveszett segédeszközt.

– Kész csoda, hogy megláttam! – nyújtotta át. Délután fél négy volt már, mire visszakeveredtünk a porra. Mondhatnám: jobb volt, mint nyáron!

Filmszakadás

Napok óta egybefüggő hótakaró fedte már a pesti aszfaltot, és vasárnap, kora délután újra rongyrazós kedve támadt a télnek. A szürke ég szinte beleszakadt. Viharos északi szél üzte a kristályokat, hadd váljon még cudarabbá az idő (mínusz nyolc fok volt). Kezemmel kikukkantottam a konyhaablakon – micsoda hófergeteg dül ilyenkor, az ebéd utáni szunyókálás idején! Megborzongtam, és gyorsan visszahúzódtam a melegbe. Kicsi jóízűen szundikált a vackában – pedig az ő gyomrát nem is ülte meg az ebéd.

– Ömlik a hó odakint – szóltam neki. – Kimegyünk sétálni a Margitszigetre?

Megszakad az álomfilm, és tüstént négy lábra pattan az ilyesmire sosem rest eb. Kiásította magából az utolsó képkockákat, majd az elmaradhatatlan nyújtózás után, erős farkcsóválással mellettem termett. Lihegett és kuncogott izgalmában – érti a szót, hogyne értené! Vastag nadrág, meleg kabát és bundás csizma vándorol ki a szekrényből, a bőr munkaruha pedig az előszobafogasról kerül a kezembe. Már nyílik, és csukódik is az ajtó zárja, és hat sietős láb alatt dübörög a lépcsőház. Feltáru a fagyos kapuajtó, és belerohanunk a tomboló télbe.

Ötméteres szabadság: ezt kínálja a futózsínór Kicsinek (a hám ugyan a testén feszül, de azt nem veszem igénybe). Csizmám gumitalpa reménytelenül keresi a járdát – csak puha, ropogós havat talál magának. Kotor a fehér bot vége is, ám szintén nem leli. Mélyen fejembe húztam a két, kötött sapkát, szám elé a vastag gyapjúsálat – alig látszott ki valami a fejből (a két fületem persze kint kellett hagyni).

Továbbra is önfeledten vigad a csípős, északi szél. Kegyetlen vadsággal borotválja az ember arcát, kerít rá színt, amolyan fagyosat. Hoppá! – mintha úttest kezdődne itt, de a harminc centis paplan alatt annyira egyforma minden, hogy a járda és az úttest különbsége elenyészik. Farkcsóválva szaladgál a megpezsduilt életkedvű német juhász. Orrát finoman nyomja a hóba, nagyokat szippant, majd kaparni kezd. Lassan bandukolok tovább – és már jön is vissza mellém Kicsi, mert tudja: nemsokára úttesten kell áthaladnunk. Minő okosság! Az alig járda még száraz időben is nehezen különböztethető meg az úttest szintjétől: pár centi csak a hiba, hogy egybe nem simulnak.

Ha fél lábszárig a hóban tapos, hamar az autók közé kerül az ember (a lassan érkező járművek zaját elnyeli a hó, elfűjja a szél). Kurta csevely a lefékező sofőrrel, azután mindenki folytatja útját – ki négy keréken, ki két lábon. Nagyokat nyög a masszív acélhíd a sok száz, guruló gumiköpeny alatt, de szinte az egész zajt elfojtja a süvöltő, északi szél. A jeges Duna fölött nekieredhet: útját nem állja semmi, csupán piruló arcom.

A híd közepén jártunk már, és még az addigiaknál is jobban összehúztam magam – mintha csak egy kabát menne át a hídon. Igaz, ujjából kinyúlik egy kéz – a másikat a kabátujjba rejtettem. Benne a póráz vége: a másik végén egy téli bundájában pompázó és egyáltalán nem fázó kutya poroszkál – amúgy mezítláb. Egy félkörívvel a híd gyomrába vezető járdára térünk. Havas rámpa, hű de jó, csúszik a csizmatalp, mint a szánkó!

– Lassan, pajtikám – szóltam Süsünek, ő meg nem értette. – Hiszen az a jó! – Pár méter hó nélkül – fagyos aszfalton értünk ki a híd gyomrából.

A vastag hó megroppant a talpam alatt. Nagyot sóhajtottam, és kesztyűs kezemmel megtapogattam az arcom: elfagyott már, vagy érez még valamit? A híd, a forgalom zaja szép lassan elenyészett a hátunk mögött, és már csak a kabátomnak csapódó pelyhek kopogását hallottam – meg hát a szelet. Nem éreztem magamon a hó súlyát, pedig a vállam már tele volt csillagjaival. Így léptetett elő a tél hótábornokká! Szólt a pergő Kicsi nyakában, ahogy lerázta a tél pihéit – nehogy már tévedésből vén kutyának nézze őt valaki! Gyermek pajkos nevetését hallottam a távolból, majd ugyanazt a kedves hangot, közelebről, egy szánkó hátáról is:

– Szia, Laci!

Egy kisiskolás lányka köszöntött – épp akkoriban jártuk Kicsivel a Hunyadi Mátyás általános iskola osztályait.

Nap mint nap ismerős felnőttek mennek el mellettem szótlantul az utcán és a lépcsőházban. A játszódozó gyermek pedig észrevesz, és ugyan miért ne köszönne? Hógolyó helyett szót váltunk, de senki se higgye, hogy az nem baráti.

Sapkám alját ráhúztam a fülem hegyére, és bár alig fedett belőle valamit, máris csak feleannyit hallottam, mint korábban. Indultunk tovább Süsüvel a rengetegben. Tompán duruzsolt a szél a lombtalan ágak között. Sehol egy madárhang: még a sirályok se rikoltották, hogy: juj, de jó! Valami fantom úttest következett, utána kis kanyargózás, és Kicsi már tudta, hogy mindjárt eloldozom: várja a végeláthatatlan hómező! Lekerült róla a rabszív, megsimogattam horpaszát, és ő szinte négy lábbal egyszerre ugrott a szabadságba. Hol jobbról, hol balról hallottam a kutya-pergőt: futott és szimatolt – a farkát pedig egyfolytában csóválta. Lassú, óvatos léptekkel kerestem az elrejtőzött járdát: aki bújt, aki nem, megyek! Semmi sem adott támpontot, hacsak a cikcakkban mozgó pergő hangja nem. Egyszer csak mintha egy autóbusz zümmögött volna fel a Margit híd felől. Rájöttem, hogy az úttal párhuzamosan haladok: tartottam a déli irányt. Vélt magabiztosságomnak így is gyorsan vége szakadt. Fütttyentettem, remélve, hogy nem valami madár válaszol. Elég nekem, ha csak a kutyám dugja oda az orrát: Mi van, kisöcsi, nélkülem nem megy?

– Persze hogy megy – gondoltam nagyképűen, és kisvártatva csaknem felbuktam egy hó-buckában.

Gyermekek kacagott valahol a közelben, majd csatlakozott hozzá egy felnőtt is: előttünk jártak vidámsággal tele útjukat. Egyre fogyott a távolság: már hallottam a szánkó talpának neszezését. A rajzos bundájú német juhász előttem kutyagolt, éberén figyelve az előttünk haladókat. Ahogy megközelítettük őket, egy kislány ujjongott fel a szánon:

– Itt egy kutya!

A hálás eb nyomban meleg pusztit nyalt a hideg orrocskára. Megállt a szán, hátrafordult a fuvaros nagy: különprogram kezdődött. Leugrott a szánról a négyéves kislány, és már repültek is a szárnya nincs hólabdák, a játékos kedvű eb pedig rohant, remélve, hogy időben utoléri őket. Azok a fránya, kemény gombócok azonban egytől egyig belesüppedtek a puha hóba: hol lehetnek? Nagy értetlenül állt meg ilyenkor Kicsi, de nem volt ideje rágódni: már röpült a következő – márpedig azt is megilleti a díszkíséret, mielőtt visszahullana „szülőhájába”. A lányka meg nevetett, csak nevetett – hát hogy is ne nevetne! Kacajának csilingelése még a pergő éles hangját is elnyomta. Nevetett a nagy is, miközben fáradhatatlanul gyúrta és dobta maga is a töltelék nélküli gombócokat.

Hangtalanul mond „pihenjt” a fáradtság. Váltottunk pár kedves szót újdonsült ismerőseimmel, és amikor a munkás karokból eltűnt az ernyedtség, újra indult a meccs – Kicsi legnagyobb örömére.

Kifulladásig vagy mindhalálig? – már csak ez volt a kérdés. A leányka fáradt el hamarabb, és visszakéredzkedett a szánkóba.

– Jótett helyébe jót várj! – sügtam a fülébe.

Hívtam a közelben bóklászó Kicsit, és újra rácsatoltam a nemrég levett hámat. Télapó szánját rénszarvasok húzzák – neki kutyaszán jutott. Siklott a szán vagy száz métert, és ezalatt kipihte magát az utas.

– Játsszunk újra hógolyósdit!

Felállt a jól összeszokott csapat, dobogott a négy láb a hóban. A nagy egyszer csak felszisszent:

– Dúvad ez az eb!

Lehet, hogy a játék hevébe belemelegedett Süsü fordulás közben valóban megkarcolta fogával a mami kezét. Nagyot fordult a játék! Az addig kedves anyóka valósággal tajtékzott. „Rettegetesen” megharapott, fagyos ujját a hóba dugta, hogy a hideg lehúzza a vélt duzzanatot.

Hogyan találhat ki valaki ilyen ostobaságot? Gyógyítani a semmit, hóba nyomni a fagyott kezét, hogy az hűtse! Észérvekkkel semmire sem mentem, az asszonyosság csak duzzogott – még csak nem is felelt. Hiába ömlött hópelyhek árja a tájra, már reményük se lehetett arra, hogy hógolyóvá gyúrák őket. Bezárta kapuját a vigalom.

Ilyenkor nincs mit tenni: tovább kell menni. Illőn elköszöntem, de „csak csend, amerre ment, a néma tájon”. Még jobban ráhúztam a fülemre a sapkám alját: a hideggel nem lehet viccelni! Hallgatóztam, mint nagyothalló az ajtó előtt, de csak a hulló kristályok zizegését hallottam. Az ember azonban bízson önmagában – nagy bátran továbbmentem. Nemsokára vízilabdázók hangos kiabálását hallottam a sátor tető alól – jókora vargabetűt rajzoltam a hóba! Még az úton is átkeltem közben.

Ej, minő tévelygés! Gond azonban nincs egy szál sem – legalább biztosan tudom, hogy merre is járok épp az átváltozott szigeten. No de innen merre tovább? Busz iparkodott el mellettünk – óvatos gyorsasággal próbálta betartani a menetidőt. Úgy döntöttem, hogy a nehezebb utat választjuk: szembefordulunk a fűtől, sarki széllel. Mit nekünk egy kis fagyos szellő! Fél lábszárig ér a hó, támpont nélkül jaj, de jó!

Okos kutyakobak és tökéletesen látó szemek kellene ilyenkor – és Kicsi szó nélkül is érti, hogy mit kell tennie. Nyugodtan lépkedtem mögötte, pedig toronyiránt haladtunk – én teljes kiszolgáltatottságban. De abban legalább biztos lehettem, hogy a sügyig érő hóban serényen iparkodó négy lábat értelem és megértés mozgatja. Köröttünk csend és béke. Odáig sem volt melegem, és előbb-utóbb kimondottan fázni kezdtem. Aggódva tettem fel magamnak a kérdést: vajon Kicsi vastag bundája dacol-e még a tél kegyetlenségével? Lágý, meleg női hang állított meg:

– De szép vagy!

Fagyos szám széle a fülemig szaladt – a simogató kéz azonban kutyám feje után nyúlt. Hóba dermedtem a szörnyű csapástól, de hamarosan társra leltem magányomban: az ő barátnőjét csábította magához négy lábú segítőm. Nemek szerint oszlott meg kis csapatunk: a nők pletykálgattak, mi, férfiak meg epekedtünk utánuk. Tömörödtek már a pelyhek a kis női kézben. Süvítve repült a kész golyó, loholt az eb. Ismét játékba fordult egy találkozás – ki gondolná, hogy „dúvad” szaladgál a mezőn? Már párosával repültek a fagyos labdák – jókedve volt mindenkinek. Pergett a percek mellett a szó is. Vidáman búcsúztunk el – előbb azonban megtudakoltam, hol is vagyunk: a Rózsakert északi végében. Serény léptekkel indulunk tovább. Kellett az intenzív mozgás, nehogy átjárja testünket a fagyos szél. Zajongott a távol, emberek játszottak önfeledten. Gond nem volt már egy szál se: tudtam, hogy merre járunk.

– Ez a Nagyrét! Irány balra! – mondtam Kicsinek, és ő fordult, precízen. Valahol újra felbrummogott a huszonhatos busz. – Gyerünk közelebb, a kiismerhető környezetbe!

Csaholó kutya rontott ránk váratlanul. Egymásra vicsorogtak a távoli rokonok. Az újdonsült morgósnak helyzeti előnye volt: póráz nélkül lehetett nagypofájú. Némi tépelődés után előrehajoltam, és szabadjára engedtem Kicsit: mérkőzzenek meg egyenlő feltételek között! A támadó kutya gazdája persze tisztában volt a helyzettel, de nem szólt egy kukkot sem. Aki nem lát, az valószínűleg nem is hall – gondolhatta. Némán távozott, mi meg ballagtunk tovább, akár az idő. Kicsi szőrzete szépen visszasimult. Vége a dilinek: gyerünk tovább! Sok-sok emberhang duruzsolt valahol a közelben, odakiáltottam hát:

– A buszmegállóban várakoznak?

Odakocogunk a topogó utasokhoz. A sokaság egyértelműen jelezte: nemsokára befut a kék busz. Már komolyan tartottam attól, hogy meg talál fázni Kicsi, így hát mi is felszálltunk. Mi tagadás, nekem is jólesett a langymeleg – persze csak a kinti időjáráshoz képes volt az.

Hazaértünk. Lehánytam magamról a meleg göncöket, míg Kicsi csak úgy, bundásan dőlt le a két órája elhagyott vackára. Minden levetett holmi a helyére került. Ünnepejünk egyet! – már csobog is a mennyei ital. Cic-cic! – mondom az áldomást, és már jön is a szőrös képű, hogy behabzsolja a macskafröccsöt. Csurog a tej a szája szélén, ott sorjáznak bajsza a zsíros csöppek.

Elfogyott a fél liter lefetyelni való, száraz a műanyag tál. Süsü illedelmesen hátat fordít, és visszaballag a helyére. Nagyot huppanva dől le szundikálni, hogy tovább álmodja a nemrég megszakított, Hószakadás című filmét.

X. Arra nem képes

Bár közel egy éven keresztül tevékenyen és sikeresen részt vettem a Vakvezető Kutyaival Közlekedők szakosztályának életében, a további ötleteimet már önállóan valósítottam meg. Így vettem fel a kapcsolatot Gáborral, az Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház vezetőjével, aki elfogadta programtervem az évente rendezett Angyalföldi Utcabálra. A kapcsolat idővel barátsággá alakult, és ahogy beszélgettünk, egyre több mindent tudott meg rólam – így azt is, hogy szívesen eljárak a természetbe. Nem is mertem volna remélni, hogy épp a legjobb helyen vetem el a magot.

Szőlősardó

A tábor sokszínű életét, vagány hangulatát alapvetően az első alkalommal átélt élmények alapján adom vissza, némileg kiegészítve a két év múlva következő újabb táborozás képeivel:

– Hát ezek meg mit keresnek itt? Biztosan eltévesztették a házszámot!

Efféle gondolatok járhattak a gyerekek és szüleik fejében. Félkörben gyülekeztek a Keleti pályaudvar kasszasora előtt. Egyszer csak megállt előttük egy degeszre tömött hátizsákot cipelő férfi: egyik kezében póráz, a másikban fehér bot.

– Te jó ég! Ezek valóban velünk akarnak jönni? – hüledeztek, amikor a Gyermekház vezetője bemutatott minket.

Nagy kalandra indultunk Süssivel: Gábor tíznapos táborozásra hívott.

– Gyertek el velünk Szőlősardóra! A borsodi dombvidék lankái között kitűnő a levegő. Ott aztán valóban kiszellőztethetitek a fejeteket, és közben még nagyokat is túrázunk – invitált még a nyár elején. Nem kellett kétszer mondania: ilyeneket félszóból is megérték. Mivel vettem már részt kisebb-nagyobb hegyvidéki barangoláson, mint „fehér botos turista”, cseppet sem féltem a megméretéstől. A vonaton a gyerekek közé ültem. Lényegében csak a magassággal lógtam ki közülük.

Kicsi nem rest: Én sem maradtam ki a cipekedésből! Laci egy tépőzárba burkolt teniszlabdát erősített a hámom bal oldalához, és az előre-hátra himbálózott rajtam. Muris látvány lehettem, mert amikor a gyerekek észrevették a labdát, mosolyogva mondták szüleiknek: milyen sportos egy kutya! A hosszas vonatozás és buszozás után egy apró településen találtam magam. A kutyafáját, de remek helyre tértünk be! Valóságos kutyaparadicsom, még hozzá a javából! A tágas udvaron fű nőtt: a zöld területet alacsony fakerítés ölelte körbe. Az udvar mindkét kapuján szabadon közlekedhettem. Míg gazdám a megszokott, precíz módján pakolászott az egyik szobában, én kijelöltem új felségterületem határát. Végigmentem a kerítés mellett, és a szükséges helyeken otthagytam névjegyemet. Miután meghúztam a mezsgyét, elballagtam a kert vége mögött csörgedező patakhoz, és lefetyeltem egy keveset. Iható – állapítottam meg. Hogy így feltérképeztem a szűkebb környezetet, megnéztem, miként áll gazdám. Átmenetileg házőrző kutyává lényegültem.

Őszintén örültem, hogy városlakó kutyám azonnal alkalmazkodott az új környezethez, és még nem tompult el benne az ősi ösztön. Megpaskoltam az orrát hozzám nyomó Süsü oldalát.

– Szabad vagy, jómadár: oda mész, ahová csak akarsz!

– Kedves fiatalok! – harsant fel Ubul. – Tíz perc múlva indulunk! A falu szélén emelkedő dombra megyünk, gombászni. Nem árt, ha masszív cipőt húztok a lábatokra!

Aki megfogadta az ajánlást, jól járt, aki nem, csak magára vethetett – ő pedig nem mondta többször. A templom felé mentünk ki a faluból. Kicsi rosszul viseli, ha nem ő vezeti a sort, most azonban be kellett adnia a derekát, mert a mi túravezetőnk senki hátára nem volt kíváncsi. A domboldal meredeken emelkedő részéig bizony türtőztetnie kellett magát Süsünek – ott aztán jobbnak láttam, ha szabadjára engedem (ilyen terepen hámban nem vezethetett). Besoroltam a testnevelő tanár Vanda mellé, ám nem sokáig: az ösvény egyszemélyesre zsugorodott. Ekkor kezébe adtam a fehér bot elejét, és így még a legenyhébb irányváltásokat is tudtam követni. Amikor a csapás újra kiszélesedett, bal kezem két ujját segítőm jobb felkarjához érintettem, és egy fél lépéssel lemaradva követtem őt. Vigyáztam, hogy csak a legszükségesebb mértékben vegyem igénybe, de ennyi segítségre mindenképpen szükségem volt. Tíz perc mászás után már mindenfelől lihegést hallottam, és a légszomjat nem csak a nyár heve okozta.

Középkorú túravezetőnk geokémikus, és nagy spíler a természetismeretben. Az erdő legeldugottabb rejtekén növő gombák sem foghattak ki rajta: jó szimata volt hozzájuk, hóna alatt pedig ott lapult a mindentudó gombászkönyv. Egyszer csak Vandát hallottam:

– Mintha vérnyomokat hagyna a kutyád lába!

– Gyere csak ide, Süsüke! – Megvizsgáltuk a futóművét: az egyik tappanca bizony erősen felhasadt. A húsig szétnyílt talp láttán a vizsgálódók arra következtettek, hogy törött üvegbe léphetett.

Úgy láttam jobbnak, ha visszafordulunk a táborba Kicsivel. Ez a baleset néhány napra megpecsételte a sorsát, ugyanis a nyitott seb miatt nem vittem magammal a túrákra. Ha egyedül kellett otthon maradnia, kötetlenül járhatott-kelhetett a többszobás épületben, ha pedig legalább egyvalaki nem jött velünk a lankákra, akkor még az udvaron is szabadon mozoghatott.

Hogyan viselkedett nélkülem? Amikor elmentem túrázni, visszasietett a szobánkba, körbeszimatolta az ágyamat, de még a ruháimat is. Aztán kiment a füves udvarra, és elnyúlt az árnyékban. Óránként újra bement a szobába, és felfrissítette a halványuló szagmintát.

Egyik erdei portyánk vége felé komótosan bandukoltunk a falu felé. A gyerekeknek hirtelen eszébe jutott:

– Kihozhatjuk-e eléd Kicsit? – és már rohantak is érte.

Néhány perc múlva egy négy lábon repülő kutya száguldott felém. Harmincöt kilós teste elemi erővel csapódott a lábamnak: majd’ fel nem borított. Kígyóként tekergőzött a lábam körül, és szívszorítóan nyüszögött. Farka lengett, mint a vihar lobogtatta zászló. Nem csak én érzékenyültem el: gyerekek és felnőttek egyaránt meghatottan nézték az egymásra találás örömét.

Valamilyen jópofa játékra kéne használnunk az éjszaka sötétjét – vetette fel tíz, sokat látott szem előtt a táborvezető: felnőttvadászatot rendezünk a gyerekeknek, méghozzá titokban! Az előkészítő munkálatokra csatlakoztunk hozzá Kicsivel. Őt szellemes bűvőhelyet kerestünk a faluban. Mindegyik helyen kacifántosan fogalmazott levelet hagytunk magunk után, hogy a megtalálók némi fantáziával kikövetkeztethessék, merre érdemes a következő elbújt személyt keresniük. Vacsora után négyen leléceltünk a táborból – az ötödik felnőttnek kellett elterelnie rólam Kicsi figyelmét, majd elmondania a gyerekeknek, hogy mi is az a felnőttvadászat.

Egy tuti nyomkereső kutyával indult kalandra a zseblámpás gyermeksereg. Hangos zsvajjal verték ki az álmodó falusiak szeméből. Az első felnőtt egy romos és éppen ezért üresen álló ház verandáján, egy rozszagt széken ült. Be kellett mászni érte a kúszónövénnyel benőtt drótkerítésen – ez persze nem lehet komoly akadály néhány elszánt gyereknek. A következőt a löverseny felirat alatt találhatjátok – tudták meg a cselesen megfogalmazott üzenetből. A faluban azonban nemhogy löversenypálya nem volt, de még ló is alig: a felirat a nyitott égboltú ebédlőnk egyik, fából készült oszlopába vésvé virított az éjszaka sötétjében. Két fogollyal indultak tovább a gyerekek, hogy megkeressék a gémeskutat. Némi civódás után rá is bukkantak – mellette pedig egy nagybajuszú, szundikáló emberre.

A Gyűrűk ura egy hatalmas betongyűrűben üldögélt, és jót mulatott a fejevadászok most inkább nem idézett mondatain – ez voltam én. Ott gubbasztottam a majd' két méter magas betonkarikában – volt ott körülöttem még vagy tíz. A gyerekek nagy elánnal biztatták Kicsit, hogy keressen meg. Ahogy magam elé képzeltem az újra pályamódosításra kényszerült, immár kopó módján szimatoló vakvezető kutyát, igencsak kuncoghatnékam támadt. Mivel csak kisebb tornamutatvány árán tudtam bejutni a betongyűrűbe, biztos lehettem benne, hogy nem egykönnyen találhatnak rám a gyerekek. Már mindannyian ott sertepertéltek a Gyűrűk urának lakhelye körül, amikor legnagyobb megdöbbenésemre megszólalt a fejem fölött egy vékony hangocska:

– Szia, Laci! Nem lenne kedved kimászni onnan?

Még a lélegzetem is elakadt. Hogyan tudott két méter magasba felmászni egy tízéves kölyök, ha az nekem is nehezen ment?

– Hát mi sem egyszerűbb! – vigyorgott, mint a vadalma, és odavezetett a gyűrű mellé lerakott betonlapok halmához – azokról fogalmam se volt. Amint Kicsi meghallotta a hangomat, utat tört magának a gyerekek közt. Boldogan toppant mellém. Már csak a túravezetőnk kellett megtalálni. Egy faágon kellett volna gubbasztania, fent a magasban, ám erejéből vagy kedvéből csak egy kerítés szerény magasságig jutott. Ott aztán kifizette értünk a váltságdíjat: némi édességet és dobozos üdítőt. A sima képű nyomkeresőknek alig több, mint fél óra kellett a feladat megoldásához.

Nem a felnőttvadászati maradt az egyetlen, késő estébe nyúló program.

– Kedves fiatalok! – reccsent egyik délelőtti Ubul öblös hangja. – Kisebb barangolásra indulunk a közeli lankákra. Útközben érdemes lesz figyelnetek minden fűszálra, de leginkább arra, amit mondani fogok. Egy nagyjából nyolc kilométer hosszú kört teszünk meg; méghozzá azért, mert este tíz órakor indulva önállóan is végig kell mennetek rajta. A leggyorsabbak méltó ajándékot kapnak. Lehet kérdezni! – fejezte be a szónoklatot.

Amikor elfogytak a kérdések, útnak indultunk. E kirándulás célja a tájékozódóképesség javítása volt. Út közben túravezetőnk részletesen elmagyarázta, mit kellene megjegyezni az egyes tereptárgyakról. Volt, aki figyelt rá – mások önfeledten csevegtek. Megpróbáltam hasznára lenni az éjszakai versenytúra résztvevőinek: tanácsoltam nekik, hogy mérjék az egyes útszakaszok idejét. Már lefelé jöttünk a dombról, amikor az előttünk vagy ötven méterre haladó gyermekek egyszeriben ordítani kezdtek, és futásnak eredtek. Agyolvasztó meleg volt, és a szám is igencsak kiszáradt már – lelki szemeim előtt egy színültig teli söröskorsó jelent meg, meg egy hangulatos kiskocsmá. Beszámoltam a látomásról, mire a körülöttem lévő elnevettek magukat. De hamar visszazökkentem a valóság mezejére – főként azon mérges darazsak jóvoltából, amik fészket felrúgta az előttünk járók egyike. Ritkás hajú fejtem és fedetlen karom, de még a lábam szára is tele lett gyorsan növekvő puklikkal. A kék égbolt csak úgy zsongott a fullánkös nép harcos vitézeitől. Mi is futásnak eredtünk a lejtőn: szedtem a

lábam, ahogy csak bírtam. A mögöttünk lévőkhöz hatalmas félkörben követtek. Mikor újra összegyűlt a csapat, versenyt hirdettünk: ki büszkélkedhet a legtöbb darázscsípéssel? Nem lettem dobogós a nemes versengésben, pedig jóval tíz fölött volt a dudoraim száma. A táborban részletesen beszámoltam Kicsinek a balesetről, és mindnyájan izgatottan vártuk az éjszakai verseny rajtját.

Mi Kicsivel az indítás megtisztelő feladatát kaptuk – ehhez kapóra jött a németül beszélő karórám. A gyerkőcök önkéntesen regisztrálták magukat a versenylistán. Este tíz óra negyvenkor indult az első bátor kölyök, de később voltak, akik csak kettesével-hármasával mertek nekivágni. Magunkra maradtunk a táborban Kicsivel, mivel a másik négy felnőtt őrzőn ül az útvonal mentén. Már a tücskök sem ciripeltek, a síri csendet csak néha verte fel egy-egy házőrző eb. Peregetek a percek, a félórák. Loholó gyermeklábak neszére kaptuk fel a fejünket Süsüvel. A túrázók többsége kisebb-nagyobb csapatokba verődve érkezett vissza.

– Milyen volt? – tudakoltam tőlük.

Igazából nem találták nehéznek a feladatot, és azt mondták, nagyon érdekes a holdvilágban fürdő táj.

– Rém izgis volt az erdőben: néhol akkora tócsába botlottunk, hogy majd’ belefúltunk!

A verseny győztese egy mokány lány lett: nyolcvanhárom perc alatt tette meg a nyolc kilométert. Annyira szedte a lábát – mesélte nevetve – hogy nem vett észre egy óriási pocsolót a földúton. Olyan mély volt a sár, hogy az egyik lábáról lecuppantotta a csukát. Öt percre is beletelt, mire a dagonyába ragadt sportcipőt megtalálta és újra a lábára húzta. A leglassabb százhárom perc alatt ért be. Éjjel egy órára a legtöbb gyerek és felnőtt visszaért a táborba. Másnap színültig megtelt a falusi kiskocsmá: mindegyik bátor lámpást vendégül láttam egy üdítőre.

A szalonai református templom megtekintése után is túrára adtuk a fejünket: irány haza! A tizennégy kilométert turistaút nélkül, az erdő sűrűjében akartuk megtenni – a kusza növényzet azonban háromszor is megghiúsította áttörési kísérletünket. E próbálkozásokkal legalább két órát veszítettünk. Leginkább guggolva, maximum derékban meghajolva lépkedtünk a dzsindzsásban. A levegőtlen rengeteg mélyén a melegtől és a ránk tapadó portól is szenvedtünk. Testünk verítékben úszott – törölgetni hiábavaló lett volna. A meredek domboldal még jobban megnehezítették dolgunkat. Úgy éreztem, már az is nehezemre esne, ha néha felegyenesedhetnék egy-egy rövidke pihenőre – annyira megszoktam a görnyedt testhelyzetet. Amikor azonban a mindjobban fáradó gyerekek időnként megpihentek, én inkább guggolgattam. Tudtam: ha leülök, elmerevedek.

Kicsi következetes: A talpamon nyílt sebet a nyelvemmel tisztogattam, és a vágás szép lassan behegedt. Késő délután csak úgy nyüzsgött az udvar a sok játszó gyerektől. Velük mulattam az időt én is. A labdázás közben hopp, eszembe jutott: rég láttam a gazdám! Hol lehet? Hiába meresztettem a szemem: nem volt az udvaron. Már megint ellógott valahová! Nem úgy van az, Laci, hogy se szó, se beszéd, csak úgy olajra lépsz! Úgy döntöttem, hogy felkutatom. A szálláshely összes szobájába bedugtam az orromat, de sehol sem éreztem a szagát. Még a mosdóba és az illemhelyre is benéztem – mindhiába.

Aha! – jutott eszembe hirtelen. Hát a kocsmában! Magabiztos léptekkel indultam a kapu felé, és az utcán jobbra fordultam. Nem kellett sietni: biztosra mentem. A kocsmajátó nyitva állt. Felléptem a két fokon, és mit látok? Gazdám kedélyesen beszélget az asztal körül ülőkkel, közben pedig nagyokat húz a keze ügyében lévő üvegből. Szóval így vagyunk, gazdikám! Ekkor észrevett a társaság egyik tagja.

– Mit gondolsz, Laci, ki van az ajtóban?

Félmeztelenül ücsörgő gazdám szellemi képességeinek fejlesztése végett újra belekortyolt az üvegbe, majd az ajtó felé fordult és odaszólt nekem:

– Gyere ide, Süsüke!

Páratlan lehetőség kapujában álltunk Kicsivel, amikor megérkeztünk a Baradla barlang bejáratához. Itt (Aggtelek és Jósvalfő között) húzódik a mélyben Magyarország leghosszabb föld alatti útvonala: hatezer-ötszáz méter. A látó emberek számára némi nehézség, hogy hatvan százaléka kivilágítatlan. Túravezetőnk elmondta, hogy száraz, agyagos talajra számíthatunk – és hogy tudomása szerint eddig még mentőkutya sem járt lent.

Húszan vágunk a túrának. A barlangban tízfokos hőmérséklet fogadott; a levegő páratartalma száz százalék. Lépcsők sora vezetett a föld gyomrába.

Kicsit nem olyan fából faragták: Ha az emberekhez hasonlóan tudnék izzadni, patakokban folyt volna rólam a víz a bejárat előtt. Amikor viszont beléptem, megcsapott a kaverna hideg lehelete. Addig még nem fordult elő velem nyáron, hogy hálát rebegtem volna a magasságos szent természetnek, amiért bunda fedi a testemet.

Mi, vakvezető kutyák nem lepődünk meg semmin sem (kivéve, ha nekünk tart koplalónapot a gazdánk), de amikor rápillantottam a végeláthatatlan és fölöttébb egyenetlen lépcsősorra, bizony elhűlt bennem a vér. Ráadásul még síkos is volt: szegény Laci, még csak nem is sejt, hogy mire vállalkozik! Én mentem volna gyorsabban is, de egyre csak azt hallottam: Hová sietsz Süsüke, talán randid van? A lépcsőfordulókat is elég trehányul alakították ki. Néha fel-pillantottam gazdámra, aki – minő újdonság! – úgy ment a lépcsőn, hogy végig kapaszkodott a korlátba. Éreztem én, hogy kolosszális buli előtt állunk, és ez felpeszdtette a hűlőfélben lévő véretem.

Bizony, így volt. Az egyenetlen és csúszós lépcsők, a váratlan és kiismerhetetlen fordulók óvatosságra készítettek. Tízéves sportcipő volt rajtam – a talpa sima, mint a márvány. A lépcsők tocsogtak a lecsapódott párától és a mennyezetről csöpögő víztől. A hideg vaskorlát szintén vizes volt, de muszáj volt belékapaszkodnom. Minden lépésre figyelnem kellett: most valóban nem vehettem félvállról a közlekedést! Egyszer csak elmaradtak a girbegurba fokok, és hamarosan leértünk a koncertterembe, ahol Vangelis zenéje szólt, majd a Bánk bánból hallottunk egy részletet. A terem akusztikája csapnivaló – ezt mindannyian észrevettük. Valamivel később a csónakázó tó mellett cövekeltünk le. A hetvenes évektől már alkalmatlan a nevében jelzett funkcióra: szinte teljesen feliszapolódott. Nyolcszáz méter már a hátunk mögött volt, amikor hallottam az előttem haladóktól, hogy elérkeztünk a kivilágítatlan szakaszhoz. Na, végre! – gondoltam kajánul.

Néhány gyermeksikoly harsant – azt hittem, a megváltozott fényviszonyok miatt. Nos, nem. Alig léptem be a betonjárdáról a sötétség romantikus birodalmába, máris belém nyilallt a kétségbeejtő felismerés: az agyagos talajt víz borítja (esős volt a tavasz, meg a nyár nagy része is)! Mit jelentett ez a gyakorlatban? Lépni szinte lehetetlen volt rajta, mert a vízszintes talajon még állva is csúszott a lábam! Jogos a kérdés: miért csúszik a vízszintes talajon álló ember lába? Máig sem tudom. Úgy a tizedik méter után tudatosult bennem: Te jó ég! Még négy kilométert kell megtenni ilyen lehetetlen feltételek mellett! Kutyas pályafutásom három éve alatt egyszer sem éreztem magam ilyen pácban. – Egyszer mindennek el kell jönnie – adtam meg magam a sorsnak.

Lépteim alig nyúlfarknyiak voltak. Kicsi azonnal megérezte bizonytalanságomat, és szorosan mellém húzódott. Az ő talpa nem csúszott a felázott agyagon, ezért folyamatosan haladt volna

– nekem azonban nem ment. Egyik kezemben a kutyahám, a másikban a fehér bot volt. Léptem egyet, és valamelyik lábam biztosan kicsúszott valamerre. Azt pedig, hogy merre siklik, csak a lelépés pillanatában tudhattam meg. Mindkét kezem foglalt volt, ezért az egyensúlyvesztést csak körülményesen tudtam korrigálni. Alig töltöttünk pár percnél többet a barlangban, és olyan melegem lett a feszültségtől, mintha hegyet másztam volna a három-rétegű göncben.

Süsü a maga módján reagált tétova mozdulataimra. Minden idegszála megfeszült, farka izgett-mozgott. Hamarosan segítséget kértem a többiektől. Szükségem volt a látásra, hogy a környezet minden apró részletével tisztában legyek. Két nagykamasz fiú segített ki. Az egyik a pótszem, előttem haladt, a másikuk utánunk. Így kevésbé fellazult talajra léphettem, és az valamelyest segítette a haladásomat, de lényegében minden maradt a régiben. Az viszont lényegi áttörést hozott, hogy a két srác időben szólt, ha belógó sziklához közeledtünk, vagy össze kellett húznom magam, hogy be ne verjem a fejem a mennyezetbe. Ezeket az akadályokat Süsü a majdnem vaksötét miatt nem tudta volna jelezni.

Kicsinek jó a meglátása: Az a bizonyos vaksötét amolyan fából vaskarika volt. Az egészen biztos, hogy ablaka nem volt az üregnek, így a sötétség tényleg teljes lett volna, ha nincs az a sok zseblámpa. A fénypászták után haladva könnyen tudtam volna követni a gyerekeket – de hát Lacinak segítőkre volt szüksége. Az előttünk lévő fiú rák módjára, háttal haladt, így kutatta lámpájával a gazdám számára optimális lépéshelyeket. A pásztázó fénycsóva gyakran szembekapott, úgyhogy a sötét barlangban leginkább a fény vakított el.

Nagy célt tűztem magam elé: azt, hogy esés nélkül menjek végig a barlangon. Konokul szembeszálltam a csuszamlós kihívással. Bár fájt a szívem, hogy nem kapaszkodhatom a sziklafal egyenetlenségeibe, mint a többiek, legyintettem rá: csak azért sem fogok eltanyázni! Kicsi olykor-olykor megfélemedezett a korcsolyapálya minőségű talajról. Könnyű neki – gondoltam – négy lába van. Ez a stabilitás azért nekem is jól jött. Ha jobbra billentem, automatikusan felrántottam a bal kezemet, és a hámba fogott Süsü súlya stabilizálta helyzetemet. A két fiú időközben tökéletesen megtanulta, hogyan irányítson minket. Néha csak centimétereket haladtunk. Máskor, ha kicsúszott alólam valamelyik lábam, sajátos fél spárgát mutattam be a többieknek. Megesett az is, hogy a két lábam kettéfelé akart kicsúszni.

– Vigyázz! – kiáltott váratlanul a mögöttem haladók egyike. Összerezzenem. Jobboldalt sziklafal volt mellettem, és csak a bal lábam csúszott ki. Nem értettem, miért a vészjelzés.

– Mire vigyázzak? – kérdeztem, miután újra magam alatt tudhattam mindkét lábamat. Kiderült, hogy a kicsúszott bal lábamtól alig húsz centire volt a Styx medre, amiben egy méter mély és alig kilencfokos víz hömpölygött. A hír úgy hatott rám, mint a mesebeli farkasra a forró víz.

– Mióta haladunk a folyó mentén? – tudakoltam.

– Már vagy fél órája szegődött mellénk, és hol bal, hol meg jobb oldalról szegélyezi az utunkat.

Most meg elhűlt bennem a vér. Ha akkor csúsznék el, mikor a jobb lábamtól fél méterre van a folyó, senki és semmi sem menthetne meg a pottyanástól. Az még hagyján, hogy úszom egyet a kristálytisztá vízben, de a legrémesebb az volna, hogy nem bírnék kimászni. Nem tudnék mibe és kibe kapaszkodni, mert a parton lévőknél sincs mibe fogódzniuk. A bal oldali variáns pedig még ennél is rosszabb lenne. Akkor ugyanis Kicsi repülne a vízbe, és – akár tetszik, akár nem – maga után rántana engem is. Többé-kevésbé ugyanaz lenne a helyzet, mert hát ökelmét még csak partra tenném valahogy, de én ugyanúgy pácban maradnék. Arról pedig elképzelésem se lehet, hogy meddig süppedne a lábam a folyóágy iszapjába! Ezek a rémült

gondolatok cikáztak agyamban, amint szembesültem a kérlelhetetlen valósággal. Innentől már ezerszázalékos koncentrálásra volt szükségem. Kicsi hihetetlenül rátermetten vezetett. Többször keresztbe állt előttem, hogy valamilyen nehézségre figyelmeztessen. Legalább ötven hidacsán keltünk át – ezeket szakszerűen jelezte, mint ahogy a szintkülönbségeket is. Az emberekhez képest stabilan és frissen mozgott. Egyszer, amikor a bal lábam teljesen kicsúszott, és mindkét hátsó lábát kirúgtam, a másodperc töredéke alatt maga alá kapta őket. Stabilan megállt mellettem, és felálláskor már nyugodtan támaszkodhattam a farára, mert a lábai egy millimétert sem rogytak be. Nyugodtan mondhatom: kutya nehéz munkát végzett!

Több alkalommal is megálltunk, hogy szusszanjunk egy kicsit – Ubul ilyenkor érdekességeket mesélt a barlang kialakulásáról és történetéről. Egy ilyen pihenőn fontos információhoz jutottam: Kicsi, ahogy megállt, lehunyta a szemét – ennyire elfáradt az állandó összpontosítástól. És hol volt még a vége!

A csúszós talaj mindenki dolgát megnehezítette. Hol előttem, hol mögöttem kiáltott fel valaki kétségbeesetten – aztán hangos derűltség közepette feltápáskodott. A gyerekek élvezték az izgalmas és veszélyes utat – a felnőttekről ezt már kevésbé merném állítani.

Az egyik kisfiú lemaradt Ubullal – nem véletlenül. Továbbmentünk a megbeszélrt helyig, aztán vártunk-vártunk, de a hátramaradtak csak nem akartak megérkezni. Végül három fiú visszaindult értük. Mi történt? A kisfiú zseblámpájában rohamos gyorsasággal lemerült az elem, a túravezetőknél viszont eleve nem volt lámpa – rég kölcsönadta azt valamelyik gyerekeknek. Ahogy az elemből kifogyott a szufla, mindketten a sötétség foglyai lettek. Leültek egy sziklára, hogy eltöprengjenek az élet sokszínűségén. Érdekes felismerésekre juthattak ez alatt a húsz perc alatt. Amikor megérkeztek, a tízéves kisfiú odajött hozzám:

– Laci, most már tudom, hogy milyen rossz azoknak, akik nem látnak!

Beleképzelttem magam a kölyök helyébe: hát, igen... és megpaskoltam a hátát:

– Annyira azért nem rossz, mint neked volt az imént!

Epekedve vártam, hogy túl legyünk a dagonyán. Hatalmas megkönnyebbüléssel vettem tudomásul, hogy vége a sárdagasztásnak. Négy óra alatt tettük meg a kivilágítatlan rész négy kilométerét: azt hiszem, ez magáért beszél. Az újabb világított szakaszon ismét betonjárdán haladtunk (az is fenemód csúszott). Apránként csökkent bennem a forróság.

Gyorsasági szakasznak neveztem el az új útszakaszt. A közelemben lévők jót nevettek, de az előttem haladó hamar megérezte sarkán a cipőm taposását. Megálltunk egy magasba vezető oldallépcső mellett. A többiek fölmentek rajta, hogy megnézzék a barlang legnagyobb cseppkővét: tizenhát méter magas, hat méter az átmérője, és Csillagvizsgáló névre keresztelték. A hátralévő úton is akadt még méteres magasságú átjáró, fél méter széles rés – meg pár száz lépcsőfok is – de ez már csak afféle levezetés volt a túlzás nélkül pokolinak mondható középső rész után. Végtelenül örültem, amikor öt és fél óra gyaloglás után kiértünk a napvilágra. Szellemileg teljesen lestrapálva roskadtam a padra.

Rövid pihenő után továbbindultunk. Még két kilométer várt ránk, amit tempós iramban kezdtünk elfogyasztani – ám lépteink ritmusát sok-sok lépcső akasztotta meg, ezért idővel szabadjára engedtem Süssüt, és egy kétlábú mellé soroltam be. Kicsi annyira elfáradt a barlangban, hogy midőn meglátott egy másik kutyát, vad ugatással lerohanta. Leértünk egy falusi kisvendéglőhöz. A gyerekek és Süssü fagylaltot nyaltak, az én belső egyensúlyom helyreállítását egy korsó hús komlóital segítette.

A napernyő oltalma alatt átgondoltam a történeteket. Az világos, hogy csak vakvezető kutyával nem lehet végigmenni a barlangon. Ennyire csapadékos időszak után már biztosan nem mennék le többé a kivilágítatlan szakaszba, de száraz talajon szívesen kipróbálnám magunkat még egyszer.

Magával ragadó bohémságukkal a tábor fiatal lakói vettek rá, hogy negyvenedik életévemhez közeledve kipróbáljam, vissza tudok-e gyerekesedni. Valamelyikük épületesen laza agyából kipattant az isteni szikra: ketten-hárman kitalálnak valami bolondságot, és azt a soron következőnek végre kell hajtania. Mik voltak a feladatok? Be kellett ülni az udvaron álló, viharvert kádba, és fürödni kellett benne, azt kiáltozva, hogy micsoda remek érzés a szabad ég alatt tisztálkodni! Be kellett csöngetni valamelyik házba, és az ott lakótól meg kellett kérdezni, hogy mi volt náluk ebédre. Egyiküknek néhány cső kukoricát kellett hoznia a közeli táblából. A kiötlő csapat tisztos távolból, de harsányan vihogva követte a feladat végrehajtóját. Imigyen igen jól elszórakoztatták egymást, de kifogyóban volt az ötlettár, és hozzám fordultak okosságért. Semmiképp sem akartam csalódást okozni a felajzott lurkóknak, ezért előálltam néhány, örültnék tűnő ötlettel – ők meg éhenkórászok módján ráharaptak. El is hívtak magukkal, nehogy kimaradjak a jóból. Nagyokat derültem a bohóckodáson, mire föl – elvégre nem ingyencirkusz az övük – ezért odalépett mellém egy kamaszlány:

– Neked pedig, Laci, ki kell menned a falu főutcájára! Ott levetkőzől egy szál nadrágra, és közben azt kell kiáltoznod, hogy milyen jó ebben a hús szobában!

Megvakartam félig tar kobakomat. Ám hiába, kaparászhattam volna akár hajnalig is, nem volt mese: a feladatot végre kell hajtani! Bementem a szobámba, és amit csak tudtam, azt mind magamra öltöttem. Vinnyogva röhincselő gyermekek álltak díszsorfalat a főútig. Szép sorjában húztam le magamról a göncöket, és hanyag eleganciával dobáltam szét azokat magam körül. Ha közben a megkívántnál halkabban dicsértem nyitott tetőzetű szobám hűvösét, máris noszogatni kezdtek. Az utolsó zoknit is lehajítottam lábamról: már csak a rövidnadrág volt rajtam.

– No, ennyi elég?

– Igen, igen! – harsogták. Összeszedték szétdobált cuccaimat, és közben megjegyezték: – Nem hittük volna, hogy megteszed!

Nem úgy van ám az, kiskomáim, hogy ki lehet lógni a sorból! Az ingyen sztriptíz közben kiötöltem egy új feladatot.

– Ki a soron következő?

A nagykamasz Dóri jött – egyébként kiváló vízilabdázó.

– A feladat a következő – kezdtem bele. – Itt, az utca közepén négykézlábra állsz. Rád csatoljuk Kicsi hámját, a nyakadra pedig rákapcsoljuk a nyakörvét, pergőstől. Mivel remek vakvezető kutya leszel, kerítünk melléd egy szép szál legényt, akinek bekötjük a szemét, de jószívűségünk jeléül egy fehér botot adunk a kezébe. Aztán irány a falu központja!

Hatalmas ujjongás tört ki. Dóri remek lány volt, mert tizenöt évesen nem ódzkodott a rá mért penitenciától. Fiú is akadt mellé, és már öltöztették is a csinos „Dorkát”. A vidám menetből bárkinek is vétek lett volna kimaradnia. Még az újdonsült vakvezető kutya is végigvihogta első útját, és csak úgy, merő heccből megugatta az arra járó falusiakat. A fehér botos legény is kitett magáért: botjával néhányszor rásózott az elkalandozó figyelmező kutyára. A sajátos párocska útja a kocsmánál fejeződött be, én viszont cserébe újabb feladatot kaptam a gyerekektől. Az egyik kölyökkel bementem az ivóba, és megkérdeztem a kocsmáros legénytől, hogy hány óra van. Amikor megmondta, meg kellett nyomnom a beszélő karórám hang

gombját, hogy ellenőrizzem, jól mondta-e. Ezalatt egy vagonra való gyerek kukucskált befelé, és jót derültek rajtam.

Sűrű vállveregetés volt a jutalmam. A kölcsönkenyér azonban visszajár!

– Két bátor kölyök szükségeltetik a következő feladathoz! – harsogtam.

– Mi az, mi az? – tudakolták izgatottan.

Kerítettem egy üveg sört, és úgy nyitottam ki, hogy a kupakja sértetlen maradjon.

– Töltsétek tele vízzel az üveget, és hozzátok ide! – A kupakot rápasszítottam az üveg szájára.

– Ezzel a fincsi söröcskével bementek a kocsmába. Az asztal körül ülőkhöz léptek, és megszólítjátok őket: aki helyesen felel a találós kérdésre, megkapja ezt az üveg sört.

– Húha! – remegtek be az addig indulásra kész gyermeklábak. – Ez nagyon cikis! – próbáltak kihátrálni.

– Mi az, gyerekek, tán beállt a majré? – röffentem rájuk.

Ketten a tucatból végül is vállalkoztak a nagy tetre. Zizegve bár, de bementek a söntésbe. Jól hallhatóan előadták mondandójukat, és a leggyorsabb válaszadó igencsak megörült, amikor a tenyerébe nyomták az üveget. A két kölyök – ahogy megszabadult az enyhén szólva is minőséghibás ajándéktól – a szélvész gyorsaságával rohant szálláshelyünk felé.

A huszonöt kilométeres túra, aminek során hétszáz méter szintkülönbséget is le kellett küzdeni, úgyszintén erőt próbáló kihívásnak ígérkezett – és az is lett. Megebédeltünk az egykori iskola udvarán, ahol harminckét fok volt árnyékban. Különbusszal utaztunk a Ménes-völgyig, hogy onnan indulva másszuk meg a négyszázhatvanegy méter magasan fekvő Szádvárat. A kőhalom nem egykönnyen adta meg magát. A hegyoldal meredekét eleinte még bírta a lábunk, de a csúcs alatti, harmincfokos emelkedő már négykézlábra kényszerített. Nehezítette a mászást, hogy lábunk és kezünk is négy-öt centi mélyen süppedt a porhanyós földbe. Milyen volt mindez a gyakorlatban? Körülbelül húsz perc sétával érkeztünk meg az autóbustól a hegy illatozó lábához. A gyerekek rémült hangon kérdezték meg Ubultól: oda akarunk felmászni? Én – mivel nem láthattam a kijelölt célt – rá se bagóztam rémüldözésükre. Lekanarodtunk az erdei útról, és szembeálltunk a hegyoldallal. A kaptató nem volt túl meredek, ezért a bevált módon, viszonylag könnyen lépkedtem felfelé. A talpam alatt egyszer csak megbokrosodott az emelkedő, és már képtelen voltam függőleges helyzetben továbbhaladni. A hátam mögött, komótosan lépkedő Ubul pedig elkurjantotta magát: innentől érdemes négykézláb folytatni! Más lehetőség nem lévén, beadtam a derekamat. Keserűen ismertem fel, hogy a laza talaj igencsak csúszik. Markolni sem volt mit. Nem akartam összepiszkolni magam, ezért próbáltam csak a talpammal és a tenyeremmel a földhöz tapadni. Hogyan is néznék ki maszatos térdekkel? Tíz-tizenöt méter kapaszkodás után meg kellett állnom, mert iszonyatos légszomj kapott el. Kilihegtem magam, majd uccu neki, kipörögtek a lábaim, és mégannyit haladtam előre.

A hegyoldal a többieket is megizzasztotta. Elfúló beszélgetésükből kiválóan képet kaptam irányukról és sebességükről is: tartottam velük a lépést. Hamarosan még jobban meggyült a bajom a meredekkel: a lábam lépten-nyomon kicsúszott. Nem volt miről elrugaszkodni. A százfelé figyelő túravezető látta kétségbeejtő helyzetemet, és a segítségemre sietett. Lábát keresztbe tette az enyém mögött, és megtámasztott. Így araszolgattam fölfelé.

– Ennek a fele se tréfa! – gondoltam mászás közben, és már nem tudtam eldönteni, hol is volt nehezebb: a Baradlában, vagy most?

– Haladj kissé srégen, akkor majd megkapaszkodhatsz egy kisebb bokorban – ajánlotta Ubul.

A jókor dobott mentőöv életet menthet, a jókor elhangzó tanács pedig némi ellazulásra adhat időt: megfogadtam a javaslatot. Zihálva haladtam előre, és valóban: matató kezem ágakra talált. Megmarkoltam a növény tövét, de úgy jártam vele, mint a legény, aki virágcsokkal várja a kedvesét, de az nem jön el a randevúra: gyökerestől és földlabdástól a kezemben maradt az egész. Vajon melyik lánynak adhatnám? Egy sem volt fellelhető a közelben, így hát magam mögé hajítottam a bokrot. Közben jókat mulattam, mert a mászó csapat tagjai ékes szavakkal kommentálták a helyzetüket, és áldották a mi kedves túravezetőnket – ő pedig jókat derült a neki címzett üzeneteken.

Jajdulás és kiáltás hangzott fel előttem. Az egyik fiú lába kicsúszott, ő maga pedig hason csúszva indult a hegy lába felé. Senki sem tudott segítségére sietni. A felfelé haladók csak nézték, hogyan húz el mellettük a rémült gyerek. Kezét-lábát szétdobta, hogy minél nagyobb felülettel tapadjon a szeretett anyaföldre. Vagy ötven méter szintet veszített, majd rendezte sorait, és újra nekivágott a csúcs ostromának. Neki ötven méterrel volt magasabban a hegytető, mint nekünk. Többször is érdeklődtem a közelemben kaptató Ubultól, hogy mennyi még az annyi?

– Óh, már csak húsz méter van hátra – mondta mindannyiszor. Előbb-utóbb csak leesett a tantusz: ebből a pacákból amíg élek, se szedem ki, hogy mennyit kell még menni.

Némi kárpótlásként nagy örömmel konstatáltam, hogy néhány társamat meg tudtam előzni. Körülbelül egy ötvenemeletes ház tetejének magasságába kellett felkapaszkodnunk – úgy százötven méter szintet. Boldogan figyeltem fel a célba értek biztatására: már valóban csak húsz méter van hátra! Gyerünk, Laci, gyerünk! Csak felértem valahogy magam is. A fenekemre huppantam, és szólni sem bírtam a kimerültségtől. Csendesen hallgattam a még kapaszkodókat.

Végre vízszintes talaj kerül a lábam alá, és kényelmesen haladhatok tovább – örvendeztem, ám az öröm hamarosan ürmbe vegyült. Talpra kecmeregtünk, és rögvést kiderült, hogy a várfal tövében mindössze ötven centi széles a járható szakasz, és jobboldalt azonnal meredek lejtő kezdődik. Tulajdonképpen mindkét oldalról ki volt centizve az utam. Tíz percig haladtunk így, aztán, amikor kiszélesedett, pár percre újra megálltunk. Néhány, erőből duzzadó fiú felkapaszkodott a fejünk fölé magasodó rom tetejére: csak akkor figyeltünk fel rájuk, amikor hatalmas kövek zúdultak felénk a magasból. No, amit ezért kaptak tőlünk, azt nem tették zsebre!

– Indulás tovább! – harsant Ubul. Átértünk a romvár másik oldalára, és csodálatos panoráma tárult a fénycentrikus kirándulók szeme elé.

Rajtam kívül mindenki eltátotta a száját. Jóllaktak a szemek: gyerünk tovább! A lejövetelhez meg kellett keresni az egyetlen járható utat: ez egy egyszemélyes ösvény volt. A meredek, göröngyös csapást csalán és tüskés bokrok szegélyezték. Lejutottunk a hegyről: összesen két kilométert tettünk meg, és két óra kellett hozzá. Hátra volt még huszonhárom kilométer.

A bemelegítésnek szánt első szakasznál lényegesen könnyebben járható út került a talpunk alá. Néha megdézsmáltunk egy-egy gyümölcsfát vagy ínycséget termő bokrot – fizetni nem kellett. Lazsálásra azonban nem maradt idő: a túravezetőnk kimondottan erős tempót diktált. Szedtem a virgácsaimat, és eszembe jutott: húsz évvel azelőtt, amikor egy haverommal a Pilis turistaútjait jártuk, többször is lemértük, hogy hányat lépünk egy perc alatt. Érdekes tudni: az idegenlégióban az erőltetett menet – igaz, felpakolt hátimotyóval – percenként százhusz lépés. A haverommal száztizenhatig jutottunk – hátizsák nélkül. Megkértem a mellettem haladó, már jól ismert segítőmet, hogy stopperolja le a hatvan másodpercet – én meg számolom a

lépteimet. Elámultam: száztizennyolcat léptem egy perc alatt. Ez figyelemre méltó még úgy is, hogy közben egy kéz fogta a kezemet.

Kicsi nem jöhetett velünk: még nem gyógyult be a talpa. Ám nem csak ő hiányzott a létszámból: néhány gyerek fizikai állapota nem volt megfelelő. Hosszas, síkvidéki vágta után útvonalrövidítésre szánta el magát túravezetőnk. Ki sem tette az indexet, csak élesen jobbra kanyarodott. Alig haladtunk tovább a járt út helyett a járatlanon, máris egy hatalmas állóvíz akasztotta meg a lépteinket.

– Hát ez meg hogyan került ide? – cibálta szakállát és hosszú haját Ubul. – Na ja! – ötlött az eszébe. – Sok eső esett az idén! Márpedig átvágunk ezen a nyavalyás pocsolyán!

Afféle zászlóshajó módjára indult előre. Amíg volt értelme a kerülésnek, kerültünk – aztán jöhetett az átkelés. Kisebb zombékokra és gallyakra léphettünk a tó méretűvé összeállt vízen. Én nem láthattam ezeket a talpalatnyi szigetekcskéket, ám valahogy mégiscsak rájuk kellett lépnem. Egy hosszabb botot kértem a gyerekektől. Kezembe nyomtak egy fűtykőst, és arra mutattam vele, amerre a száraz talajt ígérték a többiek. Bal kezemet előrenyújtottam – azt megfogta valaki, én meg jobb lábbal ráléptem az éppen negyvenhármass méretű zombékra, és így tovább. Addig-addig haladtam előre, amíg el nem fogytak a lépések. Ugorhattam volna, de tudtam, hogy az szinte biztosan a vízbe sikerül. Társaim kerítettek egy vastag korhadékot, és azt döntötték elém. Igaz, hogy vastag és viszonylag széles volt, de gömbölyű is! Csak keresztben állhattam rá – máskülönben beleborultam volna a sáros vízbe.

Nem taglalom tovább az átkelés homlokizzasztó, agygörcsnövelő perceit: sikeresen szárazföldet értem. Megkönnyebbülten haladtunk tovább az erdőszélen egészen addig, amíg ki nem derült: zsákutcába rohantunk.

– Kedves gyermekeim, nincs más lehetőség: vissza kell fordulni – mondta Ubul csüggedten. Imát kezdtem mormolni, alig hallhatóan.

Berobogtunk egy faluba. Az utcák kihaltak, mintha senki se lakna ott. Az első artézi kutat örömujjongás köszöntötte. Úgy rohantuk meg a vízlelő helyet, ahogy egykor a törökök az egri várat. Kiszáradt szájak, poros és izzadt testek: csak folyt és folyt a hideg víz a kútból – a hidroglóbusz pedig vészes apadásnak indult. Tény és való: iszonyatosan meleg volt. Egy fikarcnyi felhő sem takarta a kék eget, szélnek hírért sem lehetett hallani. A völgyekben megült a sivatagi forróság. Már csak azért is érdemes volt szaporán lépkedni, mert úgy legalább valamicske huzatot indukáltunk magunknak.

Elmélázásra most sem maradt idő: nini, egy ház portáján voltunk már. Mit kerestünk ott? Hát a kert végében nyíló kaput, hogy azon át egy irtózatosan meredek hegy lábához jussunk.

– Jaj, Ubul! – jajdult fel mindenki. – Ugye, ezt nem gondolod komolyan?!

Komolyan gondolta. Az embernyúzó hegymászásért némileg kárpótolt, hogy lihegni hallhattuk a túravezetőnket.

– Mi az, nem bírod a kiképzést? – szuszogták felé a gyerekek.

Alig álltunk a lábunkon, mire felértünk a tetőre. Abban a boldog tudatban folytattuk utunkat, hogy hazáig nem lesz több meredek. Fennsíkon haladtunk: árnyék egy szál se.

A traktor kerékvágása vagy a mező könnyen járható szakasznak tűnhet, ám vakügyi szempontból mégsem az. Az akár csak húsz centi mély gödröt vagy az ugyanilyen magas buckát a magamfajta turista csak akkor érzékeli, amikor földet ér a talpa – a két láb egyenetlenségét viszont azonnal korrigálni kell. Mi van akkor, ha két ököl nagyságú kőre lép a vaksi? A lépés

pillanatában el kell döntenie, hogy milyen irányba csúsztassa le a lábát – mindez megfeszített agymunkát és rugalmas lábakat igényel.

Másodpercenként kettőt léptem társammal, mégis a menetoszlop végén kullogtunk. Vajon mennyit léphettek percenként azok a gyerekek, akik jóval előttünk haladtak? Persze az is lehet, hogy ők időnként futottak is. A lehető leggyorsabban haladtam: sebesebben akkor sem tudtam volna, ha látok – a földút egyenetlensége alig zavart. Hogy miért? Nem a véletlen műve volt ez. Kicsivel gyakran utazunk a metrón. A kocsiban a nem nyíló ajtóhoz megyünk, hátat fordítunk neki, és megállunk előtte – én úgy, hogy semminek se dőljek neki, és ne is kapaszkodjam; Kicsi persze azonnal hasra vágja magát. Ha gyorsít vagy fékez a szerelvény, gyorsan áthelyezem a súlypontomat, hogy föl ne boruljak. Nemegyszer megtörtént, hogy egy hirtelen fékezésnél a mellettem álló utas nekem esett, de még őt is meg tudtam tartani – a nekem zuhanó, billenős emberfajta ilyenkor persze szégyenkezve kér tőlem elnézést.

– Ugyan már! Mással is előfordul ilyen apróság! – szoktam felelni. Tehát nem kivagyiságból utazom kapaszkodás nélkül a metrón, hanem edzés gyanánt.

Egyszer – mint rendesen – az Árpád hídnál szálltunk fel.

– Üljön le, fiatalember! – lépett hozzám az egyik utas.

– Áh, köszönöm, de nem utazom sokáig, csak Kőbánya-Kispestig.

– De hát az a végállomás! – ütközött meg a segítőkész illető.

– Az lehet, de csak huszonöt perc az út, az meg nem sok! Nem szabad elkényelmesednem, mert azzal magamnak ártanék, mégpedig nagyon!

Megkérdezhetnék: mi jó van abban, hogy járt – de legfőként járatlan – utakon járok, vagyis inkább száguldok a terepen? Ezzel bizonyítom magamnak, hogy képes vagyok rá!

Már erősen hanyatlott a nap. Szilvát legeltünk egy gazdagon termő fasorról – alig két kilométerünk volt hátra. Úgy döntöttem, nem rohanok tovább: kényelmes tempóban, szilvát majszolgatva baktattunk Szőlősárdó felé. Besötétedett, mire a táborba értünk. A hűlő levegőnek és az utolsó kilométereken visszafogott tempónak köszönhetően viszonylag frissen értem haza.

Ubulnak az a hitvallása, hogy a gyerekeket ki kell fárasztani, de ez persze most sem sikerült neki. De legalább átmeneti sikerei vannak: aznap még meg kellett masszíroznom két gyereket, további hét jelentkezőt pedig másnapra jegyeztem elő. Áldották is a gyűrő kezemet a kölykök – ők tudják, hogy miért. Rövid megállásokkal, öt óra alatt vágtaztuk végig az utolsó huszonhárom kilométert.

Aki az összes túrán részt vett, az százötven kilométert gyalogolt, és közben háromezer méter szintkülönbséget kellett leküzdenie. Én körülbelül hetven kilométernyit mentem első alkalommal.

A bölcs könyvben feljegyezték, hogy az elkövető visszajár a tett színhelyére. Ennek tudható be, hogy újra hosszú vonatútra indultunk a Keleti pályaudvarról.

Kicsi felveszi a neki dobott kesztyűt: Ismét rám került a hám, és meg kellett céloznom a vagon ajtaját. Hol vagyunk? Perkupa helyett valami Szendrő áll az állomásépületen. Méghozzá Szendrő felső! Nem sok időm maradt a mélézásra. A táborozók táskái és hátizsákjai egy furgon csomagterébe vándoroltak, és már csak a kipufogógáz bűdöse emlékeztetett rájuk.

– Kedves fiatalok! – szólalt meg a jól ismert, hétmérföldes léptű túravezetőnk. – A kényelmes vonatút puhányító órái után haza kell gyalogolnunk a körülbelül tizenkét kilométerre lévő Szőlősardóra. Ott finom ebéddel várnak, úgyhogy érdemes lesz szedni a virgácsainkat, nehogy kihűljön!

– Jól van, kedves Ubul, felőlem mehetünk! – mondta Laci.

Már az utolsó falusi házat is a hátunk mögött tudtuk, de a hám csak nem akart lekerülni rólam. Tán elfeledkezett róla a gazdám? Micsoda disznóság! Pedig milyen jót szaladgálhatnék a mezőn vagy a ligetesben! A táborvezető Gábornak is feltűnt gúzsba kötött szerepem:

– Nem engeded el Kicsit?

– Nem – felelte Laci. – Ki akarom próbálni, hogy mire vagyok képes vele.

– Te szentséges keresztcsont! – világosodtam meg a tarló közepén. – Ez a pali halálra akar engem dolgoztatni! Akkor én ide nem nyaralni jöttem, hanem robotolni, mint valami sóbánya. De tudod mit, Laci! Nem fogsz te velem kibabrálni! Megmutatom én neked, hogy még a hepehupán is számíthatsz rám! – Kidobtam magamból a mérget, és vigyorgó pofával folytattam az utat.

Toronyiránt haladtunk a határban. Volt, hogy bármerre is néztem, csak akadályt láttam magam előtt. De nem volt mese, menni kellett! Ilyenkor a többiek siettek segítségemre – vagy mondhatnám úgy is: segítségünkre. Leginkább a sűrű bozótban és az összevissza nővő fák között kélt el a kisegítés.

Az augusztusi nap hevét még az anyaföld is nehezen viselte: kiszáradt, fölrepedezett. Végre-
valahára bővizű patak keresztezte utunkat. Népes csapatunk feltorlódott: gázlót kerestek. Hű, de jó lenne belehasalni a csörgedező vízbe! – álmodoztam lihegve. Még el sem ábrándozhattam úgy igazán, és már le is került rólam a hám, mehettem a vízbe: mégiscsak gondol rám a gazdám! Beleszimatoltam, aztán lefetyeltem belőle, majd hasra vágtam magam. A hús víz hamar lehűtötte belsőmet; valamelyest kevésbé kínozott a hőség. A gyerekek és a felnőttek körül köre ugrálva keltek át az iszapos szegélyű patakon, az én gazdám meg továbbra is ott ácsingózott a parton: memorizálta az útvonalat. Aztán nekiveselkedett, és ő is körül köre szökölt – egész addig, amíg el nem vétette az egyik ugrást. Mit ne mondjak: a túlparton már elég ramatyul nézett ki a csukája.

Gazdám valóban tartotta szavát: három napon át együtt róttuk a dombokat és a völgyeket. Volt, hogy én a traktor kerékvágásában haladtam, Laci meg a két keréknyom között, a bakháton lépkedett óvatosan, hétrét görnyedve – nem irigyeltem. Máskor meredeken ereszkedő ösvényen vágtaztunk, megannyi kővön és kavicsoson. A kutyát ilyenkor nem csak a hazaszeretet viszi gyorsan, hanem négy lába és a lendület is. Robogtam volna a völgybe, de Laci minduntalan fékezésre biztatott:

– Ne rohanj már, te lökött eb, mert kimegy a gerincem!

Hosszasan magyarázta, miféle gondjai is vannak. Hát igen... Nehéz úgy rohanni az omladékos lejtőn, hogy én erőteljesen húzom, neki meg nemcsak engem kell fékeznie, de még az egyensúlyát is meg kell őriznie valahogy – és mindezt görnyedt testhelyzetben. Amikor a harmadik túra után beértünk a táborba, be is ismerte:

– Így fizikai képtelenség továbbmenni!

Kicsi szereti a romantikus helyeket: Kutyagoljunk el a Telekes-völgy felé! Nem túl hosszú lábkoptatás után értünk el az összevissza kanyargó patakhoz – aztán többször is átkeltünk rajta. Szokásomhoz híven a menetoszlop élén haladtam, de úgy öt-tíz percenként visszaira-

modtam, míg rá nem találtam Lacira. Orrommal megböktem a kezét, testemmel vagy farkammal a lábára legyintettem, ha pedig éppen állt, ráléptem a bal cipőjére. Olyankor mindig azt dörmögi, hogy a csukáját persze sosem pucolom ki, csak összemaszatom. Már rá sem bagózom: tudom, hogy csak humorizál. Szóval, bár alig haladtam mellette, azért szemmel tartottam.

A völgy igazán vadregényes volt: napestig elidőztem volna benne. Végigszimatoztam az erdőszélen: nemrég járt arra egy nyuszika. Hogy megkergettem volna! A kétlábúak alig párszor keltek át a patakon – én annál gyakrabban, ugyanis a túloldalról remek rálátásom nyílt a vonuló csapatra. Előreszaladtam, leültem egy fa alá az árnyékba, és onnan néztem őket. Miután elhaladtak előttem, ismét továbbfutottam. Remek multság volt!

Vészesen keskenyedett a mederben a víz. Addig-addig karcsúsodott, míg teljesen el nem fogyott, és már a kőpatak mellett haladtunk. Hogy nincs is olyan? Már hogyne lenne! A régi utcaköveknél is nagyobb hömpölyök töltötték meg a mederágyat. Igaz, trehányul heverték egymás hegyén-hátán, de így tán még szebb volt, mintha elrendezték volna őket. A domb és a patak között az ösvény is beszűkült: a túrázók már csak libasorban haladhattak. Aztán teljesen elfogyott az út. Én akkor épp a túloldalt, a meredek domboldalon bókásztam. Leültem egy fűcsomóra, és onnan figyeltem őket. Mihez kezdenek? Járható út az én oldalamon sem volt: a domboldal ott is meredeken futott a kőpatakba. Na, Ubul pajtás, most aztán vakarhatod a kobakodat! Ártatlan képet vágva, kaján örömmel nézelődtem – ám a túravezetőnket nem puha fából faragták; határozottan közölte: irány a folyómeder! Épületes látvány volt, ahogy a gyerekek az élükön álló köveken lépkedtek. De ügyesen csinálták: senki sem maradt le a csapatból. Legalább kétszáz métert haladtak így, aztán partot értek az én oldalamon. Gazdámhoz rohantam, farkammal meglegyintettem a lábát, és már spuriztam is a helyemre.

Elérkeztünk az Ördöggát-lyukhoz. Nem más az, mint egy természetes üreg, két bejáratral. Talán harminc méter hosszú lehet. Azért izgis, mert a gyerekek csak négykézláb juthatnak végig rajta. Nagy örömmel indultak a föld alatti kalandnak, ám hamarosan velőtrázó sikongás támadt: felzavarták a szunyókáló denevéreket. Riadtan csapongtak ki a szabadba: zavarta őket a fény. A még kint várakozó fiúk ijesztgetni kezdték a lányokat, hogy a repülő emlősök familiástól költöznek a sérójukba, ők meg még jobban sikoltoztak.

A bejárat körül rendkívül meredek volt a domboldal, csak a lyuk szájánál akadt egy talpalatnyi sík rész. Gazdám egy vastagabb ágra huppant le, és csendesen pihegett. Nem vágyott a föld alá: neki a napvilágnál is ugyanaz az élmény. Vidáman érkeztek meg a föld alól a merészebbek. A társaság fele másodszorra is bemászott, hogy újra átéljék a borzongató izgalmat. Kiérve aztán úgy néztek ki, mint a dagonyából kikecmergő varacskos disznók. Jót nevettek egymáson, majd lementek a patakhoz, amiben már ismét csordogált egy kevés víz. Némi cicamosdás, aztán újra Ubul hangja:

– Kedves fiatalok, irány utánam!

Robogtunk tovább. Bozótharcosokká avanzsáltunk, mert áthatolhatatlannak tűnő bokrok állták utunkat. Én sem tudtam, hogy mitévő legyek: leültem a fenekemre, és magam köré csavartam a farkamat. Ubul körbeszaglászta a dzsindzsást, majd azt mondta: tulajdonképpen teljesen mindegy, hogy hol hatolunk be, mert mindenhol egyformán sűrű. Izgalomra viszont semmi ok: alig háromszáz métert kell guggolva és négykézláb haladnunk. Ettől mindenki megnyugodott – én is.

Nem hétrét: tizenhétrét görnyedve kellett haladniuk a kétlábúaknak. A guggolók előreszegették a fejüket, és csörtettek, ahogy tudtak. Nekem valóságos szépségszalonná volt ez: a szorosan záró ágak tökéletesen kifésülték a bundámat. Amikor végre-valahára kiértünk a sűrűségből, való-

ságos primadonnaként léptem ki az ágak közül. A bokrok nem fogytak el, de már ritkásabban álltak. A meder lényegesen keskenyebb volt, mint a száraz szakaszon. Újra elfogyott előttünk az út, de szerencsénkre egy kidőlt fán átkelhettünk a túlpartra. Zsörtölődött is a gazdám, hogy ez azért már túlzás! Más lehetősége azonban neki sem volt – a patak vize felett úgy másfél méterre vezetett át a természet alkotta híd. Végig hengeres, csúszós: korlát persze mutatóba se akadt. Laci körbetaperolta a fát, majd ráállt. Egyik kezét az innenső parton állók egyike fogta, és ő araszolgatva indult a túlsó felé – roppant óvatosan. Lábával finoman tapogatta az újabb és újabb lépések helyét. Amint tehetett, megragadta a másik oldalról feléje nyúló kezét, de továbbra is megfontoltan haladt. Mintha megkönnyebbült volna a sikeres átjutás után. Én meg úgy voltam vele, hogy elmúlt a veszély – irány előre!

A domborzat sem könnyítette meg haladásunkat. Engem nem annyira viselt meg a sok láb-izomszaggató mászás és ereszkedés – a többieknek annál inkább. Elmaradt mellőlünk a patak. Felkapaszkodtunk egy dombra – látszólag csak azért, hogy a másik oldalán egy vagányul meredek ösvényen aláereszkedhessünk. A keskeny csapás mindkét oldalán bozót burjánzott; nem egy szakaszon csalános mellett haladtunk el. A délutáni nap szemünkbe tűzött. Amikor leértünk a síkra, mindenki úgy vélte: valóban szép és egyben romantikus volt a Telekes-völgy, de egyáltalán nem baj, hogy már itt vagyunk. Egy kilométer volt még a buszmegállóig – árnyékot nem leltem. Mire odaértünk, már földig lógott a nyelvem. A gyerekek artézi kútra bukkantak: úgy estünk neki, mintha hetek óta nem ittunk volna.

Ha melegem van, akkor csak belelefetyelek a vízbe, de nem szlopálom tele magam: ösztönöm óvatosságot diktál.

– Bő fél óra múlva érkezik a busz! – rikkantotta el magát valaki.

– Árnyék pedig egy szál se! – nyafogta el magát egy másik.

A „Kedves fiatalok!” helyett, amúgy a változatosság kedvéért „Nyájas, ifjú tömegek!” megszólítás harsant.

– Innét négy kilométerre van Szőlősardó. Kinek van kedve velem tartani?

Délibábot látok? – közvetlenül a gazdám füle mellett egy kéz nyúlt az ég felé. Hát ennek valóban elment a józan esze! Biztosan napszúrást kapott... De nem délibáb volt, hanem kristálytisztaság valóság – mások nem is igen jelentkeztek. Kisebb noszogatásra végül is összeállt egy hatfős csapat, és útnak indultunk az aszfalton. Ekkor már hám volt rajtam, és ahogy a nagykönyvben meg van írva, úgy vezettem a gazdám. Az út csak úgy hullámozott a talpunk alatt. Mivel pokolian fülledt volt a levegő, a csapat a léghűtést választotta, és vágózni kezdett. Becsületesen bevallom: hegymenetben nem tudtam tartani velük a lépést. A gazdám meg csak buzdított: gyere már gyorsabban, Kicsi, vagy szóljál, hogy nem bírod a kiképzést, és akkor ölbe kaplak! Már túl jártunk a táv felén, amikor a gyerekek nemes célt találtak: érjünk be előbb, mint a busszal utazók!

Ha lehet, még fokoztuk a tempót. Egy-egy autó suhant el mellettünk: biztos valami félnótásoknak tartottak minket. Már láttuk az út mentén a falu széle táblát, a busz meg még sehol. Már a templomhoz közeledtünk, amikor felberregett a hátunk mögött. Futni kezdtünk, ahogy fogyó erőnkéből telt: én a gazdám, a többiek egyesével, de mégis csapatként. Az autóbusz-megálló egészen közel van a szálláshelyünkhöz. Már látni lehetett, hogy ha a busszal érkezők közül valaki futásnak ered, hamarabb ér haza, mint mi. Egy kisfiú valóban inálni kezdett a kapu felé, és tíz méterrel megelőzött bennünket. A hűs udvarban egy kicsit megpihelve gazdám sürgősen számolgatni kezdett. Negyven perc alatt négy kilométer, az annyi, mint óránként hat. A kimerítő, tizenöt kilométeres túra után nem is olyan rossz!

A táborban most is arany életem volt. De hogy azon még dobni is lehet egyet, arra gondolni se mertem volna. Hatan baktattunk a patak felé. Ezúttal is dögmeleg volt. A túravezető kezéből két pléhtányér lógott alá – leginkább az erősen benyomott tetejű szalmakalapokra emlékeztettek, márpedig olyasmi mindegyikünk kobakjára elkélt volna. A tarló közepén Laci szabadjára engedett. Előreszaladtam egészen a meredek partoldalig, ott bevártam a többieket.

– Ez prima hely az aranymosás technikájának elsajátítására – szólalt meg Ubul, de a gyerekek éppen nem figyeltek rá: engem akartak bekönyörögni a patakba.

Nem volt hozzá kanalam, de azért csak betaszítottak. Hasam alját mosta a langyos víz. Körbeszimatoltam a partoldali bozótost, kerestem egy sekélyebb részt, és belehasaltam.

– Először is megmerítjük az aranymosó tálát, és hordalékot kotrunk bele. Lehetőleg minél durvább szeműt, homokosat – vette kezdetét a tanítás. – Kinyomkodjuk, szétmarkoljuk az összetapadt, agyagos koloncokat, kihajítjuk a nagyobb kavicsokat. A tálát aztán enyhén előrebillentjük, és finoman jobbra-balra rázogatójuk. Ettől a kisebb fajsúlyú anyagok felúsznak, míg a súlyosabbak lesüllyednek. Még egy kicsit előredöntjük, óvatosan leeresztjük, majd határozott mozdulattal kihúzzuk a patakból: ilyenkor a víz lesöpri a tetejéről a számunkra haszontalan anyagot. Aztán újra megmerítjük, kiemeljük, és rázzuk tovább. A víz alatt enyhén előre kell billenteni az eszközt: úgy kell kihúzni, hogy a tetején ne keletkezzen örvény. Az örvény felkavarja a tálban az üledéket, és felkapja az aljáról azt, amit nagy fáradtsággal lesüllyesztettünk. Mindezt addig ismételtetjük, amíg a tál alján már csak a legnagyobb fajsúlyú, sötét szemcsék maradnak. Aranyat errefelé nem lehet találni. Az elszánt aranymosó kedvét azonban nem veheti el az első pár száz eredménytelen kísérlet, úgyhogy tessék csak próbálkozni, kedves fiatalok!

A gyerekek megragadták a tálakat, és munkához láttak. Szorgalmasan merítették, és nagy odaadással rázogatták – az oktató pedig folyamatosan finomította alakuló mozdulataikat. – Tiszta haszontalanság itt arany után kutatni – adta meg magát az egyik fiú, úgy fél óra után – de volt, aki ebédig kitartott.

A második tábornak is vége lett, sajnos. Perkupa vasútállomáson a csomagjaink mellett álldogáltunk Ubullal. A tapasztalt és villámlábú túravezető megköszönte a torkát – és mondanóját tartalmilag valahogy ekként adta tudtomra: az első alkalommal, amikor tudomásomra jutott, hogy te is jössz velünk azt mondtam a táborvezetőnek, hogy nem fogod bírni. Személy szerint nem terád gondoltam, hanem arra, hogy egy látássérült arra nem képes. Tévedtem.

Öt év alatt harmadszor is eljutottunk a borsodi lankák közé Kicsivel. Mint addig minden alkalommal, így ezúttal is megtettük a strapás nagy túrát, végigjártuk a már száraz talajú Baradlát, részt vettünk az éjszakai bozótcsörtetésen és az izzasztó nappali vágtacon is. Ez évben a pokoli hőség ellenére is a tábor ideje alatt közel százhusz kilométert túráztam – Kicsi ennél valamivel kevesebbet. A sportos nyaralások minden szempontból a kedvemre valóak voltak: csendes falu, hangulatos étkezések a szabad ég alatt, a természet közelsége, a gyermekek és a felnőttek jó társasága. Fokozatosan erősödött bennem a hiány érzete: most egy vagy két évig megint nem lesz lehetőségem túrázni. Ez a berzenkedő gondolat a harmadik túratábor ideje alatt már megoldásért kiáltott. Kell ellene tenni valamit! – és eldöntöttem: ha hazamegyünk, keresek magunknak egy heti rendszerességgel túrázó csapatot.

XI. Rákészülés

Nemcsak az Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Házba látogattunk el rendszeresen Kicsivel, hanem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Dagály utcai könyvtárába is, leginkább CD-kölcsönzés miatt, alkalomadtán pedig a gyermekkönyvtár részbe is, ahol az oda előzetes egyeztetés után érkező általános iskolai osztályok tanulóival elbeszélgettünk látásról és nemlátásról, a gyerekek kérdései alapján. A könyvtárosok szinte már maguk közé valónak tekintettek minket. Száz szónak is egy a vége, a barlangász túratáborból hazaérkezve felsejlett bennem: a könyvtár egyik csupa szív munkatársának a férje mintha túravezető lenne. Egy percet sem tévóváztam. Felkerestem Mária nénit és elújságtam neki, hogy a német juhásszal olthatatlan vágyat érzünk a rendszeres túrázásra. Jó fizikai állapotban vagyunk mindketten – tettem hozzá a segítőkész hölgynek. Kérésünket örömmel vette. Pár nap múlva Kicsivel újra betértünk a könyvtárba, jó hírért. – Férjem, Matavovszky Tibor sok szeretettel várja magukat az első őszi túráján – hallhattuk a feleségtől, és nem sokkal később már a Gyopárbarátok Természetjáró Szakosztály túraprogramjával a kezemből léphettünk ki az utcára.

Tibi bácsi első őszi túrájának távja a kiírás szerint tizenkilenc kilométer volt, szintje pedig négyszáz méter. Ha tíz méternél közelebb nem merészkedik hozzánk senki, Kicsivel akkor is megoldjuk a feladatot. Kimondottan tetszett, sőt egyenesen inspirálóan hatott rám, hogy a leendő csapattagok közül senkit nem ismerek. Így valóban a közös múltra, a szőlősardói tapasztalatokra alapozva vághattunk neki a távnak: aki a szádvári túrát a tűző napon, erős iramban legalább egyszer végigbírta, annak másutt sincs mitől tartania. Minden szökőévben egyszer előfordul velem, hogy egy-egy percre nagyon szeretnék látni. Nos, én kíváncsi lettem volna a turisták arcára, amikor megtudják, hogy az a magas fiatalember ott, a vakvezető kutyájával együtt, túrázni jött...

A Széna téren volt a találkozó. A villamosmegállóból a vakvezetővel komótosan átbullagottunk a Volán-pályaudvar pénztárához – mindenhová szeretek időben érkezni. Éberem füleltem, úgy próbáltam meg kideríteni, hogy a közelemben állók közül vajon kik gyülekeznek a túrára – de efelől direkt nem érdeklődtem senkitől. – Milyen szép volt a Magas-Tátra! – hangzott fel innen-onnan: Én bizony ebben a melegben ki sem dugtam az orromat otthonról. Na jó, szóval, nem leszünk egyedül. A közelben álló kis csoportok tagjai egyidejűleg megélenkültek. – Szia Tibor! – a túravezető kis túlzással szélvészfért viharzott át közöttük, és elém toppant. – Szervusz Laci! Örömmel látlak benneteket a túrán! – és a kézfogás után megsimogatta a vakvezetőt. – Szóval ő Kicsi! – s ezalatt a többi túratárs néma csendben várakozott körülöttünk. Eközben még véletlenül sem jött vissza a látásom. Közvetlenül ezután egy férfi lépett elé, és szólított meg. Hanghordozása alapján bizonyos voltam benne, hogy nagyothalló készüléket használ. – Ti is velünk jöttök túrázni? – majd miután kérdésére megkapta az igenlő választ, kezét fogtuk és bemutatkoztunk egymásnak. – Mennyit látsz? – Amennyit akarok! – feleltem sanda mosollyal a szám sarkából. – Az jó! – felelte nevetve. – Akkor én meg annyit hallok, amennyit akarok! – és tovább derült. – Akkor mi ketten jó barátok vagyunk, ugye? – erre már én is elvigyorodtam magam, és válasz helyett megveregettem a testes férfi vállát. Ugye milyen érdekes, hogy a túratársak közül elsőnek épp ő jött oda hozzám. Tudni érdemes Gáborról, hogy csak úgy képes megérteni a beszédet, ha fülében ott van a hallókészülék, és szemben áll a beszélgetőpartnerrel (alapállásból teljesen siket). Az esze pedig vágott, mert a neki feldobott labdát azonnal lecsapta. Így találja meg a zsák a foltját... A társaság eközben összeverődött, és én felajánlottam, hogy akinek nincs utazási kedvezménye, az velem tarthat kísézőnek. A

buszon egy hölgy mellé telepedtem le, Kicsi pedig az ülés mellé. A társaság tagjai között meginduló beszélgetésbe én is bekapcsolódtam, és többen is érdeklődtek a vakvezető iránt, úgyszólván hamarosan Zsámbékon találtuk magunkat.

Kellemes langymeleg volt. A nap szikrázóan sütött. A csapat eleje máris meglódult, mi pedig utolsónak indulva követtük őket; haladásuk irányát füllel figyeltem. Jobbra fordultunk. Egy meredek utcán tartottunk felfelé. Kicsinek sehogyan sem tetszett, hogy mindenki előttünk van. Testével energikusan beledőlt a hámba, és nekiment az emelkedőnek. A vakvezető húzással vezet, de ezt csak oly mértékben szabad megengedni neki, hogy azzal a követendő irányt, az akadálymentes haladást jelezze. Magamat övele erővel vontatni, nem engedhettem meg neki, úgyszólván én is szedni kezdtem a lábamat: sorra előztük meg a társakat, pedig nem is siettünk; idővel még vissza is vettem az iramból. Itt probléma nem lesz! Közben egyik-másik túratárral váltottam néhány szót. Betérve az erdőbe egy kényelmesen járható csapáson folytattuk az utat. Sétálva fogyasztottuk a kilométereket, mígnem újra összeakadtam a siket férfivel. Kíváncsi volt ránk. Kérdéseit nem is rejtette véka alá, és mivel e témában amúgy is közlékeny vagyok, bennem emberére talált: az *Életbajnokok* című kötetem írásakor három siketlennel is elbeszélgettem, így volt némi ismeretem róluk. A közvetlenül előttünk, illetve mögöttünk haladók pedig hegyezték a fülüket; ekként folyt az ismerkedés nagyban.

Az élen váratlanul a tanácsstalanság jelei mutatkoztak. Nagy baj van! Itt nem fog tudni átmenni a kutya, de még a gazdája sem! – No fene! – mi a szösz lehet az a vehetetlennek kikiáltott akadály? Mint hamarosan megtudtam, az erdőben létrehozott vadasparkokat kerítéssel vették körbe a fenntartók, de mivel a természetjáróknak a turistaúton haladás lehetőségét folyamatosan kell biztosítani, ezért arra kétféle módot is kieszelték az illetékesek. Az egyik, hogy a jelzett útba egy gödröt ásnak, föléje pedig egy vasrácsot tesznek: azon a vad nem képes átmenni, mivel lába, patája a henger alakú fémről lecsúszik, és beszorul a rács közé. Mivel addig ilyen akadállyal még nem találkoztam, ezért valakinek azt jól elképzelhetően el kellett magyaráznia nekem, hogy az adódó probléma mibenlétét megértsem. A nálam lévő bottal felmértem a rácsok egymástól való távolságát. Ezen én, igaz óvatos léptekkel, át tudok kelni – de mi lesz Kicsivel? Szerencsére a rácsot és a hozzá legközelebb eső kerítéstartó oszlop között volt annyi hely, hogy ott át tudjon surranni a kutya. Kicsi érdeklődő, és egyben figyelmes is: a később adódó rácsakadályokat előbb alaposan megnézte, illetve megfigyelte az emberek áthaladását rajta. A tapasztalatok birtokában pedig vette magának a bátorságot, és már egymagában is sikeresen nekivágott a máskülönben számára nem könnyen vehető akadálnak. De került másfajta torlasz is elé: a létra viszont leküzdhetetlen akadály a vakvezetőnek. Ekkor a társaság férfi tagjai a kerítés alját felhúzták neki, és azon kisebb-nagyobb győzködés után átbújt a kutya. Az első néhány eset után a német juhász már magától is oda-ment, ahol a férfiak nekigyürkőztek a drótkerítésnek. A vakvezetőnek viszont van gazdája is.

Az első létrás kaland ekként esett meg velem. A turistatársak egy része elképzelhetetlennek tartotta, hogy egy látássérült átjusson egy nyolcfokú, igaz kissé rozoga, viharvert létrán. Ezen aztán jót mosolyogtam magamban. Hol is van az a megmászhatatlan akadály? Megmarkoltam a kezem ügyébe kerülő első létrafokot és felmásztam az átjáró tetejére. Ott egy viszonylag könnyed mozdulattal megfordultam, és az engem feltételezhetően tágra nyílt szemekkel figyelő társaság tagjaihoz fordultam: – Bocs, de az elején elfelejtettem mondani nektek, hogy én a tűzoltó szakkör vezetője vagyok! – mire harsány nevetés buggyant ki belőlük; én ezalatt villámgyorsan lemásztam a létra tetejéből.

De térjünk csak vissza az első túrára. Az magától értetődő, hogy a vakvezető nélkül, csak egy szál fehérbottal a kézben nem lehet úgy elmenni túrázni, hogy a jelenlévők közül senkit nem ismer az ember. De kutyával is csak akkor érdemes, sőt csakis ekkor szabad így próbálkozni,

ha mások segítsége nélkül meg tudja oldani az ilyen körülmények között feltételezhetően adódó problémákat a vállalkozó szellemű, kalandvágyó egyén. Miért? Mert púpnak a hátra sehol nem kell senki sem! Tapasztalatom szerint az emberek általában segítőkészek, de ha úgy érzik, hogy a segítségre szoruló a segítesen felbátorodva a jövőben újra és újra rájuk hagyatkozik, rájuk akaszkodik, akkor hamarosan elfordulnak tőle.

A barangolásnak Solymáron lett vége. Nem a megtett kilométerek izzasztottak meg engem, hanem a napsütéses, meleg nyárutó. A csapat tagjaiként a német juhással mi is betértünk a templommal szemben lévő ivóba. Az ajtótól valamivel beljebb leparkoltunk, mivel nem volt baráti körünk. Egy hölgy jött oda hozzám – Gulyás Eleonóra –, akivel útközben csak pár szót váltottunk. – Gyertek oda hozzánk! Hárman vagyunk az asztal körül. Ott van egy hely számra is!

Általában szombaton és vasárnap is útra keltünk Kicsivel, hogy állandó túrázókká váljunk. Már a második alkalommal az ismerős csapattagok előszeretettel üdvözöltek minket. Igazi kuriózzummá váltunk. Látva elszántságunkat és talpraesettséggünket, egyre többen szegődtek mellénk útközben. Két hölgy jeleskedett önkéntes segítőként: Polgár Ildikó és Fajtás Erzs, hogy Kicsi menetközben szabadon futkározhasson, szimatolhasson.

Ki ne tudná a nem látók közül, hogy a látó ember az utcai közlekedésben gyakorta úgy akar segíteni nekünk, hogy két ujjával megcsippenti a rajtunk lévő öltözék szövetét, és az általa gondolt irányba elkezdi vonszolni minket. Ez alól miért is lennének kivételek a turisták? Tudtam én ezt nagyon jól. Mivel a fesztelenségemmel is megleptem őket, ezért kihasználva a teljesítményemmel kivívott pozíciómat, a lehető legtermészetesebb módon rávezettem őket a számomra legideálisabb módra. – Tudjátok, hogy az emberek milyen ügyetlenül szoktak segíteni? Pedig mennyire egyszerű lenne – és már mondtam is a segítség mikéntjét. A magam részére a bal kéz középső ujjának a segítőnek a jobb felkarjához érintését neveztem meg annak. Fél lépéssel lemaradva követtem a túratársat, ha pedig egyszemélyesre szűkült a csapás, akkor a vízszintesre állított fehérbot elejét megfogta a segítő, én meg a bot másik végét, és máris meg volt oldva a probléma: ha elég hosszú a bot, akkor az még arra is jó, hogy a hátul lévő ne léphessen rá az előtte haladó sarkára. Kicsi ekként adódó szabadsága nem tartott sokáig, őt nem is kellett mindig visszahívni magamhoz, mert magától is jelentkezett munkára.

Az első igazi kihívást a Tatabánya felett magasodó turulhoz való feljutás jelentette. – Négy-száz lépcsőt kell odáig megmászni! – világosítottak fel a társak. Kicsivel hamarosan az élre vágtunk. A lépcsőfokok a legkülönbözőbb magasságúak és egyenetlenek voltak, ráadásul kiszámíthatatlan távolságban és sorrendben követték egymást. Mindezek egy cseppet sem zavarták a túraorientálttá vált vakvezetőt, melléje segítőnek hívtam a fehérbotot: gombszemét a föld felett kissé előremeredően tartottam. Még a lépcsősor kezdete előtt a rajtam lévő pulcsi levételét ajánlották a túratársak, de én nem hallgattam a jó tanácsra. Kihevült arccal, leizzadva jutottam egyre feljebb. Az egyik útelágazásnál a vakvezető elvétette a követendő utat, így mi túlteljesítettük a lépcsőmászást. A turul közelében előbb a német juhászt, majd magamat is megittam. Az út további része már amolyan gyaloggaloppnak bizonyult.

Úgy adódott, hogy Tibi bácsinak egy túrája sem volt a hétvégén. A társaktól hevesen érdeklődtem, milyen más túrakínálat van arra a két napra. – Vasenszky Szabolcs egy vártúrát hirdetett meg a Börzsönybe, de ne menj vele, mert ő egy száguldós fajta! – tanácsolták többen is nekem. Az egyik túratárstól megtudtam a „Kinizsi 100”-on már eredményesen részt vett fiatalember mobiljának számát. – Egy vakvezető kutyával mennék a túrára, lehet? Lehetett.

A vonaton megtudtam tőle, hogy némi időeltolódással egyazon középiskolába jártunk. Szobon buszra szálltunk, úgyhogy két órába is beletelt, mire megérkeztünk Nagybörzsönybe. Volt velünk egy olyan hölgy is, aki két kutyával érkezett. Ez kissé bonyolította a helyzetet, mivel Kicsi állandóan késztetést érez a kutyakergetésre... A buszmegállóból máris egy húzós kaptatóra tértünk rá. Az még nem is lett volna baj, hogy lihegtem és izzadtam rajta, de nem éreztem erőt a lábamban. Szerencsére a meredeknek hamar vége lett. – Errefelé egy vármadaradványnak kell lennie! – közölte Szabolcs, majd benyomultunk egy tövises bozótosba. – Jé, mennyi bogyo van ezen meg azon a bokron is! – lelkesedtek a társak. – No, akkor megérkeztünk a vár éléskamrájába – vettem közbe. Oda minden bizonnyal igen, de a vár utaló nyomokat sehol sem leltük meg. A nap már magasan járt az égi pályán, csak úgy szórta ránk tüzes sugarát. Most egy újabb, hosszasan elnyúló emelkedő következett. Ahogy kapaszkodtunk felfelé, úgy ment ki az erő belőlem. Az okát nem értettem, hiszen ez a meredély meg sem ugatja Szádvárat. Szédültem, rosszullét kapott el. Az utolsó pillanatban értünk fel a hegytetőre. Szinte öntudatlanul roskadtam le a földre. A hátizsákomból szinte az összes kaját befaltam, a két liter vízből sem hagytam sokat. Tudtam, hogy a későbbiekben települést is fogunk érinteni. Az energiafelvétel helyreállította bensőm felbillent egyensúlyát. A teljes elgyengülés okát azért nem értettem, mert reggel mindig kiadósan szoktam lakmározni otthon. Minden valószínűség szerint alaposan lezuhanhatott a vércukorszintem, tudomásom szerint életemben először. Mindezt elmondtam Szabolcsnak is, hiszen azon nincs mit szégyellni. – Akkor menjünk lassabban? – kérdezte, amiért majdnem lenyeltem szegényt... Kicsi is elfáradt, mire felértünk a hegytetőre, ezért ott már eszébe sem jutott megkergetni a két blökit. Órányi trappolás után a túravezető és néhányan a hozzá csatlakozó társak közül egy nagyon meredek, sziklával és sűrű bozótossal benőtt, alig járható csapásra tértek rá, hogy egy félkörív megtétele után visszatérjenek a többiek által követett nyomvonalhoz. A már említett hölgy is a kényelmesebb utat választotta. Menet közben azt ecsetelgette nekem, hogy ő mennyire imádja a kutyáit. Ez még rendben is lett volna tőle, de hogy az útra egy korty vizet sem hozott magával nekik, az már kissé meglepő volt számomra, így útközben a magammal hozott vízből itattam meg a két kitikkadt kutyát.

Márianosztrán pihentünk meg, miközben elsétáltunk a börtönépület bejáratához is. A falon lévő emléktáblán lévő szöveget fennhangon olvasta fel Szabolcs. Eközben valaki kapu-telefonon becsengetett az épületbe, a nyíló ajtón át Kicsi is be akart osonni. Nem úgy van az, pajtikám! Oda bejutni könnyű, de kifelé már korántsem olyan egyszerű!

A településről öt kilométer feletti sebességgel indultunk tovább. A síkvidéki hajsza után előbb lanka, majd egy húzós meredek következett. – Ha nem akarsz feljönni rajta – mondta nekem Szabolcs – akkor kikerülheted az alatta elvezető úton. – Nem akartam. De nem ám! Végre bizonyíthatok! A túravezető után mi haladtunk Kicsivel, tőle nem akartunk elmaradni. Valóban kemény dió volt a hegyre felvezető ösvény. Nehezen járható, mivel köves volt, oldalra több helyütt is erősen lejtett, néha pedig fél méter magasakat kellett lépni. De én szerettem az erőt próbáló és ügyességet kívánó kihívásokat! Egyszer csak egy guruló kavicsra lépve kicsúszott alólam a jobb lábam, és legott a hátsómon találtam magam. Szabolcs visszanézett és elindult felém. – Hagyd a fenébe! – mondtam neki – ha le tudtam ülni, akkor fel is tudok állni! – Emlékezetem szerint mindannyian fujtattunk, mire felértünk a vulkanikus eredetű, pár négyzetméter alapterületű sík hegytetőre. Onnan pazar kilátás nyílt az egész Börzsönyre, a Dunakanyarra és a Pilisre is. Sokáig időztünk odafent. Az egyformán meredek utak közül a lefelé tartó a nehezebb, legalábbis számomra: felfelé haladva ugyanis nem lehet leesni. Az ereszkedés nehéznek bizonyult, mivel köveken és alattomosan megbúvó guruló kavicsokon kellett lejönni a vászoncipőben. Mikor már újra könnyen járható erdei csapás került a talpunk alá, megkezdődhetett a testet és lelket felszabadító loholás, egészen a messze távolban lévő

buszmegállóig. A járatot tíz perccel lekéstük, és mivel az utolsó busz megérkezéséig még bőven volt időnk, lementünk az Ipolyhoz. Remek volt!

Már a vonaton zötykölődtünk, Szabolcs készülődött a leszálláshoz. – Gyertek el máskor is! Szívesen látlak benneteket! – búcsúzott tőlünk a túravezető.

Hiába múltam el negyvenéves, én még mindig szívesen ülök fel a vonatra. Az a fajta vasút-bolond vagyok, aki akkor érzi jól magát, ha kattognak alatta a kerekek. Az utazás e fajtája még ma is azt jelenti számomra, otthonról távolra indulok el, tehát kikapcsolódni megyek. Ez a máskülönben ősidők óta a fejemben keringő gondolat akkor is előjött belőlem, amikor Vértesszőlőre indultunk. Az ősemlék helyét bemutató tárlatot mi is megtekintettük Kicsivel. Az antropológiai ritkaság bejárása után a Vértésben is szétnéztünk. Abban az évben nagyon szeszélyes volt az ősz. Háromszáz méter fölél jutva minden átmenet nélkül hófehérben pompázott a táj. Ennek mindannyian megörültünk, legfőként a német juhász. Orrát még az addigiaknál is mélyebben nyomta a földhöz, fekete gombján mindig volt egy hópamacs. A természet pazar mesterkedésén nem győztek ámulni a társak. A milliónyi színben játszó falevelekkel teli ágakat vastagon fedte az éjszaka hullott hó, itt-ott kisebb-nagyobb jégcsapok csüngtek alá, mindezt angyalian megvilágította a hétégra sütő nap. Bár én mindezt természetesen nem láthattam, de társaim lelkendezését hallva újra bizonyosságot találtam rá, a természetbe nem kijárni, az több, mint főbenjáró bűn önmagunkkal szemben. A nem várt hóhelyzet miatt akaratlanul is csúszkáltunk, de nem morgolódtunk, nem bosszankodtunk, vidámak voltunk...

Piros kabát volt rajtam, a fejembe egy fekete kötött sapkát húztam. A vakvezető fél lábszárig gázolt a hóban. A követett csapás erősen beszűkült előttem, kétoldalt a fák és bokrok ágai lépésenként csapódtak az arcomba. Nyeltem a havat, míg el nem teltem vele, aztán lehúztam sapkámat a szám széléig. A magát kínáló lehetőséggel mégsem lett vége a tortúrának, mivel bár az egyik mélyen alálógó faág sor alatt derékban meghajolva mentem, de túl korán akartam felállni, aminek következtében az egyik ágról egy hóemberre való görgeteg zuhogott a nyakamba. A túratársak rám néztek, és elnevelték magukat: – Jé, ott van a Mikulás! – ám a derűtségnek és a megpróbáltatásnak is vége lett egyszer. A hóhatár alá értünk.

A hely nevére már nem emlékszem, de olyan negyven centi széles, sziklás gerincen haladtunk tovább, amelyet mindkét oldalról egy meredek falú, mély víznyelő árok kísért. Csak óvatosan araszolva tudtam haladni rajta, közben a túravezető alaposan elhúzott tőlünk. Amint vége lett a nagy odafigyelést igénylő szakasznak, a lemaradt társakkal az élen járók után vetettük magunkat. Már majdnem leértünk a síkra, a területet jól lehetett belátni. – Látni őket? – A nemleges válasz után azt merészeltem állítani, hogy mi előbb fogunk beérni a mintegy három kilométerre lévő vasútállomásra, mint ők. Egyikük lehetetlennek tartotta ezt, mondván, hogy az élen járók legalább fél órával tartanak előttünk. Egy korsó sörben fogadtunk. A lucskos szántóföldön egy traktor járt fel és alá. Kerülgettük a tócsákat, próbáltunk menekülni a nyakig érő sártól. Becsörtettünk az elénk kerülő faluba, majd a helybeliek útmutatása alapján célba vettük a vasútállomást. Túl voltunk már a sorompón is, rákanyarodtunk a peronra vezető útra. Az állomás teljesen néptelen volt. A sört megnyertem. Hogyan eshetett meg mindez? Mi sem egyszerűbb ennél! Kis magaslatról a pusztán legalább két kilométerre el lehet látni, ha embert keres az éles szem. Én biztos voltam benne, hogy miután az elől haladók leértek a mezőre, ott rövid időre megálltak, hogy bevárjanak minket. Így a megszerzett fél óra előny legalább negyed órára apadt, ami már csak egy kilométer fört jelent. Mivel a túravezető által irányított csapatot társaim nem fedezték fel a síkon, ezért ők nem nyílegyenesen, hanem a turistautat követve, kerülővel indultak tovább a túra végcélja felé. A korsó sört Kelenföldön öntöttem le a gigámon. – Egészségemre! – mert nem szabad elfelejteni: szemesnek áll a világ!

De a vakmerőség sem hiányzott belőlem! Történt a Gerecsében. Egy olyan lefelé tartó lankához érkeztünk, amelynek közepében egy vágat volt, vastagon telis-tele falevéllal, kisebb-nagyobb ágakkal meg az alattuk megbúvó gödrökkel, kövekkel. Talán a hosszú évek óta kényszerűségből visszafogott tempó miatt érzek magamban állandóan késztetést a gyors haladásra. Elsőnek fordultunk rá a hosszan elnyúló, erős lejtőre. Kicsi nekiiramodott, én meg az eltelt időszak alatt megszerzett túratapasztalatok repertoárjával felvértetve utánavettem magam. A vakvezető bátran vágta az alá, biztonságban érezte magát, hiszen a hámat fogva az én erőmet, és stabilitásomat is a háta mögött tudhatta. Olyan nagyokat léptem, amekkorát csak lehetett! Tizenhárom év óta az első olyan örömteli érzés kapott el, amely a felhőtlen szabadság érzetét adta vissza nekem a közlekedés során. Nemhogy kijutottam a természetbe, hanem ott kiismerhetetlen terepviszonyok mellett valóban száguldhatok... Utólagos megítélésem szerint öt-hat kilométeres sebességgel haladhattunk. Ha a rohanás közben én billentem ki az egyensúlyból, akkor megtartott a harminchat kiló súlyú kutya stabilitása, ha pedig fordítva esett meg, akkor neki ott volt az én bruttó, több mint kilencven kilóm. Előbb elmosolyodtam magam, aztán már hangosan nevettem felszabadító erejű, egy életre emléknéki szóló fantasztikus élménytől. Az ilyen és az ehhez hasonló érzések kellenek nekem!

Az ilyenekért még a Budai-hegyekbe is elmentünk. Budaörs felől tarthattunk Hűvösvölgynek. Körülbelül két-három perccel jártunk a csapat előtt, időnként hallótávolságon belülre bevártuk őket, aztán tovább, előre! Négy lábú túracimborámmal kettesben loholtunk az élen, szemből érkezve bizony jó néhány turista elporolt mellettünk; mekkorára kerekedhetett ki a szemük? Mindegy. Pár kilométerrel arrébb – addigra újra egybeverődött a csapat – szenzációs terepszakaszra értünk. A domborzat itt leginkább a hullámvasútra hasonlított, a két ember szélességű turistautat fák szegélyezték. Na, itt is megindultunk a német juhásszal. Olyan pompás volt a lejtők és emelkedők folytonos egymásutánja a kacsaringózva vezető nyomvonalon, hogy párját ritkító élménnyel gazdagított. Ismét korlátlanul szabadnak tudhattam magam az erdőben, és felhőtlenül boldognak. Ezt az érzést is magamnak, és persze a szuperkutya vakvezető Kicsinek köszönhetem.

A Budai-hegyekben másfajta élmények, hatások is rögzültek bennem. A csapás jól járható volt, és mivel sebességkorlátozó táblát továbbra sem láttam a turistaút mentén, ha nem is padlógázzal, de azért rendesen repesztettünk. A vakvezető be van tanítva a fejmagasságban lévő akadályok jelzésére is, ám a nagy sietségben erre nincs mindig kellő ideje Kicsinek, meg hát a fák úgy is tudnak gondot okozni a magamfajtának, ha törzsükkel egy kissé bedőlnek az út felé. Nos, én egy ilyen fának úgy nekimentem homlokkal, hogy abba nemcsak a homlokcsontom reccsent bele, hanem még az éltes fa is! Az ütközéstől nemhogy észhez nem tértem, de kis híján még majdnem bele is pistultam. Az utánunk tartók közül többen is felszisszentek, köztük volt az első túra végén az asztaltársasághoz invitáló Nóra is. – Bocs, de olyan gyorsan zajlott az eseménysor, hogy nem tudtam időben szólani. Én rohantam, én vállaltam fel vele a kockázatot, ezért annak minden ódiума engem terhel! – tettem pontot a nemlétező ügy végére.

Nóra ott volt azon a bizonyos Oroszlányból induló körtúrán is. Hogyne lett volna ott, hiszen alapvetően róla szól a következő történet, mégpedig hosszú távon. Tán már egy órája tartottam a vakvezetővel. A velem majdnem egyazon korú hölgy felajánlotta, engedjem szabadon Kicsit, és tartsak vele. Egymás mellett haladtunk, bal kezemmel érintőlegesen értem hozzá. Az irányváltásokat viszont mindig úgy jelezte nekem Nóra, hogy ujjával megcsippentette a ruhámat, és maga után húzott a kellő irányba. Hiába kértem őt, ne úgy tegye. Hamarosan megelégtettem a huzavonát, vérnyomásom már amúgy is kétszáz felett volt tőle, magamhoz

hívtam a vakvezetőt. Vele mentem tovább, Nórát pedig faképnél hagytam a turistaút szélén. Tán félóra telhetett el az eset óta, addigra újra visszaállt a normális szintre a vérnyomásom, mikor újra mellénk szegődött Nóra. – Szeretnék megtanulni jól segíteni neked! – Rendben van – feleltem – de én mindig szólok majd neked, ha valamit nem úgy teszel, ahogy az neked megfelel. – Ebben maradtunk. Ígéretemet mind a mai napig betartom, Nóra nemkülönben, és arra, hogy Magyarországon mára már ő a minden idők legjobb kétlábú vakvezetője a természetben, arra a féltve őrzött nyakamat teszem.

Az első hónapok alatt mindössze egyszer fordult elő velem, hogy enyhe izomláz tartotta kalodában a lábamat. A túrákon általában húsz-harminc méterrel a boly előtt haladtunk Kicsivel, a távolság állandóságára füllel figyeltem – ott elől már alig volt hallható a többiek duruzsolása, így útközben teljes mértékben élvezhettem a természet csendjét. Ám azért akadtak kemény megpróbáltatások is. Ehhez viszont előzetesen szükség volt néhány esős napra, vagy egy özvízszerű felhőszakadásra. Ilyenképp hatalmas tócsák keletkeznek a természetben. Ha egy út teknő alakú, máris adódik egy sáróceán. Épp egy ilyen akadályon kecmeregtünk át, és bizony, ha az utolsó pillanatban nem ragad karon Nóra, belezúgok a sárba – a szégyenfoltot soha nem tudtam volna lemosni magamról. Ezt be is vallottam neki. Szintén a Budai-hegyekben esett meg, eső után. Húsz-huszonöt fokos emelkedőhöz értünk. Tibi bácsit a hegyoldalban talált cuppogós sár nem riasztotta el az eredeti útvonaltól. – Ha már itt vagyunk, felmegyünk rajta! – jelentette ki határozottan, és már ugrott is a kaptatónak. Mentünk utána mi többiek is. Szó, mi szó, cefetül csúszott a mélyen felázott talaj. A túratársak folyamatosan tanácsolták az általuk leginkább járhatónak vélt nyomvonalat nekem, ennek ellenére kemény diónak bizonyult a hegymenet. Útközben többször is meg kellett állnom, ami rám egyáltalán nem volt jellemző. Már jó félúton voltunk Kicsivel, amikor végképp elfogyott a tudományom. Teletalppal szobroztam a legalább tíz centi mély sárban, mígnem a lejtőnek háttal állva elkezdtem visszacsúszni. A vakvezető észrevette, hogy útközben módosult a követendő útirány, megfordult, és elindult visszafelé. – Hová mész, Kicsi! Én nem lefelé, hanem felfelé akarok menni! Fordulj! – Mit tehetett szegény pára, visszafordult az eredeti irányba. Izmos lábát keményen megvetette, és nekirugaszkodott a hegynek, aminek eredményeként újra stabilizálni tudtam magam. – Előre, Kicsi! Tovább, előre! – harsogtam. Szégyen vagy nem rám nézve, de bizony engem ott a vakvezető kemény erővel vontatott fel a hegytetőre; nélküle képtelen lettem volna feljutni a magaslatra. Odafele földig lógott a nyelve mind a kettőnknek. A hátizsákjából elővettem a vízzel színültig teli kétliteres műanyag flakont, és bőszégesen öntöttem belőle a német juhász táljába. Közel egy liter vizet ivott meg a kimerült kutya. A levegő hőmérséklete öt fok körül volt. Nem véletlenül mondják: kutya és gazdája egy idő után hasonlítani kezd egymásra. Kicsi nem szeret veszíteni, kudarcot vallani; ilyenkor az utolsó erőtartálékait is képes mozgósítani a cél érdekében.

Felértünk a Pilisszentiván közelében magasodó Kakukk-hegy tetejére. A csapat eleje megindult balra a lejtőnek, Kicsi viszont megtorpant előtte. Hiába nógattam, nem volt hajlandó mozdulni. – Miért nem mész tovább, Süske? – Túl meredek a csapás! – válaszoltak helyette többen is. Határozott szavamra elkezdett ereszkedni a vakvezető. Teljesen előttem haladt, féloldalt. Lábamat magam előtt keresztbe téve utána oldalaztam. Eközben felfigyeltem a hátam mögött egy hölgy szavaira, aki egy férfihez beszélt. – Légy szíves, segítsél nekem, mert egyedül nem merek lemenni! – Minden ügyességemre szükség volt a kemény és száraz talaj miatt veszélyessé vált úton. Centinként csúsztatam előre a bal lábam, és csak amikor valamilyen megkapaszkodtam vele, akkor léptem utána a jobbal. Mivel ilyen meredek ereszkedés közben az előttem haladó vakvezető testén erősen megfeszül a hám, és persze a hámfogó is a

kezemben (mivel a súlypontomat ilyenkor hátrább helyezem), ezért ő magát a valós állapotnál jóval stabilabbnak érzi, mert az én erőmet is a magáénak hiszi. Szép lassan elkezdett csordogálni rólam a verejték. Derékban teljesen meghajolva, görnyedve oldalaztam lefelé a bokrok és fák ágai között. – Tőled jobbra úgy két méterre van egy faág, kapaszkodj meg benne! – javasolta valaki nekem. Nem kellett válaszolnom rá, mivel a többiek nagyot derültek a jóindulatú, de kissé balga ajánlásra. Aztán megérkeztünk egy ponthoz, ahol Kicsi a heves biztatás ellenére sem volt hajlandó tovább menni. Rá kellett dörrennem, hogy mégis csak hajlandó legyen rá; ott még az addigiaknál is erősebben lejtett a meredek. Minden idegszállal összpontosítottam, a lábam is remekül bírta a strapát. Kicsi pedig nagyot alakított! A csapat eleje már leért a síkra, mi pedig meg nem csúszva, hamarosan utolértük őket. A gratulációkat bezsebeltük a német juhásszal, majd az utolsó túratárs megérkezése után a közeli végcél felé indultunk.

Tán két héttel később, az egyik túrán megszólított egy hölgy. – Szeretnék valamit mondani neked. A múltkor én voltam az a bátoratlan túratárs, aki csak segítséggel mert lemenni a Kakukk-hegyről. Te nem tudhatod, de közvetlenül utánad tartottunk lefelé a hegyről. Így végig láttam, hogy miként ereszkedtek alá Kicsivel. Mikor már én is leértem a mezőre, elhatároztam, ha te ott le tudtál menni a kutyával, akkor én is le fogok menni önállóan. Ezért pár nap múlva kimentem a Kakukk-hegyre, és erőt merítve belőled, egyedül is megtettem az utat. – Mind a mai napig nagyon hálás vagyok az ismeretlen hölgynek, hogy ezt az élményét megosztotta velem.

November táján megfogalmazódott bennem a nagy elhatározás, hogy 2004 tavaszán maratont akarok menni. Úgy gondoltam, társaim segítségével a Budai-hegyekben kinézünk egy körülbelül tizennégy kilométeres kört, és azt váltott segítőkkel egyhuzamban megteszem. A többiek csak hümmögtek az ötleten: sok az a negyvenkét kilométer. Én meg úgy voltam vele, hogy az már valami! Az addigi túracúcsom 28 kilométer, 700 méter szintkülönbséggel, Szőlősardón. Így tovább mondogattam a vágyálmomat. A többiek pedig hümmögtek rajta, vagy már nem is mondtak rá semmit sem. Egyszer megemlítette nekem Fajtás Erzszi, hogy egy másik túracapattal járó ismerősének születésnapjára lesz, azon pedig részt vesz a „Vágtató csigák” egyik túravezetője, Szontagh Ottó is. Ő úgy is szeret nagyokat gyalogolni, többször is teljesítette a „Kinizsi 100”-at, majd szól neki a tervemről. Az említett túracapat neve felettébb megtetszett, így rákérdeztem a túráikra. – Jaj, Laci! – harsogták a közelünkben lévők. – Azok úgy mennek, mint az eszeveszett nyulak! Azok között százszor is kiköpi a tüdejét az ember! – Ilyen remek ajánlólevelet tán még ők maguk sem állíthattak volna ki magukról. Már akkor és ott eldöntöttem, én bizony egyszer elmegyek az ő túrájukra. Vajon milyen gyorsan szedhetik a lábukat? Majd meglátom! Pár hét múlva jó hírrel szolgált Erzszi: – Beszéltem Ottóval, ő szívesen segítene neked. Ennyiben maradtunk.

Nóra egyre többet volt mellettem. A hegymenetek közben erősen lihegett, ezért elneveztem Szuszoguszinak. Tetszett neki ez a találó név, jót nevetett rajta. Ő akkor már több mint egy éve túrázott rendszeresen. Azelőtt még a második emeletre sem volt képes felmenni megállás nélkül: a százötvenhat centi magasságához képest kilencvenhat kiló volt... Ezért aztán úgy döntött, túrázni fog. Egy év alatt megszabadult húsz kiló súlyfölségtől, és az első túrákon mutatott gyengécske teljesítményhez képest akkor már a teljesítménytúrák tempójában is képes volt szedni a lábát. Ezért nagyon becsültem őt, meg azért is, mert szinte zokszó nélkül vette tudomásul a számát gyakran elhagyó korholások tömegét. – Tudod mit, Laci! December végén az év utolsó „Vágtató csiga”-túráját épp Ottó vezeti. Menjünk el rá! – Honnan hová tartanak? Mennyi a táv? És a szint? Ha jól emlékszem, Pilisszentlászlóról indul a túra, fel

Dobogókőre, majd le Pilisszentkeresztre. A táv tizenkilométer, a szint pedig úgy hétszáz méter körül lehet. – Rábólintottam a remek ötletre.

Tehát úgy adódott, hogy a 2003-as év utolsó „Vágtató csiga”-túrájára elmentünk Nórával. Ottó szívélyesen üdvözölt minket, örült a személyes találkozásnak, én nemkülönben. Izgatott voltam, mivel mindenképpen meg akartam felelni a tudatosan vállalt kihívásnak. Húsnál is többen vágtunk neki a távnak. Cirka két kilométer megtétele után elértük a hóhatárt. Na még ez is! A csapat közepe táján a többiek iramát tartva trappoltunk a német juhással. Valamivel arrébb pihenőt vezényelt a túravezető. Öltözékemet szellősebbre vettem, arcom verítékét letöröltem. – Ez a tempó épp nekem való – vontam mérleget az addigiakból. Továbbindultunk. Úgy taktikáztam, hogy végig a csapat legelején legyünk. – Na, az a tempó már döfi! – a társaság hosszan széthúzódott. Egyre jobban emelkedett az út. Mindössze ketten voltak előttem, haladásuk irányát füllel követtem nyomon, és ha kellett, annak megfelelően irányítottam a vakvezetőt, aki egyébként szinte automatikusan követte az előttünk haladó párt. Szűz hóban és jelzetlen úton koptattuk a kilométereket. Változatos nagyságú kövek vetették arrébb a lábamat, faágak recscentek meg a talpam alatt, buckák és gödrök próbáltak gáncsot vetni nekem. Eredménytelenül. Tüdőm vadul zihált, folyt rólam a verejték, és újra megvolt a csodálatos érzés: előttünk nem létezik leküzdhetetlen akadály. Rövid időre még az előttünk lévőket is megelőztük, az nem is lett volna baj, csak hogy többször is másfelé vette az irányt Kicsi, mint ami a helyes lett volna, így viasszoroltunk a második sorba. Hihetetlenül élveztem ezt az erő-, ügyesség- és sebességpróbát! Még az addiginál is meredekebbé vált az út, és jóval síkosabb is lett. Csupasz jég került a talpam alá. A vakvezető mit sem törődött a megváltozott útviszonyokkal, hiszen körmeivel belekapaszkodott a jégbe. Én viszont egyszer csak azon vettem észre magam, hogy hanyatt vágódom, és már a hátamon fekszem. Hogy a fene egye meg! A fejem jóval lejjebb volt a lábamnál, így az élen haladó pár segítségére szorultam a talpra állásban. Szerencsére nem ütöttem meg magam, megragadtam a hámat, és tovább, előre! Emlékezetem szerint még így is az elsők között értünk fel Dobogókőre. Mit tagadjam, az ormon elégedetten húztam ki magam – húsz évvel azelőtt a hegytetőre érve szinte öntudatlanul rogytunk le a haverral. A német juhász annyira volt fáradt, hogy a hegytetőn lévő egyik vendéglátóhelyen az ott otthonosan mozgó macskát rögvest megtanította az illő távolság tartására...

Pilisszentkereszt felé tartva már Nórával mentem. Lefelé tartottunk, egyes helyeken nagy óvatosságra volt szükség. Mindketten elégedetten tértünk be a falu egyik vendéglőjébe. A kiszemelt asztal körül négyen foglaltunk helyet: Nóra, Erzsi és Kővágó Marcsi. Pár nappal később a szilveszteri bulin megalapítottam a négytagú Reményik „Alapítványt”, amelynek hölgytagjai ők lettek. A vendéglői mulatozás közben odajött hozzám Ottó, és valahogy így gratulált: – Sok mindent hallottam már rólad, de erre a teljesítményre egy nem látót nem tartottam volna képesnek.

XII. 1000

Ha nem is épp újév napján, de akkortájt tettem egy kissé átgondolatlan vállalást Mezősi Tamásnak – ő szarvasgombavadász kutyával járja az erdőt –, hogy a 2004-es évben kétezer kilométert fogok túrázni. Az *Ezermester kutyák* kötet írása közben a következőképpen kerültem személyes kapcsolatba vele: – Gyertek ki a gödöllői dombvidékre Kicsivel, és nézzétek meg, miként keres szarvasgombát a Labda névre hallgató labrador retriever! – Bár az e-mailben számszerűsített távolságot válaszlevelében soknak vélte a középkorú férfi, én arra egy újabb levélben úgy reagáltam, hogy majd meglátom, mennyi is az a nyavalyás kétezer kilométer. Az elektronikus levél egy könnyed mozdulattal elment, én meg eltöprengtem rajta. Egy évben ötvenkét hét van, heti negyven kilométerrel az annyi, mint kétezer-nyolcvan. Ahhoz viszont legyen nyakig érő hó, süppedjen mélyen a sárba a bakancs, zuhogjon az égi áldás, vagy törjön rám az égető napsugár, menni kell. De még másnak is kell teljesülnie: egész éven át folyamatosan legyen meghirdetett túra, mindig legyen segítő – mert a meleg beálltával Kicsi már nem lesz túraképes, és máskülönben is, addigra már túl lesz a tizedik életévén. Megvakartam fejem búbját: kár volt az előzetesen elgondolt, de kevésnek tartott ezer kilométert úgy módosítanom, hogy az egyes helyére kettes kerüljön – micsoda különbség! A levél viszont már elment, benne pedig ott olvasható az a bizonyos nyavalyás szó is, ami nagyképűsége, fellengzősége vallhat. A leckét alaposan feladtam magamnak. De nem volt min elgondolkodni. Döntöttem. A „nyavalyás” szó miatt megcsinálom! –bár annak elmáradását soha nem kérte volna számon tőlem Tamás, egy hónapon belül minden bizonnyal el is felejtette volna az egészet. De én nem – és ez a lényeg.

Az ember időnként újra ráébred: minél közelebb esik a jelenhez egy nem is oly régi történet, annál nehezebben tud visszaemlékezni rá. Így voltam ezzel a mára már rendszeres túratárssá vált Oláh Tamással történt első találkozással is. Hasztalanul törtem a fejem, széttártam a kezem, majd utánajárok. Tamással – aki egyébként Nóra legidősebb lányának a keresztapja – a második januári túrán ismerkedtem meg. Valószínűleg arra figyelhettem fel, hogy különféle aktuális túraadatokkal szolgál a többieknek: mennyit tettünk meg eddig, milyen magasan vagyunk a tengerszint felett, milyen sebességgel haladunk. Hát ez az ember mi fán terem? Egy GPS-készülék szolgáltatja ezeket az adatokat – világosított fel a halk szavú, nálam fiatalabb férfi. Mivel a műholdvevő készülékkel kapcsolatban további homályok is sötétlettek a fejemben, ezért részletekbe menően kikérdeztem őt erről. Tamás sorolta a tudnivalókat, én meg egyre nagyobb tárhelyet szabadítottam fel a szürkeállományomban az újszerű információk befogadására. Ez a készülék nektek, látássérülteknek is nagy szolgáltatokat tehetne, ha „meg lehetne beszéltetni”, mivel pár méter pontossággal megtudhatnátok általa, hogy hol vagytok egy városban, kisebb településen. Szóval, ilyesmikről volt szó közöttünk, de megmondom őszintén, engem a GPS-készülék túra közbeni hasznossága jobban érdekelt. Milyen gyorsan megyünk most? – és már közölte is a tizedes pontosságú adatot Tamás. Le voltam nyűgözve e technikai eszköz tudásától. Ez a pazar információbőség nagyban elősegítette az elkövetkezőkben, hogy az esetek túlnyomó többségében egészen pontosan megsaccoljam haladásunk pillanatnyi sebességét, a megtett rész- vagy teljes távot, illetve a teljesített szintet. A sportos alkátú férfival való szerencsés találkozásnak rengeteg más haszna is lett, és nem is csak számomra: afféle maszek túravezetőnké vált, akinél kívánság szerint lehetett túrákat rendelni, kétnapos országos Kéktúra-utakra mehettünk vele és Karcsi barátjával, nem is beszélve a többnapos kiruccanásokról, az informatikai jártasságában rejlő lehetőségekre – és hogy ő is nagyon szeret mulatni!

Elérkezett január utolsó túrája. Ez a vasárnapi kaland több szempontból is emlékezetes marad számomra. Ottóval a Börzsönybe tartottunk, útközben a vonaton tagja lettem a „Vágtató csigák” túracapatnak. Egy átszállással, busszal jutottunk el Királyrétre. Igazi januári tél volt. Nekivágtunk a távnak. Bakancsom mélyen süppedt a húsz centi mély hóba. Nem vezérelt semmiféle céltudatos elhatározás, mentünk Kicsivel, ahogy jólesett. Tíz perc után bemelegedett a lábizomzatom, úgy éreztem, ki tudnék gyalogolni a világból. Január fagyos lehelete folyamatosan hűtötte hevülő arcomat. Talpam alatt a frissen hullott ropogó hó az idilli érzetet nyújtotta. Olyan testre szabott volt minden. Belülről úgy láttam magunkat, két test, egy lélek. Mintha csak mi ketten lennénk e nagy kerek világban. Ottó elmaradó hangjára figyeltem fel: – Ne siessetek annyira! – Én nem éreztem úgy, hogy sietek, csak mentem, ahogy jólesett. Egy óra múltán a csapat megállt pihenni, ekkor újra találkoztam Nórával. – Olyan jólesik Kicsivel menni! – lelkendeztem. – Vesszük észre – jegyezte meg csendesen. Pár perc után újra neki a hómezőnek. A lábamnak öt perc kellett, hogy újra bemelegedjen. Beindultunk. – Már megint hova rohan ez a kutya! – hallottam valahonnan a hátam mögül. Nem virtuskodásból, és nem is kivagyiságból szedtem a lábam úgy, ahogy szedtem, ezt a tempót kívánta az aktuális fizikai erőállapotom. Már túl voltunk Kisinóc kocsmáján is. Az aszfaltról jobbra letértünk a mezőre. Egy olyan ösvényre tértünk rá, amelyet mindkét oldalról bokrok szegélyeztek. Arcomba minduntalan belecsapódott egy-egy vastagon havas ág, de oda se neki. A hátam mögül neszezésre figyeltem fel: Pali lépett ki utánunk, nehogy eltévedjünk az élen. A vakvezető váratlanul megtorpant, nem tudtam mire vélni a tétova pillanatot. Egy gondolatnyi szünet után kissé jobbra tartva elindult tovább. – Jól választott utat a kutya – mondta Pali, a szélesebb, lankásabb hegymenetet választotta ki. Már jócskán előrementünk, amikor kiáltva jelezték felénk a társak, hogy nem azon az úton megyünk tovább! – Fordulj Kicsi! – és már trappoltunk is vissza. Az útelágazáshoz visszaérve letöröltem izzadt arcomat, fújtam néhányat, majd mit hallok Nóráról? – Miért nem mentek, a többiek már rég elindultak! – Akkor hát, nosza rajta, és kézbe kaptam a hámfogót. Hamarosan már a szánkópálya mellett lévő meredeken tartottunk felfelé Törökmezőre. A vakvezető szapora léptekkel vetette magát a többiek után. A hó alatt hosszan elnyúló jeges szakaszok is megbújtak. Mégis, egyre-másra előztük meg a csapat tagjait. Lassanként beértünk egy tőlem jobb kézre iparkodó férfit is. Mikor melléje értünk, felém fordította fejét. – Könnyű neked, mert te tíz évvel fiatalabb vagy nálam – mondta az előttem máig is ismeretlen ember. Több mint meglepett e lihegve közölt számvetés. Egy másodpercre mintha még meg is torpantam volna. Szóra akartam nyitni számat, de a vakvezető csak csörtetett előre, mivel ő nem tűr meg mást maga előtt, így nekem is kellett szedni a lábamat, és minden idegszállammal továbbra is a kiszámíthatatlanul síkos, hepehupás göröngyökre figyeltem. Elhúztunk a túratárstól. A kutyával vállt vállnak vetve a csúcs felé törtünk. Felérve a turistaház elé, letöröltem arcomról a patakokban alácsurgó verejtéket, kiszuszogtam magam, majd eltöprengettem azon, amit hallottam: – Könnyű neked...

Ezen a túrán a következő örökbecsű élményt Fábián Laci javaslata teremtette meg: – Menjünk fel a Juliánus barát-kilátóhoz! Mivel én minden plusz kilométer megtételében érdekelt voltam – hiszen hol van még a kétezredik? –, én is megszavaztam az ötletet, bár mit sem tudtam az odavezető útról. Hosszasan haladtunk síkon, azt hittem, ennyi az egész; ha már Törökmezőt akár hegytetőnek is lehet tekinteni. Ám egyszer csak irány balra, és jött a kaptató. De nem is akármilyen, mert a magaslatnak a meredekebb oldalán igyekeztünk felfelé. A hó itt még az előzőeknél is mélyebb volt, kissé arrébb pedig métereken át csupasz jég nehezítette a vállalás teljesülését. A csúszós meredek alaposan lelassította az egész csapatot. Bakancsom oldalát belevájtam a jégbe, úgy próbáltam stabilitáshoz, lépéslehetőséghez jutni. A többiek megpróbálták az út menti bokrok tövében lépkedni. Vastag, üvegszálas fehérbotommal segítségnek toltam magam előre, vajmi kevés eredménnyel. Elérkeztem egy olyan ponthoz, ahonnan már

képtelen voltam továbbjutni csak a magam erejéből. Olyan meredek volt a jégtakaróval fedett út, hogy ő lett az erősebb. De, ha egy léleknek két teste van, akkor azok együtt még a lehetetlenre is képesek! – Előre Kicsi, előre! – és a csupa szív túracimbora kajánul elvigyorogta magát: – Naná, hogy felmegyünk a kilátóhoz! – Izmos testével és hatalmas lelkének teljes erejével beledőlt a hámba, és megállíthatatlanul megindult felfelé. Körmei alatt csak úgy szikrázott a jég, forró leheletétől olvadni kezdett a korcsolyapálya minőségű út. Egy-egy lábizomszagató és tüdőfulladásztó szakasz legyűrése után a vakvezető a farkával biztatóan meglegyintette a bal lábszáramat: – Gyerünk Laci, gyerünk! – Eközben a többiek is párba álltak: az elől lévő húzta a mögötte igyekvőt, ő meg tolta az előtte haladót, ha úgy adódott. Bár levegő tengernyi volt körülöttem, a tüdőmben mégis hiány keletkezett. – A franc essen ebbe a nyomorult jégpáncélba burkolózott útba, csak azért is legyőzzük! – Kicsinek is lógott a nyelve, de nem törődött vele. Elszántan vontatott magával, mit neki a ruhástól és zsákostól közel százkilós gazda édes terhe... Lábam egyre jobban görcsölt, ha sikerült jót lépni, teljes erőbedobással mentem előre, amíg bírtam. – Már csak öt méter van hátra – biztattak a már célba érkezettek. Kimerülve jutottunk fel a kilátóhoz. Alig volt erőm a hátamról levenni a zsákot. Kicsi táljába egy liter vizet öntöttem, öt perc alatt mind megitta. Mínusz öt fokos volt a levegő. Másodszor fordult elő ősz óta velem, hogy a német juhász erőnek erejével segített rajtam. Újból kifejezhetetlen melegség öntötte el a szívemet iránta! Mélázásra nem maradt idő, Ottó tovább!-ot vezényelt. Nagymarosra tartottunk egy jelzetlen úton. De úgy is mondhatnám, hogy szinte járhatatlan, veszélyes terepen botladoztunk. Nem győztem hajolgatni a mélyen be- és alálógó faágak előtt, ráadásul nagy kövek nehezítették a nemlétező csapást, amelynek jobb oldalán egy hosszasan aláfutó, meredek oldalfalú vízelvezető árok húzódott valahol lenn a mélyben. Itt már Nórával mentem. Ilyen nyomvonalon vakvezetővel nem lehet haladni. Alaposan lemaradtunk a többiek mögött, de ők a járhatóbb szakasz kezdeténél bevártak minket, hogy onnan már csapatba verődve közösen rohamozzuk meg Nagymaros vasútállomást.

Február 14-én rendezték meg a „Budai trapp”-ot. Ez volt az első teljesítménytúra, melyen én és Kicsi indultunk, 77-es rajtlappal. Piliscsaba vasútállomásnál volt a rajthely, ahonnan pontban 8 órakor vágunk neki a túraírás szerint harminc kilométeres távnak, amely végül is ezer méter szintet eredményezett. A havas és jeges műútról a település végén jobbra fordultunk, ahol elengedtem az addig engem hámban vezető német juhászt, és becsatlakoztam Nóra mellé. Az élen Tamás haladt. Hamarosan megérkeztünk a vadvédelmi kerítés elé, amelyen mi kétlábúak egy négyfokú létrán jutottunk át, míg a vakvezető a barátaim által felhúzott drótkerítés alatt inálva. Az erdei utat tíz centi vastag hóréteg borította, az idő kimondottan kellemes volt. Ha nem is eszeveszett iramban, de azért szedtük a lábunkat az első ellenőrzőpont, Nagy-Szénás felé. Útközben két régi ismerős ért utol minket, Szontagh Ottó és Fábíán Laci. Hat főre bővült társaságunk libasorban haladt tovább, legelől a túravezetővé avanszált vakvezető szaporázott. A serpentinén feljutva nyolcvanöt perc alatt értük el a starthelytől 7,7 km-re, a csúcs alatt lévő ellenőrzőpontot.

Innen újra négyesben vágunk neki a Nagykovácsiba vezető, hol havas és köves, hol meg havas és jeges lejtőnek. Eközben tempós léptekkel elfutott mellettünk Pali, aki január legutolsó túráján kilépett utánunk. A településre leérve az egyik túrázó izgatottan kérdezte tőlünk: – Nem találkoztatok egy magányosan kóborló kutyával? Hogy az elveszett pára meglett-e, arra igen a válasz.

Utunkat onnan a Vörös-pocsolyás-hát felé vezető, nem túl meredek emelkedő felé vettük. A jelzett út mindegyikünk számára ismerős volt, hiszen már többször megjártuk. A hóban kitaposott nyomvonal jelezte az előttünk haladók lépésnyomát. Ebben a szűk sávban

kapkodtam a lábam én is. Ha kellett, Nóra kurta szavakkal igazított útba a hátam mögül. A Petneházy-lovasiskola környékén rövid ideig újra Kicsi társaságában trappoltam, mivel hamarosan, rövid ideig műúton fogunk haladni. Közeledtünk a harmadik ellenőrzőponthoz, ahhoz azonban előbb még fel kellett mászni a Fekete-fej-hegyre. Az erősen meredek, köves kaptató heves zihálásra készítette tüdönket. Felfelé kapaszkodva magam után húztam Nórát, hogy a lejtőn majd én vehessem igénybe az ő segítségét.

A hegytetőn megtudtuk az ott posztoló egyik ismerős túravezetőtől: eddig húsz kilométert tettünk meg négy óra alatt, s onnan negyedórával előbb indult tovább Ottó és Laci. Társaimmal elégedetten néztünk egymásra. (Egy nappal később a vasárnapi túra után megtudtam Nórától: ennél az ellenőrzőpontnál értük utol azt a hölgyet – neve maradjon el –, aki a pilis-csabai vasútállomáson kissé epésen megjegyezte: – Már megint itt van ez a vak! Netán végig akar jönni a „Budai trapp”-on is?)

Óvatos, oldalvást csúsztatott léptekkel haladtunk lefelé a hegyről, ahol Kicsi újra mellém került, s maradt mellettem mindaddig, amíg az utunkat keresztező országúton át nem mentünk. Az előttünk magasodó nagyon köves meredeken ez idáig csak lefelé szedtem a lábam, most jöhetett a fonákja. Nóra nagy segítségemre volt, nélküle csak négykézláb tudtam volna feljutni rajta. Mikor már újra sík talajt éreztem a bakancsom talpa alatt, magam mellé rendeltem a német juhászt: vége a szaladgálásnak, és a szimatolásnak is, vár a munka! Hámjába kapaszkodva lépkedtem tovább. Az út rendkívül jeges volt, haladni csak óvatosan lehetett rajta. Csúszós lépcsőkhöz értünk, amin csak leguggolva, és úgy lecsúszva tudtam átjutni. A gyermekvasút nyomvonalán is túl voltunk már, megérkeztünk Hűvösvölgybe. Úti okmányunkra újabb igazoló pecsét került, s már indultunk is a legnagyobb kihívás felé, a Hármashatár-hegynek. Igaz, a legmagasabb csúcsára nem kellett felmászni, de az Újlaki-hegyre igen. Félútig már többször is megjártam az ösvényt, de ott, ahonnan a paplanernyősök szoktak lelibbenni szerkezetükkel, még nem jártam. Tamás taposta elől a jeget, utána a kutya iparkodott a hámban, vezetve engem, én meg erőt adva húztam magam után Nórát. Rendkívül nehezen járható nyomvonalon értünk fel a csúcsra. Mindannyian erősen lihegtünk. Ettünk-ittunk, majd már startoltunk is neki a lejtőnek. Nóra előttem lépkedett, fogta a kezem, úgy segített. Alig vártam, hogy leérjünk a síkra: ott majd szélvészfért robogunk tovább! De nem úgy lett. A hóból ott már sár lett, a remélt sima út helyett pedig egy keskeny, sikamlós bakhát várt ránk, kétoldalt mély keréknymokkal. Fogamat összeszorítva lépkedtem, és félhangosan fenemód morogtam. A borókásban újabb pecsét került a lapjainkra, majd óvatos léptekkel nekiiramodtunk a felázott erdei talajon a nyolcszáz méterre lévő célig.

Nagy lendülettel csörtettünk be az Óbuda SE épületébe. Belenyúltam a zsebembe, onnan elővettem a németül beszélő, kilóra kapható órát, és megnyomtam rajta a hanggombot. A távot hét óra öt perc alatt tettük meg. A szintidő nyolc óra volt, a leggyorsabb túrázó öt óra harmincöt perc alatt teljesítette a távot. Tudomásom szerint Magyarországon teljesítménytúrát a nem látók és a vakvezető kutyák közül elsőnek mi ketten tettünk meg.

A teljesítménytúra margójára kívánczik, hogy másnap is túrázni voltunk. A túravezető, aki a „Budai trapp” egyik ellenőrzőpontján tisztet látott el, Pilisszentkereszten a buszról leszállva jó hangosan megjegyezte a plénum előtt: – Kőkapura azért nem megyünk fel, mert itt van Reményik Laci, és ő ugye nem lát. – A meglepettségtől elkerekedett a képem, és szóra nyílt a szám: – Tőlem aztán nyugodtan mehetünk! – de a túravezető mintha meg sem hallotta volna. Pár száz méterrel arrébb elértünk oda, ahol balra fordulva felmászhattunk volna a jelzett helyre. A túravezető megállította a csapatot. Oda mentünk volna fel, de Laci miatt most kihagyjuk! Erre már felfortyantam, de mindhiába, társaim pedig jót derültek a túravezető csacska viselkedésén. Bosszús voltam, de türtőztettem magam, elkaptam Kicsi hámját, és míg

a húsz-huszonöt centis hóban önmagamhoz képest kissé enerváltan mozogva feljutottam Pilistetőre Kicsivel, a túravezető nem győzött utánunk kiáltozni: – Nagyon lemaradnak a többiek, ne olyan gyorsan, Laci! – Negyedórát töprenghettem a Pilis második legmagasabb csúcsán, hogy mi is történik itt? Aztán csak megvilágosodtam. A túravezető barátnője fizikailag gyenge volt a terep- és útviszonyokhoz; egyébként ő is posztot látott el a „Budai trapp”-on. Ezt a felismerést a túravezetőnek nem tettem szóvá, de társaim tudomására hoztam: az ő túrájára többet nem fogok elmenni, mivel nem akarom hasonló szituációk után kellemetlen helyzetbe hozni őt. A túra végén közösen sörözgettünk Pilisborosjenő egyik kocsmájában.

Tamás felvetése volt, hogy a „Zöld teljesítménytúra” napja előtt egy héttel bejárjuk annak teljes útvonalát. Az 59-es villamos végállomásától 8 óra 10 perckor indultunk el. A Farkasréti tértől kiépített járdán jutottunk el az Ördög-órom kezdetéig. Már is egy olyan meredeken kapaszkodhattunk fel, amelyen néhol ötven-nyolcvan centi magasakat kellett lépni. A csapatvezető most is Tamás volt, aki egyszer csak hátraszólt: – Az ösvényen egy vaddisznó futott át előttem! – Kissé kajánul megjegyeztem: – Nem lehet, hogy egy tócsába néztél bele? – Már jócskán fenn jártunk a hegyen, mikor egy idősebb férfi állított meg minket: – Két hete a nagy viharban eltűnt a leonbergi fajtához hasonlító, Nóra névre hallgató kutyám. – Elkértük a kedvence után búslakodó gazda telefonszámát, és megígértük, ha rátalálunk a blökre, értesíteni fogjuk, ám elkóborolt kutyára utunk végéig nem akadtunk. Elhaladtunk egy tűzrakó hely mellett is, ahol megnyaltuk a szánk szélét. Tamás hátizsákjának egyik csatja folyamatosan nekiütődött a bújtorjához, és e jellegzetes csattogó hang által kiválóan tudtam követni őt. A vakvezető önfeledten nyargalászott körülöttünk. Aszfaltborítású út és földút egyaránt került elénk, amelyek hol szárazak, hol meg jegesek voltak. Tamás éles szemét nem kerülték el azok a közelünkben elfutó őzek sem, amelyeket nem vett észre a német juhász.

Utunkat a Széchenyi-hegy felé vettük. Egy szűk ösvényen kapkodtuk a lábunkat, tőlünk balra vált láthatóvá a tévétorony. – Szia, Laci! – köszönt rám egy ismeretlen hang. Mint pár perccel később kiderült, egyszer már túráztunk együtt. A gyermekvasút Széchenyi-hegyi megállójába 9 óra 35 perckor érkeztünk meg.

Az ellenőrzőpont elhagyása után rövid ideig a műúton, majd a könnyen járható zöldjelzésen baktattunk a Normafa felé. Jobb fülemmel egy halkán bűgő elektromos szekrényt fedeztem fel a turistaút mellett, később pedig egy lakópark építésén munkálkodó gépekét. Pár év múlva lesz itt még erdő? A Szilassy utcában tartottunk. Kicsi vad ugatásba kezdett a házörzőkkel. Továbbra is remek dolga volt a vakvezetőnek. Kötetlenül, kedve szerint tehetett.

Lelkendezve szólalt meg Nóra: – Két óra irányában ott van előttünk a Tündér-szikla. – Elhaladtunk az esőbeálló előtt, és máris a szikla alatt találtuk magunkat. A szikrázó napsütés hófehérbe öltöztette a kőszirtet. Az ég szintiszta kék volt, enyhe fuvallat keringett körülöttünk. Az idilli csendet és a friss levegőt pár perc múlva a Budakeszi út zajos és bűzös forgalma feledtette. Magam mellé rendeltem a vakvezetőt, megragadtam a hámját, úgy mentünk át a forgalmas főút másik oldalára, hogy ott rövid ideig a város felé tartsunk. Közben Kicsi kétszer is, előírás szerint, megállással jelezte a lelépők helyét –, majd a szállodáknál balra fordultunk 10 óra 20 perc volt ekkor.

Egy meredek, falépcsőkkel könnyített kaptatón haladtunk felfelé. Tőlünk jobbra egy drótkerítés határolta utunkat szorosan. Hogyan segített nekem a bokaficamító szakaszon Nóra? Amikor csak óvatosan lehetett haladni az egyszemélyes úton, akkor jobb kezét úgy tette a háta mögé, hogy kézfeje a föld felé legyen, s felfelé nyitott tenyerét úgy formálta, hogy zárt ujjait befelé hajlította, így közéjük bele tudtak kapcsolódni jobb kezem ujjai. Ilyenkor jobban kellett vigyázni lépteimre, máskülönben könnyen rátaposhattam volna bakancsa sarkára.

Időközben elhaladtunk a Budagyöngye kórház mellett is, s minő érdekesség, egy sarokkal arrébb a Kegyelet kft. épülete reklámozta magát. Már az Apáthy-szikla felé tartottunk, amikor pár korty frissítő kedvéért megálltunk a Csalán utcában. A szikla pereméről szép kilátás nyílt a környékre. Az ott fent pihenő család egyik tagját megkértük néhány digitális felvétel elkészítésére. Fél tizenkettőre járt az idő, mikor áthaladtunk az 56-os villamos vágánya alatt húzódó átjárón, és azután nem sokkal egy kétfelé ágazó földúthoz értünk. Öt perc elvesztegetése után rátaláltunk a zöld jelzésre.

Az Árpád-kilátóhoz a német juhász vakvezetővel egymás mellett haladva értünk fel. Több családból álló népes kompániát találtunk a közkedvelt kirándulóhelyen. Egyfogatú, korántsem pazar ebédünket tíz perc alatt elfogyasztottuk, közben mind a két bakancsomban megigazítottam a sarkainál felgyűrődött talpbetétet. A nap langymelegen sütött, a szél csendesen fújdogált. Fáradtságnak még a nyomát sem éreztük.

Havas és jeges utakon haladtunk. Rövid ideig Kicsivel kettesben lépkedtem csapatunk élén. Egy ipszilon alakú elágazáshoz értünk, ahol a vakvezető a jobb oldali utat tartotta szimpatikusnak. Helyesen tette. A következő szempontok alapján szokott utat választani a kutya, ha az élen halad – velem, vagy nélkülem – : amelyik szélesebb, amelyik lakott településre vezet be, vagy amelyen lábnymokat lát, ha havas az út.

A Borókás büfé elé 13 óra 5 perckor értünk. Mivel egyikünknek sem kedvenc helye ez, így megállás nélkül elhaladtunk mellette. A szél olykor megélénkült, s ha árnyékos helyre értünk, bizony jó szolgálatot tett a kötött sapka.

Solymár felé igyekeztünk. Az útról bal irányba, egy cirka harminc fok meredek, mintegy két-három méter mélységbe vezető lejtőre tértünk le. Bakancsom talpa szinte megállíthatatlanul csúszott, csak nagy nehezen tudtam ereszkedés közben megkapaszkodni. A fák közül egy síkra jutottunk ki a távolban. Már ismét a kutyával mentem, amikor tőle szokatlan viselkedést tapasztaltam: munka közben izgatottá vált, és elkéredzkedett! Mivel nem láttam okot kérésének megtagadására, szélnek eresztettem. Társaim arról számoltak be később, hogy a derék vakvezető szagot fogott, és átment nyomkövető kutyába. Kicsi már inalt is az egyik közeli bokor felé, majd megállt előtte. Egyik mellső lábát megemelte, mancsát pedig behajlította, ahogy azt a vadálló kutyák szokták tenni, s éberén figyelt. Eközben mi folyamatosan fogyasztottuk a távot. Nemsokára tőlem jobbra tavaszidéző madárcsicsergés hallatszott. Solymárra beérve végigrobogtunk a falun, és 14 óra 45-kor elhaladtunk a Lejtő söröző előtt. Talpunk alatt erősen emelkedett a műút, hogy belőle tovább folytatódjon a Zsíros-hegyre felvezető, most havas és jeges meredek. Én kimondottan kedvelem ezt az utat, és az ehhez hasonló kaptatókat is. Tamás haladt elől, én a kutyával követtem őt, majd Nóra zárta a sort. Mikor leszakadni hallottam a mokány barátot, bevártam, kezét megfogtam, és hármásban baktattunk tovább. Még nem értünk fel az út végét jelző sorompóhoz, amikor Nóra megállt. Innivalót kerítettünk a hátizsákból, és mindannyian kiszusszantuk magunkat. A Muflon büfénél nem álltunk meg, az azt követő úton 6,3 kilométeres sebességgel vágattunk. Hajtottunk, mint a meszes, mivel a megadott szintidőn belül, 7 óra 30 percnél előbb akartunk megérkezni a „Zöld teljesítménytúra” kiírás szerint 30 kilométeres túra végállomásához, a Falatozó vendéglőhöz. Mikor megálltunk előtte, óráim szerint 15 óra 45 perc volt. Leszámítva az utunk elején adódó két beszélgetés körülbelül egynegyed óráját, szintidőn belül tettük meg az ezerszázhetven méter szintet tartalmazó távot.

A vendéglőtől hétszáz méterre lévő Gyopárbarátok sörözőbe 15 óra 55 perckor léptünk be Kicsivel. Hangos köszöntéssel üdvözöltem a bent lévőket, majd az ivó végében az ismerős asztalok felé igyekeztünk. A vakvezető vizet és háztartási kekszet kapott, de egy-két falat szendvics is lecsúszott a torkán. Társaimmal mi is éhesek voltunk, és cefetül porzott a vesénk.

Hat korsó „nagyvadász” (három deci vörös bor és két deci kóla) próbálta enyhíteni a lassan már elviselhetetlenné váló belső szárazságot. Beszélgetés közben újra megigazítottam bakancsomban a talpbetéteket, s lábamat a cipőbe vissza nem zárva, pihentettem.

Pontban 17 órakor lódultunk neki a Budakeszi felé vezető zöld jelzésnek. Fokozatosan kezdett szürkülni az égbolt. Kicsi szabadon kóricált, de ahogy sötétedett körülötte, egyre közelebb húzódott hozzánk. A Nagy-Kopasz hegy lábánál megálltunk. A hátizsákokból előkerültek a távokra és közelre világító fejlámpák. 17 óra 45 volt. Meghúztuk a flaskákat, aztán irány, előre!

Kicsi addigi tétova viselkedése egyszeriben megváltozott. A körülötte felgyúló fények újra magabiztossá tették. Tamás lámpája vagy ötven méterre bevilágította az előttünk lévő utat, így a vakvezető máris eléje vágott, úgy hat méterre. Ám, amint Tamás spórolási céllal kikapcsolta lámpáját, a spéci vakvezető egyből mögéje sorolt be, és az általam használt led-lámpa (amelyet Kicsi miatt vettem), mintegy hat-tíz méterre világító fénymezőjében helyezkedett el. A továbbiakban Tamás ki-be kapcsolgatta lámpáját, a kutya meg akként viselkedett. A hosszú és folyamatos emelkedőn a vakvezető egyre többször elcsatangolt oldalvást, szimatolni. Egyszer csak azt vettem észre, hogy az addig már az élen haladó kutya visszatért hozzám, és az úton keresztben áll előttem. Az ok egyszerű volt: egy kidőlt fatörzs keresztelte az utat. Két kilométer után értünk fel az 559 méter magasban lévő csúcsra 18 óra 14-kor. Tempónk a továbbiakban 4,3 kilométer volt. Mind a hárman egyszerre adtuk tudtul, nem vagyunk fáradtak. Kicsi ez ügyben nem nyilatkozott meg, legelől haladt.

A Budakeszi úthoz 19 órára értünk – a közelben van az Erzsébet-erdészlak. Ekkorra már 40,5 km-t tettünk meg. A főúton áthaladva megálltunk, térképet böngésztünk, s ittunk egyet. Tíz perc után elindultunk, és máris ott tornyosult előttünk a vadasparkot körbeölelő drótkerítéshez rögzített hétfokú létra. Kicsit egy kapu valamelyest széthúzott nyílásán át juttattuk be a turisták által látogatható, amúgy zárt területre. Mi pedig átmásztunk a létrán.

2003. év ősze óta dédelgetett álmom volt, hogy a következő év tavaszán maratont gyalogoljak: negyvenkétezer-százkilencvenöt métert. E nem kis fizikai és szellemi muníciót igénylő célt 19 óra 45 perckor teljesítettem. Ez a táv mindegyikünknek egyéni csúcs volt. Hátizsákból előkerült a Nóra által vásárolt hét és fél decis édes vörösbor, meg három műanyag pohár, és már koccintottunk is a nagy tetre. Ekkor teljesen váratlanul rám tört a fizikai gyengeség. Mint társaim megjegyezték, vészesen leesett a vércukorszintem. Tamástól csokoládét, Nórától pedig langyos teát kaptam. Tíz perc múlva erőre kaptam, mintha mi sem történt volna. Megfogtam Kicsi hámját, úgy mentünk tovább. Tamásnak nagyon kellett figyelnie, mivel a zöldről egy idő után balra fel kell menni a piros meteorjelzésre, ami a vadasparknak ahhoz a kijáratához vezet el bennünket, amelyen átjutva beérünk a 22-es autóbusz Budakeszi végállomására. Túravezetőnk szuper ember, mert kapásból ráérezett a jelzetlen átjáróra. Vízszintes, majd kissé lejtős, de mindvégig nagyon rossz úton jártunk. Amolyan talplyuggató, bokarándító út volt. Hosszan haladtunk rajta, közben sokat morgolódtam. A távolból autók halk zaját véltem hallani. A vadaspark kijáratához 20 óra 40 perckor értünk. Rajta egy nyolcfokú létra vezetett át, de a duplasoros, két és fél méter magas drótkerítésen kapu sehol nem volt. Kicsi pedig nem tud létrát mászni. Negyed órán át tanakodtunk, miként tudnánk a vakvezetőt átvinni a kerítésen. Több ötlet is felvetődött, egyik sem volt kivitelezhető. Nem maradt más hátra, csak a remény, hátha találunk a közelben egy kapukijárót. Jobb felé indultunk el a kerítés mentén, majd derékszögben újra jobbra fordultunk. Addig haladtunk a drótháló mellett, míg a sűrű növényzet végképp utunkat állta. Nem tehattünk mást, munkához látott a magammal hozott laposfogó. Tán félórába is telt, mire Tamásnak egy akkora rést sikerült nyitnia a vastag dróthálón, amely alatt a kutya biztonsággal átbújhatott; előtte ezermester

társunk kimászott a kerítésen 21 óra 15-kor. Az egészen biztos, hogy az utolsó tizennégy évben – látásvesztésem óta –, én palánkugró módján nem közlekedtem.

Előbb a kivilágítatlan országút menetiránnyal szemben lévő oldalán haladva, majd onnan a járdára fellépve érkeztünk meg a 22-es busz végállomására. 21 óra 37 percet mutatott az óra.

A próbaút során teljesítettünk 48 kilométert és 1485 méter szintet. Ehhez a teljesítményhez bruttó 13 óra 32 percre volt szükségünk. Nemcsak a magam, hanem a három hónap híján tízéves Kicsi teljesítményével is maximálisan elégedett voltam.

A második kétnapos túra útvonala – amelyet Tamással és az ő barátjával, Karcsival tettünk meg: Szombathely – Bozsok – Egyházasrádóc volt. A szombathelyi vasútállomástól az 5-ös autóbusszal igyekeztünk az Ernuszt Kelemen utcáig. A vakvezető megjelenése most is fül-siketítő csaholást váltott ki a házőrző ebekből. 10 óra 30 volt ekkor. Csak afféle másodlagos élménynek jutott el hozzám a márciusi napsütés testet-lelket melengető érzése. Bízva az egész héten keresztül tartó verőfényes napsütésnek a sáros utakra gyakorolt jótékony, felszárító hatásában, társaimmal idilli útviszonyok képét vetítettük magunk elé. Az első nem várt kellemetlen meglepetést mégis más okozta nekem: diktafonom „felvétel” gombja bemondta az unalmast. Bár az anyagelfáradás okozta gondon Tamás egy leleményes megoldással úrrá tudott lenni, de a fifika tiszavirág életének bizonyult – ezért a továbbiakban csak a memóriámra tudok hagyatkozni. A mellékutcák kusza rengetegéből kiérve egy főút vonalra keresztezte utunkat, utána hétvégi házak sorfala között haladtunk tovább. Néhány kisebb pocsolya cuppogva jelezte: nem biztos, hogy lábunkról este száraz cipő fog lekerülni. Pedig milyen jó lett volna!

Bozsokig tizenhat kilométer volt hátra. Lényegében sík, jellemzően fákkal borított terepen haladtunk. Az igazi meglepetést útközben az okozta nekünk, hogy több helyen is belefutottunk húsz-harminc centi mély hóátfúvásokba. A tavasz télt idéző romantikája más haszonnal is járt: az összetöppedt hóban némileg tisztára tudtuk pucolni a sáros bakancsokat. Már Bozsok közelében bandukoltunk, amikor megérkeztünk a terület legmélyebb pontjához. Na, amíg átvergődtünk azon a nyomorult sáróceánon, tele is lett vele az a bizonyos hócipőnk. A továbbiakban szerencsénk volt. A hatszázötven lelket számláló falu azon végében volt az előre lefoglalt szoba, mely felől oda érkeztünk 13 óra 35 perc volt.

A panzióban csak vendégeket találtunk, így az ő tudtukkal hagytuk ott a délutáni túrán nélkülözhető, de a hátizsákunkat húzó holmikat. Tizenöt perc elteltével söröző után néztünk. A megtalált vendéglátó hely hangulatos volt, a baj nem is azzal volt: a három korsó Tuborg sörért ezerhúsz forintot kért a pincér 13 óra 55 perckor.

Írottkő e kocsjától hat kilométerre van. A település főutcáján majd egy kilométert haladtunk, míg jobbra le nem tértünk róla. Akkor tudtam meg a két havertól: tőlünk száz méterre van a magyar-osztrák közúti határátkelőhely. Ennél engem mégis jobban érdekelt az előttünk tornyosuló Írottkő, melyről mindössze annyit tudtam: tengerszint feletti magassága 884 méter. Mivel imádok hegynek felfelé tartani, ezért elsősorban a ránk váró 550 méter szintemelkedésre koncentráltam. Közepes emelkedésű lankán lépkedtünk. Az út alkalmas volt a határőrök által használt terepjárók számára is. Erősen sütött a nap, ezt nemcsak az égitest rám sugárzó melegéből tudtam kikövetkeztetni, hanem Kicsi egyre szaporább lihegéséből is. Többször is megálltunk, hogy szomját oltsa a zihálástól kitikkadt német juhász. Jótékony hatása is van a nem látásnak. A faágak még csupaszak voltak körülöttem. Én mégis egy dús lombú, csupa zöld erdőben jártam – fantáziám segítségével. Ötszáz méter felett tartottunk már, mikor meglepő hírt hallottam Tamástól: hosszan, és egyfolytában lefelé tart az út. A teknő alján több

mint száz méterrel voltunk alább. Ráadásul két-három helyen itt is húsz-harminc centi mély hóátfúvásokon kellett keresztülgázolni. Feljebb jutva az út bal oldala mellett egy gyorsan aláiető patak csobogott. Eközben a rengeteg a maga jellegzetes hangján zúgott a rátörő szélről. Az egész olyan gyönyörűen mesészerű volt!

Ekkor már hosszabb ideje én és Kicsi haladtunk az élen. Csapatunk ilyenformán három részre szakadva kapaszkodott egyre magasabbra az ösvényen. Olykor bevártam Tamást, és a tőle is elmaradozó Karcsit. Hosszú menetelés után Kicsivel egy olyan erdőrészhez értünk, ahol a kutya elől eltűnt a jól látható, követendő út, s mivel a túrajelzések felismerésére nincsenek betanítva a vakvezetők – milyen kár! –, ezért bevártuk Tamást. Vele hármásban tettük meg a hegytetőig vezető utat, miközben rátaláltunk a turistabélyegzőre is. Az idáig tartó mászás öröme és élménye szintén életre szóló emlék marad. Jeges, havas, de legfőként köves szakaszon túljutva értünk fel Írottköre. Itt egy újabb meglepetés következett számomra. Egy határozott férfihang szólalt meg a fülem mellett: „Passport kontroll!” A hegytető ugyanis már az osztrákokhoz tartozik. Magyar állampolgár útlevél nélkül oda csak tizenhat óráig léphet be. Ennek megfelelően a határőr felkért minket a távozásra – mivel úti okmányt egyikünk sem húzott elő a zsebéből. Tamással megálltunk a magyar határt jelző, nemzeti színűre festett jelzőkőnél, s ott bevártuk a lihegve érkező Karcsit. Barátunk rá se bagózott a közlésünkre, ment tovább: – Majd én megdumálom őket! – Az osztrák határőrök tőle is kérték az útlevelet. Karcsi azonban inkább elújságolta nekik, hogy reggel még Budapesten voltunk, délelőtt Saváriában (Szombathelyen) jártunk, délután fél ötkor, húsz kilométer gyaloglás után pedig itt, az Írottkőn, s kérte őket, engedjenek fel a kilátóba minket. Kicsivel rövid időn belül másodszor is határt sértettünk! Tamásnál és Karcsinál egyaránt volt útlevél, de azt nem mutatták fel a határőröknek. Egy hónappal az Unióhoz való csatlakozásunk előtt történt mindez. Nekiindultunk Kicsivel a kilátóba felvezető, vasból készült csigalépcsőnek, de azon csak nagy nehézségek árán tudott volna felmászni, ezért visszafordultam vele. A kilátó előtt kekszet és vizet adtam neki, addig túratársaim szétnéztek a magasból – onnan kiváló rálátás nyílt Bozsokra is. Megköszöntük a határőröknek a kedvességüket, és visszaindultunk Magyarországra 16 óra 35 perc volt ekkor.

A Kék túra útvonala a hegytető alatt egy kunkorral visszakanyarodik, és Velem érintésével visszavezet Bozsokra. Az első pár száz méteren a határsávval párhuzamosan halad a turistaút, körülbelül húsz méterrel attól. Az országhatár tíz méter széles, nyomvonalát tarvágás jelzi. Gondolt egyet Karcsi, s már a határsávban volt. Ott jött mindaddig, mígnem a Kék túra útvonala erősen jobbra kanyarodva el nem távolodott az országhatártól. Leértünk a Szent Vid-kápolnához, amely mellett sokat nem időztünk. Olyan helyre jutottunk el, ahol csak vakvezetővel nem lehetett haladni: erős lejtő, a talaj tele gyökerekkel, s közben nagyokat kellett lefelé lépni. Bal kezemmel éppen hogy csak megfogtam Tamás jobb felkarját, s úgy lépkedtem utána. Kicsi pedig élt a szabadság adta lehetőséggel: le és fel száguldott a hegyoldalban és mindent, de mindent megszagolt, ami útjába akadt. Leértünk egy műútra, amely bevezetett Velembé 18 óra 8 perc volt éppen. A faluból kiérve már erősen sötétedett, működésbe léptek a fejlámpák. A vakvezető újra mellettem volt, s a rajtam lévő lámpa teliholdra emlékeztető fénye segítette őt az elénk kerülő akadályok kikerülésében.

Este hétre értünk vissza Bozsokra, és először nem a szálláshelyünkre tértünk be, hanem az egyik étterembe. A megtett harminckét kilométer és nyolcszázhusz szint után a pincér által ajánlott helyi specialitást választottuk: mindenféle sült és rántott hús, rablőhússal kiegészítve, némi körettel és zöldséggel tálalva. Jóízűen falatoztunk már, s ittuk rá a hideg sört, amikor Kicsi barátkozásba kezdett a szomszéd asztalnál ülő fiatal, Kőszegről való párral. Ez olyan jól sikerült neki, hogy nagyra tátott szájában egy hatalmas flekken landolt – a fiatal pár férfitagjától kapta, mi pedig tőle három korsó sört, grátisz.

Vasárnap reggel Szombathelyre buszoztunk, és ahol az előző nap jobbra indultunk el, ott most balra fordultunk, s követtük a Kék túra Őrségbe vezető csapását. 7 óra 40 perc volt. Húsz perc aszfaltkoptatás után, meg némi lépcsőmászást követően, felértünk a szombathelyi kilátóhoz, amely bezárt ajtókkal fogadott minket – fala tele volt mindenféle firkával. Tavaszt idéző madárcsicsergéstől volt hangos a táj. Szerencsére még a nemsokára utunkba kerülő motocross pálya is, amelynek egyik ugratója úgy fél méter magas volt. A plusz mozgást kedvelők számára kissé odébb kialakítottak egy erdei tornapályát. A táblákra kiírt tornagyakorlatok elvégzéséhez azonban nekünk nem volt kedvünk. Pár perc múlva két futó ért mellénk szemből, vizsla fajtájú kutyájuk társaságában; Kicsit aközben pórázvégre kaptam. Két órája mentünk már, s házakból kiszűrődő emberi hangokra lettem figyelmes. Azt hittem, megérkeztünk a következő településre, de mint kiderült, északi irányból félkörívben megkerültük Szombathelyt. Eme szakasz érdekessége volt, hogy az út egy helyen, vagy harminc méter hosszan kisebb darabokra tört palával volt teleszórva, feltehetően a sár kivédése okán.

Eltávolodtunk a megyeszékhelytől. Előttünk az úton kétszer is átfutott egy-egy őz. A vakvezető hámban volt, a kilátást takarta előle Tamás, így a vadakra csak a szagokból tudott következtetni.

Beértünk Náriai községbe. Torkunk addigra már kiszáradt. Árgus szemekkel kerestük a falu kocsmáját. Társaim a távolban vagy negyven, oldalára támasztott bicajra figyeltek fel, s abból azt a logikus következtetést vonták le, hogy tele van a kocsmá. Ám, mint később kiderült, a sok kétkerekű járgány a templom előtt volt letéve 10 óra 40 volt ekkor. Túránk során ez volt az első olyan település, amelyen hosszában áthaladva egyetlen ivóra sem találtunk. Aszfaltúton tartottunk a hat kilométerre fekvő Ják felé. Templomtornyának teteje már messziről jelezte a nevezetes műemlék helyét. A történelmi nevezetességről több fotót is készített Tamás.

Ezzel a faluval valamivel nagyobb szerencsénk volt kocsmáigyleg. A vendéglátóhely bejárata előtt egy törzsvendég támasztotta a falat. Dél múlt nyolc perccel a vakvezető megjelenésére szóáradat tört ki belőle, és utánunk csörtetett. Az egyik asztal köré telepedtünk társaimmal, csendre és nyugalomra vágyva, de az sehogy nem jött össze. A már kissé kapatos törzsvendég, Gyula egyfolytában nyomta a sódert nekünk, ráadásul a teremben lévő fiatalok teletömték a zenegépet zsetonnal. A remélt sziesztából így csak bosszúság lett.

Bágyadtan, de nagy elszántan vetettük magunkat az Egyházasrádóc felé vezető szakasznak. Másfél kilométeren keresztül továbbra is aszfalton mentünk, majd róla bal felé letérve egy tanyához közeledtünk. Az odáig és onnan továbbvezető földút alaposan próbára tette bokaszalagjainkat. Az erős szél nem enyhült, a nap is sütött, így a vakvezetőt gyakorta kellett megitatni. A túraútvonal U-alakban haladt, még hozzá kétszeresen. Szint alig volt a legelővel, szántóval és erdőrészekkel borított tájon. Az út szélén egy bokorhoz közelítettünk, amely mellé érve egy fácán reppent fel mögüle nagy szárnycsattogással. Az Egyházasrádóc felett vezető út sártengernek bizonyult. Nagy taktikázásba került, hogy lehetőleg minél kevésbé mocskosan érjünk be a faluba, ami 15 óra 30-kor következett be.

Fél órát töltöttünk el a helyi italmérőben, ahol fél liter szódavizet öntöttem a gallér mögé, közben egy tábla csokoládét tömtem magamba. A vasútállomásig még hatszáz méter volt hátra. Odaérve letelepedtünk egy-egy székre, lábunkat kiszabadítottuk a nyakig sáros bakancs fogságából, és elmerengtünk a megtett huszonnyolc kilométer és kétszáz szint emlékéen. 16 óra volt pontban.

Szarvas – Gádoros – Tompahát volt a két napra tervezett túra útvonala. A szarvasi vasútállomáson a helyi polgármesteri hivatal személygépkocsija várta Tamást, Karcsit, Kicsit és engem. Pár perc múlva a hivatal üdülőházában üdvözölhettük az ott készülődés közben talált Toplak Józsit. Mit is érdemes tudni őrá? Fejébe vette a térképészeti tanulmányát végző fiatalember, hogy pihenőnap nélkül, nyolcvan nap alatt végigjárja az országos Kék túra teljes útvonalát, ami végül is bruttó kétezer-hétszáz kilométert jelentett számára. Február 29. volt a rajt napja. Budapesttől az ország keleti része felé vette az irányt, majd dél felé tartva túljutott Debrecenen is, és a harmincnyedik nap estéjén megérkezett Szarvasra. Társaimmal a harmincötödik nap reggelén csatlakoztunk hozzá, és a vele egy napja túratársként csatlakozott hölgyhöz.

Az önkormányzat üdülőjéből remek rálátás nyílt az attól pár méterre elterülő Holt-Körös egyik ágára. Az épület kapuján kilépve jobbra vettük az irányt 9 óra 25-kor, hogy egy közúti hídon átkelve az állóvíz túpartján egy földúton visszafelé haladva, majd arról jobb felé lekanyarodva rátérjünk egy aszfaltútra, amelyen eljutottunk a szarvasi arborétumig 9 óra 50 percre.

A városról feltétlenül érdemes tudni, hogy egykor a történelmi Magyarország földrajzi középpontja volt. A holtág mellett fekvő arborétumról pedig a következőket: a növénykert Bolza József (Pepi gróf) öthektáros területével indult. Mai formáját, angolkert stílusban gróf Bolza Pál (1864-1946) alakította ki, negyvenhat hektáron, s nevezte el Pepi kertnek. A kert fáinak egy része a család Anna-ligeti birtokáról származik, míg a nálunk nem honos fajtákat külföldről vásárolták meg. A gyűjtemény rendszeres gyarapítása, rövid megszakítás után, 1920-tól folytatódott. A park nemzetközi jelentősége, a fák biológiai és esztétikai értékén túl, az egész park páratlan szépségű kialakításában rejlik. Értéke napjainkban tovább bővült azzal, hogy kontinensünkön egyre kevésbé található ilyen összefüggő, nagy kiterjedésű, sok idős egyedből álló, szélsőséges klimatikus viszonyok között kialakított fás növénygyűjtemény.

Ismét átgyalogoltunk a közúti hídon, nem távol tőle rátértünk az Erzsébet-ligeti tanösvényre 11 órakor. Kicsivel haladtunk az élen, és hogy, hogy nem, de a Holt-Körös partján a horgászok között kötöttünk ki. Egy hátraarc után Józsi és Tamás közös térképészeti munkájával rátaláltunk a keresett kék jelzésre. A futballpálya mellett Tamás egy bőrlabdára lett figyelmes, és egy jó nagy rúgással visszaküldte a csendes játéktérre.

A lábasjóságok népes és hangos vegyes kórusa üdvözölt Anna-ligeten minket pontban 12 órakor. A nap jól érezhető melege szemből kapta telibe az arcunkat. A pusztaság nyílegyenes útját koptattuk. Bal oldalt mellénk került a Körös vize, szélessége cirka harminc méter lehetett, színe zöldes árnyalatú volt. Az út és a víz között elterülő keskeny sávot fák és bokrok fedték. A túlsó part mellett néhány nádszál volt felfedezhető.

Autókról és közlekedésről beszélgettünk az újdonsült túratárs hölgygel. Egymás mellett haladtunk. Közöttünk volt az engem segítő vakvezető, jobb kezemben pedig a fehérbot. Az eszmecsere közben kaptam tőle egy váratlan kérdést, amitől még a szemem is tágra kerekedett: – Ugye, te vezetsz autót? – A mellettem jobb oldalt lépkedő Tamásra kacsintottan, és elneveltük magunkat. Máskülönben az igencsak meglepő feltételezés nem bántott, sőt, azt rám nézve kimondottan hízelgőnek tartottam: mozgásom és viselkedésem semmit nem árult el állapotomról a hölgynek. Félreértések elkerülése végett: a túratársnak sötét színű volt a haja...

A továbbiakban újra meg lettem tréfálva. A vasúti talpfák jellegzetes olajos szaga csapott az orromba. – A közelben vasútnak kell lenni! – jelentettem ki határozottan. Tamás utánanézett a GPS-en keresztül, de az nem jelzett vasútvonalat a környéken. Kinyomoztuk, hogy az út szélén magasodó egyik villanyoszlop kátrányozott oszlopának a szagát éreztem meg. Ekkor

még a határban voltunk, de egy hatvan centi széles, jó minőségű járdán lépkedtünk 5,2 kilométeres sebességgel. A Hurugyi-szőlők közelében egy húsz házból álló településre érkeztünk be, odáig tizenegy kilométert tettünk meg. 12 óra 30 percet mutatott az óra. Mint kiderítette Tamás, a katonai térkép Bika-zug néven említi a gyepnemesítő telepet. A szarvasi Holt-Köröst egy hídon át hagytuk el 12 óra 45-kor.

Váratlan meglepetésben lett részünk a pusztán. Benne egy kocsmára leltünk. Kicsivel vágtaztam be az ajtón, egy kurjantás kíséretében: – Megérkezett Rózsa Sándor! – A csehó közönsége a vakvezető láttán kissé megnyugodott. Haraptunk néhány falatot, és nyeltünk rá néhány sört. Mivel Karcsi nem jött be az arborétumba, hanem máris útnak indult, ezért itt érdeklődtünk utána. Érkezésünk előtt fél órával hagyta el az ivót. Fél óra tartózkodás után negyed kettőkor indultunk tovább. Tizenöt perccel később a Kákai-major felé balra kanyarodtunk el. A nap két óra irányából sütött ránk. A majorba beérve az utcában álló egyetlen autóból hangszórón keresztül lakodalmas zene bömbölt, a kerítések mögött vadul csaholtak a házörzök. 13 óra 40 volt. Az egy utca, tíz ház település végében egy buszfordulóra és egy élelmiszerboltra találtunk. A megálló menetrend-tájékoztató táblájáról értesültünk, hogy naponta öt járat tér be ide. Búcsúzóinak még az orromba csapott egy közeli tehénistállóból kicsapódó, semmi mással össze nem téveszthető szag.

A puszta legnagyobb látványossága a facsoport. Nos, egy ilyen idilli hely mellett is elhaladtunk. Az úttól jobbra apró sarjak formájában zöldellt a határ, míg a másik oldalt a föld színében lehetett a tekintetet nyugtatni – én továbbra is a szemem előtt lévő szürkéséget bámultam. Jobbról is, balról is egy-egy csatorna futott egymásnak, ám a köztük tovahúzó földút nem hagyta egybeforrti őket. Társaim elmondása szerint a vizesárokban két tenyérnyi nagyságú kagylók voltak – a csatorna teljesen ki volt száradva. A sima és ezért jól járható út végében öntözés alatt álló földterület feküdt, az út ott jobb felé, derékszögben elkanyarodott. Nem sokkal ezután egy árnyékot adó bokor tövében megálltunk pihenni 18 kilométer megtétele után. Kicsi addigra már erősen lihegett. A magammal hozott ötliteres műanyag kannából vizet öntöttem a kutya táljába, aki több alkalommal teleitta magát belőle. Gyerünk tovább! Az út vacakká vált. Kiszáradt kátyúk okoztak gondot a talpaknak. Eközben Tamás egy Saku márkájú géppisztolylövedék hüvelyére talált.

Józsi mellé besoroltunk Kicsivel. Egy rövidke részlet a beszélgetésből: 1996 óta minden évben teljesítette, immár nyolcszor, a „Kinizsi 100” teljesítménytúrát. Az eddigi legjobb ideje húsz óra negyven perc volt.

Húsz kilométer megtétele után, beleszámítva ebbe az arborétumban tett séta távját is, Békésből áthaladtunk Csongrád megyébe. 14 óra 45 volt ekkor. A Fekete-rét Káka-foki főcsatornánál léptük át a megyehatárt. Ettől a helytől légvonalban kilenc kilométerre volt Szarvas, annak templomtornyát kiválóan látták a többiek. Elértük a Sárga-hegyes majort is, közben néhány, mondjuk mezei pacsirta csicssergett a fejünk fölött. Újra megszakítottuk a gyaloglást, Kicsi belehasalt a fübe. 15 óra 10 perc volt. Az út minősége továbbra is csapni való volt. A sok göröngytől a talpam kezdett égni – bakancsomban nem volt betét. Hamarosan lábra kaptunk. Előbb egy őz szaladt át előttünk az úton, majd egy tapsifüles iparkodott gyorsan arrébb; szerencsére egyiküket sem vette észre a vakvezető. Társaimnak viszont szemet szúrt néhány apróság: egy utunkba akadó fa törzsének egy olyan fekete-fehér színű műanyag oszlopocska volt nekitámasztva, mint amilyenek az autópályák szélességét jelzik a sofőröknek. A végeláthatatlan puszta további meglepetése egy út szélén heverő, tenyér nagyságú kagyló felbukkanása volt. Egy újabb pihenő idejére esett a harmadik furcsaság: egy személygépkocsi érkezett utánunk. A Gádoros felé tartó út felől érdeklődtek tőlünk a kocsiban ülők, majd az útbaigazítás után elporoltak. A tőlünk hat kilométerre lévő Eperjesre már megérkezett Karcsi

– tudtam meg Tamástól, aki a kapcsolatot mobilon tartotta vele. Tíz óra irányában Györgykirályság tanya tűnt fel. Közelünkben felreppent egy fácán, amely a közeli patak kis nádasára fölrepült be. Kicsi viszont egy szarvasra figyelt fel, a vakvezető iszonyú erővel kezdett maga után húzni, vadúzó ösztöne csak nagy sokára csillapodott le – egyébként elég sokat volt szabadon a német juhász. 15 óra 50 perc volt ekkor. Az út mellett egy esőbeállóra is felfigyeltünk. Minden bizonnyal a Kék túra nyomvonala miatt lett felállítva. Távolság a turistaút jelzése egy villanyoszlopra volt felfestve, ott elkanyarodtunk balra. Eperjesre 16 óra 40 perckor értünk be, akkor már 28 kilométer volt a hátunk mögött.

A településen csak jól karban tartott házakat, rendezett portákat lehetett látni. Tiszta volt az utca is, amelyen haladtunk. Mint a permetezésre induló polgármestertől megtudtuk, hétszáz lakos van a településen. A rövid beszélgetés után továbbindulva a kocsmánál találtunk rá Karcsira. Az ivó előtt egy asztal köré telepedtünk le mindannyian. Ismét haraptunk pár falást, s leöntöttük egy üveg sörrel. A Koccintó sörözőt 17 óra 25-kor hagytuk el. A falu főutcáján egy kicsipett pipibe botlottunk, akitől Gádoros irányára felől érdeklődtem, kamuból. A foci pályán öldöklő meccs folyt, vagy negyven néző tombolt a partvonal mentén.

Gádoros felé tartva végig műúton haladtunk 6,1 kilométeres sebességgel. A nap már lemenőben volt, nem éreztem melegt az arcomon. A hűsben alig lihegett a német juhász. Mellettem lépkedve már nem húzott, hanem az általam diktált tempóra beállva jött mellettem. A Kiskirályság tanyarendszer közepén haladtunk át, amely közigazgatásilag még Eperjeshez tartozik, ekkor már 31,6 kilométert hagytunk a hátunk mögött 18 óra 3 perc volt éppen. Az út bal oldala mentén egy fűnyíró gép munkálkodott.

Gádoros szélén dr. Prozlik László polgármester és vagy egy tucat általános iskolás kölyök várt Toplak Józsefre és csapatára. Én a gyerekekkel körbevéve haladtam a négyezer-háromszáz lelket számláló nagyközség szíve felé. A gyerkőcöknek meséltem a vakvezetőről, na meg néhány vakos viccet is elsütöttem nekik, amin harsányan nevettek. Mindegyik gyerek megfogta Kicsi hámfát, és néhány percig vele mentek. Tőlük tudtam meg, hogy az egyik diák társuk mamája nem lát, aki ki sem szokott menni a házból. A „Bajcsi” utca egyik portáján öt kifejtett struccal találtuk szembe magunkat a polgármester jóvoltából. Az önkormányzat épületébe este hétkor léptünk be.

A polgármester úr üdvözölte Józsi és minket is, majd beszélt a település történetéről is. A továbbra is jelen lévő szimpatikus és közvetlen gyerkőcök üdítővel kínáltak minket, a végén pedig autogramot kértek tőlünk. 20 óra múlt öt perccel.

A polgármester személyében egy minden sallangtól mentes, igazi jó barátot leltünk. Mintha már évek óta ismertük volna egymást... Előbb a közeli vendéglőbe kalauzolt el minket, ahol egy valóban finom pörköltöt ettünk, majd az önkormányzat szociális otthonában lévő vendég-házba.

Másnap reggel, amíg a többiek az utolsó simításokat végezték magukon, elindultunk Karcsival 8 óra 10-kor. Gádorost elhagyva – azon az úton visszafelé tartva, amelyen előző nap odaérkeztünk –, balra fordultunk egy földútra, majd átmertünk a vasút nyomvonalán. Jobbra tíz centi magas vetés, balra üres föld, amúgy meg élénk, negyven kilométer sebességgel fújó szembeszél ölelt körül minket. Kicsi összevissza szaladgált körülöttünk. Ameddig a szem ellátott, pusztaság volt mindenütt. Síkját itt-ott egy-egy tanya látványa tette változatossá Karcsinak. Érdekes szagra kaptam fel az orrom. Az út jobb szélétől úgy tíz méterre egy tizenöt méter hosszú, két méter széles és másfél méter magas tehéntrágya halom illatozott. Ám minden jónak vége szakad egyszer. A térkép tanúsága szerint bal oldalt vártunk egy útszéli medret, de az a másik oldalról következett be, majd egy perc múltán már megjelent baloldalt

is az árok 9 óra 30-kor. Derékszögben jobbra tértünk, és fél tízkor előbb Józsi, majd utána nem sokkal a másik két túratárs is beért minket hat kilométer megtétele után. Ittünk egyet, s már indultunk is. Kicsit elengedtem, aki egy másodperc múlva már vagy tizenöt méterrel arrébb bújta orrával a földet. Árpád-halom felől fújó erős szembeszélben haladtunk. Onnan egyre erősödő állathangok jutottak el a fülünkig. A földút minősége úgy lett egyre rosszabb, ahogy közeledtünk a településhez. Nekem igencsak váratlanul jelent meg az aszfaltút, amelynek magasában meg is botlottam. 10 óra 15 perc volt.

Az egyik ház udvarára benézve nem mindennapi, szomorú látványra lettek figyelmesek a társaim. Az ott lévő kutya nyakörvéből egy rövid lánc csüngött alá, melyen egy combvastagságú rönk himbálózott! Az élelmiszerbolt előtt leültünk falatozni: tej, mignon, pogácsa került a gyomrunkba – és természetesen Kicsiébe is. Az üzlet előtt strázsáló férfitől értesültünk arról, hogy egyre fogyatkozva, jelenleg ötszázan lakják a falut, amelyben sok a megözvegyült asszony. Közel kilenc kilométer megtétele után továbbindultunk 10 óra 40-kor.

Napsütésben, és továbbra is szembeszélben haladtunk. A falutól ötszáz méterre, egy erdősáv után magányosan álló portára leltünk. Udvarán hét kutya ténfergett, mindenfajta háziállat óbégatott rajta, még lónyerítést is hallottam a távolból. Az aszfaltút, amelyen idáig is haladtunk, jobbra kanyarodva egy szemétdombnál végződött. Később két óra irányából feltűnt Nagymágocs. Józsi vágta az élen, én Kicsivel követtem őt, amikor is szemből két kerékpáros elhaladt mellettünk. Hosszú gyaloglás után egy gépállomás közelébe értünk, ahol bokarándítóra vált a talaj. Egy műútra térve balra kanyarodtunk. A közeli tanyaépületre ki volt írva: Eladó! A túratárs hölgy hiába ment el érdeklődni a porta felől, lakatlan volt.

Nagymágocs külterületére délben értünk be. A falu főutcája hosszan nyúlt el. A helyi italmérőben tudtam meg, hogy mindössze egyetlen nem látó, egy huszonkilenc éves férfi lakik a faluban. 12 óra 30 percet mutatott az időmérő. Tovább haladva, de még bőven bent járva a településen, az egyik villanyoszlop tetején a fészekben egy gólya álldogált féllábon. A nagyközség végében található a Károlyi-kastély. Az épületben egy szociális otthon is el van helyezve. Több, kerekesszékekben ülő embert is láttak ott társaim. A hatalmas park szépen gondozott volt. A kastélyt egy harminc méter széles vizesárok ölelte körül félkörívben, amelynek partján horgászok bíztak aznapi szerencséjükben. Kicsiről levettem a hámot, és a vízbe küldtem, hogy zihálását hasának hűtésével enyhítse. A part szélénél hirtelen mélyült a meder, amiről fehérbotom vízbe dugott végével győződtem meg. A német juhász csak rövid ideig hasalt bele az állóvízbe, mert hidegnek találta a vizet. Újra a park főbejárata közelében tartózkodtunk. Józsi és a túratárs hölgy bementek a kastélyba tárlatot nézni, mi négyen pedig elindultunk Tompahát felé.

A kastély bejárata előtt négy felnőtt és két kisgyermek üdvözölt minket. A derekegyházi polgármester jött feleségével, hat- és kilencéves fiával meg egy baráti házaspárral – azok fia a veszprémi egyetemen programozást tanul, és a látássérültek számára készít szoftvert – Toplak Józsi elé. Az új túratársak legalább annyira szimpatikusak voltak, mint a minket Gádoroson váró csapat. Hamar megtaláltuk a könnyen gombolyítható beszédfonalat, legyen szó akár a felnőttekről, akár a két lurkóról. Kölcsönösen tartottuk az élménybeszámolókat, közben öt kilométeres sebességgel haladtunk – le a kalappal a két kölyök előtt, egyikük sem nyafogott! Beért bennünket a két hátramaradt túratárs, így már a teljes csapat együtt volt. Közösén ízleltük meg a házi készítésű birsalma pálinkát, amelyet az ismerős házaspár férfitagjának köszönhattunk. Ótompahátra 14 óra 40-kor értünk be. Az út további szakaszán kétszer is elfutottak mellettünk őzek és szarvasok, amelyeket a kölykök lelkesen megbámultak. Egy permetező traktor is eldöcögött mellettünk az úton, de annak már senki sem örült annyira. Tompahátra 28,2 kilométer megtétele után érkeztünk meg 16 óra 15 perckor.

Elbúcsúztunk Szabó István polgármester barátunktól és a népes társaság többi tagjától, és persze a két túratárstól is – terveink szerint Józsisval két hét múlva Gálosfán fogunk találkozni. Tompaháttól ők még továbbmentek egészen Ördögöspusztáig. A meleg idő beállta miatt őszig a nyári őrési túra kivételével nem tarthatott velem Kicsi.

Nyolc hónapja foglalkoztatott a gondolat, hogy immár nem látva megtegyem a látó koromban végigjárt leghosszabb túrát. Több mint húsz év távlatából kellett magamban a régmúlt emlékeit felidézni, majd megvalósítani Nóra és Tamás társaságában.

Dömös kacskaringós mellékutcai nem köszöntek rám vissza: az utcácskában egy sorompó állta utunkat, majd még egy másik is. Kiérve a településről nem észleltem a magányosan álló tanyaépületet. Az eltelt két évtized alaposan kimosta azoknak a hidaknak a jelenlétét emlékeimből, amelyeken a Rám-szakadék bejáratáig áthaladtunk.

Az előző napok esőzései miatt a szurdokon végigfolyó patak bővizű volt. A csepergő esőtől nedves köveken kellett haladni. Megfontoltan lépkedtem körül köre. A patak hol a jobb, hol meg a bal lábam mellett zubogott. Nehezen tudtam megbecsülni, milyen messzire van tőlem a vízfolyás. Olykor fél métert kellett szintben fel- vagy lefelé lépni. Két-három méter sem telt el számottevő akadály nélkül. A túrának egyre inkább amolyan „természetjárás vizsga” jellege kezdett lenni. Folyamatosan koncentráltam, minden továbblépés előtt megfontoltam cselekedtem. Gyakran kellett a köveken aláfolyó vízen áthaladni. A bakancs talpvastagsága és a viszonylag gyors haladás biztosította, hogy a lábbeli ne ázzon át. Arra sem emlékeztem már, hogy sok helyütt csak a sziklafalba rögzített láncokba kapaszkodva lehet továbbjutni. Egykor a magasban sok-sok kidőlt fa hidalta át a völgyet, most az utunkat állták el. Egyszer alattuk kellett átbújni – a rajtam lévő fémvázás hátizsák miatt ilyenkor egy nehéz tornamutatványt kellett produkálnom, máskor meg az egy méternél is magasabban elfekvő fatörzsön kellett átjutni. Igen, ez az út igazi vizsgafeladat volt! Számot kellett adni mindarról, ami itt igazi kihívást jelent egy nem látó ember számára. Érdekes volt a katlan felső szakasza is, ahol szűk térben kellett métereket felfelé haladni. A szakadék egyre hosszabbnak tűnt, mintha az eltelt évekkel arányosan hosszában megnyúlt volna. Továbbra is csak a tuti feltérképezés után léptem egy újabbat. Útközben ráéreztem az erős láb fontosságának mértékére: egy lábbal a testsúlyt akár hosszabb időre is meg kell tudni tartani, illetve az egyik láb erejére támaszkodva, akár hatvan-nyolcvan centi magasra lépve fel kell juttatni oda magamat. Újabb és újabb láncokon jutottunk túl, és nagy meglepetésre az annyira várt függőleges sziklafal nem állta az utamat, vagy nem vettem észre.

Kijutva a szakadékból, a ránk váró meredek kaptató sem volt ismerős. Az utánunk jövő diákcsoport egyik tagjához tartozó, de azoknál lényegesen gyorsabb járású kutya csapódott mellénk. Megvakartam a füle tövét, és átadtam neki Kicsi üdvözlését. Áthaladtunk az utunkat keresztező műúton. A Dobogókőre felvezető turistaút sem volt ismerős (annak idején a ma már régi sárgán mentünk fel a haverral) – de oda többféle ösvényen is fel lehet jutni. A több száz méter szintemelkedés leküzdése nem vett igénybe, így a hegytetőre felérve gond nélkül sétáltunk tovább.

Pilisszentkereszt felé sok helyütt tarvágott erdőben, illetve fatönkék mellett haladtunk el. Három homokfutó berregett el mellettünk. Most már legalább tudom, hogy mik is azok.

A Szurdok-völgy patakja tele volt vízzel. A katlan két oldalán továbbra is ott magasodtak azok a meredeken emelkedő, köves hegyek. Lépteimre újból jobban kellett vigyázni, mert kövek, földlépcsők, valamint hídra fel- és levezető akadályok követték egymást.

A Csobánkára bevezető csapáson túljutva az erdő vége után már nem leltem rá a putrisorra. A település temploma mellett lévő italozó helyett most a cukrászdába tértünk be. A régi kocsmamlék így már végképp a múlté maradt. Az Oszoly-sziklához felvezető út bár meredek volt, de semmi különös. Most viszont felmentünk a sziklacsúcsra is. További utunk nem Pomáz felé vezetett, hanem a Kevélyeken át Budapest felé. A két testvérhegyre felkapaszkodva és túljutva rajtuk, lényegében már kényelmes volt az út.

Békásmegyer panelházai már Budapestet jelezték. Egykor ott volt a munkahelyem. Tehát, ha minden az elképzelés szerint alakul, akkor az onnan hazavezető út hosszát is megteszem. Csillaghegy a strandja miatt volt kedves számomra, a Római-parton többször is jártam Kicsivel, majd következett a szentendrei HÉV vonala, egészen az Árpád hídig. Onnan pedig irány haza!

A lakástól már Tamás nélkül, de Kicsivel kiegészülve folytattuk az utat tovább Nórával. Az Árpád hídon át kimentünk a Margit-szigetre, majd azon áthaladva irány a Nyugati tér. Rákanyarodtunk a Váci útra – ekkorra már alaposan elfáradtam –, és egészen a Ferdinánd hídig együtt mentünk. Ott elbúcsúztunk egymástól Nórával, és hazabandukoltunk Kicsivel.

Bár csak részben tettem meg a régmúlt idők dicső emlékü útját, helyette azonban megadatott kárpótlásnak, hogy ötven kilométert és ezerkétszáz szintet gyalogolhassak.

Egy kör, két kör, maraton – ezt a nevet adtam az előző év őszén eltervezett túrának, amelynek útvonalát Szontagh Ottó jelölte ki, május 1-jére. Kissé izgatott voltam, bár addigra már kétszer is túlteljesítettem az olimpiai távot. Az eredeti tervtől eltérően – gondolva a természetjárás népszerűsítésére, illetve rá alkalmat teremtve más fehérbotosoknak is –, aznapra két túra lett meghirdetve. Az egykörös barangolásra harmincöt jelentkező akadt, míg a háromkörös túrára huszonkilencen neveztek be. Számomra nagy öröm volt, hogy az egykori általános iskolám (a XIII. kerületi Hunyadi Mátyás Általános Iskola) mai tanulói közül huszonnyolc ötödik és nyolcadik osztályos diák, valamint sok látássérült tartott velünk: Kovács Jánosné, Mayer Andrea és a vakvezető Goldi, Nyusti Szilvia, Pliháné Szalai Mária, Sepf Angéla, Takács Péter, Wertmüller Ferencné. Közülük Sepf Angéla huszonhét kilométert megtéve új egyéni csúcst állított fel! A maraton távot végül is kilencen teljesítettük; egy házaspár első alkalommal tette meg. A negyvenkét kilométer legyalogolásához tizenegy órára volt szükség. Mivel elértük az óránkénti négy kilométeres átlagsebességet, így a teljesítménytúra követelményének is eleget tettünk.

Tervünk szerint valamilyen formában évente megismételjük a május elsejei túrát. Legyen igazi majális, rotyogjon a kondérban az estebédnek való!

Elérkezett május 23-a, a harminckilencedik túra napja. A Visegrádi-hegységben az Etetői-rét felől ereszkedtünk alá Dunabogdány felé Erzsi, Marcsi, Nóra, Tamás és én. Onnan közel egy kilométert tett meg kis csapatunk, amikor lecövekeltem. Megérkeztem az ezredik kilométerhez (ez annyi, mint a Budapest – Pozsony – Prága – Drezda – Berlin távolság vasúton!). Meg voltam hatódva. Koccintással adtuk meg a tiszteletet az összefogással legyűrt kilométereknek, majd kaptuk magunkat, és megcéloztuk a túra végállomását, a dunabogdányi futballpálya tözsomszedságában működő Sport büfét. A környékbbeliek valami okból csak Zsigának ismerik a rokonszenves, vendégszerető főnöknőt, Klárit. Olyan jó ízű vörösbort addig még sehol nem ittunk, mint önála. Kis társaságunkban egyre magasabbra csapott a hangulat – közben a pályán folyt a Dunabogdány–Kisoroszi futballmeccs. – Gól! – kiáltottak fel a körünkben lévő hölgyek, majd rázendítettek: – Hajrá Bogdány! – mikor megtudták, a gólt Kisoroszi szerezte,

rövid tanácsalanság állt be, mígnem közös erővel meglelték a megoldást: – Szemüveget a bírónak, les volt! – Utána pedig a szemünket törölgettük a nevetéstől, de nem utoljára. Egyikük mobilja megcsörrent. A hívott személy a füléhez kapta a készüléket, és belehallózott, de mindhiába tette, mert egy SMS-t kapott! Már fájt az oldalunk a nevetéstől, és ha már végítéletéről van szó, belekortyoltunk a vörösboros kólát tartalmazó poharakba – ezen a jeles napon a Sport büfében egy „1000” feliratot viselő üvegkorsó lett rendszeresítve számomra.

XIII. 2000

Az éjszakai túra ötletével Tamás rukkolt elő. Egyikünket sem kellett győzködnie, így a 18-as autóbusz téglagyári megállójából péntek este elindulva nekivágtunk hárman a Pilisnek 20 óra 10 percet mutatott az óra. Áttértünk a Bécsi út túloldalára, és egy hepehupás földúton szembetaláltuk magunkat a lemenő nappal: a szemből érkező és a felhőkről visszaverődő sugarak vérvörösbe öltöztették a tájat. Tőlünk balra a Budapest–Esztergom vasútvonal magas töltése húzódott. Rajta egy magányosan haladó dízelmozdony kattogott tova a síneken. Talán egy kilométer után a göröngyös út visszatért a főútvonalhoz, amelyen átkeltünk. Egy meredek utcán végighaladva az erdőhöz értünk, majd áthatoltunk rajta.

A „geoládások” az ezredik találás alkalmából kétnapos összejevetelt tartottak a Tevesziklánál. Ott már vagy tíz sátor fel is volt verve. Üdvözlő szavaik után az iránt érdeklődtek tőlünk, hogy hol van a sátrunk – ugyanis a rajtam lévő fémvázás hátizsák sátoztartójához mindössze két polifoam volt rögzítve. Meghökkenve hallgatták az éjszakai utunk célját. Baráti csevelybe merültünk a vidám társaság szószólóival. Tamás hátizsákjából előkerült egy üveg unicum – állítása szerint a gömbölyű üvegben lévő itóka kiváló kullancsriasztó patika –, majd a pár perce életre keltett tábortűz közelébe húzódtunk. Harsányan ropogott a nyirkos tűzrevaló, az egyre növvő lángnyelvek meleget leheltek arcunkba. Rövidesen elbúcsúztunk a vegyes életkorú társaságtól, és félre nem érthetően megfenyegettük őket: – Lehet, hogy másnap még fogunk találkozni. 21 óra 30 perc volt ekkor.

Kiterjedt, mély, sáros tócsákkal volt tele az általunk követett út eleje, emiatt többször is bekényszerültünk a fák közé. Aztán végre valahára mégis csak túljutottunk rajtuk, meg a szűnyogokon is. Kiadós trappolás után a távolban az éj sötétje elkezdett előbb derengeni, majd világosodni. Közelebb érve hozzá rájöttünk, az ott a csobánkai kemping poharazója. Eléje érve nem sokat tanakodtunk a követendő irányról: berontottunk a büfébe, 22 óra 45-kor. Csak néhányan üldögéltek az asztalok körül, mint hamarosan kiderült, a kora délutántól zártkörű rendezvénynek helyet adó teremben. – Ha nem kapunk három sört, nyomban szomjan halunk! – győzködtük a két kocsmárosnét. A hordóból az utolsó három pohárnyi adagot facsarták ki nekünk. A habos italt grátisz adták, majd egy kiadós beszélgetés után búcsút vettünk a kedves vendéglátóktól.

Egy széles, jól járható, de köves úton mentünk tovább. Tamás és Nóra felfigyelt rá, hogy saját árnyékukat látják maguk előtt. Az eset mibenléte komoly fejtörést okozott nekünk: az ég ritkásan volt felhős, a Hold a Nappal együtt már régóta a horizont alatt járt. A rébuszt nem sikerült megfejteni. Történt egy másik érdekes eset is: az addigi teljes szélcsendet egy minket szemből érő fuvallat szakította meg. Érdekessége az volt, hogy a légáramlat legalább tíz fokkal melegebb volt, mint a minket körülvevő levegő hőmérséklete. Az általunk követett jelzés bevezetett volna az erdőbe, de a keskeny csapás annyira sáros volt, hogy az elágazástól is a széles úton mentünk tovább. A fejünk felett az egyik fa legtetejéből egy ragadozó madár hangos szárnycsapásokkal repült fel. Kissé behúztuk a nyakunkat. A köves út vége felé két erdészeti útlezáró sorompó került elébünk, alig harminc méterre voltak egymástól. Kiértünk egy műútra, amely Pilisszentkereszt és Pilisszántó között húzódott. Mi azonban áthaladtunk rajta, és megkezdődött a kapaszkodás. Nulla óra 42 perc volt ekkor.

Pilistető felé tartottunk. Az erdőben néma csend honolt, leszámítva a bakancsok által keltett hangokat: megreccsentek alattuk a kiszáradt ágak, megzörrent az avar. Húsz perccel később egy újabb sorompó állta az utunkat: itt kezdődik a hegytetőre felvezető szerpentin, amelyen lefelé már többször is jártam, de felfelé még egyszer sem. Ekkor én rövid ujjú pólóra vet-

köztem, tudva, hogy hamarosan melegem lesz. Körülbelül háromszáz méter szintemelkedés következett. Felfelé tartottunk. Útközben kétszer is megálltunk, amikor akadálytalan rálátás nyílt a közeli (többek között Pilisszántó), és a távolabbi településekre, például. Budapestre – Békásmegyer légvonalban tizenkilenc kilométerre feküdt... A kivilágított települések hosszas és csendes szemlélődésre készítette a két társamat. Meglepődve tapasztaltam, lényegében már a tetőre felérve, hogy az emelkedő szinte meg sem kottyant nekem.

A csúcsra 2 óra 15 perckor értünk fel. A fűben olyan helyet kerestünk a letelepedésre, ahonnan panoráma nyílt az éjszakai tájra. Lebatyuztunk, szétterítettük a két polifoamot, és egy hatalmas, vastag nejlont terítettünk rá. A hátizsákok mélyéből előkerült az enni- és az innivaló is. A levegő alaposan lehűlt: látni lehetett a leheletet; ekkor már minden göncöt magunkra húztunk. Egy távolban felhangzó, érdekes hangfoszlányra kaptam fel a fejem: – Az érkező szél hangja az! – mondtam a társaknak. És valóban, húsz másodperc múlva megérkezett a lökészerű légáram. – Merre menjünk tovább? – vetődött fel a kérdés. Végül is amellett döntöttünk, hogy részben más úton, de visszamegyünk a 18-as busz téglagyári megállójába. Már készülődtünk az indulásra, amikor két fiatal pár bukkant fel a közelben: Mint kiderült, ők autóval érkeztek oda. A régi rendszerben Pilistetőn egy zárt katonai objektum volt, ahol rakéták voltak hadrendbe állítva (több nagyméretű betonbunker is található odafent).

Már lefelé tartottunk Pilistetőről. Az első madárfütytyre 3 óra 40 perckor figyeltünk fel. Fél óra után jobb felé betértünk az erdőbe. A csapás könnyen volt járható, bár meredeken ereszkedett alá. Hirtelen moccanatlanná merevedtünk: fentről, a műút irányából egy húsz egyedből álló szarvascsorda csörtetett felénk. A nagyvadak tőlünk mintegy huszonöt méterre megálltak a rengeteg szélében. Kíváncsian meredtek ránk, nem tudták, mitévők legyenek. Patájuk avarba csapódását kíváloan lehetett hallani. Nóra egyszer csak megmozdult, erre felfigyelt a vezérállat, és ekkor érdekes hangot adott ki magából, valahogy ekként: – Nyee! – Ez náluk a vészjelzés lehet, mert a csapat egyszerre derékszögben balra fordult, és elinalt.

A Vaskapu-völgyben a favágók trehányul végezték el a munkájukat, mivel a turistaút tele volt a hátrahagyott nyesedék ágakkal: amivel alaposan megnehezítették a dolgunkat. Köves és gyökeres, ráadásul erősen meredek ösvényen jártunk. Tőlem úgy fél méterrel balra mintegy hat méter mély szakadék tátongott. Pár perccel később már a vízgyűjtő terület kiszáradt patakmedrében botorkáltunk a hordalékkövek és az uszadékok tetején. A táj vadregényes volt, a völgyet kétoldalt magas dombhát kísérte. A madarak éneke beszorult a szűk kanyonba, azt élmény volt hallgatni! Egyszer csak megszólalt az erdő kakukkos órája, épp időben, mert a hegyhát mögött épp felkelőben volt a nap. 4 óra 51 perc volt.

Negyed hat körül értünk Pilisszentkereszt legszéléhez. Az első házak egyikének körkerítése volt, azon piros virágú kaktuszok díszlettek. A távolban az úton egy öreg kutya feküdt velünk szembefordulva. Közeledésünkre öregurasan feltápászkodott, elballagott a közeli ház kapujához, és onnan figyelt tovább minket. A falu központjában egy óra pihenőt engedélyeztünk magunknak, ezalatt bevásároltunk a fél hatkor nyitó élelmiszerboltban, és degeszre tömtük a hasunkat.

A reggeli után magunkra kaptuk a hátizsákokat, és a település Budapest felőli végén jobbra, a Szurdok-völgy felé vettük az irányt.

Látóként és nemlátóként is jártam már ott. Esős időben, vagy közvetlenül utána, sebesen csörgedezik benne egy patak. Tucatnyi híd vezet át rajta. Az ér mindkét széle nehezen járható, azt egy látássérült csak látó segítségével tudja megtenni – még vakvezetővel sem. Kétoldalt két, nagyon nehezen járható, és egyben veszélyes útvonalú hegygerinc van. Azokat már megjártuk Kicsivel. Ezen a vadregényes tájon túljutva, egy hosszantartó, szinte vízszintes út

következett, egészen az első településig. Ám amíg odáig értünk volna, tőlünk úgy harminc méterre a fák között egy vadkoca csörtetett három csíkos malackájával.

Csobánka központjába leizzadva értünk be 8 óra 37-kor. A bevásárlóközpontban vett két-literes ásványvíznek egyből kiittuk a felét, majd útra keltünk a Kevély-nyereg felé. Útközben egy artézi kútnál megálltunk, és alaposan felfrissítettük magunkat, mert egyre forróbban sütött a nap! Az éjszakai túra legnagyobb próbája várt ránk, mert a Kevély-nyereg felvezető csapás nehezen volt járható: keskenynek és gyakran rézsútosan lejtősnek bizonyult, számtalan kidőlt fa keresztezte az ösvényt, és több helyen meredeken emelkedett. Egyikünk sem bántódott a gerincére érkezés miatt. Jól meghúztuk a vizesflakonokat, majd irány előre!

Fél tizenegy volt, mire megérkeztünk a „geoládások” addigra már jóval népesebb vadkempingjébe. Az éjszaka megismert emberek körénk sereglettek, és hevesen érdeklődtek az általunk megtett út felől; a beszámolóval nem kis meglepetést szerezve nekik. Elismerésük jeléül három doboz sörrel ajándékoztak meg bennünket. Leheveredtünk a fűbe, Tamás citerázott egyet, kicsit még napoztunk is, majd cihelődni kezdtünk.

Piszkos meleg kerekedett addigra. Az erdő szélén az árnyékban két idős nő pihegett, mellettük két kutya lógatta a nyelvét, előttük egy-egy vízzel teli tál. Arrébb két nő szalonját sütött a parázs felett. Ekkor már nekünk is jó volt, mert árnyékot adó, sűrű erdőben kapkodtuk a lábunkat. Következett a már jól ismert meredek utca a Bécsi út irányába, majd a hepehupás földút a műút és a vasút között, és végül elértük a 18-as busz téglagyári megállóját is 13 óra 37-kor. A kiadósra sikerült, időben kissé elhúzódott túra távja 46 kilométer, szintje 1240 méter volt.

A túrák során sok kis apró, mégis felejthetetlen emlék adódott, íme ezekből néhány érdekesebb:

Klotild-liget felé tartottunk. A házőrzők utcahosszat hallható lármás csaholása nem különösebben zavarta Kicsit. Folyamatos húzással vezetett a derék vakvezető. Ám egy kiskutya teljesen másként volt ővele: ugatás közben neki-nekiugrott az alacsony kerítésnek, mígnem az egyik túlságosan is remekbe sikerült szökellés következtében az utcán találta magát. Az addigi fülsiketítő vinnyogás hirtelen abbamaradt. Az oltalom nélkül maradt párának inába szállt a bátorság, mert az első meglepetés elmúltával azonnal visszaugrott a drótháló fedezéke mögé, ahonnan már ismét ádázul acsarkodott a vakvezetőre. Ám esett ez másként is a négylábú felek részéről. Nagymágocs külterületére délben értünk be. A település főutcája hosszan nyúlt el. Időközben több falusi kutya is megjelent Kicsi körül, aki vezetés közben minduntalan hátrakapta a fejét. Egy idő után meguntam a naplopó kutyák szemtelenkedését, és elengedtem a vakvezető hámját. Az addig minket morogva követő szájhős ebeket egy szempillantás alatt szétkergette a szélrózsa minden irányába a derék német juhász. A kis kitérő után elégedetten tért vissza hozzám, és vezetett tovább. Kicsi szemmeláthatóan határozott, és egyben öntudatos kutya is, mi több, még féltékeny is tud lenni! Pilisborosjenő felé tartottunk. Hóolvadás ideje volt, nagyobb nál nagyobb pocsolyákat kellett kerülgetni. Már jó ideje Nórával tartottam, a vakvezető körülöttünk poroszkált. Egyszer csak közibünk furakodott hátulról, és a továbbiakban kettőnk között bandukolt. – Mehetsz, ahova akarsz, Kicsi! – és megpaskoltam a hátsóját. Ha nem is azonnal, de előrement. Nem sokáig. Újfent beékelődött kettőnk közé, és kitartó nógatasom ellenére sem volt hajlandó odébbállni. A helyzetet felismerve, lemaradt tőlünk Nóra. Már fogtam a vakvezető hámját, amikor menet közben ő alulról fölfelé visszaneézett a kitért két lábú túratársra úgy, hogy a széthúzott szájából elővillant fehér fogsora. Máskor meg épp őmiatta szaladt mosolyra az én szám. Piliscsévre érkeztünk be, épp csak hogy túljutottunk a víkendtelek soron. A műútról balra tartva, a vakvezető önhatalmúlag letért róla. Nem tudtam mire vélni a nem engedélyezett, váratlan irányváltást. Már majdnem

rádörrentem a német juhászra, amikor megszólalt a túratárs: a vakvezető a kocsmaajtó felé tart veled, amit az ivó előtt parkoló hatalmas teherautó teljesen eltakar előle. Ilyenképp a családi ház elejének nagyobbik részét nem láthatta Kicsi. Abban a sörözőben az idáig csupán egyszer voltunk, mégpedig több hónappal azelőtt...

Az országos „Kék túra” útvonalán lévő, a Remete-szurdokba vezető meredek, és csak kiálló kövekből álló útfelület, még a látó emberektől is nagyfokú odafigyelést igényel. Én azt az utat már négyszer megtettem. Első alkalommal Tibi bácsi egyik túráján – akkor, és a második alkalommal is, pókjárásban! Külön érdekessége volt e nem szokványos turista közlekedésnek, hogy néhol látványosan ki kellett domborítani a hasamat, hogy a kő elférjen a fenekem alatt, mert a kő volt nagy. Harmadjára – és a rákövetkező alkalommal is – már másként esett meg. A „Vágtató csigák” túravezetőjével, Krehnyay Bélával tartottunk a szurdok felé. Ezen a túrán ott volt a kétnapos túrákról már jól ismert Karcsi is, aki a januári, alapjában véve nemlétező kullancshelyzet ellenére is, számottevő mennyiségű, speciális gyógynövénykivonatból álló kullancsriasztó patikát öntött le a gigáján. Közben az égi csapok is megnyíltak – de még mennyire! –, így elmaradt a csapattól a haver. Nórával, Tamással és Kicsivel megálltunk, hogy bevárjuk a cimborát. Mire utolért bennünket, addigra a „Vágtató csiga” csapat alaposan elhúzott tőlünk. Összetartásban az erő! – így már öten iramodtunk utánuk. Bárhogyan is iparkodtunk, a szurdok lejárataig nem értük utol őket, mi több, még a völgy aljában sem voltak láthatók. Addigra viszont szó szerint bőrig áztunk: nagykabátom zsebéből úgy két deci esővizet borítottam ki tízpercenként, fejemen a kötött sapka csuromvíz eleje állandóan az orromra csúszott vissza. Nóra eldöntötte, a szurdokba lábon fogok lemenni. Úgy is lett. A felhőszakadásban lépésről lépésre megfontoltan haladtam, több ízben is hosszabb ideig az egyik lábamon állva tartottam meg magam, hogy a másikkal a legbiztonságosabb helyre léphessek le. Ereszkedés közben egy szakaszon bal oldalt úgy pár centivel tőlem kezdődött egy tán tíz méternél is mélyebb szakadék pereme. Nem volt egyszerű feladat az olykor lépésenként negyven-ötven centi lefelé ereszkedés, de megoldottuk. Eközben Karcsi a fák szélében próbálkozott a völgybe lejutni, mégpedig ott, ahol már a talaj is teljesen át volt ázva. A bátran lépkedő haver egyszer csak megcsúszott, mire a közelében tartózkodó vakvezető feléje indult, hogy felkínálja segítségét az eltanyázott cimborának; a meg-megcsúszsanva haladó Karcsit folyamatosan figyelemmel kísérte a vakvezető. A harmadik ereszkedés margójára kívánczik: a túravezető a zuhogó esőben nem vállalta fel a csapat levezetését a szurdokba. – Ha már a Remete-szurdok nem jött össze a fehérbotot magával cipelő Lacival – gondolhatta Béla, akkor kinéz egy másik, még annál is nehezebb terepet nekem. A Pilisben túráztunk, mégpedig július vége felé. A túrakiírásban szerepelt Prédikálós-zék, de ahová onnan haladtunk, az már nem. Akkor már többször is hallottam a Vadálló-kövekről. Nem a könnyen vehetősége miatt. Engem viszont éppen ezért egyre jobban elkezdett érdekelni. – Tudod, hol vagyunk? – állta utamat Nóra. – Az erdőben – felelhettem lakonikusan. A Vadálló-kövek előtt vagyunk, és mindjárt lemegyünk rajta. Én addig abban a hitben voltam, az egy olyan hegyoldal, amely tele van kisebb-nagyobb kavicsokkal, kövekkel. Hát, kőből itt sem volt hiány – ugyanis csak az van ott, méghozzá jó nagyok! –, de még a Remete-szurdoknál is erősebben és fífikásabban ereszkedik alá a lejtő, mégpedig a völgy mélyéig legalább háromszáz métert, ami nem piskóta. – Ha már itt van ez a nevezetes Vadálló-kő, akkor gyerünk! – és Nóra kezét fogva már neki is vágtam a kanyargós útnak. Nagyon oda kellett figyelni, és bőven elkelt a túratárssal alkotott tíz hónapos rutin is. Ennek köszönhetően baj nélkül vettük az akadályt, igaz, egyszer bal lábbal ráléptem egy guruló kavicsra, de gyorsan visszaszereztem elvesztett egyensúlyomat. (A metrón mindig kapaszkodás nélkül utazom, hogy gyakoroljam kivédeni a jármű hirtelen sebességváltozásából adódó egyensúlyvesztést. Még egyszer sem estem el, volt, hogy a még rám zuhanó utast is megtartottam...) Béla folya-

matosan a közelünkben maradt, figyelt, útvonaljavaslatokat tett Nórának, aki azt vagy megfogadta, vagy nem, ami már az ő dolga volt. Ilyen mód tehát Krehnyay Bélának köszönhetem, hogy a Vadálló-kövek kihívásával is szemben találhattam magam.

Az Őrségben nyaraltunk, de közelebb áll a valósághoz, ha ottlétünk célját úgy jelölöm meg, hogy nyaralási céllal az Őrségben túráztunk. Öt nap alatt száznegyvenhat kilométert tettem meg. Kicsi az ötödik napon egy tizenhat kilométeres kiránduláson velem tarthatott, amikor borús volt az idő.

Nagymizdó település egyik utcácskáján bandukoltunk, mikor hátulról egy hátsó patájának ütemes kopogására figyeltem fel. Végre nem egy magából büzt pőfékelő autó füstjét kell be-
lélegeznem! Alig futott át az agyamon ez, amikor már egy kis élelmiszerbolt előtt találtam magam. Tamás és Karcsi betért az üzletbe, én kint szobroztam. A ló folyamatosan változó tartózkodási helyét egyre közelebbről hallottam, végül már a paripa szagát is érzékeltem. Mintegy négy méterrel előttem a ló megállt, lovasa leszállt a nyeregből. – Megfogná a szarát, míg bemegyek az üzletbe vásárolni? – szólított meg engem. – Hát persze! – és bal kezemet, nem feltűnően, de kissé előretartva elindultam a hang irányába, közben a cél pontos meghatározása érdekében folyamatosan beszéltem a férfihez. Mikor már egészen közel értem hozzá, bal kezemet úgy tartottam, hogy abba önkéntelenül is beletegye a kantárszarát. Meglapogattam a paci oldalát, megvakargattam a füle tövét, és beszéltem a lóhoz, aki egyébként szép nagy darab jószág volt. A boltból kilépve társaim meglepve kérdezték: – Honnan szerezted a pacit? – Bennem viszont az a kérdés vetődött fel, tudta-e vajon a lovas, hogy én nem látok? Ha nem, akkor akaratlanul is jól álcáztam azt, ha pedig igen, akkor le a kalappal előtte! Miért? Mert egy héttel később egy nagyon hasonló történet egészen másként esett meg. A Börzsönyt jártuk, épp felértünk a Naszályra. Pihent a csapat, az egyik túratárs a nála lévő szatyor almával körbekínálta a társaságot, mégpedig a következőképpen. Én álltam, közvetlenül előttem ült Nóra. Az almakínáló ember a túratársamhoz lépett, és megkínálta a gyümölcssel. Utána elindult tőle jobbra, és a többieket is végigkínálta, majd visszaérkezett Nórához, akitől megkérdezte, hogy én kérek-e almát. Na, gyorsan elő egy újabb, de másfajta érdekességgel! Nádasd előtt jártunk már, amikor a negyvenedik kilométer után játszani támadt kedve Nórának. A gőzmozdonyok hangját utánozva elkezdett robogni, és nem is akárhogyan! – Mi az, EuroCityt játszol? – mire elnevette magát, és egy hosszút füttyölt, amolyan mozdonyosat. Tamás előttünk haladt, a köztünk lévő távolság fokozatosan csökkent. Közelébe értünk, mikor is figyelmeztettem, hogy az InterCity térjen ki a nála lényegesen gyorsabban haladó EuroCity elől! Mit tett erre Tamás? Azonnal végsebességre kapcsol, és kétszáz méteren át öldöklő gyorsasági verseny bontakozott ki a két szupervonat között. A GPS tanúsága szerint, 7,7 kilométeres sebességgel haladtunk, és amikor befejeződött a döntetlenre végződött keckeckedés, jót nevettünk az egészen. Más vígasság is megesett velünk, igaz, az már másutt. A Volán Árpád hídi megállójában várakoztunk egy magántúra keretében. Közben találkoztunk egy ismerős túrázó párral, amelynek tagjai természetjárás közben találtak egymásra. – Hová mentek? – érdeklődtem tőlük. Úti céljuk eltért a miénktől, és mivel mi többen voltunk, közös természetjárásra invitáltam őket. – Már kigondoltam, hogy hova megyünk – válaszolta a hölgy. Már több mint egy órája zötykölődtünk a buszon, a Dömös utáni megálló felé közeledtünk. Tamással folytatott beszélgetés közben eszembe jutott a hölgy által használt kifejezés: – Már kigondoltam... – Barátomhoz fordultam, és hangosan rákérdeztem: – Volt pléd a csajnál? – Jóízű nevetés csattant fel az orrom előtt. – Itt valami nem stimmel – és suttozva Tamás felé fordultam: – Csak nem ők azok! – De igen – jött rá a szintén halk felelet. – Bocs – szóltam oda a még mindig derülő nőhöz –, nem tudtam, hogy ti is ezzel a busszal jöttök. – A pléd meglétére, vagy meg nem létére azonban nem derült fény a későbbiekben sem...

Huszonöt évvel ezelőtt az akkori haverral tervbe vettük a drégelypalánki vár meghódítását, amelyet egykor Szondi kapitány százötven bátor vitézzel védett a török sereg ellen. Emlékezetem szerint fiatal felnőttként azért nem jutottam el oda, mert a már akkor is rém lassan döcögő vicinálison zötykölődve az egyik utas nagyon nehezen járhatónak tartotta az általunk kinézett túraútvonalat, ezért másfelé vettük az irányt. Augusztus első napján Diósjenőről indulva tartottunk a folyamatosan megújuló rom felé. A túra külön érdekessége volt, hogy a helyi kemping kerítése alatt átbújva csatlakozott hozzánk egy kutya, aki a túra végállomásáig, a vonatra szállás helyéig elkísért minket: Pilisszentlélektől egészen az esztergomi Duna-partig egy ilyen eset egyszer már előfordult velünk. A túra egyik utolsó állomása volt a vár, amelyet egy kényelmesen járható útvonalon közelítettünk meg. Nórával mi ketten a többiekkel jóval megelőzve jutottunk fel a vár kapujához. – Négykézlábra! – ajánlotta a túratárs. – Jó nekem a két láb megoldás is! – Hogy a török időkben is ilyen meredek volt-e a kőalapzatú kapubejáró; olyan, mintha ötletszerűen habarcsot öntöttek volna rá egy meredélyre, azt nem tudom, de ha igen, akkor minden tisztelem a várba rendszeresen bejáróknak. A kilátás odafentről festői szépségű – ezt a társamtól tudom. Tíz percen át ecsetelte előttem a hegyek, lankák, völgyek, a rengeteg, a természet szépségét. Ott álltunk a százharmincöt centi széles várfal előtt – annak vastagsága hajszálpontosan megegyezik az általam használt fehérbot hosszával. Fejemben megjelent a hegycsúcson lévő várat körbeölelő táj szemnyugtató szépsége. A túrák során többen is érdeklődtek tőlem afelől, hogy el szoktam-e képzelni a körülöttem lévő tájat, hogy érdekel-e az, vagy milyen érzés nem látva keresztül-kasul bebarangolni a hegyeket? Direktben sosem képzelem el a környezetet, de mindig odafülek, ha közlünk valaki ékes szóval méltatja a körülöttünk fekvő tájat – harmincegy év alatt én már láttam annyit a világból, hogy a kép hiánya ne okozzon emészthetetlen gondot nekem. Az viszont kimondottan fáraszt, mi több, idegesít, ha túra közben valaki milliméter pontossággal, és a tájleíró-képesség felsőfokán akarja a természetet láttatni velem. Nem árt tudni: éntőlem a túrázás ugyanannyi fizikai erőt emészt fel, mint a látó társaimtól, csak hogy amíg ők a nehéz útviszonyokon túljutva szellemileg sokféleképpen kapcsolódhatnak, addig nekem minden lépésre oda kell figyelnem! Mégis, milyen nem látva túrázni? Eleinte még megvolt az újdonság varázsa, még kihívást jelentett egy-egy nehezebb terepszakasz leküzdése, ám ahogy egyre előbbre haladok az időben és a túrák számában is, a nem látás okán már semmi különöset nem jelent az élmény. Úgy érzem, amire egy látó ember képes, arra én is alkalmas vagyok, nehezebb útviszonyok mellett önáluk természetesen lassabban haladva; ehhez viszont szükségeltetik egy négy-, vagy egy kétlábú tapasztalt segítő is – szerencsére mindkettőből van egy-egy spéci nekem...

Akadtt néhány kőkemény megpróbáltatással járó túra is. Hogy mindezek a „Vágtató csigák” túráin, Szontagh Ottó túravezetése közben estek meg, az egyáltalán nem a véletlen műve:

Május utolsó napja volt. A túra első tizenhat kilométerében volt a kiírás szerinti teljes szint, nyolcszáz méter. Odáig a következő útvonalon haladtunk: Peröcsény – Vilati üdülő – Fekete-völgy – Oltár-kő – Nagy-Hideg-hegy, majd onnan Kisinóc–Királyrét volt a végállomás. A túravezetőnek aznap rohanhatnékja támadt. Megindult, és a vihar sebességét is felülmúlva elkezdett száguldani. A bökkenő csak az volt, hogy tövises bokrok erdején, csúszós lejtők során, sártócsák regimentjén, patakon féltucatszor átgázolva, a börzsönyi kisvasút talpfáin kilométeren át haladva – egy ízben a patak felett másfél méterrel úgy, hogy a talpfák között résen kívül semmi nem volt –, majd a patak mentén hosszában a mély, süppedős, átázott talajon, hogy utána folyamatos mászással, a néhol igencsak meredekké váló ösvényen, feljussunk Nagy-Hideg-hegyre. A jelzett tizenhat kilométert ilyen zűrös körülmények között is

három és fél óra alatt tettük meg, ami 4,6 kilométeres átlag. Addigi túráim során ez volt a legnagyobb, a leginkább ügyességet, erőpróbát és kitartást igénylő loholás.

A Börzsönybe egy újabb, a Kék túra útvonalára írt ki barangolást Ottó. Augusztus eleje volt, és bár a nyár mindvégig kegyes volt hozzánk langymelegnek tekinthető hőmérsékletével, izzadságcseppek mégis bőven gyöngyöztek a homlokomon. Nagybörzsönyből indult a csapat. Két óra múlva letértünk a kék jelzésről, és a régi bányavasút nyomvonala mentén vezető kék kereszt jelzésen mentünk tovább. A Drinó-patak száraz medréhez értünk. Az addigi öt-hat kilométeres sebességünk kettőre csökkent Nórával. A patakmeder tele volt nagyobb-nagyobb hömpölyökkel, nagy óvatosságra volt szükség. A szituációt még az is bonyolította, hogy gyakran kellett a partoldalba felmenni, és ott, egy maximum ötven centi széles mezsgyén kellett haladni úgy, hogy bal oldalt néhol több méter mélységbe függőlegesen szakadt alá a partfal. Ilyen körülmények között tempóban nem vehettük fel a versenyt a többiekkel, alaposan lemaradtunk tőlük. Kiértünk a mederből, ahol várt ránk Tamás, és a Dosnya-nyereg felé vettük az irányt. Nagyobb sebességre kapcsolunk, ezt az út minősége lehetővé tette számunkra, de a követett nyomvonal hamarosan a semmibe veszett előlünk. Egy katlanba jutottunk. A talaj vastagon tele avarral, ágakkal, mintha csak a kerek erdő közepében lennénk. – Mivel ugyanis a Csóványos alatt lévő turistaház felé tartunk, a többiek itt valószínűleg felkapaszkodtak a hegyre – töprengett félhangosan Tamás. – Minél előbb essünk túl a nehezen! – döntöttünk, és nekiugrottunk a bérceknél. A hegyoldal gyakran olyan ívesen tört az ég felé, hogy csaknem négykézlábra kényszerültünk. A morzsalékos görgetegen gyakorta megcsúsztak a bakancsok, de a magaslat nem fogott ki rajtunk. Tán még nem is értünk fel a tetejébe, amikor is a mélyből meghallottuk a többiek kiáltozását. Mitévők legyünk? Elindultunk visszafelé. Rézsút haladva, bal felé tartottunk le a völgybe. Fizikailag és szellemileg is jóval nagyobb összpontosításra volt szükség, mint felfelé kaptatva. Lejjebb már csak kézletétellel voltam képes haladni: mindenbe próbáltam kapaszkodni, ami elibém került: talajba, kőbe, kidőlt fába, fűszálba. Fától fáig próbáltunk biztonságra találni. Néhol egy követ rúgott le a mélybe Nóra, hogy tisztában legyek vele, mi várna rám, ha kicsúszna alólam a lábam: nekem egy fekete színű, hosszúkás fadoboz jutott az eszembe... Ez a felismerés egyáltalán nem riasztott meg, mert hibázni amúgy sem szeretek. Minden mozdulatra százszázalékosan odafigyeltem, és felettébb örültem annak, hogy nem látok. Az teljesen egyértelmű, egyenes derékkal egy lépést sem tettem a lejtőn. Állandó útítársam a fémvázás hátizsák, amelyet huszonöt évvel ezelőtt Zakopanában vásároltam, viszont okozott néminemű gondot. Nos, a hátizsák a guggolva vagy előrehajolva történő lefelé haladás közben gyakran annyira előrebillent, hogy kilendített a viszonylagos stabilitásból. Ilyenkor egy villámgyorsan végrehajtott korrekcióra volt szükség! A fák hűst adó árnyékában tartottunk a mélybe, mégis merő lucskok voltak a testem. Minket megelőzve ért le a völgybe Tamás, de ott nem lelt csapásra. – Ne gyertek tovább! – harsogta felénk. Mit tettünk ekkor? Megfordultunk, és jobb felé tartva újra nekivágtunk a hegynek! Harmadszorra is kemény megpróbáltatás várt ránk. Néhol csak előzetes, alapos terepismertetés után indultam neki az előttem lévő szakasznak. Kidőlt fákba kapaszkodva húztuk fel magunkat Nórával, hogy utána a szerencsében reménykedve juthassunk el egy újabb stabilnak látszó kapaszkodóhelyhez. Izmaink megfeszültek, egyre szaporábban vettünk levegőt. Kegyetlen egy út volt. Kezdeti elegendem lenni belőle. Fél óra múlva lankásabbá vált a terep. – Akinek ezek után itt még nem áll görcs a lábába, az elmondhatja magáról, van erő benne! – mondtam Nórának. Nem szólt rá semmit sem, csak amikor felértünk a hegygerincre, a zöld jelzéshez: – Ha akkor nem szólsz, én bizony ott maradtam volna, de így... – és elnevette magát. Megzendült az ég a fejünk felett, magunkra kaptuk az esőkabátot, és közös elhatározás alapján elindultunk a Csóványosra. Az eredeti túratervben az nem volt benne. A Börzsöny legmagasabb pontjára felérve egyikünknek sem volt kedve felmenni a kilátóba. Majd legközelebb, szép, napos időben. A könnyebben járható úton jutottunk fel a csúcsra, így a

nehezebben tartottunk lefelé. Kő, kő hátán, félméteres lelépőkkel, meg gyökerek tucatján át, mindez esőben; majd számomra meglepetésre egy újabb emelkedő után jutottunk el a Nagyhideg-hegyi turistaházba. Jól saccoltam útközben, két óra hátrányt szedtünk össze a patak és a kétszeri hegymászás közben. Haraptunk néhány falást, boros kólával koccintottunk, és nem a turistaúton, hanem a gépjárművek által használt nyomvonalon indultunk el Királyrétre. Sok-sok kilométeren keresztül hegyes kövekkel borított úton ügettünk, közben talpunkat teljesen kikészítették az éles kövek. Mikor elértük a műutat, annak sima felülete szinte gyógyírként hatott az időközben túlérzékennyé vált lábakra. A turistaháztól hat kilométeres átlaggal robogtunk az onnan tizenkét és fél kilométerre lévő buszmegállóig, így nem rajtunk múlt, hogy lekéstük a járatot, mivel nem tudtuk indulásának időpontját. A következő busz indulásáig még két óra volt hátra, ezért stoppal mentünk le Kismarosra, hogy vonatra szállva a kalauznak Újpesten már ne legyen kedve kedvezményes árú menetjegyet adni számunkra.

Szeptember derekán Sükösdről indultunk el, és nagyrészt a nyúlgáton gyalogolva, majd a bajai hídon átkelve értük el éjszakai szálláshelyünket a Duna-part közvetlen közelében. Eleinte nemcsak Karcsi, de Tamás sem érzett kedvet a ráadás piros körhöz, de végül ő mégis csak jelentkezett rá, így Nórának nem különösebben kellett figyelnie a jelzésekre. Elhaladtunk egy harminc fő befogadására is alkalmas esőbeálló mellett, majd egy balkanyar után elértünk egy kétsávos országúthoz. Jobbra fordultunk, és pár száz méteren át mellette haladtunk, majd betértünk balra a pörbolyi erdőbe.

Erősen szürkült. Ahogy a rengeteg mélye felé hatoltunk, úgy öt óra irányából egy távoli, alig hallható hangra figyeltem fel. Mivel beszélgettünk és egy-egy ág is megreccsent olykor a bakancsok talpa alatt, inkább csak úgy tudat alatt érzékeltem. De pár perccel később, amikor ismét felhangzott, már felkaptam a fejem, és megálltunk. A távolság és a fák sűrűje miatt alig lehetett felismerni, önkéntelenül mégis rávágtam: szarvasbögés hangja ez!

Mindhárman elkönyveltük, hogy íme, természetes környezetben hallottuk a harcra kész szarvasbika összeakaszkodásra hívó hangját. Továbbindultunk, és társaim még mindig nem kapcsolták be fejlámpáikat. Alig léptünk néhányat, és három óra irányából, megítélésünk szerint úgy ötven méternél nem messzebb, mély hangon elbődült egy másik szarvasbika. Nem sokkal ezután már hét és tizenegy óra irányából is hallottunk egyet-egyet. A kör ilyenformán bezárult körülöttünk. Nem várt módon izgalmassá vált az esti túra. Minden bögésnél lecövekeltek: nem tudtunk betelni a gyönyörű, méltóságteljes hangokkal.

Könnyű volt megállapítani, hogy a területvédő harcra kész nagyvadak állandóan mozognak az erdőben. Az öt óra irányából indult agancsos a hátunk mögött keresztezte a turistautat, és átvándorolt hét óra irányába. Izgulni kezdtem, enyhe feszültséget éreztem. Ezután már csak a tizenegy óra felől érkező hangra koncentráltam, mert tudtam, hogy körülbelül a bögés vonalában kell balra kanyarodnunk. Ezen morfondíroztam, amikor az út szélén hangosan megzörrent a bozótos.

– Mi van ott? – érdeklődtem elhűlő hangon. Egy százhusz centi marmagasságú szarvastehén volt, alig három méterre tőlem. Te jó ég! A jámbor állat alaposan megnézett minket, majd visszafordult a sűrűbe; a bikák pedig felváltva bögtek körülöttünk. Enyhén vibrált a bőr az arcomon. Tíz métert se tehattunk meg, amikor Nóra halk, fojtott, riadt hangon megszólalt:

– Négy vaddisznó állja az utunkat!

– Hány méterre lehetnek tőlünk?

– Úgy négyre!

Cserzett, napbarnított arcom úgy elsápadt, hogy azt még a sötétben is jól kivehették, erre már elkezdtem zizegni. Mindaddig abban a naiv tudatban gombolyítottam életem fonálát, hogy az erdőben élő vadak kerülnek az embert, itt meg szinte keresik társaságunkat.

– Mekkora azok a vaddisznók? – kérdeztem síri hangon.

– A nagyobbik akkora lehet, mint a vakvezető (Kicsi arányos testalkatú, minimális súlyfölösleggel harminchat kiló), a másik három malacka valamivel kisebb.

Mondhatom, megnyugodtam. Nóra szavaira ugyanis négy kifejlett vadkan víziója ködlött fel előttem. Gyorsan meg is kértem, hogy a további fölösleges izgalmak elkerülése érdekében legközelebb jelezze az állatok nagyságát is... A tizenegy óránál lévő bika eközben egyre közeledett – vagy csak a torkát engedte ki jobban? Kisebb tanakodás után döntöttünk: irány előre!

Az ég felhőtlen volt, az apró csillagok megszámlálhatatlan világa ragyogott fejünk fölött. Nesztelenül lépkedtünk, fülünket hegyeztük, majd hirtelen és rémült hangon megszólalt Nóra:

– Mik azok ott előttünk?

– Épp szemben jönnek! Ketten vannak! Az csakis két hatalmas vaddisznó lehet... – Libabőr libabőr hátán futott végig rajtam... – Vagy két ember? Nem, azok ott vaddisznók a javából ... de mégsem, tán mégiscsak emberek?

Majd elkapott a frász: – Dönts már el végre, hogy mi a fene az ott előttünk!

– Két ember – nyugodott meg. Az én vérnyomásom visszazuhan normális szintjére. A két férfi bikanézőben volt kint, hogy előkészítsen egy fizetős vadászatot. Ki nem állhatom a sportvadászokat! Elmondták, hogy szarvasbögés idején az erdők csak reggel nyolc és délután négy között látogathatóak, máskor csak a vadászok mehetnek be, így hát a piros kör felétől visszafordultunk.

Túl voltunk a zajos országúton, és újra a csendes Duna-parton jártunk... Itt a lehető leg-higgadtabb hangján megszólalt Nóra: a – Az ösvény előttünk tíz méterrel tele van fiatal vaddisznóval!

A fél tucát rőfögi közül az egyik makkot ropogtatott, a másik egy fa kérgét pusztította; angyali nyugalommal élvezkedtek. Rettenetesen boldogok voltunk! Csak úgy itta fülünk a kurióznak számító, emlékezetes hangokat. Másnap kora reggel, ugyanezen a szakaszon újra találkoztunk a turcsi orrúakkal. Akkor már kifejlett példányok is voltak köztük. Békésen megvártuk, amíg átcsoportosultak előttünk a csapáson, átkeltünk a Csertai-Duna foghíjas fahídján (azért foghíjas, hogy a vadak ne használhassák), és máris a Gemenci-erdőben jártunk, pedig még csak pitymallott.

Számtalan élményben volt részünk a csodaszép, szinte érintetlen természetvédelmi területen. Az Öreg-Duna csak úgy visszhangozta a folyam közelében bőgő bika kiáltását. Kissé arrébb magas hangon dalolt egy madárka egy fán, és trillájába távoli, jóval alacsonyabb hangú bikakiáltás vegyült. Egy útelágazásnál kis kitérőt tettünk jobbra, az Öreg-Dunához. Érintetlen szépségében pompázott előttünk a folyami világ. A nádas szélén vadkacsák úsztak hápogva, nem messze kócsag szállt a vízre. Felkelt a nap, és a buja növényzet őszi színorgiája elkápráztatta társaimat.

A kék túrajelzésen előbb két őz bukkant fel mintegy száz méternyire, majd valamivel közelebb két éltes, agyaras vadkan is. Hosszú volt még az út Szekszárdig, így legalább tucatszor átbeszélhettük az esti és hajnali kalandokat.

Már az ezredik kilométer előtt eldöntött tény volt részemről, hogy az ezredik és a kétezredik kilométert, valamint az évbúcsúztató túrát is Dunabogdányban, a Sport büfében fogjuk megünnepelni. Szeptember közepén már világosan látszott, hogy az általam utólag meggondolatlannak tartott vállalást a hónap utolsó vasárnapján fogom teljesíteni, a barátok elmaradhatatlan társaságában. A nagy kérdés megválaszolásához, miszerint aznap honnan induljon a túra – mivel a jeles, kerek kilométernek épp a büfé ajtajában kellett meglennie –, szükség volt a szombati barangolás távjának ismeretére is. Tamás előzetesen több forgatókönyvet is készített e célból (tizenöt kilométeren belüli távokra), mégsem került sor egyikre sem. Ugyanis, már csak egy kilométer hiányzott hozzá, ami a távolsági buszmegállótól indulva a Sport büfé tágabb környezetének bejárásával teljesülhetett.

A négy lábú túracimborával, a szupermenő Kicsivel felvértezve vágtam neki az utolsó métereknek. A vakvezető nélkül soha nem kerülhettem volna bakancskoptató kapcsolatba a heti rendszerességgel túrázókkal. Mire visszaértünk a büféhez, épp megérkezett a vendéglős, Klári. Ő fogadott minket, és gratulált elsőnek nekem. Elrendeztük magunkat az egyik asztal körül, és már fogadhattam is a barátok gratulációját (Annamária, Erzszi, Marcsi, Nóra, Tamás), miközben a kezembe nyomtak egy gömb alakú gyertyát, egy csillagszóró volt szúrva belétűzve, melyet időközben meggyújtottak.

Min járt az eszem a célba érkezés után? Például, hogy mennyi is az a nyavalyás kétezer kilométer hegyen-völgyön át. Sok. Nagyon sok. Nem kell másra gondolni, csak a Budapest – Berlin – Budapest távolságra vasúton. Ezáltal megtapasztaltam az adott szó súlyát. Rájöttem arra is, hogy ami az első pillanatban kétségesnek, lehetetlennek tűnik, az is megvalósítható. Ilyenformán sokkal többet kezdetünk magunkkal, mintsem gondolni mernénk. Ez az ismeret pedig sok ember életét alaposan megváltoztatná pozitív irányba. A terv teljesüléséhez részemről legfőként az adott szó megtartása járult hozzá, ehhez viszont még olyan remek barátokra is szükség volt, akikre egy éven belül találtam rá. Szó nélkül szegődtek mellém, elsősorban tán nem is segítőknek, hanem inkább barátoknak, akiket az önmagam elé kitűzött cél is megérintett. Elsősorban Nórára és Tamásra gondolok. Mind a hárman nagyon jól jártunk egymással, mindannyian tudtunk valamit adni a másiknak, így egyikünk sem érezheti magát adósnak.

XIV. Mennyi az annyi?

Miután túljutottam a kétezredik kilométeren, teljesen magától értetődő volt számomra, hogy az addigi lendülettel az év végéig továbbfolytatom a túrázást. Ha már ilyen profi természetjáróvá lettem, rákérdeztem a „Vágtató csigák” egyik túravezetőjénél, Ottónál, melyik terepet tartja a legnehezebben járhatónak Magyarországon. Ő a Salabasina-völgyet nevezte meg. A társak közül viszont többen is le akartak beszélni a merész tervről. – Nem szabad fölöslegesen kockáztatni! – mondták egybehangzóan. Nekem ennél kiválóbb ajánlólevél nem is kellett.

Kiskovácsinál szálltunk le a buszról. Elhaladtunk néhány víkendtelek mellett. Tudni kell, a Salabasina-völgy régebben még jelzett turistaút volt, de mára kikerült az ajánlott utak sorából. Nemsokára egy aszfaltút került elibénk, rátértünk, és jobb felé továbbmentünk rajta. Az út bal oldala mentén kellett lennie a kanyon bejáratához vezető ösvénynek. Ott viszont csak sűrű, tövises bozótos volt. Az egyik bokrosnak fej vagy írás alapon nekivágtunk. Nagy nehezen átverekedtük rajta magunkat, és máris egy szurdok bejáratánál voltunk. Fa fa hátán hevert kidőlvé előttünk, egy négy méter magas sziklafalat is megmásztunk, szóval, volt ott minden, ami emlékezetessé tette az áthatolást. Egyszer csak vége lett a völgynek, és nemsokára kiértünk egy műútra. – Ez nem a Salabasina-völgy volt! – jelentette ki Tamás. – A völgy bejáratának előbb kellett volna lennie! – Kissé lelombozódtam a váratlan hír hallatán, mert a sikert addigra már elkönyveltem magamban. Pár perc séta után megérkeztünk a Salabasina-forráshoz, amely teljesen ki volt száradva. – Valahol errefelé kell lennie a völgynek – mondogatta Tamás. Nem volt mit tenni, megkerestük a helyet. Az első lejárón nem lehetett lejutni a völgybe, ahhoz túlságosan veszélyes volt. A szakadék bal oldala felett egy peremen indultunk el. Óvatosan kellett lépkedni rajta, mert egy megcsúszás, és máris lezuhanok a tízhúsz méteres mélybe. Hamarosan rátaláltunk egy járhatónak vélt lejáróra. Az ötven fok meredek, laza altalajú ösvényen harminc-negyven méter mélyre kellett aláereszkedni. Társaim útnak indultak, én maradtam utolsónak. A kanyonba csak úgy lehetett lejutni, hogy egy hátra arc után négykézláb kellett alácsúszni, miközben valamibe mindig kapaszkodni kellett, leginkább földből kiálló fagyókerekbe, kövekbe. Az előttem haladó Nóra jelezte felém, hogy merre keressek kezemmel kapaszkodót, hol tudom lábamat megvetni. Mit tagadjam, izgalmas volt! Nem lehetett hibázni. A völgybe leérve kiszusszantam magam, és nekiindultunk a köves patakmedernek. Hogy a most vékonyan csörgedező ér fölött az elkövetkező bő fél kilométeren hány fa volt kidőlvé, azt még megsaccolni sem tudom. De olyan változatos formában álltak utunkat, hogy még a hajunk is égnek állt. Előfordult, hogy a köves patakmeder és a fatörzs között fél méteres résen kellett átbújni, mert a kidőlt fa felett újabb és újabb fák voltak egymás fölé tornyosulva. Máskor pedig csak a két egymás fölött lévő kidőlt fatörzs közötti szűk helyen lehetett átréselődni. A változatosság kedvéért sziklákon is alá kellett ereszkedni, úgyhogy igazán nem panaszkodhattam az út egyhangúságára. Mikor kiértünk a vízelvezető árokból, ahol esőzések után hatalmas mennyiségben zúdul alá a hegyoldalakról lefutó csapadék, azon töprengtünk el társaimmal (Erzsi, Nóra, Tamás és Plajner Tibor), merre tovább? Eredetileg ugyanis a túrának Dunabogdányban lett volna vége, de míg idáig eljutottunk, még a kétkilométeres sebességet sem értük el, az idő pedig nagyon előrehaladt. Egy kurtára fogott tanakodás után a Holdvilág-árok felé vettük lépteinket. Kamaszként jártam arra utoljára. Az előző két kanyonhoz képest a teljesen kiépítettnek tekinthető árok legyűrése nem jelentett nehézséget nekem. A vaslétrán át kimásztunk a völgyből, és megindultunk Lajos-forrás felé. Na, az a hosszan tartó meredek kaptató, amelyen eljutottunk odáig, alaposan kiszívta az erőt belőlünk – a három kanyon együtt kemény dió volt. A turistaháznál vörösboros kólával

keltettük magunkat életre, majd levezetésnek elgyalogoltunk Pilisszentlászlóra, onnan pedig fel a hegytetőn lévő buszmegállóig.

Máskor meg hajnali 03:55-ös vonatindulással elutaztunk Nagykanizsára, hogy a tőle pár kilométerre lévő Palimból háromnapos kéktúrára induljunk (Palim – Bázakerettye – Zalatárnok – Zalalövő, 104 km). Csapatunk összeszokott tagokból állt (Nóra, Karcsi, Tamás). Obornak település valahol a világ végén, vagy inkább a kerek, netán a hatszögletű erdő közepén található... Az viszont biztos, október legvégén három óvódás korú purdó deréktól lefelé meztelenül játszadozott a falu határában, az erdőszélén fekvő kis tó partján. Hogy aznap meg is mártóztak volna benne a purdók, arra inkább igent mondanék. A Kislengyelben látott olajkút is ezen a véleményen lehetett, mert ritmust nem tévesztve, bólogatva szívta a földből a fekete aranyat. A késő őszi kora őszi langymelege némely faágon rügyet fakasztott. Meseszép időben róttuk a zalai lankákat, hogy Kustánszeg elé érve meglepjünk egy fiatal, de már kifejllett szarvasbikát. Talán mi mehattunk halkan, vagy tán ő merengett el a szokásosnál jobban, de hat méterre voltunk tőle, mikor feleszmélt. A fák ágai egymásba fonódtak a sűrű erdőben. Nekem úgy tíz óra irányában volt a nagyvad, mikor felocsúdott. Inalni akart volna előlünk, de nyolcvancentis agancsa állandóan belegabalyodott az ágak kusza sűrűjébe. A gallyak recsegték-ropogtak, a föld csak úgy zengett az állat patájának erős dobogásától. Az ágak közül csak némi vívódás után tudta ékes koronáját kiszabadítani a nagyvad. Menekülésbe fogott a bika. A fák, bokrok recsegték-ropogtak, utat a természetes test előtt. Az avar zizegve jelezte az állat csörtetését, aki csak kerülgetve tudta venni az akadályokat. Tán fél percre is beletelt, mire egy szűk csapáson, úgy két óra irányában el tudott menekülni előlünk.

Hogy továbbra is mennyire komolyan vettem a kilométergyűjtést, arra álljon itt két meggyőző példa. Az elsőnél már akkor is esett az eső, amikor az Árpád hídnál felszálltunk a távolsági buszra. Ősz volt, a levegő újra hűs, így velünk tartott Kicsi is. Mire megérkeztünk Tahiba, már zuhogott az égi áldás. Egymásra néztünk a megállóban, neveltünk egyet, és a hegyen keresztül Dunabogdány felé vettük az irányt. A tempót az eső diktálta, bár a távolság megtételéhez szükséges néhány óra így is, úgy is, elég az elázáshoz. A vakvezető mit sem törődött a zuhannal, orrával egyvégtében bújt a földet, miután kiértünk a kutyaugatástól hangos településről. Én azt mondom, igenis, esőben is érdemes elmenni kirándulni, túrázni. Ilyenkor felerősödnek az illatok, a faleveleken kopogó esőcseppek pedig különleges hangélményekhez juttatják az életkedvelő természetjárókat. A már tíz és fél éves német juhász könnyedén vette a hegymenetet. Mozgását folyamatosan figyelemmel kísérték a társak. Útközben még szarvasokat is megfigyelhettünk, amint komótosan odébbálltak. Mire leértünk Bogdányba, mindannyian bőrig áztunk. Szívtelen voltam Kicsivel? Nem! Ugyanis a legjobb kutyafürdetés szerintem az esőben alaposan megsejtáztatni őket.

Pár héttel később az induláskor még csak a lába lógott az esőnek, de mire a Határcsárdához értünk, már kiadósan esett. A buszmegállóból kissé visszagyalogoltunk a főút túloldalán, és nekiindultunk a hosszan emelkedő Barack utcának. Alig haladtunk néhány száz métert rajta, ketten-hárman máris visszafordultak. A csapat többi tagja viszont rendíthetetlen maradt. Böven akadt előttünk kaptató, meg egyre több cuppogós pocsolya is, és az addigi langymeleget az érkező erős északi szél alaposan lehűtötte. Tarra vágott erdő helyén vezetett az út, a fagyos csapadék akadálytalanul vágódott az arcunkba. A ruhákat belülről az izzadás, kívülről pedig az eső áztatta csuromvizesre. Másfél óra múlva a túravezető úgy döntött, hogy útvonal-módosítást végez, ezért célba vettük a legközelebbi települést, az onnan egy óra járásra lévő Pilisszentlászlót. Dideregve, fogvacogva, teljesen átázva és átfagyva léptünk be a

település kocsmájába. A kortyolni való mellett mindannyian úgy döntöttünk, a további utunk csakis hazafelé vezethet. Ez volt az egyetlen félbeszakadt túránk.

Az első havas barangoláson esett meg első ízben velem, hogy a távot váltott túravezetőkkel tettem meg. Visegrádtól Nórával kettesben indultunk el – délután halaszthatatlan teendői voltak –, hogy őt Dunabogdányban váltsa a bokáját focizás közben pár hete megrándító Tamás. Más érdekessége is volt az útnak: a harminc kilométeres távból húsz kilométert teljesen önállóan tettem meg, és e túra első szakaszán – abban az évben harmadszor – egy jó kiállású, a német juhászra hasonló kan kutya szegődött mellénk társnak. A Visegrádi hegységben az ország kevés számú rengetegéből az egyik olyan található, ahol az énekesmadaraktól kezdve a ragadozó madarakig sokféle tollas hallatja a hangját. Másnap volt a „Vágtató csigák” óévzáró túrája, amelyet egy ebéddel egybekötött táncos vigasság zárt. Pilisjászfalun szálltunk le a vonatról, és a peronra kilépve máris eszünkbe nyilallt egy kellemetlen felismerés: jégpáncélba burkolózott a táj. A csapattagok közül Kicsi vette legkönnyebben a csúszós akadályoztatást: a német juhász már elmúlt tíz és fél éves, így jellemzően őt már csak a húsz kilométernél nem hosszabb természetjárásokra szoktam magammal vinni. A túracimbora ezúttal sem hazudtolta meg régi önmagát: továbbra is óriási lelkesedés, küzdőszellem jellemezte. Felértünk egy hegytetőre – addig szabadon jöhetett –, én ezalatt kissé elkényeztetve a turistahölgyek kezét szorongattam. Az orom tetején magamhoz hívtam a vakvezetőt, aki a hívó szóra, mint egy hurrikán, termett a bal lábam mellett. A harmincfős csapat végéről indulva együtt mentünk tovább a változatlanul havas, gyakran jeges lejtőn. Kicsi tréfát nem ismervé nekiment az ösvénynek. Hogy az előttünk haladóknak egyértelműen jelezzem utunk sürgősségét, elkezdtem folyamatosan fütyülni a megkülönböztetett jelzéssel haladó járművek szirénahangját. A beért társak mindegyike kihúzódott a keskeny csapás szélére, utat engedve nekünk. A gödörös és buckás talaj egyaránt próbára tette a bokámat és a lábam. A vakvezető annyira kíváncsi volt az élre, hogy időnként már futni kényszerültem mellette: – Hová rohansz, Kicsi, nem tájfutó versenyen vagyunk! – de ez egy cseppet sem zavarta őt, a rohanás közben még a közelünkben elinaló rókát sem vette észre. A lényeg végül is az, hogy az eszeveszett száguldás eredményeként az élre kerültünk. A rohanós kutya ott tempót váltva kényelmes poroszkálásba fogott, persze két füllel figyelve rá, nehogy megelőzhessenek minket az utánunk jövők.

A történetek végtelennek tetsző sorát zárja az elbeszélte tizenkét hónapos időszak legszebb gyöngyszemének számító elszólás, amely egy hölgy ajkáról hangzott el: – Az öreg nyúlból pörköltöt szoktam készíteni, míg a fiatalból rántott halat...

Elérkezett a 2004. év vége, a számadás ideje. Százöt alkalommal indultam útnak, megtettem 2629 kilométert, és megjárta 55720 méter szintet, továbbá elkoptattam egy strapabíró túrabakancsot. A száraz számok azonban nem biztos, hogy mindenki számára könnyen érzékelhetők a hétköznapi gyakorlatban. A megtett távolság megegyezik a magyarországi „Kék túra” teljes hosszával, de kétszerte nagyobb szintkülönbséget foglalt magában, mint az (27 000 méter); ezenkívül hozzávetőleg megegyezik a Budapest – Párizs – Madrid útvonal (2658 km) hosszával, végül „ezzel az erővel” jelképesen hatszor megmászhattam a világ legmagasabb csúcsát, a Csomolungmát (8850 m).

– Könnyű neked, mert tíz évvel fiatalabb vagy nálam – mondta egykor egy túratárs nekem, miközben a havas és jeges meredeken a vakvezetővel Törökmező felé robogva megelőztük. Az adott pillanatban kissé rosszindulatúnak tartottam a megjegyzést, aztán aludtam rá néhányat. Ma már azt gondolom, ennél nagyobb dicséretet soha senkitől nem kaphatok az életben, mert egy kőkemény fizikai és szellemi erőpróba közben teljesen figyelmen kívül hagyta a teljesítményem megítélésében az állapotomat az idősebb túratárs.

Utószó

Kicsivel gyakran ellátogatunk különböző civil csoportokhoz, iskolákba, könyvtárakba, hogy a feltett kérdések alapján látásról és nemlátásról beszéljünk az érdeklődőkkel. A Paksi Városi Könyvtár vezetője, István meghívására épp a helyi gyermekkönyvtár vendégszeretétét élveztük. A délelőtti programon két osztály tanulói vettek részt. Az eltelt évek során több száz, talán még ezernél is több kérdésre megfelelttem már, itt most mégis akadt egy új a nap alatt: – A látó korszakodból a látáson kívül mit hoznál át a jelenbe? – Elkerekedett a képem. Egy árva mukk sem jött ki a számon. Agyam lázasan beindult, sebesen dolgozott, eredmény nélkül. Így telt el egy kerek perc. Ezalatt a teremben néma csend honolt, lehettünk vagy hatvanan. – Fogas kérdést tettél fel! – szakítottam félbe a hallgatást. – Bocs, gyerekek, de még gondolkodnom kell rajta, még nincs meg a felelet – és eltelt egy újabb perc. Lázasan készült a speciális számvetés, amely nem tudatos, hanem tudatalatti tevékenység volt részemről. Egyszer csak azt éreztem belülről, hogy a pár perc óta tartó feszült koncentráció lassanként oldódik bennem, újra higgadt és laza lettem, a válasz pedig már ott volt a nyelvemen: – Semmit sem! – Úgy éreztem, a tömör válasz kíván némi magyarázatot. Ha az élet bármelyik szeletét veszem alapul, a látásvesztés óta eltelt tizennégy év emberileg tartalmasabb, tevékenységben gazdagabb és egyben sikeresebb is volt a korábbiaknál. A gödörből való kilábalás ott kezdődött, hogy mások előtt szégyelltem az állapotomat, ezért tudatosan törekedtem rá, hogy senki ne érezhessen irántam sajnálatot, tehát minden tőlem telhetőt megtettem, hogy mások szemébe ne tűnjek fel szerencsétlen ember képében. Ilyen mód szép lassan új emberré alakultam, és a későbbiekben már épp a nemlátás adott erőt az önmagam elé tűzött újabb célok eléréséhez. Akinek van kellő akaratereje, önmagába vetett tántoríthatatlan hite, na és persze némi szerencséje is – a szerencse pedig mindig tudja, hogy hová, milyen mértékben kell mennie –, az egészen biztosan jól fogja érezni magát a bőrében. Rá fog érezni az élet ízére, értelmére, önmaga helyére és szerepére. Nekem megadatott, hogy szabadon rendelkezhessem a nap huszonnégy órájával. Az előttem álló napokat, hónapokat, éveket értelmesen és hasznosan kell kitöltenem. Szellemileg és fizikailag is többféleképpen igyekszem lekötni magam, hogy az önmagamban való megerősödés során a bennem kialakult belső egyensúlyt továbbra is stabilan megtartsam. Így utólag úgy gondolom, ami ez idáig velem történt az eltelt évek során, az úgy volt jó, ahogy megesett – mert mindig a végeredmény a fontos, az a mérvadó. Még valamit, ami a közelmúltra is igaz, és az elkövetkezőkre is: én mindennek csakis a pozitív oldalát vagyok hajlandó nézni!

Melléklet

A 2004. év túrái – legyen ez egyben programajánló is!

(Néhány esetben a megtett kilométer és szint nagyobb a túrakiírás szerinti adatnál.)

Január: nyolc alkalom, 175 km, 4800 szint.
Február: nyolc alkalom, 221 km, 5000 szint.
Március: tíz alkalom, 231 km, 4320 szint.
Április: hat alkalom, 192 km, 2470 szint.
Május: kilenc alkalom, 233 km, 5935 szint.
Június: nyolc alkalom, 214 km, 2990 szint.
Július: tizenkét alkalom, 312 km, 5425 szint.
Augusztus: kilenc alkalom, 216 km, 5350 szint.
Szeptember: kilenc alkalom, 235 km, 4370 szint.
Október: kilenc alkalom, 207 km, 5250 szint.
November: nyolc alkalom, 192 km, 4710 szint.
December: kilenc alkalom, 201 km, 5100 szint.
Összesen: százöt alkalom, 2629 km, 55720 szint.

Január 2.: 22 km, 600 szint – Szontagh Ottó

Nagykovácsi – Meszes-hegy – József-liget – Piliscsaba – Fehér-hegy – Panoráma út – Pilis-vörösvár

Január 3.: 18 km, 400 szint – Matavovszky Tibor

Solymár – Zsíros-hegy – Nagykovácsi – Fehér út – Perbál

Január 10.: 24 km, 650 szint – Szontagh Ottó

Pilismarót – Bagó-kő – Pallag-bükk – Pásztor kút – Égett-hárs – Pilisszentlélek – Két-bükkfa-nyereg – Pilistető – Pilisszántó

Január 11.: 22 km, 500 szint – Krehnyay Béla

Budakeszi – Makkosmária – János-hegy – Fekete-fej – Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Solymár

Január 17.: 22 km, 750 szint – Krehnyay Béla

Hűvösvölgy – Hármashatár-hegy – Virágos-nyereg – Mátyás-hegy – Solymár – Zsíros-hegy – Kerek-hegy – Remete-szurdok – Hűvösvölgy

Január 24.: 18 km, 400 szint – Matavovszky Tibor

Piliscsaba – Kőrös-völgy – Bodzás árok – Kutya-hegy – Nagy- szénás-nyereg – Nagykovácsi – Antónia-árok – Pilisszentiván

Január 25.: 24 km, 700 szint – Papp Árpád

Piliscsaba – Kutya-hegy – Nagyszénás – Zsíros-hegy – Mufflon-itató – Remete-szurdok – Pesthidegkút.

Január 31.: 25 km, 800 szint – Szontagh Ottó

Királyrét – Kisinóc – Békás-rét – Törökmező – Köves-mező – Juliánus barát-kilátó – Nagymaros

Február 1.: 18 km, 400 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Kerek-hegy – Rózsika-forrás – Költők-padja – Guckler Károly út – Virágos-nyereg – Hármashatár-hegyi Repülőtér – Hűvösvölgy

Február 4.: 18 km, 15 szint – Fajtás Erzsébet

Nagymaros – Kismaros – Verőce – Vác

Február 7.: 22 km, 600 szint – Szontagh Ottó

Pilisszántó – Péterfa – Piliscsév – Basina – Pilisszántó – Klotild-liget

Február 8.: 22 km, 700 szint – Szontagh Ottó

Esztergom – Diós-völgy – Barát-kút – Pilisszentlélek – Pilis-nyereg – Pilis-tető – Vaskapu-völgy – Pilisszántó

Február 14.: 30 km, 1000 szint – Oláh Tamás

Piliscsaba – Nagyszénás – Nagykovácsi – Vörös-pocsolyás-hát – Fekete-fej – Hárs-hegyi körút – Hűvösvölgy – Határ-nyereg – Virágos-nyereg- Óbuda SE pihenőháza

Február 15.: 24 km, 700 szint – Molnár József

Pilisszentkereszt – Kőkapu – Pilistető – Hosszú-hegy – Pilisborosjenő

Február 21.: 48 km, 1485 szint – Oláh Tamás

Farkasréti tér – Ördög-orom – Széchenyi-hegy – Tündér-szikla – Ferenc-halom – Árpád-kilátó – Guckler-szikla – Solymár – Zsíros-hegy – Nagykovácsi – Nagy-Kopasz – Erzsébet erdészlak – Hosszúhajtási kőbánya – Budakeszi

Február 28.: 39 km, 100 szint – Oláh Tamás

Szob – Zebegény – Nagymaros – Kismaros – Verőce – Vác – Sződliget – Göd.

Március 6.: 25 km, 600 szint – Oláh Tamás

Szekszárd – Bati-kereszt – Szarvas-szurdok – Sötét-völgy – Haramia-forrás – Szálka

Március 7.: 35 km, 600 szint – Oláh Tamás

Szálka – Radnai-magaslat – Kismórág – Mórág – Harsányi-kereszt – Hessz-kereszt – Mecseknádasd

Március 12.: 21 km, 300 szint – Oláh Tamás

Várkút – Nagy eged – Tiba kút – Kövesdi kilátó – buszmegálló – Várkút

Március 13.: 20 km, 700 szint – Oláh Tamás

Várkút – Kövesdi kilátó – Novaji kunyhó – Sífőkút – Bükkös-völgy – Várkút – Kövesdi kilátó – kőbánya-láp – Felsőtárkány, Sport büfé – Keringő-láp – Keringő út – Várkút

Március 14.: 19 km, 400 szint – Oláh Tamás

Várkút – Tiba kút – Eger – Nagy eged – Várkút

Március 15.: 7 km, 200 szint – Oláh Tamás

Várkút – Várhegy – Várkút

Március 20.: 32 km, 820 szint – Oláh Tamás

Szombathely – Bozsok – Írottkő – Velem – Bozsok

Március 21.: 28 km, 200 szint – Oláh Tamás

Szombathely – Nárai – Ják – Egyházasrádóc

Március 27.: 27 km, 200 szint – Matavovszky Tibor

Oroszlány – Gerencsér vár – Szentgyörgy vár – Kiss. F. telep – Vértesszentkereszt kolostorrom – Oroszlány

Március 31.: 17 km, 300 szint – Fajtás Erzsébet

Pilisvörösvár – Zajnátok – Piliscsév

Április 3.: 37 km, 35 szint – Toplak József

Szarvas – Bika-zug – Kákai major – Sárga-hegyes major – Eperjes – Gádoros

Április 4.: 28 km, 25 szint – Toplak József

Gádoros – Árpád-halom – Nagymágocs – Tompahát

Április 10.: 22 km, 500 szint – Szontagh Ottó

Szokolya – Fekete-hegy – Kóspallag – Békás-rét – Törökmező – Száraz fák – Kismaros

Április 17.: 24 km, 425 szint – Toplak József

Gálosfa – Simonfa – Postakocsi út – Berki-patak – Kardos-pusztá – Zselickisfalud

Április 18.: 31 km, 285 szint – Toplak József

Zselickisfalud – Szilvásszentmárton – Szenna – Dadai tanyák – Kaposdada – Kaposmérő – Somogysárd

Április 24.: 50 km, 1200 szint – Oláh Tamás

Dömös – Rám-szakadék – Dobogókő – Pilisszentkereszt – Dera-patak – Szurdokvölgy – Csobánka – Oszoly-csúcs – Kevély-nyereg – Nagy-Kevély – Római part – Árpád híd – Váci út – Margit-sziget – Nyugati tér – Dagály utca

Május 1.: 44 km, 900 szint – Szontagh Ottó

Pilisszántó – Péterfa – Piliscsév – Basina – Pilisszántó *(háromszor!)*

Május 8.: 33 km, 900 szint – Oláh Tamás

Pilisjászfalu – Piliscsév – Pilisszentlélek – Felső ecset-hegy – Enyedi halála – Fári kút – Vaskapu – Esztergom – Párkány – Esztergom

Május 15.: 25 km, 650 szint – Krehnyay Béla

Dunabogdány – Kecse Jankó-árok – Visegrádi kapu – Úrasztal oldal – Palócki-rét – Pilisszentlászló – Lajos-forrás – Pomáz

Május 16.: 41 km, 530 szint – Oláh Tamás

Szentendre – Álló-rét – Kalicsa-patak – Etetői-rét – Dunabogdány, Sport büfé – Leányfalu – Római part.

Május 18.: 11 km, 230 szint – Toplak József

Hűvösvölgy – Remete szurdok – Hűvösvölgy

Május 22.: 17 km, 700 szint – Oláh Tamás

Tahi – Lőrinc-laposa – Vörös-kő – Álló-rét – Asztal-kő – Szentendre

Május 23.: 16 km, 575 szint – Oláh Tamás

Leányfalu – Vörös meteor-forrás – Rekettyés – Vörös-kő – Kis-bükk-tető – Zánkó-rét – Sajgó-kapu – Dunabogdány, Sport büfé

Május 29.: 20 km, 650 szint – Mészáros Ernő

Pomáz – Pilisszentkereszt – Dobogókő

Május 31.: 26 km, 800 szint – Szontagh Ottó

Perőcsény – Vilati üdülő – Fekete-völgy – Oltár-kő – Nagy-Hideg-hegy – Kisinóc – Királyrét

Június 5.: 27 km, 500 szint – Krehnyay Béla

Pilisszentkereszt – Szentkút – Öregvágás – Tüskéshegy – Pilisszentlászló – Sikárosi-rét – Gyopár-forrás – Pomáz

Június 6.: 23 km, 460 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Rózsika-forrás – Panoráma út – Árpád-kilátó – Húvösvölgy

Június 12.: 36 km, 45 szint – Oláh Tamás

Szatymaz – Sándorfalva – Pusztaszeri-erdő – Ópusztaszer – Halászcsernye – Mindszent

Június 13: 24 km, 15 szint – Oláh Tamás

Mindszent – Fácán nevelő – Ludas halom – Ördögös puszta – Tompahát

Június 18.: 46 km, 1240 szint – Oláh Tamás

Bécsi út – Teve-szikla – Csobánka – Pilis-tető – Simon-halála – Vaskapu-völgy – Pilisszentkereszt – Csobánka – Mackó-barlang – Teve-szikla – Bécsi út

Június 20.: 25 km, 260 szint – Oláh Tamás

Szentgyörgypuszta – Nagyvillám – Fekete-hegy – Sajgó kapu – Dunabogdány, Sport büfé – Szentendre – Római part

Június 26.: 17 km, 20 szint – Oláh Tamás

Dunabogdány, Sport büfé – Duna-part, Sport büfé – Szentendre – Római part

Június 27.: 16 km, 450 szint – Oláh Tamás

Pilisvörösvár – Vörös-hegy – Kopár csárda – Pilisszentiván – Antal-árok – Zsíros-hegy – Solymár

Július 3.: 34 km, 250 szint – Oláh Tamás

Zalalövő – Felsőcsöde – Felsőszenterzsébet – Szentgyörgyvölgy – Óriszentpéter

Július 4.: 25 km, 350 szint – Oláh Tamás

Velemér – Bajánsenye – Óriszentpéter

Július 5.: 43 km, 250 szint – Oláh Tamás

Őriszentpéter – Kondorfa – Hegyhátszentmárton – Halogy – Nádasd

Július 6.: 28 km, 150 szint – Oláh Tamás

Egyházasrádóc – Molnasecsőd – Döröske – Döbörhegy – Szarvaskend – Nagymizdó – Katafa – Nádasd

Július 7: 16 km, 130 szint – Oláh Tamás

Zalalövő – Vadása-tó – Zalalövő

Július 10.: 30 km, 650 szint – Szontagh Ottó

Nógrád – Téglás-kút – Bika-rét – Katalin-puszta – Rockenbauer-kopjafa – Naszály – Vác

Július 11.: 23 km, 700 szint – Krehnyay Béla

Tahi – Vörös-kő – Vízverés-nyerge – Apát kúti-bérc – Ötszögű-rét – Pilisszentlászló

Július 17: 24 km, 450 szint – Oláh Tamás

Visegrád – Magda-forrás – Papp-rét – József-forrás – Dunabogdány, Sport büfé – Békásmegyer – Városkapu

Július 18.: 28 km, 750 szint – Boglár Krisztina

Búbánat-völgy autóbuszállomás – Hideglelős-kereszt – Sas-hegy – Savó-kúti tisztás – Enyedi-halála – Pilisszentlélek – Háromszázgarádics – Kétágú-hegy – Kesztlőc – Dorog

Július 24.: 19 km, 445 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Kutya-hegy – Nagyszénás – Virágos-nyereg – Árpád-kilátó – Húvösvölgy

Július 25.: 23 km, 900 szint – Krehnyay Béla

Pilisszentkereszt – Mikula-haraszt – Prédikálószték – Vadálló-kövek – Lukács-árok – Szakó-nyereg – Dobogókő – Pilisszentkereszt

Július 31.: 19 km, 400 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Kutya-hegy – Hosszú-árok – Antónia-árok – Zsíros-hegy – Solymár

Augusztus 1.: 20 km, 600 szint – Marsalkó Zsuzsanna

Diósjenő – Závoz – Kármor – Pénzásás – Drégelyvár – Drégely – Drégelypalánk – Drégely

Augusztus 7.: 30 km, 1070 szint – Oláh Tamás

Nagybörzsöny – Hamuház – Tátralátó – Csóványos – Királyrét

Augusztus 8.: 19 km, 610 szint – Oláh Tamás

Szentendre – Kő-hegy – Lajos-forrás – Hosszú-rét – Szentkút – Pilisszentkereszt

Augusztus 14.: 22 km, 460 szint – Oláh Tamás

Dobogókő – Pilisszentlászló – Papp-rét – Dunabogdány, Sport büfé

Augusztus 15.: 19 km, 400 szint – Papp Árpád

Ady-liget – Vörös-pocsolyás-hát – Csemetekert – Széna-hegy – Fehér út – Nagykovácsi

Augusztus 21.: 23 km, 500 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Nagyszénás – József liget – Ezüst rét – Fehér út – Nagykovácsi

Augusztus 22.: 27 km, 700 szint – Krehnyay Béla és Oláh Tamás

Pomáz – Lajos-forrás – Pilisszentlászló – Szent László-völgy – Pap-rét – Sajgó kapu – Dunabogdány, Sport büfé

Augusztus 28.: 40 km, 560 szint – Gulyás Nóra és Oláh Tamás

Váci út, Árpád-híd – Újpest-Városkapu metrómegálló – Római-part – Békásmegyer – Ezüst-Kevély – Pilisborosjenő – Kevélynyereg – Ingó-kő – Budakalász – Római-part – Újpest-Városkapu metrómegálló – Váci út, Árpád-híd

Augusztus 29.: 16 km, 450 szint – Oláh Tamás

Zebegegy – Remetekerest-bérc – Köves-mező – Törökmező, Malom-völgy – Zebegegy

Szeptember 4.: 28 km, 800 szint – Matavovszky Tibor és Gulyás Nóra

Pomáz, HÉV-állomás – Oszoly-szikla – Kevély-nyereg – Mackó-barlang – Csobánkai-nyereg – Hosszú-hegy – Szántó-Nyereg – Magas-hegy – Pilisszántó – Pilisszentkereszt – Pilisszántó

Szeptember 5.: 31 km, 600 szint – Papp Árpád és Gulyás Nóra

Budakeszi – Mamutfenyők – Hosszú-hajtásvölgy – Erzsébet erdészlak – Nagy-Kopasz – Széltörés-erdő – Cseres-tető – Fehér út – Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Budaliget

Szeptember 11.: 34 km, 30 szint – Oláh Tamás

Sükösd – Ósükösd – Érsekcsanád – Baja (és piros kör)

Szeptember 12.: 36 km, 20 szint – Oláh Tamás

Baja – Gemenci-erdő – Keselyűs – Bárányfok – Szekszárd

Szeptember 14.: 19 km, 750 szint – Oláh Tamás

Kolosa tér – Kiscelli park – Mátyás-hegy – Remete-hegy – Kőtaraj – Felső-Kecske-hegy – Határ-nyereg – Vaskapu-hegy – Árpád-kilátó – Fenyőgyöngye – Remete-hegy – Mátyás-hegy – Kiscelli park

Szeptember 19.: 28 km, 400 szint – Fügedi Ubul

Dobogókő – Pilisszentlászló – Papp-rét – Visegrád

Szeptember 25.: 29 km, 1000 szint – Krehnyay Béla

Visegrád – Kékkúti-völgy – Vízverés-nyerge – Zánkői-rét – Vörös-kő – Szarvas-szerű – Pilisszentlászló – Jegyző-kertje – Szentendre, HÉV-állomás

Szeptember 26.: 15 km, 350 szint – Oláh Tamás

Dunabogdány, Sport büfé – kőbánya-tengerszem – Cseresznyés-völgy – Tahi

Szeptember 28.: 15 km, 420 szint – Oláh Tamás

Hűvösvölgy – Budakeszi Vadaspark – Hűvösvölgy

Október 2.: 22 km, 520 szint – Krehnyay Béla

Csikóváraltjai megállóhely – Tölgyikrek – Sikárosi-rét – Dömör-kapu – Lajos-forrás – Csikóvárak – Janda Vilmos-kulcsosház – Pomáz

Október 3.: 18 km, 830 szint – Oláh Tamás

Kiskovácsi mgh. – Salabasina-árok – Salabasina-forrás – Salabasina-völgy – Holdvilág-árok – Lajos-forrás – Pilisszentlászló – Hegytető mgh.

Október 10.: 28 km, 800 szint – Szontagh Ottó

Pilisjászfalu – Piliscsév – Klostrom-puszta – Pilis-nyereg – Dobogókő – Szoplák-barlang – Piliscsév – Piliscsaba

Október 17.: 13 km, 350 szint – Oláh Tamás

Tahi – Dunabogdány, Sport büfé

Október 23.: 14 km, 420 szint – Matavovszky Tibor

Somlóvásárhely – Taposó-kút – Szt. Margit kápolna – Szt. István kilátó – Somló vár – Szt. Márton kápolna – Borászati múzeum – Hencz pince – Ilona kápolna – Smoll pince – Tájház – Somlóvásárhely

Október 24.: 24 km, 580 szint – Oláh Tamás

Pilisjászfalu – Piliscsév – Piliscsaba – Nagykovácsi – Solymár

Október 26.: 21 km, 350 szint – Oláh Tamás

Csillaghegy – Ezüst-hegy – Zöld-barlang – Budakalász – Római fürdő

Október 30.: 34 km, 800 szint – Oláh Tamás

Palin – Homokkomárom – Obornak – Valkonya – Kistolmács – Bázakerettye

Október 31.: 33 km, 600 szint – Oláh Tamás

Bázakerettye – Lipszentadorján – Lászlótanya – Szentpéterfölde – Rádiháza – Zalatárnok

November 1.: 37 km, 500 szint – Oláh Tamás

Zalatárnok – Barabásszeg – Kislengyel – Kustánszeg – Zalalövő

November 6.: 22 km, 700 szint – Szontagh Ottó

Csúcs-hegy – Köves-bérc – Kevély-nyereg – Csobánka – Macska-barlang – Ziribár – Pilisszántó

November 7.: 16 km, 450 szint – Oláh Tamás

Visegrád – Vízverés-nyerge – kőbánya-tengerszem – Dunabogdány, Sport büfé

November 13.: 13 km, 450 szint – Krehnyay Béla

Határ csárda – Álló-rét – Hegy-tető – Pilisszentlászló

November 14.: 26 km, 400 szint – Papp Árpád

Dobogókő – Égett hárs – Enyedi halála – Esztergom – Párkány – Esztergom

November 21.: 23 km, 850 szint – Szontagh Ottó

Dorog – Nagy Strázsa-hegy – Kétágú-hegy – Pilis-nyereg – Pilisszántó

November 27.: 32 km, 900 szint – Krehnyai Béla

Pilisszentkereszt – Dobogókő – Király-kút – Tölgyikrek – Lajos-forrás – Pilisszentlászló – Szarvas-szérű – Szentendre

November 28.: 23 km, 460 szint – Papp Árpád

Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Rózsika-forrás – Panoráma út – Árpád-kilátó – Húvösvölgy

December 4.: 32 km, 500 szint – Gulyás Nóra

Nagykovácsi – Zsíros-hegy – Rózsika-forrás – Panoráma út – Árpád-kilátó – Húvösvölgy – Moszkva tér – Nyugati tér

December 5.: 25 km, 950 szint – Krehnyay Béla

Budakeszi – Makkosmária – Hárs-hegy – Húvösvölgy – Hármashatár-hegy – Amfiteátrum – Árpád-híd, pesti hídfő

December 11.: 24 km, 500 szint – Szontagh Ottó

Pilisvörösvár – Cseresznyés-erdő – Táloki-erdő – Basina-völgy – Piliscsév – Posta-rét – Fehér-hegy – Pilisvörösvár

December 12.: 21 km, 550 szint – Toplak József

Zsámbék – Perbál – Nagykovácsi

December 18.: 30 km, 800 szint – Gulyás Nóra és Oláh Tamás

Visegrád – Magda-forrás – Papp rét – József-forrás – Dunabogdány, Sport büfé – József-forrás – Tahi

December 19.: 15 km, 300 szint – Szontagh Ottó

Pilisjászfalu – Piliscsév – Basina-völgy – Szabadság-liget – Pilisvörösvár

December 25.: 20 km, 250 szint – Oláh Tamás

Dobogókő – Sikárosi-rét – Tölgyikrek – Lajos-forrás – Dömör-kapu – Szentendre

December 27.: 18 km, 800 szint – Oláh Tamás

Húvösvölgy – Szép Juhászné – Erzsébet-kilátó – Normafa – Apáthi-szikla – Árpád-kilátó – Fenyőgyöngye

December 30.: 16 km, 450 szint – Oláh Tamás

Visegrád – Vízverés nyerge – kőbánya-tengerszem – Dunabogdány, Sport büfé